Jelio Jelev

„Statul totalitar" * 4

Se întîmpla exact lucrul de care autorităţile se temeau cel mai mult ; sancţiunile nu vor rămîne în secret, iar interesul pentru carte va căpăta o tot mai mare amploare.

Mă voi referi doar la două dintre aceste nenumărate situaţii comice :

Un prieten din Bazargic, poet, care cunoştea textul cărţii cu mult înainte ca aceasta să fi fost publicată, văzînd-o în vitrină a cumpărat 15 exemplare. S-a întîlnit încă în aceeaşi zi cu un popă de ţară cu care era bun amic şi s-a ţinut de capul acestuia pentru a-l convinge să-şi cumpere neapărat cutare şi cutare carte despre fascism, care tocmai a apărut. Cum era grăbit, popa n-a mai apucat să treacă atunci pe la librărie. După o săptămînă, cînd a venit din nou cu treburi la Bazargic, cartea se epuizase. Prietenul meu s-a văzut nevoit să-i dea un exemplar cu titlu de împrumut, pe care, după două săptămîni, cînd popa urma să vină din nou la oraş, avea să i-l restituie. Au trecut însă cincisprezece, douăzeci de zile, a trecut o lună, o lună şi jumătate, două, dar popa n-a mai dat nici un semn de viaţă. Îngrijorat, prietenul meu a luat într-o seară autobuzul şi s-a dus în satul popii să vadă ce i s-a întîmplat. L-a găsit stînd la un pahar de vorbă cu primarul, cu secretarul de partid, cu liderul sindical, cu preşedintele Uniunii locale a Agrarienilor şi cu doi învăţători. Întrebat de ce n-a restituit cartea, popa i-a răspuns : „Noi am hotărît să păstrăm cartea pentru sat. Am înfiinţat un cerc şi o studiem. O dezbatem pe capitole. Dezbatem cîteva pagini şi golim cîteva pahare..."

— Păi ce cerc mai puteţi face şi voi ? i-a zis prietenul meu. Secretarul de partid şi primarul sînt comunişti, dumneata eşti creştin, preşedintele asociaţiei — agrarian, dascălii — trebuie să fie fără de partid şi ateişti... Ce limbă comună mai puteţi găsi şi voi ?

— Ba să mă ierţi, fiule ! rosti popa cu tîlc, cînd e vorba de fascism şi de vinişor nu-i greu de făcut front comun. Că atunci ideologiile nu mai contează...

A doua întîmplare a avut loc într-un orăşel din preajma Plovdivului. Organizaţia sindicală de acolo a hotărît să-şi stimuleze activiştii mai zeloşi. S-a apreciat că alături de premiile băneşti şi în obiecte să se acorde şi cărţi. A fost solicitată librăreasa, menţionîndu-se că ar fi de preferat literatura social-politică şi că ar fi de dorit ca aceste cărţi să fie cartonate şi nu prea subţiri. Librăreasa le-a spus că are la îndemînă un pachet cu 10 cărţi despre fascism, care ar corespunde cel mai bine dorinţelor lor : sînt cartonate, nu sînt prea subţiri etc. Conducătorii sindicali locali, care în mod evident nu prea se aflau nici ei în epicentrul vieţii politice, au luat cărţile, au aşternut cîteva rînduri pentru beneficiari şi le-au împărţit festiv cu prilejul unei adunări. Au trecut însă cîteva zile şi în oraş a început să se zvonească că circulă o carte dăunătoare din punct de vedere ideologic, interzisă de autorităţi. „Fascismul" a devenit astfel brusc obiectul a numeroase discuţii şi comentarii. După toate probabilităţile, zvonul a ajuns şi la urechile acelei instituţii de stat care veghează cel mai mult la sănătatea ideologică a ţării, şi, la a cărei indicaţii, proprietarii acestei păcătoase cărţi s-au trezit vizitaţi şi văduviţi de ea.

Alături însă de asemenea cazuri şi situaţii comice, există şi unele tragice. Mă voi opri asupra unuia singur. Anul trecut m-a căutat la telefon un băiat din Bazargic, s-a prezentat şi a insistat să ne vedem. Am crezut în prima clipă că e vorba de vreun reprezentant al vreunei mişcări pentru apărarea drepturilor cetăţeneşti care vrea să mă contacteze. Cazul era însă cu totul diferit. „Soarta mea este foarte strîns legată de a dumneavoastră", mi-a spus băiatul. Eu mi-am exprimat mirarea, spunîndu-i că nu înţeleg — noi nici măcar nu ne cunoaştem. „Eu, a continuat băiatul, am făcut patru ani de puşcărie pentru cartea dumneavoastră despre fascism... Am citit-o soldaţilor din pluton şi am fost deferit justiţiei. Un tribunal militar m-a condamnat la şase ani de închisoare, dar pentru munca efectuată am scăpat numai cu patru... Iar în toamna asta trebuie să mă prezint din nou la cazarmă, ca să-mi termin serviciul militar... Cel mai jignitor mi s-a părut însă faptul că m-au condamnat pentru răspîndirea de... idei fasciste în cazarmă..."

Eram zguduit, stăteam şi nu-mi venea să cred urechilor. De fapt, auzisem cu ani în urmă de un asemenea caz, dar nu i-am dat crezare, gîndindu-mă că este vorba de unul dintre numeroasele zvonuri care circulau pe atunci. Acum însă băiatul se afla în faţa mea şi nu mai rămînea loc de îndoială. Patru dintre cei mai frumoşi ani ai acestui tînăr şi inteligent bărbat se duseseră pe apa sîmbetei...

— Dumneata n-ai părinţi ? l-am întrebat eu. De ce n-au întreprins nimic ? De ce n-au protestat ? De ce nu s-au adresat opiniei publice ? Cum poţi să taci în faţa unei asemenea porcării politice ?

Băiatul mi-a spus că părinţii săi au făcut cîteva încercări de a-l salva, dar au fost ameninţaţi, spunîndu-li-se că e mai bine să tacă, altminteri va fi şi mai rău.

Temîndu-se pentru soarta fiului lor, părinţii s-au împăcat cu „soarta".

În încheiere aş vrea să cer scuze cititorului pentru numărul prea mare de fapte cu care am încărcat prefaţa — lucru ce, de regulă, nu se obişnuieşte. Pe de altă parte însă, ţinînd seama de destinul mai special al acestei cărţi, cred că nu este vorba neapărat de un minus. Faptele ce ţin de biografia politică a cărţii completează sensul şi importanţa conţinutului ei, îl descifrează, îl dezvoltă. Prin atitudinea lor faţă de ea, prin acţiunile pe care le-au întreprins sau prin suferinţele pe care le-au îndurat pentru apariţia şi difuzarea ei, editorii, cititorii şi organele de represiune i-au completat, i-au întregit, i-au continuat textul. Ei continuă şi în prezent scrierea cărţii... **(Sfîrşit)**

Sofia, august 1989

Versiune românească,
Tiberiu Iovan

* Din volumul „Fascismul" în pregătire la Editura Enciclopedică

masă au încetat, sute de mii de dosare noi şi de denunţuri au fost puse deoparte. Continua să lucreze comisia de verificare a activităţii N.K.V.D.-ului ; de data aceasta, ea era condusă de A.A. Andreev, participant activ la represiunile din anii 1937—1938. După cît se pare, acest fapt l-a făcut pe Stalin să-l numească pe acesta în fruntea comisiei.

Reabilitaţii se acoperă de glorie

La Congresul al XVIII-lea al partidului s-a vorbit mult despre reabilitatea persoanelor reprimate pe nedrept (mari speranţe a generat atunci cuvîntarea lui A.A. Jdanov) ; în realitate, însă, dintr-o sută de deţinuţi erau eliberaţi cel mult doi. De altfel, nici nu se putea proceda la reabilitări masive, deoarece sute de mii de oameni fuseseră deja executaţi, iar reabilitarea lor ar fi însemnat că Stalin îşi recunoaşte crimele.

În primul rînd au fost „degajate" unele închisori din Moscova şi din alte oraşe. Au fost eliberaţi arestaţii care se aflau în faza anchetei preliminare. La Moscova, de pildă, a fost reabilitat I.M. Portnov, activist de partid, la ale cărui mărturii am făcut unele referiri. A fost eliberat fizicianul austriac, comunistul A. Weisberg-Ţibulski, a cărui arestare a generat nelinişte în rîndurile oamenilor de ştiinţă din Occident.

La sfîrşitul anului 1939 şi începutul lui 1940 au fost reabilitaţi o serie de comandanţi din Armata Roşie, deoarece războiul sovieto-finlandez evidenţiase penuria de cadre de comandă, incompetenţa. Mulţi din cei reabilitaţi s-au acoperit de glorie în Marele Război pentru Apărarea Patriei — viitorii mareşali K.K. Rokossovski, K.A. Mereţkov, S.I. Bogdanov, viitorul general de armată A.V. Gorbatov, viitorul vice-amiral G.N. Holostiakov, viitorul comisar al partizanilor ucraineni — S.V. Rudnev, N.I. Ozereanski, erou al apărării Leningradului şi alţii. A fost reprimit în partid şi reîncadrat în armată, L.G. Petrovski, fiul mai mic al lui G.I. Petrovski. Aflîndu-se la comanda unui corp de armată, el a căzut în august 1941. Dar majoritatea comandanţilor, la fel de capabili, au rămas în lagăre, şi la începutul anului 1940 mulţi dintre ei au fost executaţi, au pierit de foame sau de munca ce depăşea puterile lor.

Au fost reabilitaţi şi cîţiva oameni de ştiinţă şi constructori. Înainte de război au fost eliberaţi fizicienii A. Berg şi L. Landau. La începutul războiului au fost puşi în libertate A. Tupolev, V. Petleakov, V. Measişcev, N. Polikarpov şi alţi constructori şi ingineri. Speriat de pericolul unor epidemii, Stalin a permis eliberarea microbiologilor L.A. Zilber şi P.F. Zdrodevski — unul dintre cei mai buni specialişti din ţară în combaterea epidemiilor.

La reabilitare, spunea A.V. Gorbatov, fiecare trebuia să semneze o declaraţie prin care se obliga să nu divulge cele văzute în închisori şi lagăre. Cu toate acestea, unii dintre foştii deţinuţi, cu riscul de a fi trimişi din nou în închisoare, i-au adresat lui Stalin şi C.C. al P.C. (b) al Uniunii Sovietice ample scrisori. Mi s-a povestit că la Kiev, un ofiţer al Armatei Roşii reabilitat, întîlnind pe stradă un anchetator care îi tortura pe inculpaţi, l-a împuşcat pe loc. Un fost lucrător din conducerea Comisariatului Poporului pentru Industria Lemnului, Albrecht, de naţionalitate germană, a fost arestat în 1937 şi eliberat în 1939. Cînd în august 1939 în Uniunea Sovietică a sosit Ribbentrop, Albrecht a intrat în Ambasada Germană şi a cerut azil politic. Stalin i-a permis lui Ribbentrop să-l ducă pe Albrecht în Germania. Acolo, acesta a publicat două cărţi : „Închisoarea Butîrskaia. Celula 99" şi „Revoluţia trădată". Potrivit lui L.Z. Kopelev, care în anii războiului a făcut parte din subunităţile de contrapropagandă, ambele cărţi se aflau în fiecare companie a Wehrmachtului.

Cele cîteva reabilitări, iniţiate în 1939, n-au fost decît o manevră menită să distragă atenţia. Stalin conta pe faptul că ele vor linişti opinia publică şi vor explica şi dispariţia lui Ejov. Totodată, numărul mic de reabilitări trebuia să sublinieze justeţea şi temeinicia unei acţiuni, ca aceea a represiunilor de masă, s-o justifice. **(Va urma)**

Traducere şi adaptare
Margareta Şipoş

Ce știm despre francmasonerie? 2

Pentru cei mai numeroși comentatori, masoni sau nu, francmasoneria debutează în 1717. De ce acest an este de referință, ne vor spune Jean Pierre Bayard, **autor al unei cărți despre** „Francmasonerie" **(1986), și** Daniel Ligou, **profesor emerit la Universitatea din Bourgogne, autor al cărții** „Francmasoneria și Revoluția franceză" **(1989) și conducător al** „Istoriei francmasoneriei din Franța" **(1981) și** „Dicționarul francmasoneriei" **(1987).**

Originea anglo-saxonă

Originea anglo-saxonă, fie ea engleză ori scoțiană, a francmasoneriei nu mai este pusă astăzi în discuție.

Regruparea celor patru loji din Londra— și formarea Marii Loji a Londrei — nu reprezintă nașterea francmasoneriei. Lojile existau de mult — fiind, în fapt reuniunile locale ale masonilor. Dar asociația care s-a format la 24 iunie 1717 a avut ceva aparte. Cele patru loji londoneze care s-au reunit în curtea catedralei Saint Paul au redactat un act constituțional, întrucît se îndoiau că sir Christopher Wren, arhitectul celebru și Mare Maestru, le va putea asigura securitatea, iar, pe de altă parte, nu aveau încredere în noul rege al Angliei, George I de Hanovra, pe tron din 1714. Alegîndu-și un alt mare maestru, în persoana lui Anthony Sayer, cele patru loji au cerut tuturor atelierelor regatului să se plaseze sub autoritatea lor federală. Marea Lojă a apărut, deci, dintr-un context politic.

Doi ani mai tîrziu, în fruntea ordinului a trecut Jean-Théophile Desaguliers. Fiu al unui pastor, născut în 1683 în Franța, emigrat în Anglia după revocarea edictului de la Nantes (1685), devenit preot anglican, Desaguliers s-a raliat dinastiei hanoviriene, a fost prieten cu Newton, membru al lui Royal Society și al altor societăți științifice, în așa fel încît a dat un impuls considerabil tinerei organizații.

Următorul mare maestru, ducele de Montagu, îl însărcinează, în 1721, pe pastorul presbiterian James Anderson să redacteze noua cartă a francmasoneriei, publicată în ianuarie 1723. **Constituția** lui Anderson este considerată drept cartea de căpătîi a francmasoneriei speculative tradiționale.

Cele două puncte esențiale ale acestei serii de evenimente sînt crearea (sau, mai degrabă, reorganizarea) unui organism central cu autoritate asupra „atelierelor particulare" și luînd (sau reluînd) titlul de **Mare Lojă**, în frunte cu un **Mare Maestru** și cu **Mari Ofițeri**; și elaborarea unui cod de statute și reglementări devenit celebru sub numele de **„Constituțiile"** lui Anderson, cod care, mai mult sau mai puțin modificat, a servit drept bază întregii masonerii moderne.

Francmasoneria modernă s-a născut, prin urmare, din protestantismul englez, religie victorioasă în Anglia la începutul veacului XVIII. Nu intrăm în detalii privind dezbaterile epocii, asupra doctrinei religioase, trinității ș.a. Dar protestantismul acelor vremuri avea anumite caracteristici. De pildă, gînditorii generației 1700 din Anglia au fost Newton și Locke. Amîndoi au fost creștini fervenți, considerau că își pot alege religia care le place, dar pentru amîndoi datele esențiale ale religiei creștine (autoritatea Scripturii, misiunea salvatoarea lui Hristos) nu pot fi contestate deloc. Concepția globală despre lume a celor doi gînditori apare ca perfect conciliabilă cu rațiunea și cu datele esențiale ale Bibliei.

Douăzeci de ani după nașterea sa, masoneria engleză este destul de solid implantată pentru ca numele lojilor continentale să se alinieze la cele engleze.

De pildă, în 1728, lojile franceze sînt conduse de ducele de Wharton, fost Mare Maestru al Marii Loji din Londra. Cînd francmasoneria engleză se implantează pe sol francez, nobili, preoți, burghezi frecventează aceste loji care practică un spirit de toleranță și fraternitate: toate religiile sînt acceptate, masoneria este în general deistă. Franța nu poate fi decît favorabilă unui asemenea spirit. Dar lojile franceze vor evolua, totuși, după o concepție aparte.

Punctele de repere ale răspîndirii francmasoneriei în acel secol sînt astăzi cunoscute tuturor. După introducerea, în **1725** a masoneriei la Paris și în Irlanda, apare prima lojă în **1726** sau **1728** în Spania. În **1730** — prima lojă în India (la Calcutta). În **1733** — prima lojă în America (la Boston). În **1735** sînt interzise adunările masonice în Olanda (prima interdicție a masoneriei moderne). În **1736**, englezul André Michel Ramsay expune la Paris originea cavalerească și medievală a masoneriei. În **1737** — prima lojă în Germania (la Hamburg). În **1738** se constituie Marea Lojă a Franței și se înregistrează prima condamnare pontificală. În **1742** există în Franța 200 de loji, între care 22 la Paris. În **1746** apare formula „libertate-egalitate-fraternitate". **1751** — masoneria engleză se împarte între vechi și moderni. **1758** — Marea Lojă franceză se desparte de cea engleză. **1767** — sînt interzise lojile în Franța. **1773** — Marea Lojă franceză devine Marele Orient al Franței. **1778** — inițierea lui Voltaire.

Curînd va izbucni Revoluția franceză. A avut francmasoneria vreun rol în această revoluție? **(Va urma).** Adaptare de **Stelian Țurlea**

Arthur Teodorescu, Ploiești. Numărul cererilor pentru obținerea azilului politic în Franța a atins anul trecut cifra record de peste 61 000, cu 80 la sută mai mult față de 1988. Numai 5 la sută din numărul total al cererilor provin din Europa răsăriteană. De mai mult timp Franța se află sub presiunea azilanților africani, asiatici și turci, recordul deținîndu-l Senegalul, India și Pakistanul. Împotriva acestui val de azilanți, Franța se apără printr-un înalt procent de respingere a cererilor, mai ales cînd este vorba de africani, care au fost practic respinși în 1989. Cu toate acestea, colonia emigranților din Franța a sporit anul trecut cu 170 000 membri, ceea ce confirmă că ea rămîne o „țară a azilului". Ținînd seama de problemele și cheltuielile anuale de peste 300 miliarde franci pentru soluționarea diferitelor probleme ale emigranților, bilanțul de anul trecut nu provoacă bucurie guvernului francez, cu atît mai mult cu cît majoritatea străinilor s-au folosit de dreptul la întregirea familiilor, cea mai nepopulară formă de imigrare în Franța. A sporit, de asemenea, numărul căsătoriilor mixte la care a recurs aproape fiecare al zecelea emigrant în ultimii doi ani, multe dintre aceste căsătorii fiind încheiate fictiv în vederea reglementării statutului și a șederii în Franța. Din păcate, intrarea în Franța nu înseamnă și rezolvarea problemelor existențiale, după eum confirmă și datele privind creșterea numărului șomerilor în rîndul străinilor. Anul trecut aceștia reprezentau 12,5 la sută din numărul total al șomerilor din Franța, deși au o pondere de numai 6,5 la sută în populația activă, se afirmă într-un comentariu al agenției iugoslave de presă „Taniug".

Prețul ziarelor

Mihaela Ștefănescu, București. Începînd cu data de 1 ianuarie cotidianele cehoslovace se vor scumpi cu 150 la sută, costînd în loc de o coroană, cît sînt în momentul actual (0,06 dolari la cursul comercial), 2,5 coroane (0,16 dolari), după cum au anunțat ziarele cehoslovace din Praga. Hotărîrea, care a fost luată cu ocazia unei mese rotunde la care au participat reprezentanți ai tuturor editurilor, este explicată prin scumpirea cu 60 la sută a prețului hîrtiei de la începutul anului. O nouă scumpire a hîrtiei cu 40 la sută a fost deja anunțată pentru primul trimestru al anului 1991. Costul de tipărire a ziarelor a crescut, de asemenea, cu 15 la sută în cursul anului 1990, și o parte din cheltuieli vor trebui anul viitor să fie plătite în valută-forte. Tipografiile care au întreprins programe de modernizare a parcului lor de rotative sînt confruntate cu grave probleme privind rambursarea sumelor împrumutate, ca urmare a unei continue devalorizări a coroanei începînd cu acest an. Situația financiară deja precară a cotidianelor cehoslovace, care apar în acest moment într-un tiraj de aproximativ patru milioane de exemplare, cifră care se referă la toate cele 25 de ziare naționale și regionale, pentru o populație totală de 15,5 milioane de locuitori, amenință să devină de nedepășit fără această reașezare a prețului, au arătat ziarele.

Mărturii spaniole despre 1 decembrie 1918

În rîndurile de față prezentăm doar cîteva aprecieri din paginile unei cărți de o remarcabilă probitate și erudiție, mărturiile unui mare prieten al românilor, cum l-a numit Nicolae Iorga pe poetul, prozatorul și diplomatul spaniol **Ramon de Bastera**. Cartea se intitulează: **„La obra de Trajano"** (Opera lui Traian) și a apărut la Madrid, în 1921. Subliniem în mod deosebit, pentru înțelegerea relatărilor, că afirmațiile autorului nu sînt culese din documentație livrească, departe de realitățile istorice, ci reprezintă fapte trăite și văzute la fața locului, deoarece Ramon de Bastera se afla atunci în misiune diplomatică în România.

La 28 noiembrie 1918 pleca din Iași primul tren în care se reîntorcea în București, guvernul și diplomații, între care se afla și ambasadorul Spaniei. Iată cum prezintă Ramon de Bastera despre intrarea oficialităților în București:

„Capitala oferea altă față, am trecut pe sub arcuri de frunză încă verde. La 1 Decembrie, orașul s-a acoperit de covoare și flamuri. Lumea umplea străzile, rînduri de liceeni demonstrau victorios în elegantele lor uniforme. La ora 10 intrau în oraș Majestățile sale Regele și generalul armatelor Dunării, Berthelot, cărora li s-au oferit pîine și sare, la înălțimea armăsarilor lor albi. În urmă defilau trupele românești, cu steaguri zdrențuite și fanfare asurzitoare, urmate de trupele franceze. Din cortegiu se înalță un delir care cutremura inimile.

La aceeași oră, la Alba Iulia, oraș din Transilvania, se adunau

două sute de mii de delegați ai neamului românesc (delegați au fost 1228, iar Marea Adunare a cuprins peste 100 000 nota n. St. P.) care hotăreau unirea pămînturilor lor cu cele ale neamului și trimite o delegație la București pentru depunerea jurămîntului... Introduși în sala Tronului (delegații), președintele comisiei, a corpului diplomatic (în rîndurile căruia se afla și Don Ramon) și a reprezentanților armatei se citiră mesajul de credință (Declarația) și de unire a românilor de peste munți".

Ramon de Bastera, impresionat de ceremonia aceasta, comentează : „Ora solemnă a trecutelor secole, cea a unității într-un singur stat care atît de mult întîrziase pentru români sosise ; iar eu m-am nimerit să fiu martorul ei. Separați pînă atunci, poporul român și-a luat soarta în propriile sale mîini și dincolo de acțiunea de la palat m-a impresionat dansul lor național, numit „horă" cu care-și trasau o imensă roată în jurul Carpaților". Și Bastera continuă : „Terminată ceremonia, primul pas făcut de președintele Ionel Brătianu, în prezența tuturor reprezentanților străini, a fost acela de a se apropia de misiunea Spaniei, vreau să spun de șeful ei, Don Manuel Multedo... Arhiepiscopul ortodox care făcea parte din delegația transilvană (e vorba de viitorul patriarh Miron Cristea — n.n) s-a apropiat de mine și a strigat : „Viva España !"

Făcînd o călătorie în 1919 în Transilvania, Bastera scrie : „Am trecut peste frumoși munți. Văile din Transilvania sînt ca niște curți în jurul donjuanelor, dantelate cu crenele. Sus, pe Pirinei românești cocoțați, soldații români ștergeau marginile frontierei imperiale austro-ungare". Dar Bastera a întîlnit și așezări care nu semănau cu cele românești „care evocau Evul mediu germanic, care se profila pe drumurile Turingiei". Și tot el explica faptul că acei saxoni au fost aduși de regii maghiari în secolul XII, pe pămîntul fostei Dacii, în calitate de „apărători ai frontierelor".

Bastera face în continuare referiri interesante despre anumite orașe din Transilvania : Făgăraș și Sibiu — „unde se află inima românismului în epoca de subjugare a Astrei".

Ajungînd în Maramureș, poetul rămîne înmărmurit în fața dovezilor vii ale dacilor și romanilor, unde el a aflat „o societate de cumpliți cavaleri țărani de sînge românesc, cu casele lor ce reprezentau memoria pămîntului". Împotriva afirmațiilor ungurești, în ființa omului maramureșean există ceva care insuflă certitudinea „de a fi băștinaș pe acel pămînt de mai multe mii de ani".

Sînt doar cîteva referiri, care în esență subliniază legitimitatea actului de la 1 Decembrie 1918.

Dr. în istorie
Stelian Popescu, București

Petre Avram, Tg. Jiu. Berlinezii au sărbătorit cu discreție, la 9 noiembrie, prima aniversare a deschiderii zidului din Berlin, aniversare care a fost întrucîtva eclipsată de vizita președintelui sovietic Mihail Gorbaciov la Bonn. Cei doi primari — membri ai Partidului Social-Democrat — din Berlin, Walter Momper (Vest) și Tino Schwierzina (Est), au inaugurat o placă comemorativă la Barnholmerstrasse, un fost punct de trecere între cele două zone ale orașului. După un an, nu au mai rămas în picioare decît 7,8 km din „Zidul apărării antifasciste" construit în luna august 1961, iar autoritățile au trebuit să ridice o barieră în vederea protejării unei bucăți memoriale de 300 de metri. Nu a fost prevăzută nici o manifestare deosebită pentru populație care, după nopțile de bucurie de acum un an, a sărbătorit în lanț noaptea de Anul Nou, Uniunea economică și monetară germană de la

1 iulie, victoria RFG în Cupa mondială la fotbal de la 8 iulie sau reunificarea de la 3 octombrie. În **fotografie :** bucăți din zidul de la Berlin depozitate într-o fabrică de la Bernau pentru refolosire. Blocurile de ciment care au divizat Germania timp de 28 ani vor fi transformate în nisip.

Un nou avion Boeing

Florin Mihăilă, București. O comandă de 68 avioane Boeing B 777, dintre care 34 comandă fermă și alte 34 opționale, anunțată de United Airlines, a marcat lansarea construirii unui nou avion de linie, primul programat de constructorul american după 1978. El contează pe acest aparat pentru a dezvolta o nouă gamă de avioane menită să răspundă nevoilor pieții de la începutul anului viitor. Acest bi-reactor, cu tehnologie avansată și consum economic de carburanți își propune să concureze viitorul Airbus A 330/340, precum și ultimul produs al constructorului McDonnel Douglas. Pentru construirea avionului B 777, al cărui prim model va fi livrat în 1995, Boeing își propune să creeze 6590 locuri de muncă în regiune Seattle (statul Washington) în următorii patru ani. În versiunea sa inițială, B 777 va putea transporta 360—390 pasageri, repartizați în două clase, pe o distanță de 4800 mile (7 700 km) fără escală. Avionul va avea o lungime de 63,7 m (cu 7,1 m mai puțin decît tipul anterior), dar carlinga sa va avea o lățime de 6,3 m, fiind mai spațioasă, aripile vor fi mai lungi, iar cele două motoare vor fi mai puternice (cu 20 la sută față de B 747). Dar noutățile cele mai importante vor fi mai puțin legate de aspectul exterior : este vorba de un nou tip de aripă și de motoare de mare performanță, permițînd realizarea unor economii de carburant de 30—40 la sută în comparație cu aparatele din generațiile mai vechi cum sînt DC 10 și Lockheed L-1011. Materiale compozite vor înlocui în mare măsură metalul, contribuind la scăderea greutății avionului. Trei firme japoneze — Mitsubishi, Kawasaki și Fuji Heavy Industries — au încheiat un acord cu Boeing, în baza căruia vor construi părți importante din fuselajul noului aparat.

profil

Akihito

Împăratul Japoniei

Împăratul Akihito s-a născut la Tokio, la 23 decembrie 1933, fiind cel mai mare fiu al împăratului Hirohito și al împărătesei Nagako. În 1952 a intrat în Departamentul de Politică al Facultății de Politică și Economie de la Universitatea Gakishuin. În 1956 și-a terminat studiile. Pentru completarea cunoștințelor a luat și lecții particulare, în diferite domenii, cel juridic fiind prioritar.

Ceremonia majoratului prințului moștenitor a fost celebrată în 1952, cînd a început, de fapt, să-și îndeplinească prerogativele legate de această calitate. În 1953, ca reprezentant al împăratului Hirohito, a luat parte la încoronarea Maiestății Sale Regina a II-a a Marii Britanii. Cu aceeași ocazie, a vizitat țări din Europa și America de Nord.

Akihito s-a căsătorit în 1959 cu Michiko Shoda. După căsătorie, cuplul imperial a făcut vizite oficiale în 37 de țări, prima fiind Statele Unite, în 1960, cînd s-a aniversat centenarul relațiilor nipono-americane.

În probleme ale statului, Akihito și-a îndeplinit prerogativele prevăzute în Constituție, ca reprezentant al împăratului Hirohito în timpul vizitelor sale în Europa în 1971 și Statele Unite în 1975, ca și în perioada în care Hirohito a fost bolnav — septembrie 1987 și pînă la decesul acestuia, în ianuarie 1989.

Ca prinț moștenitor, Akihito și prințesa Michiko au participat la recepțiile oferite de Anul Nou, Ceremonia citirii poeziilor imperiale ce are loc cu aceeași ocazie. Constituția stipulează dreptul prințului de a lua parte și la recepțiile oferite pentru oaspeți oficiali din diferite țări. În plus, Akihito și Michiko au primit, la reședința lor, numeroși miniștri și ambasadori străini.

După septembrie 1987, cînd starea sănătății fostului împărat s-a înrăutățit, Prințul Akihito a convocat Dieta și de atunci a participat la viața politică a țării în numele împăratului.

A fost incoronat ca împărat la 12 noiembrie.

În viața particulară, Akihito este un pasionat ihtiolog, fiind președinte onorific al celei de-a doua Conferințe Internaționale asupra oceanelor Indian și Pacific. Este autorul cărții „Peștii arhipelagului nipon", publicată în noiembrie 1984. Sportul său favorit este tenisul. Are doi fii și o fiică.

M. B.

poşta redacţiei

ANUNŢ

În curînd veţi găsi la centrele de difuzare a presei nr. 2 din BIBLIOTECA LUMEA AZI

care deschide o nouă serie, intitulată RĂZBOI SECRET

- Ştiţi cine a fost Prosper ?
- Doriţi să aflaţi detalii despre „Operaţiunea Hydro" sau alte operaţiuni secrete ?

Citiţi nr. 2 din BIBLIOTECA LUMEA AZI !

IMPORTANT

Cititorii din străinătate se pot abona la revista noastră, începînd cu 1 ianuarie 1991, direct la redacţia „LUMEA — Azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341.

Adresa la care doriţi să primiţi abonamentul se va comunica redacţiei prin poştă.

Costul abonamentului se virează în Bucureşti, în contul nostru nr. 53.51.04.43.007—7 deschis la Banca Română de Dezvoltare S.A., telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Costurile abonamentelor (în dolari SUA) sînt :

— 6 luni — 40$

— 12 luni — 75 $

Rugăm pe cititorii noştri din străinătate să nu se mai adreseze pentru abonamente întreprinderii „Rompresfilatelia" întrucît am renunţat la serviciile acesteia.

„LUMEA — Azi"

IMPORTANT

A partir du 1er janvier 1991, les lecteurs de l'étranger peuvent s'abonner à notre revue directement à la rédaction de „LUMEA — Azi", Bucarest, 1 Piaţa Presei Libere, code 71341.

Les lecteurs sont priés de communiquer, par courier, à la rédaction, l'adresse à laquelle ils veulent recevoir l'abonnement.

Le coût de l'abonnement sera déposé à notre compte no 53.51.04.43.007—7 auprès de la Banque Roumaine de Développement S.A., Bucarest, téléx no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Les coûts des abonnements (en dollars EUA) sont les suivants :

— 6 mois — 40 $

— 12 mois — 75$

Nous prions nos lecteurs de l'étranger de ne plus s'adresser pour abonnements à l'entreprise „Rompresfilatelia" car nous avons renoncé à ses services.

„LUMEA — Azi"

IMPORTANT

From 1st January 1991, our readers from abroad may subscribe to our magazine directly to „LUMEA — Azi" office, Bucharest, 1, Piaţa Presei Libere, code 71341.

Our readers are requested to inform the office by mail of the address where they want to have their issues sent.

The subscription cost will be deposited in our account no. 53.51.04.43.007—7 with the Romanian Development Bank A.S., Bucharest, telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

The subscription costs (in US dollars) are as follows :

— 6 months — 40 $

— 12 months — 75 $

We request our readers from abroad not to resort anymore to „Rompresfilatelia" enterprise for subscriptions because we renounced their services. **„LUMEA — Azi"**

Viorel Popa, Bacău. În Bulgaria, în prezent există 46 000 de şomeri, ceea ce reprezintă peste un procent din populaţia aptă de muncă. Această situaţie a fost prezentată de Emilia Maslarova, ministrul muncii şi al asigurărilor sociale, la o conferinţă de presă în cadrul Agenţiei Sofia-Press. După părerea acesteia, cifra de 200 000—250 000 de şomeri este prognoza cea mai aproape de adevăr privind creşterea şomajului în Bulgaria în anul următor. Dar există şi o prognoză pesimistă prezentînd o cifră de două ori mai mare. Ministerul Muncii şi al Asigurărilor Sociale nu se va grăbi în patron oferind locuri de muncă. Acesta va elabora o strategie privind existenţa locurilor de muncă. „Trebuie să devansăm cu cîteva luni apariţia şomajului şi să semnalizăm fiecărei ramuri şi firme în parte pericolul apariţiei şomajului" — a spus Maslarova.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor şef : Ilie Şerbănescu

Redactor şef adjunct : Stelian Ţurlea **Secretar general de redacţie : Ilie Olteanu**

COLECTIVUL REDACŢIONAL : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Ovidiu Dranga, Liana Enescu, Mirela Iamandi, Valeriu Cristian Moanţă, Ştefan Nicolae, Manuela Ştefănescu, Doina Topor, Bogdan Torcătoriu, Anca Voican.
SECRETARIAT DE REDACŢIE : Mircea Dub, Ion Matei, Marin Pieleanu, Florian Zamfiroiu. CORECTURA : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana Daniela Dinulescu, Eliza Iliescu, Ana Maria Tatovici. DOCUMENTARE : Alexandru Antonescu, Ileana Iordache. STENODACTILOGRAFIE : Eugenia Marin, Marilena Szabo, Angelica Trancă. ADMINISTRATOR : Brînduşa Anghel. CONDUCĂTOR AUTO : Marian Băran. TIPOGRAFI : Alexandru Baciu, Vasile Geambaşu, Vasile Moraru, Ioana Rotaru.
Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii.

C.P.B.

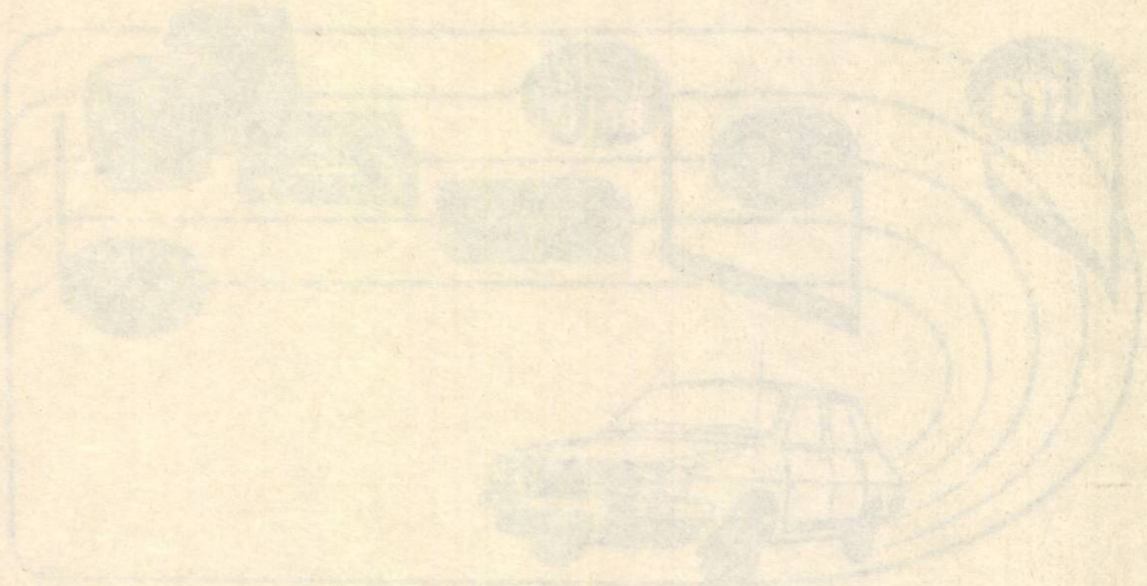

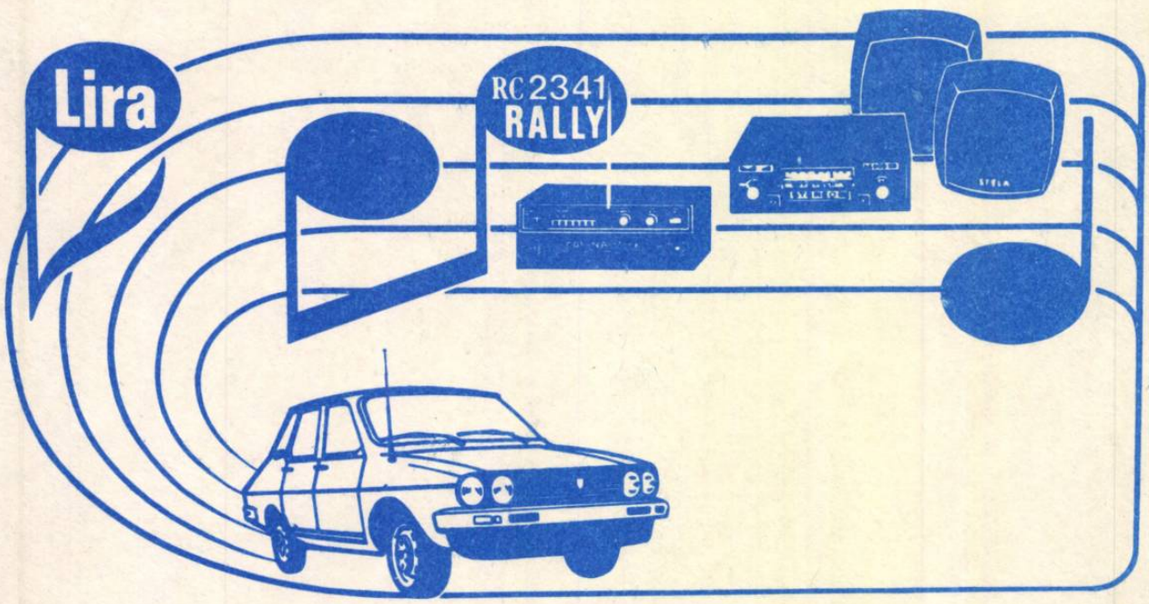

Muzica face orice călătorie mai plăcută!

Pentru autoturismele dv magazinele comerţului de stat specializate in desfacerea produselor electronice vă oferă :

● Radioreceptorul LIRA, **cu următoarele caracteristici tehnice :**

– game de undă : UL, UM, US ;

– alimentare 12 V (baterie cu minusul legat la şasiu) ;

– preţ : 1 330 lei (inclusiv antena).

● Radiocasetofonul stereo RC 2 341 RALLY, **cu următoarele caracteristici tehnice :**

– alimentare : 12 V (de la acumulatorul auto) ;

– difuzoare : 2 x 4 W la 3 ohmi ;

– radioreceptorul monofonic, cu trei game de undă : UL, UM şi UUS ;

– casetofonul este stereofonic, cu viteza benzii de 4,76 cm/s şi bandă de frecvenţă de 80–10 000 Hz.

– preţul : 4 140 lei.

Reţineţi !

Un însoţitor plăcut, oricînd dispus să vă ţină companie – radioreceptorul LIRA sau radiocasetofonul stereo RALLY.

Lei 10

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 49 6 decembrie 1990

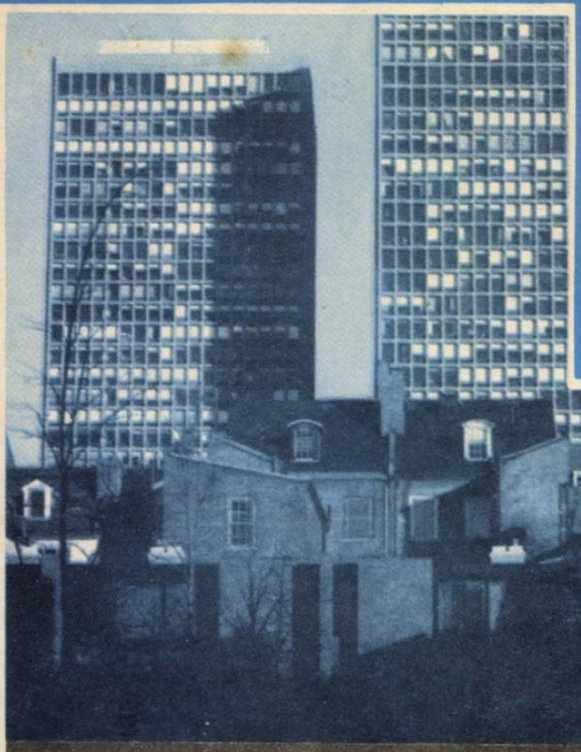

emigranți, imigranți, refugiați...

MUSEUM FRIEDRICH SCHIEFER BUCHEN
INVENTAR
Nr. 3.74

LUMEA

Emigranti Imigranti Refugiați...

LUMEA săptămînal independent de politică externă azi

Anul II, serie nouă,
nr. 49(1412)
6 decembrie 1990

Sumar

EDITORIAL. **Putem lăsa ţara pe mîna zeloşilor ?** Ilie Şerbănescu 1
PROBLEME ROMÂNEŞTI. **1 decembrie 1990, Alba Iulia...** Ovidiu Dranga, Cristian Moanţă 2
— **Polonia şi România.** Ilie Şerbănescu 2
— **„Adevărul" parlamentar şi „adevărurile" presei.** Bogdan Torcătoru 3
—**Drepturile omului. „O luminare pentru speranţă".** Manuela Ştefănescu 4
Emigranţi, imigranţi, refugiaţi. Grupaj realizat de Anca Voican 5
OPINII. **Asia trece Oceanul Pacific.** Henri Zalis 8
EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **Faza postelectorală.** Ştefan Nicolae 9
— **Comuniştii pierd puterea.** De la trimisul nostru, Anca Voican 10
EUROPA OCCIDENTALĂ. **Tandemul Kohl-Genscher victorios în alegeri.** Vasile Crişu 11
1 000 + 1 12
Post-thatcherismul — sfîrşitul unei epoci ?
— **Marea Britanie. John Major — continuitate cu agendă proprie.** Stelian Ţurlea 14
— **Piaţa comună. C.E.E. — va avea mai multe viteze ?** Doina Topor 15
— **Relaţiile anglo-americane. Se va menţine cota maximă ?** Stelian Ţurlea 15
— **Africa de Sud. Cum va fi fără „Maggie" ?** Dumitru Constantin 16
Drama minorităţilor naţionale din Ungaria (3). dr. Petre Bărbulescu 17
Milovan Djilas. Întîlniri cu Stalin 18
George Blake se destăinuie (5) 20
Centenar Charles de Gaulle (3). General dr. Lucian Culda 21
Ce ştim despre francmasonerie ? (3) 22
POŞTA REDACŢIEI 23
PROFIL. **Mary Robinson, preşedintele Irlandei** 23

Datorită noilor condiţii de apariţie sîntem nevoiţi să amînăm, pentru numărul viitor, următoarele materiale : „Ronald Reagan : o viaţă americană" (2), „Operaţiunea Sphinx" (3) şi episodul 10 din serialul „Stalin şi stalinismul".

Închiderea ediţiei : 4 decembrie 1990

Coperta I
Sorin Turculeţ

Putem lăsa ţara pe mîna zeloşilor?

Mărturisesc că am fost neplăcut impresionat de faptul că mitingului, organizat în 30 noiembrie de Partidul Naţional Ţărănesc-Creştin şi Democrat pentru celebrarea Marii Uniri din 1918, i s-a imprimat o tentă politică antiguvernamentală şi antiprezidenţială. Revendicarea acestui partid de la Partidul Naţional Român, al lui Iuliu Maniu, care a avut o contribuţie esenţială la Actul Marii Uniri, justifica pe deplin mitingul pe care l-a organizat în preziua celebrării. Iar conţinutul anticomunist al mitingului era, de asemenea, întemeiat : căci comunismul a lichidat acest partid în urmă cu patru decenii, refuzîndu-i chiar şi recunoaşterea rolului său istoric în înfăptuirea Marii Uniri. Dar parcă pentru o zi — măcar Ziua naţională — trebuiau făcute uitate pasiunile politice ale actualităţii imediate. După aceea, demersurile şi acţiunile politice, potrivit intereselor fiecăruia dintre partide, puteau fi reluate. Acesta este jocul politic, într-o societate deschisă şi democratică. Are reguli ce trebuie acceptate şi respectate.

Se pare însă că, din păcate, la noi jocul politic democratic nu este respectat, fie din necunoaştere, fie, mai rău, din neacceptare. Căci ce altă concluzie s-ar putea trage după ceea ce s-a întîmplat exact de Ziua naţională, cu prilejul marii adunări de la Alba Iulia, faţă de care pălesc chiar şi cele petrecute cu o zi înainte la mitingul ţărănist de la Bucureşti. În faţa întregii ţări, prin intermediul camerelor TV, s-a văzut şi auzit că luările de cuvînt ale fruntaşilor opoziţiei au fost acoperite de fluierături şi huiduieli continue ale unora dintre zecile de mii de participanţi. Aversiune populară faţă de opoziţie sau înscenare (este mai puţin important dacă doar ca replică sau poliţă plătită pentru manifestările din ajun) ? Răspuns dificil de dat, nu atît prin absenţa informaţiilor precise, cît mai ales prin gravitatea implicaţiilor ! În mod poate paradoxal, din punctul de vedere al acestei ţări, ar fi, totuşi, preferabil să fi fost vorba de o înscenare. Pentru că, dacă s-ar accepta chiar şi numai ideea unei „aversiuni populare" faţă de opoziţie şi caracterul contestatar al acţiunilor ei — aşa cum sugerează comunicatele de presă ale partidului de guvernămînt — atunci ar însemna că această ţară nu are nici o şansă de a se înscrie curînd pe orbita democraţiei.

Este exact ceea ce — vădit vexat şi căutînd cu greu să-şi stăpînească tulburarea şi dezaprobarea — a încercat dl. Cămpeanu să explice „strigătorilor" veniţi de prin diferite judeţe. „Ascultaţi-ne mai întîi, şi apoi contestaţi-ne, dar nu ne huiduiţi pentru a nu ne lăsa să vorbim, mai ales astăzi cînd sîntem cu toţii strînşi sub faldurile aceluiaşi tricolor !" — a fost, în sinteză, mesajul lansat de dl. Cămpeanu.

Mi se pare o mare eroare că huiduielii au însoţit cuvîntul reprezentantul UDMR, care vorbea tocmai de 1 decembrie, o zi cu o atît de profundă încărcătură politică.

Spre deosebire de dl. Cămpeanu, care a încercat să arunce argumente într-o luptă ce, în situaţia dată, nu avea perspective de izbîndă, dl. Coposu a preferat să se facă a nu auzi huiduielile, rezervîndu-şi luarea de poziţie ulterior, cînd a evocat teza înscenării, pe care a pus-o pe seama puterii. Dl. Iliescu a căutat să salveze situaţia spunînd mulţimii că dl. Coposu vorbeşte, de fapt, în numele unui partid ce a contribuit substanţial la actul istoric de acum 72 de ani. În contextul dat, intervenţia a apărut binevenită, deşi dl. Coposu probabil a luat-o, altfel, ca o replică la adresa cererilor sale ca preşedintele ţării şi guvernul să-şi dea demisia, căci îndemnul către mulţime de a asculta în linişte a fost făcut în apărarea nu a domnului Coposu ca persoană, ci a partidului pe care îl reprezintă. În orice caz, ceea ce liderii opoziţiei probabil nu au văzut, dar ceea ce camerele de luat vederi au arătat întregii ţări, a fost faptul că premierul Petre Roman şi-a arborat zîmbetul său inconfundabil pe tot parcursul huiduielilor ce au însoţit cuvîntul reprezentanţilor opoziţiei. Nu şi-a putut premierul înăbuşi satisfacţia faţă de o asemenea situaţie ? Sau, avînd în vedere că regulile jocului politic ar fi reclamat reţinere în exteriorizare, în ciuda satisfacţiei interioare, zîmbetul acesta a devenit un fel de rictus ? Am înţeles acest zîmbet cînd, imediat după revoluţia din decembrie, cunoscuta realizatoare a televiziunii franceze, Anne Sinclair, i-a luat un interviu, cînd dl. Roman s-a întîlnit cu premierul spaniol Felipe Gonzalez ori cancelarul german Kohl, sau cînd a participat la mitingurile electorale ale formaţiunii politice pe care o conduce. Dar un asemenea zîmbet a putut fi constatat şi la întrevederile sale cu sindicatele, chiar cînd se discutau consecinţele deloc amuzante ale creşterii preţurilor. În orice caz, acest zîmbet în timp ce cuvîntul liderilor opoziţiei era acoperit de huiduieli la adunarea de la Alba Iulia, de celebrare a Marii Uniri, a apărut jenant, deplasat şi fără meşteşug în jocul politic.

Este îndoielnic că puterea ar fi avut nevoie de o înscenare. Căci nu era un prilej deloc nimerit pentru a-şi demonstra „trecerea" de care se bucură în rîndurile mulţimii. Sensul manifestărilor de la Alba Iulia era cu totul altul. Pesemne, însă, lăsate pe mîna „zeloşilor" — căci sînt atîţia şi marcaţi de aceleaşi metehne ale trecutului — manifestările de la Alba Iulia au pierdut, din cauza acestora, din demnitatea, măreţia şi echilibrul pe care momentul însuşi le impunea. O dată şi o dată trebuie înţeles că „zeloşii" fac mai mult rău decît bine. Datorită lor, în loc de încredere, se culeg noi contestări şi suspiciuni.

Cei ce se bat cu pumnii în piept nu aduc decît prejudicii ţării. Le-au adus în trecut, le aduc şi astăzi. Şi, pentru viitor, ţara nu trebuie lăsată pe mîna lor. Fidelitatea oarbă, nenuanţată şi necritică faţă de o cauză — alta decît cea a apărării graniţelor ţării — este un pericol la fel de mare precum cel venind din partea delaţiunii. Cu „fideli" şi „zeloşi" nu se poate decît demola şi nicidecum construi. Aceştia n-au ce căuta în noul joc politic.

Este un mare păcat că primul 1 decembrie sărbătorit ca Zi naţională, într-un context în care decembrie 1989 ne-a dat speranţe de demnitate, libertate şi prosperitate, a fost umbrit de asemenea manifestări. Numai de acestea nu avea nevoie, acum, ţara şi nu doar prin raportare la imaginea noastră în străinătate ci, înainte de toate, faţă de noi înşine.

Ilie Şerbănescu

1 decembrie 1990, Alba Iulia...

Sîmbătă 1 Decembrie, ora 6 dimineața. Afară se aude „Deșteaptă-te române". Ne repezim la geamul care dă chiar spre Platoul Romanilor. E frig, vînt și umezeală. Cordoane de poliție supraveghează strict zona. După criterii care ne-au scăpat, sînt lăsate să treacă sau nu, spre tribuna instalată în fața Catedralei Reîntregirii, autobuze sau grupuri pedestre ale reprezentanților județelor, cu precădere cele din Ardeal. La prima vedere, poliția — ofițeri și soldați — este intransigentă, totuși grupuri de 20—30 de persoane trec avînd în frunte preoți sau bătrîni purtînd costume naționale. Toți flutură tricolorul sfînt și cîntă vechi cîntece patriotice. Se cîntă cu patos, se strigă cu emoție în glasuri, ca și acum 72 de ani. „Trăiască România Mare !" sau „Trăiască, să trăiască Moldova, Ardealul și Țara Românească !" O oră mai tîrziu, cîntecul mulțimii se risipește în zgomotul motoarelor elicopterelor militare care survolează piața la joasă înălțime. Semn rău ? Cine poate ști ? Nu există motive, mai degrabă măsuri excepționale de securitate. În jurul orei 8, platoul este aproape plin. Să tot fie 50—60 de mii de oameni. Contrar așteptărilor, fețele multora sînt crispate, îngrijorate. Elicopterele au dispărut. Se cîntă din nou și se flutură steagurile. S-au strîns oameni și pe zidurile vechi ale cetății. Un sentiment de nerăbdare apasă mulțimea. Vîntul rece și umezeala agravează această stare. Poliția și jandarmeria blochează accesul spre catedrală, spre Sala Unirii, în interiorul cetății. Aici vor avea loc ceremoniale deosebite. Cu toate acestea, privind uriașul și ingeniosul tricolor ancorat de clopotnița catedralei, poți reveni la sentimentele ce-au împins acești oameni să vină aici : celebrarea, românească și creștinească, a celei mai înălțătoare zi a acestui neam.

Zvonurile au încins orașul de aproape o săptămînă, cînd pregătirile pentru Marea Sărbătoare intraseră în linie dreaptă. Cu toate acestea, nimeni nu poate preciza cu exactitate din ce parte ar putea veni pericolele sau provocările, nici care ar fi acestea. Cert este că prevederea a atins paroxismul. Comandantul armatei „Transilvania", generalul P. Cheler, într-un comunicat dat în ziarul local „Unirea" și reluat și de presa centrală, „atenționa" că „armata va da o ripostă fermă, mergînd pînă la deschiderea focului împotriva tuturor acelora care vor tulbura și vor încerca să compromită sfîntul nostru 1 Decembrie".

În holul hotelului „Cetatea", devenit Centrul Internațional de Presă, liftiera ne șoptește, cu bucurie și cu teamă : N-am visat așa o sărbătoare aici, dar să iasă bine...", apoi aproape conspirativ „Să nu încerce cineva ceva, că nu-i a bună..." I se înnoadă vorbele și i se umezesc ochii. De ce ?

În zona ceremonialului, o arie relativ întinsă cuprinzînd platoul din fața catedralei, Muzeul Unirii, Sala Unirii și Statuia lui Mihai Viteazul, accesul este stopat de forțe de ordine în uniforme foarte diverse : poliție, poliție militară, jandarmerie, brigăzi antiteroriste. Sînt mulți. Intrăm totuși în „zona zero", grație cartonașului de acreditare. Se așteaptă oficialitățile. Forfota e mare, ordinele sînt uneori contradictorii. În jurul uriașei statui a lui Mihai Viteazul, ne amestecăm cu parlamentarii, cu delegații prefecturilor. Statuia are gardă de onoare din ostași cu superbe uniforme militare de epocă. Agitație. Organele de ordine forțează asistența la o disciplină relativă. Îngăduința nu poate merge la nesfîrșit. Sosesc oficialitățile. Se prezintă onoruri militare. Începe ceremonialul solemn al depunerii coroanelor de flori. Presa fuge în spatele statuii. Garda dispare în mijlocul fotoreporterilor. Delegațiile, începînd cu cea prezidențială, depun coroanele după care se retrag. Atmosfera este destinsă deși prin mulțime se învîrt, fără traiectorii precise, băieți voinici în combinezoane maron. Se fac poze și rivalitățile dispar subit. „Viitorul guvern de coaliție", subliniază ironic cineva. Se rîde, în timp ce alături delegațiile continuă să depună coroanele, strecurîndu-se printre ziariști, plecînd apoi capul cu pioșenie. E dezordine, aglomerație. Toți vor să vadă simbolica paradă militară. Se filmează, se încearcă scurte interviuri, se aplaudă. Ordinea și uniformele noi ale armatei risipesc pentru moment senzația de improvizație pe care ne-a creat-o ceremonia de la statuie. După o scurtă pauză, începe Te Deum-ul în fața Catedralei. Otrava incertitudinilor de tot felul este risipită ca prin farmec. Mulțimea urmărește în liniște slujba de pomenire, ținută de cele mai înalte fețe bisericești. Oamenii au deslușit parcă în cîntecele religioase și autentic patriotice un semn divin de liniște și împăcare.

Conducătorii statului sînt primiți bine. Dar scandările repetă obsesiv, aproape cu disperare tema Ardealului și a întregii Românii. Pare ceva firesc, mai ales la Alba Iulia. Transilvania e acum în toți, și ceva mai mult, e dedesubt și deasupra noastră.

E frig. Cuvintele vorbitorilor plesnesc ca un bici. Mulțimea aprobă — mai mult sau mai puțin — întrerupînd discursurile. Așteaptă din partea liderilor politici precizări mai ferme în problema întregirii neamului, dar acestea nu vin sau sînt prea subtile. Tonul pare să contrazică uneori conținutul, ceea ce place.

Deodată din zone ale mulțimii izbucnesc fluierături și huiduieli cu o țintă precisă. Domnul Coposu este împiedicat să vorbească. E un moment penibil. Apelurile la calm agravează situația. Unui soldat i-au dat lacrimile de frig, dar nu tremură. În timp ce liderul P.N.Ț.-c.d. vorbește, se scandează „Iliescu-Roman !" Sesiunea solemnă a Parlamentului capătă involuntar accente de miting electoral. În tribună plutește un sentiment de jenă. Reportofoanele funcționează din plin. Fluierături și huiduieli însoțesc și cuvîntul dlui Cîmpeanu. Aproape un secol de istorie românească trebuie rescrisă. Mulți nu știu ce au reprezentat partidele istorice sau refuză pur și simplu să afle cîte ceva de la liderii actuali ai acestora ; îi fluieră, imputîndu-le păcate personale neverificate dacă sînt reale sau imaginare.

Echilibrul se restabilește către sfîrșit cînd frigul înțepenește trupurile, dar nu și glasurile care rostesc un singur cuvînt „Ardealul". Cîțiva ziariști sînt controlați în genți, deși se aflau demult în spațiul dintre regimentul de gardă și tribuna oficială. Alarmă falsă. Se aud acordurile Imnului național. Și ceremonia se încheie destul de abrupt sub falduri le steagului imens care acoperă spațiul din fața catedralei.

Ovidiu Dranga,
Cristian Moanță

Polonia și România

Alegerile din Polonia au multe tîlcuri pentru România, mai ales acum în preajma împlinirii unui an de la înlăturarea regimului totalitar, cu toate că situația din Polonia și cea din România nu sînt, în atîtea privințe, deloc comparabile. Deși regimul totalitar a găsit, în ambele țări, un organism social refractar la o asemenea grefă maladivă, comportamentul de respingere a fost diferit. Polonezii nu și-au acceptat soarta comunistă, s-au răsculat pe scară largă, în cel puțin trei rînduri, în patru decenii. Conducătorii comuniști au fost nevoiți să cedeze locul altora dintre ei și, oricum, nu au putut face chiar ce-au vrut. Românii s-au închis în sine, s-au resemnat față de o soartă ce le părea iremediabil potrivnică. Și astfel conducătorii comuniști români, pe care doar sfîrșitul biologic îi putea schimba din funcții, au tăiat și au spînzurat după cum le-a fost vrerea. Ca urmare, în Polonia încălcarea drepturilor omului a avut o limită. Intelectualității — pătura socială cea mai hulită de comunism (căci, de aceasta, avînd în vedere că gîndea, îi era cel mai mult teamă sistemului totalitar !) — i-au fost lăsate totuși portițe de manifestare. Și niciodată comunicarea cu exteriorul nu a fost ruptă. Dimpotrivă, în România sistemul totalitar a luat forme aberante, s-a întrecut în a înăbuși orice contestare, în a bara exercitarea oricăror libertăți civice, în a anihila orice încercare de emancipare a intelectualității și în a decupla România de orice legătură cu lumea. În Polonia, în instituția sfîntă a bisericii poporul a avut un reazăm de nădejde, iar puterea o contrapondere incomodă. În România, să mă ierte Dumnezeu, capii bisericii ortodoxe, prin colaborationismul interesat și servilismul nenecesar, sînt mai vinovați față de popor decît capii comuniști, cărora acesta măcar știa că nu are ce a le pretinde și de la care se dovedise că nu se poate aștepta la mai nimic bun.

La începutul anilor '80, cînd Polonia zguduia lagărul comunist prin constituirea sindicatului liber „Solidaritatea", România intra în deceniul poate cel mai negru al istoriei sale postbelice, în care s-a dat lovitura de grație economiei prin plata fără noimă a datoriei externe, iar, în politică, s-a atins ridicolul tragic. „Solidaritatea" amenințînd, însă, nu numai pozițiile partidului comunist ci și comunismul însuși, întregul lagăr a supus Polonia unei presiuni enorme, iar experiențele tragice Ungaria '56 și Cehoslovacia '68 erau încă vii în mintea tuturor. Biserica, armata și „Solidaritatea" s-au întîlnit cu ușile închise. Nimeni nu știe încă dacă atunci s-a hotărît ceva și, dacă da, ce anume. La scurt timp, însă, armata a preluat puterea și a introdus legea marțială. Schimbările de la Moscova, ce au survenit nu mult după aceea, au facilitat rezorbția crizei politice din Polonia și ieșirea dintr-o situație ce părea fără speranță. S-a trecut imediat la construcția societății civile. Discuțiile cu ușile închise au fost reluate : între aceiași parteneri. S-a abordat și marea problemă : reforma economică. Populația, într-un referendum, a respins, însă, o reformă rapidă, care ar fi implicat creșteri masive de prețuri. Discuțiile dintre putere și opoziție au continuat. În cadrul unei „mese rotunde", s-a decis constituirea unor noi structuri parlamentare. În acestea „Solidaritatea" a cîștigat tot ce fusese pus în joc. Și primul guvern necomunist din Estul Europei, după decenii, a fost creat. Trecuseră aproape zece ani de la apariția în scenă a „Solidarității", zece ani de luptă și confruntări. Totul era deja altfel, se conturau alte speranțe.

Dar pe nimic esențial nu se putea conta ca schimbare dacă o adevărată reformă eco-

nomică nu era întreprinsă. Şi guvernul necomunist a luat taurul de coarne. Trebuia înfruntată o moştenire economică gravă, în mare relativ similară celei din economia românească. În mod clar, reforma economică se dovedea indispensabilă, dar tot atît de clar aplicarea ei nu putea să nu producă inevitabile dureri economice şi sociale. Cu capitalul politic avut, guvernul „Solidarităţii" şi-a asumat responsabilitatea. Polonezii au părut să accepte durerile, mai ales că, din propria experienţă, văzuseră că jumătăţile de măsură încercate trei-patru ani nu duseseră decît la o înrăutăţire a situaţiei. Lăsînd economia să intre în realitate, dezastrul în care aceasta se găsea s-a dezvăluit dramatic. Cîteva luni a fost apocalips. Preţurile au explodat. Zlotul s-a aliniat dolarului la un curs rizibil. Nivelul de trai a scăzut puternic, reflectînd ceea ce economia însăşi putea oferi, de fapt, la nivelul redus de productivitate socială a muncii existent. După şocul iniţial, preţurile s-au stabilizat. Şomajul însă a crescut şi creşte în continuare ! Drumul spre asanare economică şi competitivitate trece prin şomaj. Altă cale nu există ; în mod sigur nici în România !

În faţa unei asemenea situaţii, forţele politice poloneze au început să se agite. Şi opţiunile să se confrunte şi să se polarizeze. Ca şi societatea poloneză. „Solidaritatea", care prăbuşise comunismul, s-a divizat. „Populiştii" s-au grupat în jurul lui Walesa, neştiind exact ce să-i reproşeze premierului Mazowiecki : ba graba, ba, dimpotrivă, lipsa de fermitate în înfăptuirea reformei. Tehnocraţii, cu o viziune rece, neemoţională şi nepasională faţă de reformă şi inevitabilele ei dureri, şi-au strîns rîndurile în jurul lui Mazowiecki. Pentru a se şti pe ce cale să se continue era clar că trebuiau obţinute clarificări din chiar partea polonezilor. Alegerile libere — care în situaţia specifică poloneză nu avuseseră de fapt loc decît parţial, spre deosebire de celelalte ţări est-europene — au devenit indispensabile. Generalul Jaruzelski — cea mai controversată personalitate politică din Polonia, cel care a instituit puterea militară, dar care, tocmai prin aceasta, poate a salvat ţara şi sub patronajul căruia s-a desfăşurat întreg procesul de demolare a comunismului — a înţeles încheierea rolului său politic, şi, demn, s-a retras. În cursa pentru preşedinţie se aflau Walesa şi Mazowiecki. În ultimul moment, lovitură de teatru : a intrat în competiţie şi un exilat, dl. Tyminski, un milionar îmbogăţit prin străinătăţi, care, culmea, a încercat să dobîndească o platformă electorală prin acuzaţii la adresa premierului că ar fi vîndut mai pe nimic ţara capitalului străin.

În alegeri, polonezii au reacţionat uimitor. Washingtonul, care luase oficial partea reformelor premierului, a rămas perplex. Mazowiecki a fost scos din cursă. L-au penalizat polonezii pentru reformele radicale sau există o reticenţă faţă de intelectuali, ca o reminiscenţă tragică a deceniilor de comunism ? Pe candidatul din exil, polonezii l-au votat ca semn al speranţei într-un aport masiv al capitalului străin, îndeosebi din partea puternicei emigraţii poloneze, sau, dimpotrivă, tocmai pentru poziţia sa în sprijinul sloganului „să nu ne vindem ţara". În orice caz, Mazowiecki s-a retras, cerînd alegătorilor săi să-şi dea voturile lui Walesa. Iar acesta a renunţat la ceea ce afirmase — că nu va participa la al doilea tur de scrutin dacă nu cîştigă din primul foc — pentru că, argumentează el, „Polonia nu poate fi lăsată pe mîna oricui" (a se citi „pe mîna exilatului" !)

Ce concluzii ar putea trage reprezentanţii puterii actuale din România ? Să temporizeze şi să deradicalizeze reforma, şi aşa demarată punîndu-se, căruţa înaintea calului ? Logica spune — şi aceasta trebuie acceptată — că tranziţia cu durerile ei va sacrifica obiectiv trei-patru guverne, ceea ce a început primul urmînd a fi continuat de celelalte, fiecare trebuind să fie conştient de ce anume îl aşteaptă. Dacă nu ţine la sine mai mult decît la reformă şi la cerinţele ţării, guvernul actual va putea edulcora reforma. Consecinţele sînt previzibile : ne vom întoarce înapoi !

Se simt domnii Câmpeanu şi Raţiu încurajaţi de succesele dlui Tyminski ? Probabil că da. Întrucît, se pare, nimic nu-i poate perturba — nici chiar analiza socio-economico-politică a electoratului — în încrederea lor că reprezintă alternativa ! Mai ales că fărîmiţata şi atît de nesemnificativa opoziţie parlamentară, şi nici cea extraparlamentară, nu reuşeşte să propulseze un lider, creîndu-l dacă nu există !

În orice caz, după retragerea generalului Jaruzelski, dl. Iliescu rămîne singurul preşedinte din ţările est-europene foste satelite ale Uniunii Sovietice care a ocupat în trecut funcţii înalte în ierarhia comunistă. Este o realitate ce nu poate fi schimbată, chiar dacă preşedintele Iliescu a fost un oponent al fostului dictator comunist român şi chiar dacă dezavuarea de comunism ar fi explicită, şi nu doar implicită. Este grav cînd cineva — oricine — se consideră de neînlocuit. Este şi mai grav cînd se consideră astfel deşi există alternativă. Dar cînd alternativa nu este conturată ? În România, un Walesa nu există ! Pentru România, experienţa poloneză nu are semnificaţie decît pînă la un punct. Ea ar fi pe deplin relevantă doar dacă nici în Polonia n-ar fi existat un Walesa şi polonezii, avînd de ales între Jaruzelski şi Tyminski, ne-ar fi spus pe cine preferă !

Ilie Şerbănescu

„Adevărul" parlamentar şi „adevărurile" presei

În viziunea mai multor parlamentari, traseul relativ stabil şi lipsit de sinuozităţi al forului legislativ apare ca fiind confruntat cu tentative de obstrucţionare... din partea mass-mediei ! Pe fondul unor neînsemnate şi greu credibile atacuri impersonale, cît şi pe cel al dezvăluirilor importante cu privire la conturul moral al anumitor membri ai Parlamentului (niciodată infirmate şi nici măcar comentate de cei vizaţi), se brodează imaginea unei prese fără scrupule, mînate de orgolii sau interese oculte în degradarea a „tot ce-i mai presus într-un stat democratic". Pus în inferioritate de inexistenţa unei publicaţii prin care să se adreseze publicului larg, alta decît „Monitorul Oficial", parlamentul se apără prin încercările de dezarmare a adversarului ; propunerile în acest sens mergînd de la consemnarea în codul penal a „delictului de presă", pînă la suspendarea ziarelor calificate drept „injurioase". Delimitarea între „incisiv" şi „injurios" depăşind cu mult graniţele obiectivităţii, apare din ce în ce mai clară nevoia unei precizări, făcută la un moment dat de către unul din parlamentari : nu ar fi vorba de tentative de cenzurare, ci numai de dorinţa de colaborare şi înţelegere între mass-media şi parlament.

Încercările evidente de control, cu nuanţe de subordonare, a mijloacelor mass-media se concretizează prin imixtiune directă în treburile interne ale televiziunii. Nu se poate să nu se observe asocierea opoziţiei la aceste metode şi cu greu ne putem depăşi surpriza provocată de faptul că domnul Săndulescu (Partidul Naţional Liberal) îl surclasează chiar pe domnul Bîrlădeanu (Frontul Salvării Naţionale) în vehemenţă.

Dincolo de aceste probleme de factură evasipermanentă, transpare clar importanţa dimensiunii imediate a politicului, amplificată enorm de reapariţia partidului comunist. Efectul asupra relaţiilor dintre parlament şi televiziune nu s-a lăsat aşteptat, creionîndu-se în realitate ca o extindere a atitudinii preşedintelui Senatului la majoritatea parlamentarilor puşi în situaţii similare de reactualizarea acestui partid. Să ne explicăm : cît timp partidul comunist era „terminat" şi nu mai exista pe scena politică, conexiunile cu foştii săi membri au dispărut automat. Acum el a reapărut şi, indiferent dacă o doresc sau nu, toţi membrii *marcanţi* (fie ei vechi ilegalişti ori numai ocupanţi de funcţii înalte în aparatul de partid al ultimilor 45 de ani) sînt nevoiţi — dacă nu din alte motive, atunci cel puţin din considerente morale — să-şi definească opţiunile. Fiind unul dintre aceştia, domnul Bîrlădeanu „s-a supărat" pe televiziune, în fond pentru faptul că, în cadrul relatării obiectiv concentrate a şedinţei de analiză şi, în final, de condamnare a evenimentului reapariţiei partidului comunist, nu şi-a găsit loc tocmai intervenţia domniei sale, în calitate de preşedinte al Senatului. Dar ce a spus în esenţă domnul Bîrlădeanu în intervenţia sa ? Că nu se poate refuza dreptul la existenţă al vreunui partid şi că, în orice caz, nu Parlamentul, ci justiţia este instanţa abilitată în a lua decizii în acest domeniu ; că poziţia adoptată de către membrii Senatului a făcut cunoscută dezavuarea de către acest for parlamentar a reapariţiei partidului comunist. În final, domnul Bîrlădeanu a menţionat că, trăgînd asemenea concluzii, nu face decît să-şi exprime însăşi propria părere.

Este clar că aceste concluzii nu pot fi asimilate însă unui document oficial adoptat de Parlament şi deci o instituţie de presă, oricare ar fi aceea, nu poate fi incriminată că nu ar fi făcut public tocmai un document parlamentar. În realitate, supărarea domnului Bîrlădeanu este legată de faptul că ar fi preferat ca aceste concluzii, cărora le-a dat glas în calitatea sa de preşedinte al Senatului, să fie receptate în rîndurile opiniei publice ca o delimitare a însuşi domniei sale faţă de rebotezatul partid comunist. Evident, întregul tapaj este legat tocmai de această dimensiune politică. Dar tot atît de evident este că nu se poate înlocui într-un asemenea mod definirea opţiunilor sale. Căci este clar că reapariţia partidului comunist pe scena politică forţează mîna foştilor activişti marcanţi ai acestuia — şi nu numai a celor recenţi — punîndu-i într-o situaţie incomodă, oricum cu mult mai incomodă decît cea de pînă acum cînd, în absenţa partidului comunist, prezenţa lor în rîndurile F.S.N., ale altor partide sau chiar în structuri ale puterii actuale, era scutită de grija de a se debarasa de propriul trecut.

În orice caz nu poate fi admisibil ca din confruntări personale să se facă probleme ale relaţiilor dintre instituţiile unei ţări. Pe un plan mai larg, dezbaterile din parlament asupra raporturilor cu mass-media, îndeosebi cea audio-vizuală, au relevat o periculoasă înclinaţie spre instituirea unui control. Un control pentru ce ? Pentru impunerea „adevărului parlamentar", în locul diverselor „adevăruri" relevate de presă ! Deţine însă cineva monopolul adevărului ? După cum însuşi un parlamentar declara, a urmări adevărul este o virtute, în schimb a-ţi propune să dezvălui „tot adevărul" este o imposibilitate, căci faţetele acestuia sînt multiple. Ne putem oare rezuma, într-o societate democratică, doar la una din faţetele adevărului, cea dezvăluită dintr-un singur unghi de vedere ?

Bogdan Torcătoru

Drepturile omului

„O lumînare pentru speranță"

Drepturile omului constituie o responsabilitate a tuturor și a fiecăruia dintre noi. Oriunde sînt violate aceste drepturi, victimele sînt oameni. Ei și familiile lor au nevoie de ajutor.

Ideea unui avocat londonez

Săptămînalul britanic „The Observer" publica, la 28 mai 1961, un lung articol semnat de avocatul Peter Benenson, care începea în felul următor : „Deschideți ziarul dumneavoastră preferat din orice zi a săptămînii și veți afla că, undeva în lume, cineva a fost arestat, torturat sau executat pentru că opiniile sale politice sau convingerile sale religioase veneau în contradicție cu politica guvernului său". Articolul atrăgea atenția asupra unui număr de opt „prizonieri uitați", printre care și filosoful român Constantin Noica, aflat în pușcărie pentru „conspirație împotriva statului" și „propagandă ostilă regimului". Ecoul acestui articol a fost extraordinar : mii de scrisori de la oameni din diverse țări, care-și ofereau serviciile, împreună cu contribuții bănești și informații asupra prizonierilor de conștiință, au inundat biroul avocatului londonez, transformat în sediu provizoriu al organizației care avea să devină, în scurt timp, bine cunoscută — Amnesty International. Emblema lui Amnesty International este o lumînare aprinsă, înconjurată cu sîrmă ghimpată și a fost inspirată de un vechi proverb chinezesc care spune cam așa : „Mai bine să aprinzi o lumînare decît să bombăni împotriva întunericului".

Metoda Amnesty

Modul în care Amnesty International acționează este același ca la început, desigur cu unele îmbunătățiri rezultînd din experiența acumulată în cei aproape 30 de ani de activitate. Pare foarte simplu : organizația află că în țara X un om a fost arestat pentru convingerile, culoarea, sexul, originea etnică, limba sau religia sa, fără a fi folosit sau propovăduit violența. Secretariatul internațional de la Londra transmite informația grupurilor Amnesty din celelalte țări, iar membrii și susținătorii acestora declanșează campania în favoarea prizonierului de conștiință prin scrisori adresate guvernanților țării X, familiei deținutului și, dacă este posibil, deținutului însuși. Last but not least, Amnesty mobilizează opinia publică prin mijloacele de informare în masă. Dacă ne gîndim că organizația numără în prezent peste 750 000 de membri și sprijintori în 150 de țări și teritorii, nu este greu de imaginat ce impact poate avea un potop de scrisori din toate colțurile lumii, care cer același lucru : eliberarea prinerului de conștiință, imediat și necondiționat.

Amnesty International mai activează și în cazul deținuților politici, adică al celor care recurg la mijloace dure pentru a-și apăra ideile, însă nu cere pentru ei decît o judecare imparțială și neîntîrziată. Dar mai ales se opune pedepsei capitale și torturii sau altor tratamente crude, inumane sau degradante.

Despre imparțialitate

Care sînt dificultățile ? Înainte de orice, verificarea informațiilor primite. Departamentul de cercetări al lui Amnesty adună, analizează, triază o mare varietate de surse : sute de ziare și publicații, buletine guvernamentale de informații, transcrieri de emisiuni radio, rapoarte de la juriști și organizații umanitare, scrisori de la deținuți și de la familiile lor etc. Apoi se trimit misiuni de documentare la fața locului, pentru a completa cercetările, a asista la procese și a avea discuții atît cu deținuții, cît și cu reprezentanții guvernamentali. Toate acestea, cu scopul de a se asigura o obiectivitate absolut necesară în aprecierea corectă a situației. Mai mult, conform regulamentului, grupul Amnesty dintr-o țară nu se ocupă niciodată de cazurile propriilor concetățeni, ci numai de alte zone geografice stabilite de Secretariatul Internațional de la Londra, tocmai pentru evitarea oricărei bănuieli de parțialitate.

Lipsa de cooperare din partea unor guverne poate îngreuna considerabil activitatea organizației care insistă mereu că ea nu sprijină și nu se opune nici unui guvern sau sistem politic, tot așa cum nu sprijină și nici nu se opune opiniilor deținuților ale căror drepturi încearcă să le apere.

Voiaj în Haiti

Există și situații extreme, în care autoritățile din unele țări nu permit accesul nici unei organizații sau comisii internaționale în interiorul granițelor lor. În acest sens, a devenit celebru cazul statului Haiti, pe vremea cînd la conducere se mai afla Papa Doc. Amnesty International aflase de nenumărate arestări și execuții, de torturi și practici inumane. Evident, nu se punea problema trimiterii unei misiuni de investigare. Și atunci, avocatul Peter Benenson, părintele organizației, care avea hobby-ul picturii, a obținut o viză turistică. În calitatea sa oficială de artist îndrăgostit de frumusețile naturii haitiene, Peter Benenson a fost obligat să picteze cîteva tablouri pentru a putea păcăli poliția care-l supraveghea permanent. Folosind tot felul de stratageme, Benenson a reușit să discute cu familii ale prizonierilor și victimelor lui Duvalier. La întoarcerea la Londra, a publicat un raport despre situația din Haiti, care a avut drept consecință ruperea relațiilor diplomatice dintre această țară și Marea Britanie.

Cifrele nu spun în general mare lucru, mai ales atunci cînd este vorba despre ființe umane. Dar, totuși, merită să consemnăm că, de la înființarea sa și pînă la sfîrșitul anului 1988, Amnesty International s-a ocupat de 32 000 de cazuri, din care a rezolvat cam 27 000. Și mai trebuie amintit că, în 1977, organizația a primit Premiul Nobel pentru Pace, pentru eforturile „...de a proteja valoarea vieții umane. Amnesty International a acordat un sprijin practic, cu caracter umanitar și imparțial, unor persoane întemnițate din cauza rasei, religiei sau opiniilor lor politice".

Noi, oamenii, și drepturile noastre

Cunoașteți-vă drepturile...

Acest mesaj simplu din partea Organizației Națiunilor Unite este adresat tuturor cetățenilor din toate țările. Cine își cunoaște drepturile știe și cum să și le apere și în același timp știe și că trebuie să respecte drepturile celuilalt. Cunoașterea drepturilor omului ar fi un pas important către o societate mai tolerantă și mai dreaptă. „Declarația universală a drepturilor omului" votată de Adunarea Generală a ONU în 1948 are doar două pagini ce cuprind cele 30 de articole pe care se bazează practic toate documentele adoptate din 1948 încoace în acest foarte discutat și disputat domeniu. Toate organizațiile care se ocupă de (sau și de), drepturile omului, de la ONU la CSCE trecînd prin Consiliul Europei, Organizația Statelor Americane sau Organizația Statelor Africane, au folosit acele două pagini esențiale, lărgind permanent aria drepturilor prevăzute în Declarație. Majoritatea țărilor au inclus în Constituțiile naționale principiile ei fundamentale.

Și totuși...

Și totuși drepturile omului sînt încălcate, cu o frecvență mai mare sau mai mică în funcție de „starea" democrației sau de lipsa democrației din țările lumii. Numai că în statele democratice violarea drepturilor omului reprezintă excepția, în vreme ce în noile sau... viitoarele noi democrații, inclusiv bună parte din Europa de Est, ea este aproape regula. Ce se poate face ? ONU insistă permanent pe necesitatea educării oamenilor, propunînd chiar studierea în școli și facultăți a acestei materii cu totul speciale. Există, în diverse țări, institute pentru drepturile omului, există și nenumărate organizații negu-vernamentale — ligi, asociații, comitete — care se ocupă de acest subiect. Dar pînă cînd omul, cetățeanul, nu va fi conștient că are aceste drepturi, că nimeni nu i le poate da sau lua, el nu se va putea bucura de ele și va continua să aștepte de la alții azi o bucată de pîine, mîine un pașaport și poimîine dreptul de a vorbi.

Avem acum dreptul de a vorbi liber. L-am cîștigat cu sînge. Vorbim acum deschis despre cazurile de încălcare a drepturilor omului în cei 43 de ani de dictatură comunistă. Sînt multe, și numărul lor pare să crească mereu în urma dezvăluirilor care se succed cu o viteză amețitoare. Unele dintre ele erau bine cunoscute în străinătate ; mai bine, în orice caz, decît în România !

În entuziasmul general de după evenimentele din decembrie, au început să apară, pe lîngă nenumărate partide, și grupuri, ligi, asociații al căror scop este, pe de o parte, să explice oamenilor ce sînt aceste misterioase drepturi și, pe de alta, să încerce, cu puținele mijloace de care dispun, să rezolve unele din cazurile de încălcare a acestor drepturi.

Guvernul pare să manifeste, și el, un interes crescînd față de problema drepturilor omului. Ministerul de Externe a propus, în cadrul unei reuniuni internaționale, înființarea unui institut pentru drepturile omului, așa cum există în multe țări din Europa. Îmbucurător este și faptul că organizațiile negu-vernamentale au reușit să stabilească legături cu organisme similare din state cu vechi tradiții democratice.

La Timișoara s-a organizat o primă conferință internațională asupra democrației și drepturilor omului. Va urma, curînd, o a doua conferință pe aceeași temă, de data aceasta la București, între 8 și 10 decembrie.

Să fim, de aceea, optimiști. Și să ne gîndim că, cel puțin în România, vom serba în libertate, pentru prima oară din 1948 încoace, Ziua Internațională a Drepturilor Omului (10 decembrie). Sau poate că verbul „a serba" nu este cel mai potrivit, deoarece după 42 de ani de la adoptarea celebrei Declarații universale a drepturilor omului, noi, românii, continuăm să nu știm mare lucru despre această ciudățenie care a stîrnit — și stîrnește — furtuni pe toate meridianele.

Să fim, totuși, optimiști.

Manuela Ștefănescu

După decembrie '89, au apărut și în România o serie de organizații neguvernamentale care se ocupă de drepturile omului. Deocamdată, cele mai cunoscute sînt Liga Apărării Drepturilor Omului din România, Asociația pentru Drepturile Omului — Grupul Helsinki, Liga pentru Dreptate și Grupul „Salvați copiii". **Guvernul a hotărît înființarea unui institut pentru drepturile omului.**

Emigranți, imigranți, refugiați

■ un exod în creștere ■

Criza din Golf a pus în mișcare mase întregi de refugiați, din Kuweit și Irak, alungați de evenimente. Prăbușirea comunismului a sporit brusc emigrația din țările Europei Centrale și de Est. Milioane de persoane din zonele sărace ale globului caută condiții mai bune de existență în Nordul bogat. Violența (conflicte armate și războaie), persecuțiile (datorate rasei, religiei, originii etnice sau opiniilor politice) și calamitățile (catastrofe naturale, foamete) sporesc numărul refugiaților și accentuează exodul populațiilor.

Emigranți, imigranți, refugiați... Omul este, prin definiție, o ființă în mișcare, iar lumea din jurul său la fel. Exodul se desfășoară dinspre mediul rural spre cel urban, deci chiar dintr-o regiune într-alta a propriei țări, apoi mai departe, spre alte state, în căutare de surse de existență sau de șanse mai mari, economice și sociale, de afirmare. Această migrație are caracter voluntar. Frecvent, însă, oamenii trebuie să se refugieze constrînși de necesități. Și, deși distincția dintre migranții motivați de considerente economice și refugiați nu este întotdeauna foarte bine delimitată, cele două tipuri de migrații pun comunității internaționale probleme dificile, complexe. Astfel că statele ce o compun au ajuns să considere normal să controleze ambele fenomene, înăsprind măsurile de limitare : se tinde — în raport de Convenția O.N.U. din 1951 asupra statutului refugiaților și Protocolul din 1967 — spre interpretarea din ce în ce mai restrictivă a diferitelor elemente din definirea refugiatului, se manifestă tot mai multă exigență față de persoanele care cer să beneficieze de un asemenea statut și, implicit, de acordarea de azil și se adoptă adesea măsuri de trimitere înapoi a solicitanților.

Exodul, totuși, continuă, la el contribuind factori demografici și economici, ce se întrepătrund. Populația globului este acum de 5,2 miliarde locuitori, urmînd să ajungă, conform previziunilor ONU, la 8,2—8,5 miliarde în anul 2025. Dar, dacă, în 1987, din cele 5,026 miliarde, 1,190 trăiau în țări dezvoltate și 3,836 miliarde în cele în curs de dezvoltare, decalajul se va accentua puternic în acel an 2025 : 1,380 miliarde în statele dezvoltate de azi și aproape 7 miliarde în restul planetei. Creșterea cea mai marcantă va fi, ca și în prezent, în Africa, iar țările cele mai populate, în afara Indiei și Chinei (trei miliarde împreună), vor fi atunci URSS, Nigeria, SUA, Pakistan, Indonezia, Brazilia, Bangladesh și Mexic. În același timp, prin exodul masiv al populației rurale către orașe, mari metropole se așteaptă să crească aproape necontrolat : în anul 2000, Ciudad de Mexico va număra 31 milioane locuitori, Sao Paulo — 26, Shanghai — 23, Rio — 19, Bombay — 17, Calcutta — 16,5 și Djakarta — 16. În schimb, Europa, care are în prezent o populație de 475 milioane locuitori și cunoaște o accentuare a migrației persoanelor, rămîne la o rată de creștere demografică foarte redusă : sub 3 la mie, mult inferioară celei din Statele Unite (10 la mie). Numai cîteva țări sînt peste medie : Franța (5 la mie), Olanda (6 la mie), Suedia și Austria (8 la mie). Dar Ungaria înregistrează de nouă ani mai multe decese decît nașteri, Suedia datorează două treimi din creșterea populației fluxului de imigranți, iar Danemarca realizează un echilibru între nașteri și decese. Cît privește țările CEE, rata demografică a sporit (5,4 la mie în 1989) mai ales prin afluența masivă de imigranți.

Două răspunsuri frecvente

În iulie trecut, aproximativ 5 000 de albanezi dornici să părăsească țara au asaltat ambasadele occidentale din Tirana — un semnal evident că nici în Albania lucrurile nu stau pe loc. Majoritatea tineri, ei au fost evacuați treptat — cu trenul, la bordul unor nave sau avioane — spre diferite state vest-europene. Acest aflux masiv de refugiați a dus adesea cu gîndul la exodul est-germanilor, de anul trecut, încheiat cu dărîmarea Zidului Berlinului. Dar Albania rămîne încă o necunsocută, chiar dacă autoritățile promovează o evidentă dorință de deschidere spre Europa.

Apoi, în octombrie, a cerut azil politic în Franța Ismail Kadare, cel mai mare scriitor albanez în viață. „Am exprimat în mod foarte clar necesitatea imperioasă a unei democratizări foarte rapide, profunde și complete a țării, a declarat el. Promisiunile făcute nu au fost însă respectate, iar deziluzia mea — ca și aceea a imensei majorități a albanezilor — a fost cu atît mai amară".

Sentimentul de frustrare crește, iar dorința de reforme mult mai radicale decît cele realizate pînă în prezent alimentează nemulțumirea și neîncrederea. „Albanezilor, declară un diplomat străin din Tirana, nu le mai este frică să vorbească cu străinii". Pe bulevardul care începe de la statuile lui Lenin și Stalin, prelungindu-se pînă la Universitate, contactele se stabilesc rapid cu grupurile de tineri. Două fraze revin cu regularitate : „Vrem să trăim mai bine" și „Aș dori să plec în străinătate"...

Pe de altă parte, Europa a cunoscut, în principal, două recente curente migratoare : din Bulgaria spre Turcia (peste 200 000 de persoane din mai pînă în august 1989, 20 000 întorcîndu-se ulterior) și din RDG spre RFG (un milion de persoane). Numărul emigrărilor din țările est-europene spre cele occidentale a crescut, mai ales anul acesta, ca și cel al evreilor sovietici spre Israel (13 000 în 1989 și 28 000 în 1990). Au continuat, pe de altă parte, tendințele migratoare tradiționale din țările din Sudul subdezvoltat spre Franța, Italia și Spania și din Irlanda spre Marea Britanie.

Populația țărilor în curs de dezvoltare crește masiv, dar nu în același ritm au putut și pot fi asigurate locuri de muncă și condiții acceptabile de existență. De aici, tendința de emigrare către acele țări unde cei mai săraci trăiesc precum niște „bogați", respectiv au locuință, mașină, loc de muncă etc. Cu atît mai mult, fenomenul apare impulsionat de izbucnirea de conflicte și tensiuni — de la războaie civile la confruntări interetnice sau religioase, locale sau regionale —, de violarea drepturilor omului, de diverse discriminări și persecuții etc. Anul 1989 a înregistrat, de altfel, în lume circa 12 milioane de refugiați, majoritatea din și în țările în curs de dezvoltare.

Crescînd numărul cererilor de azil, Europa occidentală — asaltată, în plus, de emigranții est-europeni — începe să-și trieze mai atent candidații la azil și să încurajeze întoarcerea acasă, în timp ce se constată o sporire a sentimentelor rasiste și xenofobe. SUA și Canada rămîn, încă, poluri de atracție pentru emigranți. Iar întrucît migrația mîinii de lucru echivalează cu un transfer deloc neglijabil de resurse umane, productivitatea continuă să crească în țările de destinație și să scadă în cele de origine. Exodul „materiei cenușii" continuă, după cum se accentuează, atît în Europa, cît și în America de Nord, numărul imigranților ilegali.

Indivizi sau mase de populații sînt în mișcare. De bună voie sau de nevoie. Unii primesc ajutor internațional, alții sînt întorși de la graniță, pentru alții au fost create organisme speciale ale ONU (refugiații palestinieni). A nu-ți părăsi țara pare, în multe cazuri, a echivala fie cu privațiuni, fie cu diverse riscuri. Unii recurg doar la absențe temporare, pentru a reveni ulterior. Alții renunță definitiv. Considerentele politice par să cedeze locul celor preponderent economice, în timp ce diverse forme de violență, fanatisme religioase și recrudescențe ale naționalismului tind să se accentueze ca motivații ale unor noi migrații. Fenomenul este în creștere, de unde îngrijorări, restricții, noi reglementări. Într-un cuvînt, căutări de soluții, dificile și greu de găsit, într-o lume care își manifestă inclusiv în acest fel cursul său spre schimbare.

Într-o coajă de nucă, prin imensitățile marine

Îi se spune „boat people" (oameni cu barca). Sînt refugiați vietnamezi — iar, mai nou, cambodgieni — care își părăsesc țara, plecînd pe mare în ambarcațiuni fragile, în căutarea unui nou loc de existență, a unei vieți mai sigure și mai puțin mizere.

Din 1975, peste un milion de vietnamezi au luat drumul imensităților marine. Epuizați și flămînzi, fără apă, sînt adesea recuperați de navele care îi întîlnesc. Cad pradă, alteori, pirateriei care mai există sau pur și simplu rechinilor. Adăpostiți, practic într-o coajă de nucă, își riscă viața preferînd să moară decît să se întoarcă. Au stîrnit, pînă acum, o imensă compasiune și au fost primiți. Afluxul lor crescînd stîrnește, însă, în prezent, reținere, dacă nu chiar ostilitate. Căci, de anul trecut, țările din regiune par saturate.

Pentru a face față celor 22 000 de refugiați vietnamezi debarcați în primul semestru din 1989, autoritățile din Hong Kong au trebuit să asigure cîte un cîmp de refugiați la fiecare 15 zile. Interogatoriile îi separă pe cei fugiți din motive politice de cei în căutarea unei surse de existență. Formalitățile durează, în timp ce vietnamezii așteaptă în-

ghesuiți cîte o sută în corturi concepute să găzduiască doar 15 persoane. De aici, nervozitate, încăierări, violuri, omoruri... Reacția autorităților depășite de evenimente nu este alta decît pregătirea repatrierii. În principiu, o repatriere „voluntară". Pentru unii, chiar așa este. Pentru majoritatea, însă, o decizie impusă. Astfel că, în decembrie trecut, un prim zbor charter, cu 51 de „boat people" la bord, părăsea colonia cu direcția Hanoi. Iar în acest timp, Malayezia, Singapore și Taiwan recurgeau la aceleași măsuri drastice aplicate deja de Thailanda : refugiații sînt pur și simplu respinși. Orice ambarcațiune neînregistrată care atinge coasta este remorcată imediat și dusă înapoi la sute de kilometri în mare, unde este abandonată.

Toate țările din Asia de Sud-Est nu mai vor să accepte refugiați. Cei politici, reprezentînd mai ales vietnamezi de origine chineză, sînt foarte puțini ; majoritatea caută, de fapt, o viață suportabilă din punct de vedere economic. Or, opinia publică din țările „primului azil" susține deciziile drastice ale autorităților.

Dacă, la sfîrșitul deceniului trecut, cei aproape 2000 de vietnamezi care au debarcat pe coastele Australiei au primit dreptul de azil, acum, cînd cambodgienii încearcă același lucru, șansele lor sînt aproape nule. În iulie trecut, circa 200 de „boat people" au traversat cei 3 500 km ce despart coastele cambodgiene de cele ale Australiei, în timp ce alți 1 700, majoritatea tineri, au ajuns în Indonezia. Confruntate cu acest nou exod neașteptat, autoritățile caută soluții și îngrădesc imigrarea, punînd accentul pe caracterul de „refugiați economici" al celor recent sosiți. Campamentele unde sînt găzduiți sînt plasate în locuri izolate ; numeroase probleme apar cu cei cărora li s-a respins dreptul la azil, dar refuză să se repatrieze voluntar ; mulți sosesc în Indonezia, după ce „refulaseră" din Malayezia. Or, singurul cîmp de refugiați din Indonezia, situat pe insula Galang, la 60 de km sud de Singapore, a fost creat cu zece ani în urmă pentru a găzdui circa 5 500 de persoane ; în iunie trecut, aici se aflau, însă, peste 16 000, majoritatea sosiți după luna martie 1989, cînd a început acțiunea de departajare a celor ce puteau aspira la statutul de refugiat și, deci, la dreptul la instalare.

Evident, tabăra de refugiați a devenit neîncăpătoare, apa, hrana, instalațiile sanitare sînt insuficiente. Bîntuie diverse boli și cazurile de tuberculoză s-au înmulțit. Iar dacă vietnamezii sînt cuprinși în „Planul global de acțiune", adoptat la Conferința internațională a refugiaților din Indochina, din iunie 1989, nu același lucru se poate spune despre cambodgieni. Destinul lor nu intră, deocamdată, nici în dezbaterea și nici sub protecția vreunui for internațional.

Tăcere zdrențuită de gloanțe

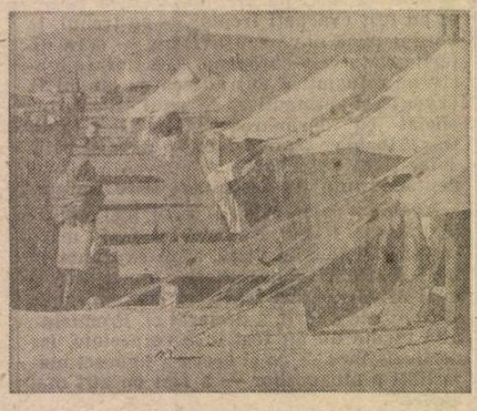

Două zile așteaptă „Santa Rita" pînă să poată pleca, aproape supraîncărcată și cu pasagerii epuizați de zbaterea acerbă pentru un loc pe punte. Străinii încep să fie, astfel, evacuați, în timp ce localnicii se refugiază la rîndu-le, îngroșînd numărul celor ce-și părăsesc țara cînd aceasta este cuprinsă de aberante și răvășitoare conflicte. Monrovia, pînă acum înfloritoare, prielnică afacerilor, se golește de viață și se umple de tăcerea zdrențuită de păcănitul armelor...

foamete, haos, moarte, spaimă. Mai multe luni de război civil au transformat, anul acesta, Liberia într-o nouă pată de sînge pe harta Africii. Armele au zăngănit puternic între rebelii conduși de Charles Taylor, trupele guvernamentale ale fostului președinte Samuel Doe și cele ale rebelului disident Prince Johnson. Scene de coșmar, cu Monrovia asediată, lăsată fără apă, electricitate, legături telefonice, obligată să se predea. O întreagă țară în deplin haos, o cincime din populație refugiată în țările vecine sau în locuri din țară cît de cît sigure, cum ar fi lăcașele de cult.

Venit să evacueze o parte din străini, vaporul „Santa Rita" este luat cu asalt de mulțimea diversă a celor ce doresc să iasă din acest cerc al morții. Căci luptele se dau peste tot, anarhic, într-o învîrșunare plină de cruzime. Oameni cu bagaje, disperați și hăituiți, dau năvală spre scara de îmbarcare, deși la bord ar trebui să urce doar guineezi, gambieni și malieni. Din cauza învălmășelii, vasul rămîne practic blocat, nu-și poate lua pasagerii pentru care a venit, alții se află pe punte și nu vor să coboare. Se pierd bagaje și copii, lumea se împinge și fiecare strigă ca să fie auzit, dar gălăgia și dezordinea sînt prea mari, încît nu se mai înțelege nimic.

De ce vor americanii să fie... americani

Circa 3 400 de agenți ai U.S. Border Patrol controlează frontiera dintre Mexic și Statele Unite. Sînt bine antrenați și însoțiți de cîini polițiști. Folosesc elicopterele de patrulare și camere cu infraroșii. Și totuși, mii de imigranți clandestini traversează înot Rio Grande sau trec frontiera ascunși în camioane sau vagoane de marfă. Li se spune „los indocumentados" („cei fără acte"), iar celor specializați în acest trafic uman ilegal — „coioții". Cer, pentru acest „serviciu", sute de dolari și nu-și asumă nici o responsabilitate față de „clienți". Se oferă să-i ia în camioanele lor, înghesuiți pînă la refuz, și aleg drumuri ocolite, ca să-i treacă „dincolo".

Mexicani, nicaraguani, salvadorieni etc. strîng cum pot, uneori cu ajutorul întregii familii, suma cerută de „coioți" și se lansează în aventura trecerii ilegale a frontierei. Unii mor pe drum, ori sînt uciși sau abandonați de ghizii improvizați. Adesea sînt prinși fie de patrulele mexicane, fie de cele americane. Dar nu renunță, încearcă din nou, pînă reușesc, indiferent de riscuri și de sacrificiile, umilințele, munca pentru cîțiva dolari și frica permanentă de a nu fi descoperiți, care îi așteaptă după ce ajung în noul „eldorado" al Unchiului Sam.

Roberto are 16 ani. Este bine făcut, dar zîmbetul i-a rămas, totuși, de copil. Poartă blugi prespălați și un tricou pe care scrie „Minnesota — pămîntul celor 10 000 de lacuri și al cîtorva originali". Vine dintr-o „republică bananieră" din America Centrală, de unde a fugit pentru a scăpa de recrutarea militară obligatorie. A strîns bani muncind mai multe luni, apoi a luat un autobuz spre Matamoros, oraș mexican de frontieră. Patrula de coastă americană l-a prins curînd după ce traversase Rio Grande, la Brownsville, în Texas. Dacă se întoarce, riscă pușcăria sau chiar moartea pentru refuzul de a-și satisface serviciul militar. A făcut, deci, cerere de azil, dar șansele sale de a obține statutul de refugiat sînt slabe, căci judecătorii federali în probleme de imigrare de la tribunalul din Harlingen, Texas, nu consideră refuzul de incorporare al minorilor un motiv valabil pentru acordarea azilului politic. Ca Roberto sînt mulți.

Mexicanul Raimundo este unul din cei două milioane de „indocumentados" care trăiesc în Statele Unite. Nu are, deci, acte, dar se află aici de aproape douăzeci de ani, timp în care a fost expulzat de mai multe ori, pentru a reveni înapoi de fiecare dată. Are, așadar, experiență. A practicat toate meseriile posibile, inclusiv pe aceea de deținut. I-a cunoscut pe „coioți", știe pe unde sînt mai puțin riscante apele fluviului Rio Grande — sau Rio Bravo cum îi spun mexicanii — s-a întîlnit cu „cholos"; bandiții locali care te buzunăresc sub amenințarea cuțitului. A lucrat pe plantații, a spart piatră sub soarele arzător, a donat jumătate de litru de sînge la El Paso pentru zece dolari. S-a obișnuit cu hărțuielile zilnice ale vieții și își împarte necazurile cu Lucita și cei doi băieți ai lor. Nu vorbește „spanglish", ca majoritatea compatrioților săi, ci o engleză americană corectă, rostită apăsat. Are acum un mic atelier de reparații auto, pe numele Lucitei, care a reușit să obțină naționalitatea americană.

Clandestini sau în legalitate, mexicanii din SUA sînt în număr de 12 milioane. Ca și alți hispanici, preferă propriile comunități și nu se lasă ușor asimilați. În total, populația hispanofonă din Statele Unite se ridică la 22 milioane de persoane, plus alte 3—4 milioane de imigranți clandestini. San Antonio, unde se vorbește spaniola în proporție de 55 la sută, este de altfel pe punctul de a redeveni ceea ce era înainte de bătălia de la San Jacinto : un oraș mexican. În întreaga

Europa răsăriteană:

Mulțimi în mișcare

Cînd imperiile cad, oamenii se refugiază. Masele migratoare sînt în căutarea unei vieți mai bune — și mai sigure — decît cea de-acasă. Prăbușirea „imperiului" sovietic în Europa de Est nu face excepție de la această regulă. De fapt, ea se află la originea celui mai mare val migrator cunoscut vreodată în Europa ; mai mare decît cel ce a urmat căderii Imperiului Roman, poate mai mare decît valul de migrări din timpul și de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, care a antrenat deplasarea a 24 de milioane de oameni.

Totul a început anul trecut cu exodul în masă al turiștilor est-germani spre Germania occidentală, via Ungaria, fapt care a obligat autoritățile să le deschidă frontierele. De atunci, peste 700 000 de „est"-germani, cît și cetățeni de alte naționalități din Europa de Est și Uniunea Sovietică s-au stabilit în Germania de „Vest" (actualmente doar regiunea occidentală a Germaniei).

Exodul germanilor are loc simultan cu cel al evreilor din Uniunea Sovietică. Aceștia părăsesc URSS în proporție de 1 000 de persoane pe zi. Pînă în 1995, 2 milioane de evrei sovietici — practic toți din URSS — vor fi emigrat, majoritatea în Israel.

Există și cetățeni de alte naționalități care se îndreaptă spre vest. Peste 1 000 de români au cerut anul acesta azil politic în Elveția. Austria a trimis 1 500 de soldați în plus la granița cu Ungaria pentru a împiedica un mare număr de români

Californie, „los hispanos" reprezintă 25 la sută din populație și 11 la sută din electoratul înscris. În anul 2020, proporția va fi de 40 și, respectiv, 18 la sută. Iar în Florida de Sud, în zona Miami, 60 la sută din populație este de origine hispanică, mai ales cubanezi, pentru ca, la New York, numărul lor să se ridice la două milioane, respectiv unul din cinci locuitori. Indiferent dacă sînt portoricani, mexicani, cubanezi etc., ei vorbesc aceeași limbă și formează o unitate culturală, constituindu-se în comunități mult mai importante decît cele ale italienilor, polonezilor, chinezilor etc. Nu se simt, de aceea, obligați să învețe engleza, își creează propriile infrastructuri, propriile servicii, rețelele proprii de radio și televiziune.

Și, totuși, engleza este cimentul care unește cărămizile construcției ; și acel definitoriu „spirit american" : „Sîntem o națiune fără naționalitate, un popor fără rasă. Sîntem o idee. Sîntem americani pentru că asta vrem noi să fim...", comentează „U.S. News and World Report".

Peste bariere de foc și cîmpuri minate

Un holocaust dintre cele mai barbare de la cel de-al doilea război mondial încoace. Așa definește un raport al Departamentului de Stat al SUA activitățile desfășurate de RENAMO, organizație rebelă care a supus Mozambicul, de aproximativ un deceniu, un război cu consecințe nefaste : economia țării ruinată, infrastructura distrusă, peste un milion de refugiați, care și-au părăsit căminele din cauza terorii. Cei mai mulți — 823 000 — se află în Malawi, unde, în zonele de frontieră, depășesc practic populația locală. Locuințe din pămînt și crengi uscate mărginesc aici cîmpurile de porumb de la poalele colinelor.

Circa 10 000 de mozambicani trec, lunar, granița, pe care o traversează noaptea, pe jos, peste terenurile minate sau în canoe, de-a latul rîurilor, purtîndu-și copiii în spate și neavînd cu ei decît propria îmbrăcăminte. Centrul de primire de la Marka, lîngă frontieră, recepționează zilnic noii veniți, al căror exod masiv a început în 1986. Gazdele i-au declarat de la început frați și s-au străduit să le asigure strictul necesar. Un an mai tîrziu, s-a făcut, însă, apel la serviciile Înaltului Comisariat ONU pentru refugiați.

Peste 175 000 de mozambicani se află într-o altă țară vecină, Zimbabwe, iar alți 200 000 s-au refugiat în Africa de Sud. Aceștia din urmă traversează, mergînd pe jos aproape patru zile, Kruger National Park. Se feresc de animalele sălbatice, care fac gloria acestui parc, dar nu izbutesc întotdeauna să scape de oamenii de pază. Odată prinși, sînt expulzați și doar jumătate din cei ce încearcă să ajungă la rezervația de negri de la Gazankulu reușesc să atingă această țintă. Urmează o a doua o a treia tentativă sau o schimbare a direcției, spre sud. Aici, însă, îi întîmpină „bariera de foc" ce protejează drumul spre Kangwane : cabluri sub tensiune și rețele ghimpate, cărora le cad adesea victime. Cei ce ajung, totuși, în mijlocul comunităților locale, așa-numitele „homeland", se feresc de privirile indiscrete și se străduiesc să treacă neobservați. Căci Africa de Sud nu recunoaște categoria refugiaților și nu este semnatară a Convenției ONU din 1951 asupra refugiaților. Ajutorul internațional este, deci, imposibil, singurul sprijin putînd fi acordat prin Crucea Roșie și organizația „Medicii fără frontiere".

Primele luni ale acestui an au început, însă, să facă loc speranței : negocieri de pace au demarat la Nairobi între guvern și rebelii din RENAMO. Deși aceștia continuă să lanseze atacuri armate, fragila încetare a focului pare să reziste, ceea ce a permis multor țărani mozambicani să-și însămînțeze cîmpurile pentru prima dată după mai mulți ani. Numărul celor dislocați de la căminele lor

Franța rămîne în continuare „țară de azil"

Numărul cererilor pentru obținerea azilului politic în Franța a atins anul trecut cifra record de peste 61 000, cu 80 la sută mai mult față de 1988. Printre persoanele în cauză, cele mai puține, respectiv 5 la sută din numărul total al cererilor, provin din Europa răsăriteană. De mai mult timp, Franța se află sub presiunea azilanților africani și turci, recordul deținîndu-l Senegalul, India și Pakistanul. Împotriva acestui val, Franța se apără printr-un înalt procent de respingere a cererilor, mai ales cînd este vorba de africani, care au fost practic respinși în 1989.

Cu toate acestea, colonia emigranților din Franța a sporit anul trecut cu 170 000 membri, ceea ce confirmă că ea rămîne o „țară a azilului". Ținînd seama de problemele și cheltuielile anuale de peste 300 miliarde franci pentru soluționarea diferitelor probleme ale emigranților, bilanțul de anul trecut nu provoacă bucurie guvernului francez, cu atît mai mult cu cît majoritatea străinilor s-au folosit de dreptul la întregirea familiilor, cea mai nepopulară formă de imigrare în Franța. A sporit, de asemenea, numărul căsătoriilor mixte la care a recurs aproape fiecare al zecelea emigrant în ultimii doi ani, multe dintre aceste căsătorii fiind încheiate fictiv în vederea reglementării statutului și a șederii în Franța.

Din păcate, întrarea în Franța nu înseamnă și rezolvarea problemelor existențiale, după cum confirmă și datele privind creșterea numărului șomerilor în rîndul străinilor. Anul trecut, aceștia reprezentau 12,5 la sută din numărul total al șomerilor din Franța, deși au o pondere de numai 6,5 la sută în populația activă.

să pătrundă ilegal în țară, prin pădurile de la frontieră. Austria a introdus viza de intrare pentru bulgari, români, turci și, de curînd, pentru polonezi. Datorită pătrunderii în Austria, din 1945, a două milioane de oameni, din care 600 000 s-au stabilit aici, austriecii refuză primirea unor noi imigranți.

La Berlin, vînzătorii ambulanți polonezi au devenit ținta unor atacuri. Grupurile de tineri îi atacă și pe țiganii români, care s-au adunat cu miile în cursul verii în Germania de Est, în speranța că vor deveni rezidenți — și apoi cetățeni — ai Germaniei unificate după 3 octombrie. Dar localnicii nu-i doresc și îi acuză de creșterea criminalității. Toate legile germane au fost înăsprite în timpul verii, pentru a limita accesul est-europenilor. Unora din cei 80 000 de muncitori cu contracte de muncă, din Angola, Mozambic și Vietnam, li s-a permis să rămînă, dar ceilalți sînt îmbarcați în avioane și trimiși acasă cu bilete gratuite și cîteva mărci de buzunar. Toate acestea nu sînt decît începutul migrațiilor ce vor urma. Motivul ? Milioane de oameni din Europa de Est nu se află acolo unde ar dori să trăiască, datorită frontierelor trasate în urma primului război mondial, cînd au căzut marile imperii austro-ungar, german, țarist și otoman. Tratatul de pace, semnat după sfîrșitul războiului, bazat pe criterii etnice (în special lingvistice), a însemnat, de fapt, un compromis politic, lăsînd aproape un sfert din populația Europei de Est (care număra, la acea vreme, 110 milioane de oameni), sub stăpînire străină. Sub conducerea comunistă, tensiunile interetnice s-au accentuat. Acum, cînd încorsetarea comunistă a dispărut, vor exista mai multe ciocniri și mai multe minorități în curs de migrare.

Maghiarii care trăiesc în țările învecinate Ungariei sînt în număr de 2 milioane în România, aproape 600 000 în Slovacia, 170 000 în Ucraina și aproape 400 000 în Voivodina, o regiune din nordul Serbiei. Aproximativ 30 000 de etnici maghiari și 10 000 de etnici români au fugit în Ungaria în 1988—1989, ultimii doi ani ai regimului Ceaușescu în România. După o scurtă pauză, acest proces de migrare a fost reluat.

Peste 6 milioane de români trăiesc în Republica Sovietică Moldova, formată după 1945, și în Ucraina. La fel cum cehii și slovacii au rămas în Rutenia (Ucraina Transcarpatică) anexată de Uniunea Sovietică după 1945. Aproape un milion de etnici turci trăiesc în Bulgaria (care are o populație de 9 milioane de locuitori). Aproximativ 325 000 au plecat în Turcia în 1989, dar mulți dintre ei s-au întors.

Dar evenimentul susceptibil de a spori numărul emigrărilor este posibila descompunere a unor țări ce cuprind mai multe etnii, în speță Iugoslavia și Uniunea Sovietică. Mulți sîrbi trăiesc în afara Serbiei ; dar și mulți croați trăiesc în afara Croației. Cu prilejul oricărui conflict serios, cei ce trăiesc în afara țării lor „de origine" se vor simți în nesiguranță și vor fi tentați să plece. Ceea ce s-a și întîmplat. Sînt cîțiva ani de cînd croații din Bosnia și Serbia au migrat în Croația, sîrbii din Boshia și Croația au plecat în Serbia etc. Dislocări similare ale populației au avut loc, la scară largă, în Uniunea Sovietică, în Armenia, Azerbaidjan și în alte republici. Numărul refugiaților din motive de conflict interetnic a ajuns în Uniunea Sovietică la 600 000.

Acest număr poate crește cu ușurință. Situația de dezordine în societatea civilă din Uniunea Sovietică poate determina emigrarea milioanelor de cetățeni ucraineni, bieloruși, baltici și de alte naționalități, nu numai în interiorul Uniunii Sovietice, dar și spre Europa de Est și mai departe. Această perspectivă creează o mare neliniște politicienilor din Europa de Est și de Vest.

În stadiul actual, ei s-au pregătit prea puțin pentru o asemenea eventualitate, în ciuda avertismentelor Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite și organizațiilor pentru refugiați de la Washington. Oamenii politici nu s-au gîndit cum pot fi absorbiți noii veniți, așa încît să poată „injecta" vigoare în societate, cum s-a întîmplat de-a lungul secolelor în Europa, ca să nu mai vorbim de America, ci cum să-i împiedice să vină. Barierele au început să se ridice. Iar în anumite țări încep să se bucure de popularitate partidele care militează contra străinilor. Schimbă, oare, Europa occidentală barierele contra comunismului cu cele contra săracilor și minorităților migratoare ? (din The Economist)

În românește
de Ioana Mariela Bărbulescu

Demografie
şi, mai ales, specialişti

■ În timp ce majoritatea ţărilor occidentale continuă să-şi intensifice restricţiile şi să-şi închidă frontierele, Canada se pregăteşte, din contră, să-şi mărească imigraţia în următorii cinci ani. Barbara McDougall, ministrul de resort, a declarat că ţara intenţionează să treacă de la cifra de 200 000 persoane în 1990, la 210 000 în 1991 şi la 250 000 începînd din 1992. Se va înregistra, astfel, cel mai înalt nivel al imigrării din ultimii 30 de ani, corespunzînd unui procent de 1 la sută din populaţia Canadei.

Raţiunile sînt de natură demografică şi economică. Se aşteaptă, sub primul aspect, ca populaţia Canadei să înceapă să scadă în preajma secolului viitor, în timp ce natalitatea se pare că nu va creşte. Motivele economice ţin de faptul că ţara intră într-o etapă de recesiune. Or, s-a constatat, imigranţii investitori — veniţi mai ales din Hong Kong — au injectat în economie, în 1988, peste trei miliarde de dolari canadieni. Interes se manifestă, pe de altă parte, faţă de cei calificaţi în sectoare în care mina de lucru locală este deficitară, ei urmînd a fi triaţi anticipat, în străinătate. În schimb, politica faţă de refugiaţi nu se va modifica, fiind, din contră, mai restrictivă, după intrarea, în 1989, a unui flux masiv de imigranţi ilegali. Anual, vor fi acceptaţi circa 30 000 de candidaţi la statutul de refugiat, selecţionaţi majoritatea din taberele care îi găzduiesc în prezent.

■ Un nou proiect al legii imigrărilor prevede, în SUA, facilitarea formalităţilor de imigrare şi creşterea numărului anual al noilor veniţi. În 1992—1994, cifra va spori de la 500 000 la 700 000 pe an. În primul rînd, vor fi primiţi membrii familiilor rezidenţilor (465 000). De asemenea, se vor facilita condiţiile de intrare pentru persoanele cu înaltă calificare, mai ales din anumite domenii de interes pentru economia americană. Numărul acestora va fi de 140 000 în loc de 80 000 pe an. Noi deschideri privesc, pe de altă parte, restricţiile aplicate pînă acum din motive ideologice. Datînd din anii '50, cînd senatorul Joseph McCarthy pornise „vînătoarea de vrăjitoare", aceste restricţii au dus la interzicerea intrării în SUA a multor politicieni, scriitori, artişti proeminenţi, sub motivul apartenenţei sau simpatizării cu partidul comunist. Printre aceştia, scriitorii Gabriel Garcia Marquez şi Graham Green sau fostul premier canadian Pierre Elliot Trudeau. Prevederile respective au fost modificate ultima dată în 1987 şi din nou în prezent. În sfîrşit, noul proiect de lege preconizează primirea, în următorii cinci ani, a 75 000 de imigranţi din Hong Kong, ca şi o anumită prioritate pentru cei din ţările afectate de violenţă (Liban, Kuweit, Salvador, Liberia etc).

şi necesitînd un ajutor de urgenţă a scăzut, astfel, la 1,4 milioane, respectiv o zecime din populaţie. Iar una din regiunile unde, de cîtăva vreme, domneşte un calm relativ este „coridorul" Beira, o fîşie de teren de 300 km lungime şi 50 km lăţime, care merge de la graniţa mozambicană cu Zimbabwe pînă la Oceanul Indian. Populaţia s-a reîntors în această zonă, practic nelocuită de mai mulţi ani, şi viaţa pare să se desfăşoare aproape normal : cîmpuri însămînţate, şosele cu circulaţie frecventă, comerţ. Cu gîndul la şansele — încă nesigure — ale negocierilor, refugiaţii mozambicani se află în aşteptarea şi cu speranţa revenirii lor de pe pămînturile celor şase ţări vecine care îi găzduiesc în prezent.

Grupaj realizat de
Anca Voican

opinii

Asia trece Oceanul Pacific

Henri Zalis

Este în avantajul adevărului să recurg la un titlu şocant. Dacă aceasta este realitatea, dacă ea, realitatea, îl pune în concordanţă cu contingenţele. Un film despre Coasta de Vest a Statelor Unite turnat de un operator cu apetenţă pentru diversitate nu poate ocoli aspecte vizibile cu ochiul liber : mici chinezoaice privind uluite din stradă vitrinele pline de ispite ale marilor magazine, un Los Angeles mai zgomotos ca oricînd de larma bicicliştilor şi a ricşelor, a copiilor şi a clienţilor intrînd sau ieşind din bistrouri, negustori ambulanţi oferind mărfuri venite din Taiwan sau Singapore. In Monterrey Park, zmeele cu înfăţişare de dragoni, sori graţioşi ori capete de bătrîni înţelepţi plutesc într-o mare densitate de parcă am fi la Hong Kong sau la o sărbătoare cîmpenească.

S-a spus că în anii '80, în periferiile marilor oraşe vestice, au luat fiinţă cartiere în care albii se pot număra pe degete, în schimb, chinezii mai ales, dar şi vietnamezi, thailandezi, japonezi şi sud-coreeni alcătuiesc o populaţie care concurează foarte serios pe cea de veche dată, zisă rezidenţială.

Asiaticii au început prin a închiria la parterul unor clădiri mai vechi încăperi libere. Au amenajat magazine de mărunţişuri, de băcănie, de papetărie. În 80 la sută din cazuri, după mai puţin de trei ani, au cumpărat fie întreaga clădire, fie au deschis în zone învecinate magazine de acelaşi tip. Azi, reţele de desfacere a produselor manufacturate au intrat în alianţă cu întreprinderi de construcţie, reparaţii imobiliare sau agenţii de voiaj. Dinamismul acestor întreprinzători este atît de mare, că au izbutit în timp record să dispună în coproprietate şi de cinematografe, case de editură, băi rituale, săli de rugăciuni. Se vorbeşte despre asiatici ca despre o minoritate-model.

În 1859, pe Coasta de Vest trăiau în jur de 50 000 de chinezi. Zece ani mai tîrziu, debarcau primii japonezi : cultivatori de ceai, crescători de viermi de mătase, culegători de trestie de zahăr. Cînd Insula Hawaii a intrat în componenţa Statelor Unite, japonezii nu depăşeau cifra de 60 000. Expansionismul asiatic a folosit Insula Hawaii ca pe o poartă de penetrare în Statele Unite, pentru ca noii imigranţi să dispună de un laborator perfect echipat luptei pentru adaptare la modul de viaţă american.

Desigur, între 1900 şi 1965 numeroase legi ori articole de lege au limitat drastic, cu tot felul de restricţii, dreptul asiaticilor la instalare în state precum California şi cu deosebire în oraşe considerate preferenţiale. „Pericolul galben" a apărut cam pe cînd căutătorii de aur din Alaska au descoperit că japonezii sînt săpători inepuizabili, puţin pretenţioşi la mîncare şi confort, muncitori pînă la epuizare. Totuşi, un prim lot a fost expulzat exact din aceste motive în 1890. Cînd, coincidenţă, statul California i-a angajat pe mai toţi să sape la terasamentul căii ferate cotiere. Discriminarea rasială a funcţionat în continuare ; în 1924, s-au fixat plafoane pentru asiatici, cu argumentul că natalitatea lor este galopantă. Un amendament din anul 1952 îndulceşte arsenalul legislativ, dar ia notă că asiaticii alcătuiesc doar 0,9 la sută din populaţia SUA. Să spunem, în treacăt, că de atunci au crescut cu 180 la sută valurile de noi sosiţi şi că asiaticii reprezintă în momentul de faţă 6 la sută din ansamblul naţiunii americane.

Ca să colorăm atare aprecieri, mai aride, să spunem că ochiul reporterului se amuză să observe cum în fiecare lună, la cel mai elegant restaurant din Palo Alto, opresc zeci de Mercedes-uri, cu exponenţii performanţi ai diasporei chineze din California, pentru o analiză a situaţiei şi pentru un schimb de experienţă. Sînt cu toţii membri ai lui „Asian American Manufactures Association". Odată cu meniul cantonez sau preparatele taiwaneze, cei 500 de participanţi apreciază cît de întinsă le este expansiunea în raport cu cifra de afaceri anuală din start : un minimum de un miliard de dolari.

Japonezii, în ce-i priveşte, au dovedit că sînt maeştri în investiţii pe termen lung. Activul primelor cinci bănci din California, toate japoneze, depăşeşte 400 miliarde dolari. Incredibila lor implantare întrece, tautologic vorbind, toate aşteptările. Din 5 000 de întreprinderi locale, le aparţin sau sînt copărtaşi majoritari la cam două treimi din ele. Între Long Beach şi frontiera mexicană, japonezii au edificat cel mai lung bulevard din lume. Se numeşte „Tokyo Avenue" şi este tivit cu pavilioane sau imobile al căror preţ s-a triplat în mai puţin de cinci ani. Investitorii au realizat un profit echivalent cu bugetul Braziliei pe exerciţiul în curs. Cel mai bogat californian al anului de graţie 1990, domnul Yoshiaki Nishiba, susţine glumind că trebuie să fii japonez ca să extragi aur din piatră de calcar, din nisip şi ciment.

Microcosmosul heteroclit al imensului continent alcătuit de noua Asie este, cum uşor se poate bănui, extrem urbanizat. Nici chinezii, nici japonezii nu au mers la ţară. Ei s-au stabilit în oraşe cu cel puţin 300 000 de locuitori, au „atacat" sectoare foarte diverse, precum băncile, învăţămîntul, supermagazinele alimentare, ca să fie prezenţi, repet, în societăţi de electronică (în celebra Silicon Valley lucrează 5 500 de ingineri de origine chineză) care au realizat pentru firmele lor în 1989 beneficiul net de 2,5 miliarde dolari. Este înalt semnificativ că sub raportul înzestrării intelectuale, copiii acestor comunităţi de curînd debarcate în Lumea Nouă, furnizează 23 la sută din înscrişii universităţii Berkeley, 21 la sută ai lui California Institute of Technology şi 23 la sută ai Universităţii din Los Angeles.

Reuşita lor *trece prin şcoală*, este sancţionată de diplome prestigioase şi de o promoţie socială ce depăşeşte standardele. Sociologii au notat că îndicele de şcolarizare este de două ori mai înalt la asiaticii americani decît la albii californieni, că veniturile lor sînt superioare cu cel puţin 12 000 de dolari mediei familiilor anglo-saxone din zonă, că asiaticii pledează printr-un ansamblu de iniţiative, să dobîndească : 1) proprietatea locuinţei, 2) să se întrăjutoreze constant, şi 3) să se insereze activ într-o viaţă protejată de achiziţii. Tinereţea lor biologică îi ajută, îi mai ajută o viaţă de familie armonioasă, cu aproximativ de opt ori mai puţine divorţuri decît în restul societăţii.

Este relevabil, pentru complexitatea tabloului schiţat aici, că dinamismului economic şi tehnologic al novicilor cu ochii oblici . nu-i corespunde nici o ambiţie politică. Sînt pături şi cercuri perfect indiferente la o opţiune civică declarată. Spre deosebire de hispanici, foarte preocupaţi de jocul electoral, şi de anglo-saxoni, vorbitori de pe estradă, implicaţi în campaniile pentru strîngerea de semnături, asiaticii afirmă fără stînjenire că dispoziţia lor intimă îi împinge către activităţi imediat lucrative. Că îşi consacră energiile să adune dolari, că nu înţeleg să se lase dominaţi de deşertăciune şi de preocupări partizane de mare risc.

Visul american al acestor fiinţe mi se pare marcat de o nestăvilită dinamică polivalentă.

Poate greşesc ; mă tem că cea mai puternică dintre creaţiile lor este o Americă embrionară, în căutarea unei identităţi ambigue, în transa cîştigului mocnind de filozofia clipei, devorat de simplicitate aparentă.

Faza post-electorală

Dacă 1989 a fost anul revoluțiilor din Europa răsăriteană (ultima și singura sîngeroasă fiind cea din România), acest an trebuia să certifice în alegeri legitimitatea schimbărilor produse și să ofere primele garanții de stabilitate. Un paradox aparent: Polonia, care a fost într-un fel pionierul prefacerilor est-europene, își desăvîrșește acum propria revoluție organizînd, ultima în serie, alegeri prezidențiale. În această țară, zvîrcolirilor din prima etapă, care au atins punctul culminant prin introducerea legii marțiale și scoaterea în ilegalitate a sindicatului „Solidaritatea", i-au urmat o perioadă mai lentă, dar nu mai puțin tensionată, de reașezare a structurilor instituționale emergente, în care generalul Wojciech Jaruzelski a fost, într-un fel, garantul procesului de tranziție.

Dar cum „maurul și-a făcut datoria", el poate să iasă acum din scenă și chiar dacă la ora la care scriu nu se știe dacă noul președinte polonez va fi Lech Walesa sau Stanislaw Tyminski, este cert că el nu va reprezenta vechea structură a puterii.

Dar ce concluzii se pot trage în urma alegerilor (prezidențiale sau legislative) organizate în țări din fostul „lagăr comunist"? Mai întîi că, indiferent dacă au fost contestate sau nu, rezultatele alegerilor au fost acceptate, noile instituții (președinți, parlamente, guverne etc) și-au preluat atribuțiile și, deci, din acest punct de vedere, ne aflăm în fața unor fapte împlinite.

Apoi, ca și în cazul Poloniei, peste tot forțele învingătoare s-au declarat, într-o formă sau alta, pentru schimbare sau înnoire. Fără a impune neapărat niște ierarhii, radicalitatea schimbărilor ar porni de la punctul extrem (și de excepție) numit RDG, care a trecut dintr-o dată într-un fel de altă „stare de agregare" (de la socialism, direct în capitalism, înlocuind durerile de cap ale tranziției la economia de piață și la pluripartitism cu alt gen de dureri). Aici alegerile din 18 martie au dus la victoria neașteptată a Partidului Creștin Democrat, condus de Lothar de Maizière, rezultat considerat o circumstanță favorizantă pentru procesul de unificare cu RFG, unde la conducere se afla o coaliție de aceeași coloratură.

Dar dacă RDG a constituit saltul cel mai neașteptat și excepția, modificări nu mai puțin spectaculoase s-au produs în Cehoslovacia și Ungaria. În primul caz, blocul de monolit al Partidului Comunist, dinamitat încă din 1968 și apoi menținut în stare de veghe prelungită odată cu apariția „Chartei 77", a fost finalmente pulverizat prin victoria în alegerile legislative a Forumului cetățenesc (adică a acelei mișcări care a constituit fermentul crizei comuniste în Cehoslovacia) și realegerea lui Vaclav Havel în funcția de președinte, respectiv a dramaturgului care la începutul anului trecut fusese condamnat la închisoare ca lider al disidenței cehoslovace.

În Ungaria, a avut loc cam aceeași punere în pagină a derulării evenimentelor: în noiembrie 1989, referendum privind modul de alegere a președintelui; în aprilie anul acesta, victorie a Forumului Democratic în alegerile legislative (deci tot o forță a opoziției); pentru ca, în august, Arpad Göncz, candidat al Alianței Tinerilor Democrați Liberi, să fie ales președinte al țării în Parlament, după ce deținuse interimar acest post încă din mai.

Un alt paradox aparent:

Întîmplător sau nu, atît Vaclav Havel, cît și Arpad Göncz sînt scriitori; asemenea lor este Jelio Jelev, președintele Bulgariei, confirmînd o spectaculoasă coborîre din „turnul de filde" a intelectualilor umaniști care se înhamă la dificilul și incomodul car al politicului.

Bulgaria și România au confirmat, prin rezultatul consultărilor electorale, tendința spre schimbare, dar în maniere, să le spunem, „originale", cu mici-mari nuanțe. În Bulgaria, după două tururi de scrutin în iunie, se confirmă o victorie categorică dar zdrobitoare a Partidului Socialist (fost comunist), în schimb președinte devine Jelio Jelev, obligat prin urmare să „coabiteze" vremelnic în condiții destul de dificile cu un guvern Lukanov „curat de stînga".

În România lucrurile par, într-un fel, mai simple în acest context: scrutinul din 20 mai dă cîștig de cauză de o manieră plebiscitară Frontului Salvării Naționale, autoconsiderat „emanație" a revoluției din decembrie 1989. Formarea unui guvern al FSN și triumful în alegeri al președintelui Ion Iliescu au urmat aproape logic în condițiile României post-decembriste în care atîtea întrebări au rămas fără răspuns și multe aspecte din derularea evenimentelor — incerte. Ambiguitatea subterană a acestei victorii atît de categorice a pornit însă de la faptul că această formațiune politică nu are nici acum un program ideologic clar menit să-i delimiteze genul proxim și diferența specifică față de celelate numeroase partide și, de asemenea, pentru că nu s-a detașat suficient de limpede față de fostul Partid Comunist. Ambiguitatea a și generat, în parte, momentele tensionale din perioada numită „post-revoluționară".

Consultările electorale din toate aceste țări est-europene au confirmat, așadar, cîteva tendințe sau procese: caracterul ireversibil al schimbărilor politice în Europa centrală răsăriteană; opțiunea pentru economia de piață; statuarea noilor instituții democratice în care parlamentele sînt placa turnantă; delimitarea de fostele structuri comuniste, cu toate că acestea încă subzistă (în grade diferite), în special la nivelul birocrației administrative; declanșarea procesului de integrare a acestor state în organizațiile pan-europene (în primul rînd în Consiliul Europei), ca un prim prag către edificarea unei „case comune" continentale. Alegerile au dat credibilitate și legitimitate acestor schimbări, creînd premisele grăbirii procesului de consolidare a securității și cooperării în Europa (dovadă reuniunea la nivel înalt a CSCE de la Paris); și au confirmat, o dată în plus, sfîrșitul războiului rece, dînd asigurări că desființarea blocurilor militare antagoniste este inevitabilă; oferă garanțiile unei concilieri și a unei noi coeziuni europene.

Fie și numai prin aceste aspecte, anul 1990 — care a cuprins, ca o etapă decisivă, consultările electorale — poate fi considerat la fel de „revoluționar" ca și 1989, deoarece nu a trădat toate premisele de bază de la care a pornit și nu a dezmințit toate promisiunile.

Ștefan Nicolae

Restituire sau confiscare?

Adunarea Federală a RFCS a adoptat legea privind restituirea de către PC din Cehoslovacia a patrimoniului său poporului. După cum se știe, înșiși comuniștii au fost nu numai de acord să restituie marea parte a patrimoniului lor de multe miliarde, dar au și făcut acest lucru: partidul a predat deja peste 80 la sută din ceea ce a posedat.

Proiectul de lege a fost supus parlamentului de către guvern, după o studiere destul de îndelungată a întregii documentații. Viceprim-ministrul P. Ryhetskii a arătat că, în ultimii douăzeci de ani, comuniștii au primit din bugetul statului subvenții directe în valoare de 5,6 miliarde coroane, iar prin mijloace indirecte încă 26 miliarde. Guvernul a pus problema confiscării patrimoniului PC din Cehoslovacia, fără nici un fel de despăgubiri. Ministrul controlului a insistat chiar să se confiște de la partid... cotizațiile plătite de comuniști deja în acest an.

Împotriva acestui gen de nedreptate, comuniștii au protestat în repetate rînduri, arătînd că confiscarea patrimoniului oricărei organizații obștești fără despăgubiri contravine Constituției RFCS în vigoare. Dar aproape toate argumentele nu au fost luate în considerare.

Care au fost argumentele „pentru" și „contra" la sesiunea parlamentului cehoslovac cu ocazia discutării soartei patrimoniului partidului? Redăm cîteva dintre ele: „Sensul legii respective nu este răzbunarea sau revanșa, ci restabilirea echității — restituirea măcar a unei părți a patrimoniului în mîinile poporului". „NU pot fi de acord cu faptul că această lege exprimă voința tuturor cetățenilor", „Partidul comunist a avut la dispoziție douăsprezece luni pentru a restitui de bună voie averile sale, dar nu a făcut acest lucru, așa că acum nu mai este nimic de discutat". „Cei care propun această lege urmăresc trei scopuri: să distragă atenția de la greutățile crescînde din țară; să oprească scăderea influenței «Forumului cetățenesc» înaintea alegerilor comunale; să distrugă prin mijloace economice Partidul comunist". „Nu înțeleg deloc spre ce democrație pot îndemna oamenii, care timp de patruzeci de ani au încălcat-o?"

Au învins asemenea argumente ca acesta din urmă. Legea adoptată cere ca PC din Cehoslovacia să restituie fără nici o despăgubire, pînă la 30 ianuarie 1991, toată averea fixă și mobilă, mijloacele bănești și drepturile patrimoniale, de care el a dispus pînă în ultima zi a anului trecut. Nu scapă de incidența legii nici patrimoniul trecut de partid pe numele altui proprietar, (în afară de stat) — în aceste cazuri PC din Cehoslovacia trebuia să i se dea o sumă de bani egală cu valoarea obiectivului sau drepturile asupra lui. Partidul comunist va trebui să predea toate documentele sale de arhivă din momentul apariției în 1921 și pînă astăzi.

Astfel a devenit, oare, noua lege o manifestare a noii democrații? Susținătorii ei consideră că așa este, deoarece ea în sfîrșit, acordă posibilități egale din start pentru toate partidele politice (totuși deosebirea în ceea ce privește numărul membrilor aici nu se ia în considerare). Pentru această lege a votat marea majoritate a deputaților. Nu se știe cum va reacționa opinia publică cehoslovacă. Vor fi desigur și unii care nu sînt de acord. (din Izvestia)

Bulgaria

Comuniştii pierd puterea

de la trimisul nostru, Anca Voican

Ultimul sondaj oficial de opinie, prezentat de televiziunea bulgară cu cîteva zile înainte de demisia cabinetului Lukanov, a pus în evidenţă un paradox : Partidul Socialist Bulgar deţine majoritatea în parlament, iar Uniunea Forţelor Democratice (de opoziţie) — în societate. Navigînd în mijlocul acestei complicate contradicţii, preşedintele Jelio Jelev, personalitatea politică beneficiind de cea mai mare popularitate în ţară, s-a străduit să medieze între forţele politice pentru depăşirea impasului şi asigurarea unei tranziţii paşnice spre democraţie.

De mai multe săptămîni, tensiunea era în creştere. Se putea observa aceasta mergînd pe străzile Sofiei, mai ales în centrul oraşului — unde manifestaţiile, cele mai multe cerînd demisia guvernului, nu conteneau — sau urmărind dezbaterile din parlament, polemice şi presărate, şi de o parte, şi de alta, de grave acuzaţii. Devenise evidentă criza fără ieşire a cabinetului monocolor Lukanov — şi implicit, a Partidului Socialist Bulgar (fost comunist) — fiind clar că amînarea demisiei se datora doar căutărilor unor soluţii de compromis politic. Problema era ce fel de guvern „post Lukanov" se va forma ? Şi chiar mai mult : cum să se rezolve, referitor la componenţa parlamentului, paradoxul amintit la început ?

Ultimul cabinet condus de premierul Andrei Lukanov s-a format la 19 septembrie, fiind al doilea de la alegerile generale din iunie trecut. Scrutinul se încheiase cu victoria P.S.B., dîndu-i acestuia majoritatea în parlament (211 din 400 de locuri). Dar procesul de reformă în cadrul partidului de guvernămînt a înaintat greu, aripa conservatoare a blocat cît a putut înnoirea, iar reformiştii au cîştigat prea încet teren. În acest timp, guvernul nu reuşea să acţioneze — deşi se cereau măsuri urgente şi, mai ales, eficiente, de ieşire din criză —, iar parlamentul se pierdea în dispute politice sterile. Lunile treceau şi populaţia îşi pierdea răbdarea : penuria de alimente s-a accentuat, a fost introdusă raţionalizarea acestora şi, totuşi, ele nu pot fi obţinute decît după interminabile cozi. Or, pînă în vara trecută, bulgarii nu prea „beneficiaseră" de imaginea magazinelor goale. În plus, preţurile au crescut, iar criza energetică a devenit de-a dreptul agasantă : la fiecare două ore, curentul este întrerupt timp de o oră, totul desfăşurîndu-se — la Sofia, de pildă — pe cartiere, prin rotaţie. În ceasurile serii, treci, la cîte o intersecţie, dintr-o stradă luminată într-alta intrată în beznă ; în zona respectivă, magazinele îşi întrerup temporar activitatea, iar în restaurante şi cafenele apar, pe mese, lumînările...

De aici şi pînă la apariţia unei crize de încredere în guvern, dar şi în parlament, n-a fost decît un pas. Opoziţia a început să cîştige teren, cu atît mai mult cu cît, în campania lor electorală, socialiştii au promis o trecere lentă, fără dureri, la economia de piaţă, pentru a adopta, ulterior, un „program de şoc". „Deşi partid de stînga — îmi spunea Filip Bokov, purtătorul de cuvînt al PSB —

În faţa parlamentului, după anunţarea demisiei premierului Andrei Lukanov

am fost obligaţi să adoptăm un program economic de dreapta. Guvernul, pe de altă parte, a întîrziat cu reformele, care trebuiau introduse mai devreme. În esenţă, ne confruntăm cu o situaţie economică extrem de grea, ceea ce are efecte profunde asupra strategiei şi a creditului nostru politic". Cauzele de fond sînt multiple : 60 la sută din schimburile comerciale ale Bulgariei sînt prevăzute să se desfăşoare, pe 1990, cu URSS, iar alte 20 la sută cu celelalte ţări socialiste. Intrarea într-un „con de umbră" a relaţiilor din cadrul CAER, inclusiv introducerea plăţilor în devize şi reducerea cu 20 la sută a livrărilor de petrol sovietic, nu pot avea, deci, decît consecinţe nefavorabile asupra Bulgariei, apăsată, pe deasupra, de o datorie externă de 10,8 miliarde dolari. Şi aceasta, în condiţiile în care industria nu produce din lipsă de materii prime, exportul scade în ritm galopant pînă la a deveni insignifiant în raport de necesităţile de acoperire a importurilor, vechiul sistem al economiei planificate se dezmembrează, iar cel al economiei de piaţă încă nu funcţionează. Temătoare în faţa continuării creşterii vertiginoase a preţurilor, imposibil de corelat cu compensaţiile promise, populaţia devine tot mai îngrijorată în ce priveşte viitorul. Firesc, opoziţia acuză guvernul că i-a „furat" programul economic şi cîştigă noi adepţi : dacă ar avea loc acum alegeri generale — evidenţiază un ultim sondaj de opinie — U.F.D. ar obţine 43 la sută din voturi, faţă de 23 la sută cît ar reveni socialiştilor. Şi nu a trecut decît jumătate de an de la primul scrutin liber din Bulgaria, cîştigat de PSB. Alegerile au împărţit, practic, electoratul în două, cu un avantaj, atunci, pentru socialişti.

Premierul Andrei Lukanov anunţase, în mai multe rînduri, că va demisiona, dacă programul său nu va primi întregul sprijin necesar aplicării lui. Propusese, de asemenea, formarea unui guvern de coaliţie, ca soluţie pentru dificultăţile prin care trece ţara. La 22 noiembrie, parlamentul a adoptat, însă, proiectul de buget propus de guvern — o reuşită de moment, datorată deputaţilor socialişti, majoritari în forul legislativ. În schimb, susţinută de manifestaţiile de stradă, de greva studenţilor din toate centrele universitare şi de sindicatul „Podkrepa", ce îl sprijină, opoziţia şi-a intensificat cererile de demisie.

Deputaţii U.F.D. au propus inclusiv un vot de neîncredere în guvern care, şi acesta, a fost respins de parlament. Este momentul în care deputaţii formaţiunilor de opoziţie au părăsit băncile forului legislativ şi s-a produs chemarea la grevă generală, lansată de „Podkrepa" şi sprijinită de Confederaţia sindicatelor independente. La începutul săptămînii trecute, principalele intersecţii din Sofia erau blocate de şoferi şi mijloacele de transport în comun ; s-au întrerupt cursele companiei de aviaţie „Balkan" ; în diverse întreprinderi şi instituţii, la radio şi televiziune, în magazine s-a răspuns masiv chemării la grevă ; printre manifestanţii din Sofia cerînd demisia s-au aflat circa 3 000 de mineri veniţi din ţară.

La un an de la căderea lui Todor Jivkov, comuniştii reformatori bulgari au fost, astfel, nevoiţi, la 29 noiembrie, să renunţe la putere, sub presiunea conjugată a opoziţiei parlamentare, a sindicatelor şi a străzii. Andrei Lukanov, care a recunoscut că nu are cum să-şi pună în aplicare programul economic, şi-a prezentat demisia, acceptată cu o mare majoritate de către parlament. Noul cabinet — definit drept „guvern naţional de tranziţie paşnică spre democraţie" — va fi condus, se pare, de o personalitate ce nu aparţine nici unui partid politic. Negocieri anevoioase au dus — este de presupus — la această soluţie de ieşire din criză. Pe de altă parte, preşedintele Jelio Jelev a anunţat că actualul parlament va trebui dizolvat, în martie viitor, urmînd a se desfăşura alegeri anticipate în luna mai 1991. Pînă atunci, deputaţii vor trebui, să adopte principalele legi referitoare la privatizare, investiţii străine, reforma bancară şi cea agrară, chiar noua Constituţie. O activitate în adevărat galop, după o tragere sau chiar o pierdere de timp pînă în prezent.

În opinia observatorilor, preşedintele Bulgariei, Jelio Jelev, fostul lider al opoziţiei, este, deocamdată, marele învingător după recenta criză politică. Cît despre socialişti, ei se află, de mai mult timp, în „cădere liberă", în timp ce opoziţia va trebui să probeze că dispune de capacitatea de a contribui la guvernare. Oricum, luna decembrie marchează, pentru Bulgaria, începutul unor luni decisive nu numai pentru luptele politice, dar, mai ales, pentru demararea unei strategii viabile de ieşire din marasmul economic. Ce guvern va realiza aceasta, deocamdată nu se ştie.

Germania

Tandemul Kohl — Genscher victorios în alegeri

Așa după cum de altfel se anticipa, alegerile legislative pangermane, desfășurate duminica trecută, au dat cîștig de cauză protagoniștilor reunificării. Coaliția de centru-dreapta a cancelarului Helmut Kohl, care a reușit, la numai 11 luni de la căderea zidului berlinez, să elimine divizarea postbelică a națiunii germane, și-a adjudecat o majoritate confortabilă — de 54,8 la sută — în parlamentul țării, cel de-al 12-lea Bundestag. Drept urmare, din totalul celor 656 de mandate, 394 vor fi deținute de Uniunea Creștin-Democrată / Uniunea Creștin-Socială și Partidul Liber-Democrat.

După 1932, acestea au fost primele alegeri libere pe întreg teritoriul german, fiind chemați la urne aproape 60 milioane de cetățeni cu drept de vot. Scrutinul s-a desfășurat, însă, pe două teritorii electorale diferite, corespunzînd fostelor state germane separate timp de 41 de ani, listele celor 23 de formațiuni politice, față de care nu au existat obiecții de ordin constituțional pentru a lua parte la scrutin, trebuind să întrunească, pe unul din teritorii, cel puțin 5 la sută din sufragii pentru a-și putea trimite reprezentanți în parlamentul statului reunificat.

Uniunea Creștin-Democrată, a cărei președinte este Helmut Kohl, și ramura sa bavareză — Uniunea Creștin-Socială — au obținut, pe ansamblul Germaniei, 43,8 la sută din voturile exprimate, semnificativ fiind faptul că succesul înregistrat de U.C.D. a fost comparabil, în ceea ce privește proporția sa, în ambele teritorii electorale. „Ceea ce mă bucură, în mod deosebit, avea să declare Helmut Kohl, este că partidul nostru deține rezultate apropiate în Vestul ca și în Estul țării ; el se află în frunte, în întreaga Germanie". Cancelarul a afirmat, totodată, dorința formațiunii pe care o conduce de a continua coaliția cu Partidul Liber-Democrat al șefului diplomației germane, Hans-Dietrich Genscher (președinte — Otto Lambsdorf), formată în 1982, tratativele în această direcție urmînd să înceapă săptămîna viitoare.

În ceea ce privește Partidul Liber-Democrat, el a realizat unul din cele mai bune rezultate din 1961, obținînd 11 la sută din voturi. Trebuie remarcat, în acest sens, că pe teritoriul ex-R.D.G., P.L.D. a reușit să treacă de dublul scorului înregistrat în primele alegeri democratice desfășurate aici la 18 martie a.c.

În pofida eforturilor susținute în campania electorală pentru a contracara „elanul" creștin-democraților, Partidul Social-Democrat, din opoziție, avîndu-l candidat la funcția de cancelar pe Oskar Lafontaine, a înregistrat o înfrîngere severă, neobținînd, pe ansamblul țării, decît 33,5 la sută din sufragii, practic cel mai slab rezultat într-un scrutin legislativ, din 1957.

Partidul Ecologist — „verzii", cum sînt numiți aderenții săi — nu a reușit, în partea occidentală a Germaniei, să depășească bariera de 5 la sută. El își va trimite, însă, reprezentanți în parlamentul german (8 mandate), datorită celor peste 6 procente din voturi adjudecate în partea răsăriteană a țării de blocul alcătuit aici : „Uniunea 90 / Verzii-Mișcarea Cetățenească".

Similar s-au petrecut lucrurile și cu Partidul Socialismului Democratic (succesorul fostului partid comunist P.S.U.G. din ex-R.D.G.). Pe ansamblul Germaniei, rezultatul obținut este derizoriu : 2,4 la sută. În teritoriul electoral răsăritean, însă, scorul înregistrat s-a ridicat peste previziuni (și limita de 5 la sută), urmînd, în consecință, să dispună în Bundestag de 17 mandate.

Imagine din campania electorală a U.C.D. „Chiar în sînul propriului nostru partid, erau puțini cei care credeau, la începutul anului, că vom obține un asemenea rezultat" — avea să declare, după despuierea urnelor, cancelarul Helmut Kohl

Partidul „Republicanii", formațiune de extremă-dreaptă, care s-a afirmat în R.F.G. mai ales în alegerile europene din iunie 1989, cînd a obținut 7,1 la sută din sufragii, nu va intra în viitorul Bundestag, rezultatul înregistrat în scrutinul legislativ pangerman fiind, de asemenea, mult sub bariera celor 5 procente, în ambele teritorii electorale.

Simultan cu alegerile legislative, în Berlin s-au derulat alegeri locale, U.C.D. situîndu-se, și aici, în frunte (40 la sută din sufragii — 83 de mandate din totalul de 200). Creștin-democrații, se pare, nu vor putea, însă, guverna marea metropolă fără social-democrați, care au dominat pînă în prezent în forurile municipale din Berlin-Est și Berlinul occidental, ei adjudecîndu-și, de asemenea, un număr important de mandate în noua Adunare municipală (64).

Campania pentru alegerile pangermane a fost extrem de personalizată. Și, așa cum relevă observatorii, electoratul a recompensat, prin votul acordat, perspicacitatea lui Helmut Kohl care, sesizînd iminența căderii regimului comunist est-german, a declanșat procesul accelerat al unificării, administrîndu-l magistral. Astfel, imediat după deschiderea frontierei est-germane, el a anunțat, spre surprinderea generală, un plan în zece puncte pentru unificare, și a obținut, după un fin joc diplomatic, acordul lui Mihail Gorbaciov în acest sens. Apoi, contrar opiniei susținute de Bundesbank, a reușit să promoveze, ca prim pas spre un singur stat german, uniunea economică și monetară cu R.D.G. (la 1 iulie). Fiind secondat, în toate acțiunile, și, în primul rînd, în cele vizînd rezolvarea problemelor externe legate de unificare, de ministrul său de externe, liber-democratul Hans-Dietrich Genscher. Astfel că unificarea Germaniei, înfăptuită la 3 octombrie, a marcat momentul de vîrf al unei întreprinderi curajoase, vizionare, de însemnătate istorică în destinele poporului german, al întregului continent european. În mod firesc, la alegerile legislative de duminică, desfășurate într-o Germanie unită, tandemul Kohl-Genscher a cules, roadele actului politic major, ai cărui principali artizani s-au dovedit, înțelegînd, cu o clipă mai devreme, aspirațiile de fond ale conaționalilor.

Vasile Crișu

Ciad

Final imprevizibil

La sfîrșitul primei decade a lunii noiembrie, din N'Djamena se anunța că în estul Ciadului, la frontiera cu Sudanul, au izbucnit lupte violente. Forțele armate guvernamentale au fost atacate de rebeli ce s-au declarat ca aparținînd Mișcării Patriotice de Salvare (MPS), conduse de generalul rebel Idriss Deby. Se anunța că rebelii, circa o mie, erau puternic înarmați, iar situația prezenta numeroase necunoscute. Astfel, observatorii se întrebau ce trupe angajase guvernul lui Hissene Habre și care era proveniența armelor rebelilor. După un timp, autoritățile de la N'Djamena susțineau că au loc lupte în zonele Tine, Iriba și Guereda (regiuni frontaliere, între Ciad și Sudan) între „atacatorii instalați în Libia și Sudan", care fac parte din „Legiunea Islamică pro-libiană", și că trupele guvernamentale erau „hotărîte să zdrobească hoardele mercenare aflate în solda străinătății". Regiunea delimitată de localitățile Tine, Bahay, Iriba și Guereda a fost preluată de rebeli, pe care Libia îi numea drept „opozanți înarmați ciadieni", regrupați în jurul fostului comandant șef al armatei ciadiene Idriss Deby, devenit disident în aprilie 1989.

Cu timpul, acțiunea rebelilor a luat amploare, ei au cucerit teren după teren, iar la 2 decembrie dimineața au intrat în capitala ciadiană. În prealabil, președintele Hissene Habre și alți membri ai anturajului său se refugiaseră în Camerun, în vreme ce președintele Adunării Naționale, Jean Alingue, a devenit președinte ad-interim al țării. Dacă, în ce privește soarta lui Hissene Habre (despre care se spunea că ar fi fost ucis) există unele semne de întrebare, în legătură cu Idriss Deby, se anunță că el a revenit în capitală, iar Franța și-a mărit dispozitivul de militari aflați în Ciad („Operațiunea Epervier") la 1 800 soldați, fără a se amesteca în evoluția evenimentelor asupra cărora vom reveni.

D. C.

1000+1

Cei trei protagoniști ai primului tur de scrutin al alegerilor prezidențiale din Polonia (de sus în jos — Lech Walesa, Stanislaw Tyminski, Tadeusz Mazowiecki). În cursă, pentru al doilea tur de scrutin, au rămas doar Walesa, liderul „Solidarității" și Tyminski — „o persoană despre care — constata AFP — nu se știe de unde vine, cu un trecut misterios, în care sînt multe zone de umbră și, cu toate astea, votat de aproape un sfert din electoratul polonez". Marcat de înfrîngerea suferită în primul tur de scrutin, premierul Mazowiecki a anunțat demisia cabinetului său. Hotărîrea sa l-a surprins și dezamăgit pe Lech Walesa, care a declarat că ea „complică lucrurile", dar că speră „să predomine calmul și totul să se sfîrșească cu bine". După o scurtă „ezitare", Walesa a decis să meargă mai departe, la al doilea tur de scrutin — 9 decembrie, afirmînd: „Nu am de ales; nu pot lăsa Polonia pe mîini neverificate"

Lenin

„Este Lenin vinovat" ? — aceasta-i întrebarea căreia i s-a căutat răspunsul la un seminar organizat în localitatea finlandeză Tampere. Oameni de știință, studenți, veterani și activiști ai mișcării muncitorești s-au întrunit la Muzeul „V. I. Lenin" din Tampere și au analizat, pe larg, lucrările și ideile liderului Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, concepția sa filosofică, activitatea practică, dar și greșelile comise. „A sosit momentul — a apreciat unul din invitați, Vladimir Desiaterik, doctor în științe istorice la Institutul de marxism-leninism de pe lîngă CC al PCUS — să ne debarasăm de dogmele ce impuneau aprecierea superlativă a operelor lui Lenin, universalitatea ideilor sale". Un punct de vedere căruia trebuie să i se acorde atenție — spunem noi — nu numai în Finlanda și nu numai în ce privește culpabilitatea lui Lenin.

Video-clip

O reacție mai puțin obișnuită la demisia dnei Margaret Thatcher din funcția de premier al Marii Britanii îl reprezintă discul lansat recent de Paul McCartney, fost membru al formației „Beatles". Propunîndu-și să denunțe șomajul și mizeria din Marea Britanie — considerate de McCartney drept „moșteniri ale thatcherismului" — discul, însoțit de un video-clip, ar reprezenta, potrivit unui purtător de cuvînt al cîntărețului, un atac nu la adresa fostului premier, ci a societății dure și indiferente la necazul oamenilor sărmani pe care a creat-o politica dnei Thatcher.

Transparență

Cercetătorilor și istoricilor li s-a permis să consulte majoritatea celor 90 de milioane de lucrări din arhivele oficiale chineze, deși această „transparență" nu se extinde asupra secretelor de stat și informațiilor privind securitatea țării, care își vor păstra, încă aproximativ o jumătate de secol, caracterul confidențial. Noile reglementări prevăd autorizarea accesului la majoritatea documentelor anterioare anului 1960. Agenția „France Presse" afirmă că, anterior, Biroul pentru secretele de stat anunțase intenția de a pune la dispoziția publicului documente adunate de la înființarea R.P. Chineze, în 1949, inclusiv cele referitoare la perioade tulburi cum ar fi „revoluția culturală" (1966—1976), „marele salt înainte", ordonat de Mao Zedong în 1958, sau cauzele foametei care a ucis milioane de chinezi.

În ploaie și frig, o lungă coadă a consumatorilor la un magazin alimentar, la Moscova, chiar în spatele celebrului „Bolșoi Teatr". Germania și alte state vest-europene și-au precizat intenția de a ajuta populația sovietică să depășească dificultățile acestei ierni. „Sîntem recunoscători tuturor celor care doresc să coopereze cu Uniunea Sovietică, tuturor celor care văd în noi un partener și un bun vecin, care sînt dispuși să investească în restructurare nu numai simpatii, dar și fonduri" — a declarat Mihail Gorbaciov publicației „Stern", apreciind, într-o scrisoare adresată revistei, intenția conducerii Germaniei de a iniția o acțiune de mari proporții de sprijinire economică a URSS. Potrivit cotidianului „Bild Zeitung", președintele sovietic a stabilit o listă de produse alimentare care ar dori să fie livrate URSS, pentru a preveni penuria ce amenință țara în această iarnă. Pe marginea acestei cereri, un expert a declarat că ea nu poate fi, în nici un caz, acoperită doar de Germania

„Nașul"

Surpriză la Bogota : Pablo Escobar, liderul puternicului sindicat al traficanților columbieni de droguri, supranumit „cartelul de la Medelin", intenționează să se predea autorităților — a anunțat un grup de mediatori, care au predat un mesaj în acest sens guvernului. În mesaj se menționează că 300 de persoane din conducerea cartelului au decis să-și înceteze activitatea și să se predea agenților serviciului secret columbian, operațiune ce ar urma să se desfășoare sub supravegherea unor observatori internaționali. Principala condiție ar fi garantarea securității personale. Diego Cuellar, reprezentantul grupului de mediatori, a declarat că Escobar, care e căutat de mai mulți ani de poliția columbiană, „este extrem de interesat să se predea."

Gurkha

Forței militare multinaționale din Golf i s-a alăturat un nou contingent : 200 de soldați nepalezi, gurkha, renumiți pentru calitățile lor războinice și pentru rezistența la condițiile aspre. Ei aparțin garnizoanei britanice din Hong Kong, care numără 8 700 de militari, dintre care jumătate sînt gurkha. Soldații nepalezi sînt doar o parte din noile întăriri (14 000 de oameni), pe care Marea Britanie le va trimite, în curînd, în zonă. Interesant e cum se vor adapta luptătorii gurkha, obișnuiți cu înălțimile creste himalayene din țara natală, condițiilor deșertului.

Primul centenar al Dietei (parlamentul nipon) a fost sărbătorit cu fastul cuvenit de către japonezi. La 29 noiembrie, a avut loc o ceremonie la care au participat împăratul Akihito (în imagine, adresîndu-se Camerei superioare a parlamentului), toți membrii celor două camere și corpul diplomatic de la Tokio. În cuvîntul său, suveranul a subliniat că progresul și democrația Japoniei se bazează pe activitatea parlamentară. Concepută după modelul britanic, Dieta are două camere : Senatul (camera superioară), cu 252 de membri, dominată de Partidul Liberal-Democrat, la conducerea țării de aproximativ 35 de ani ; și Camera deputaților (inferioară), cu 512 membri, controlată de Partidul Socialist

Expo '92

30 ianuarie este ultima zi pentru prezentarea proiectelor de către țările și organismele interesate să participe la Expoziția Universală de la Sevilla, din 1992 — „Expo '92". Organizatorii au lansat acest avertisment la o reuniune la care au asistat reprezentanți din 99 de state și 20 de organisme internaționale, care și-au anunțat deja prezența la importanta manifestare. La reuniune, președintele guvernului spaniol, Felipe Gonzalez, a cerut tuturor participanților să depună toate eforturile pentru ca expoziția din 1992 să poată fi organizată la timp și a subliniat rolul acestei manifestări în înfăptuirea unei noi ordini internaționale. Potrivit regulamentului expoziției, toate pavilioanele ar trebui să fie construite pînă la 31 decembrie 1991.

Imobiliară

Preocupări imobiliare manifestă și germanii, dar altfel decît noi : peste 150 000 de persoane au depus cereri pentru recuperarea unor bunuri imobiliare din partea estică a Berlinului — a dezvăluit, la o conferință de presă, vicepreședintele federal al Partidului Social-Democrat, Wolfgang Thierse. Dacă actuala tendință de înmulțire a acestor revendicări nu va stopa — a declarat el — va fi nevoie de o verificare a tuturor terenurilor sau imobilelor din fosta capitală a fostei RDG.

„Miss Germania"

Prima „Miss Germania reunificată" — desemnată, de curînd, la Berlin — este o tînără de 17 ani, Susanne Petry, originară din Saarland, un mic land din Germania occidentală. A doua clasată este Katrin Richter, 20 de ani, din fosta RDG. În septembrie, a fost aleasă prima și ultima „miss RDG". „Domnia" acestei regine a frumuseții n-a durat însă, decît 12 zile, pentru că, la 3 octombrie, cele două Germanii s-au unificat.

Succesor

Șeful guvernului spaniol, Felipe Gonzalez, și cel al guvernului belgian, Wilfried Martens, sînt marii favoriți pentru postul de președinte al Comisiei CEE — afirmă săptămînalul german „Wirtschaftswoche". Mandatul actualului președinte, francezul Jacques Delors, va expira, la sfîrșitul anului 1992. Alți posibili candidați ar fi : socialistul italian, Renato Ruggiero, actualmente ministru al comerțului exterior, și comisarii Peter Sutherland, din Irlanda, și germanul Martin Bangemann.

Dispută

Generalul Boris Gromov, șef al districtului militar Kiev, Ucraina, și fost comandant al trupelor sovietice din Afganistan, a înaintat o plîngere în justiție împotriva unui ziar sovietic, care a publicat declarații în care el era citat ca un posibil lider al unei lovituri militare. Ziarul „Krasnaia Zvezda", organ al forțelor armate sovietice, și-a informat cititorii în legătură cu această plîngere a lui Gromov împotriva periodicului „Komsomolskoe Znamie", organ al tineretului comunist din Ucraina. Ziarul citat a publicat un interviu cu colonelul Martirosian, deputat în Sovietul Suprem al URSS, în care acesta nu exclude posibilitatea unei lovituri de stat și numește printre posibilii conducători ai unei asemenea tentative, pe generalul Gromov. Generalul a cerut ca ziarul să publice o dezmințire și scuze publice din partea colonelului. Amîndoi acești militari sînt membri ai Congresului deputaților. „Komsomolskoe Znamie" a răspuns acuzațiilor generalului Gromov, cu o notă în care explică dreptul presei de a publica declarații chiar și atunci cînd nu este de acord cu ele. Între timp, Boris Gromov a fost numit ministru adjunct de interne al URSS.

Predare de „ștafetă între generații" în Singapore : Goh Chok Tong — în imagine, depunînd jurămîntul, îi succede în funcția de premier lui Lee Kuan Yew, care, după 31 de ani de neîntreruptă conducere, cu mult succes, a destinelor statului insular sud-est asiatic, a lăsat locul unui reprezentant al generației mai tinere. Numit ministru fără portofoliu pe lîngă șeful guvernului și rămînînd secretar general al partidului de guvernămînt, Lee Kuan Yew va continua să urmărească îndeaproape activitatea executivului singaporez, ca o dovadă a recunoașterii aportului său deosebit la prosperitatea și modernizarea insulei-stat. De altfel, în cuvîntarea rostită cu prilejul învestiturii, noul premier, Goh Chok Tong, s-a pronunțat pentru continuarea politicii predecesorului său, pentru asigurarea unei vieți demne și prospere a populației, pentru un stil de guvernare participativ, adaptabil și cooperant

de MATTY

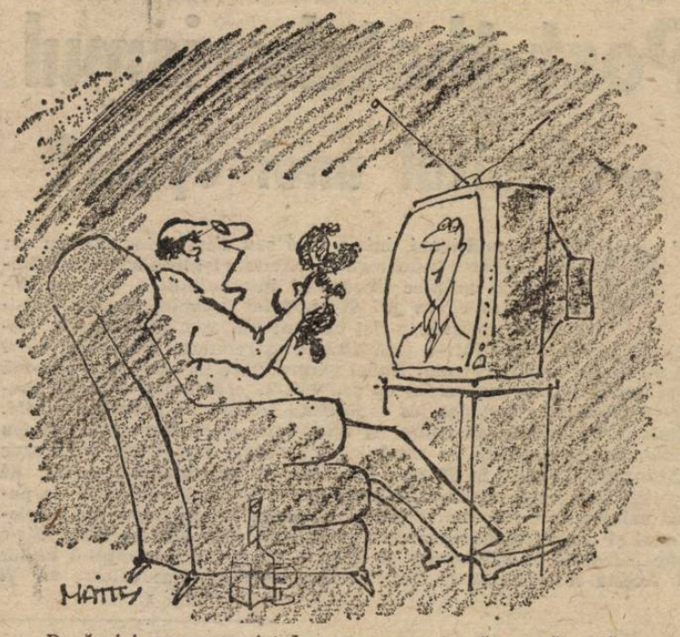

— Dacă nici un economist de mare competență n-o să ne lămurească de ce n-o să mai papi fripturică...

Noțiune

Plecînd de la atribuirea unor contracte de închiriere pentru o serie de apartamente, rezervate pentru muncitori în cartierul Westminster, din centrul Londrei, un judecător britanic a decis că noțiunea de „clasă muncitoare" rămîne, totuși, valabilă. Concluzia sa „ideologică" a pus capăt unei dispute „imobiliare", respectiv atribuirii unor apartamente în niște clădiri pe care ducele de Westminster le-a cedat în 1937 municipalității, pe termen de 999 de ani, dar numai ca „locuințe pentru clasa muncitoare". Municipalitatea conservatoare a contestat referirea la „clasa muncitoare", susținînd că o asemenea noțiune este depășită. Opinie contrazisă, însă, de judecătorul căruia i s-a atribuit cazul.

Pînă unde se poate merge cu dorința de a cîștiga o întrecere ? — e o întrebare ce vine spontan în minte aflînd despre „performanța" cuplului Lisa și James Machamer din localitatea De Moines, statul Yowa. Ei sînt fericiții cîștigători ai unui concurs, în cadrul căruia mai multe cupluri de tineri căsătoriți s-au „străduit" să devină cît mai curînd... viitori părinți. Pentru Lisa și James, o săptămînă a fost de-ajuns. Nu cunoaștem opinia factorilor însărcinați cu planningul familial, dar o putem presupune...

Prevestind un iminent mare cutremur de pămînt, climatologul Iben Browning a stîrnit o psihoză colectivă în rîndul locuitorilor orășelului New Madrid, din statul Missouri, SUA. Potrivit lui Browning, există o ridicată cotă de probabilitate ca un seism de peste 6 grade pe scara Richter (de la 1 la 10) să afecteze, în zilele următoare, localitatea New Madrid. Speculație sau previziune științific argumentată, ipoteza lansată de climatolog a stîrnit panica locuitorilor zonei — unde s-au mai produs două mari cutremure de pămînt, în 1811 și 1812 — și a suscitat interesul presei. Un post de radio din Tokio a trimis degrabă o echipă la fața locului ; a apărut, apoi, o echipă de filmare a postului de televiziune C.B.S. ; au urmat mulți alți reprezentanți ai mijloacelor de informare în masă. Hăituiți fără încetare de reporteri, cei 3 000 de locuitori ai orășelului au ajuns să se teamă mai mult de reprezentanții presei decît de prognozatul seism

Rubrică realizată de Liana Enescu

Post-thatcherismul – sfîrşitul unei epoci?

O dată la mulţi ani, într-o ţară sau alta, apare cîte un om politic a cărui îndelungată activitate îşi lasă amprenta asupra vieţii politice interne şi internaţionale. Ultimul deceniu (sau cîţiva ani din ultimul deceniu) au fost dominaţi de prezenţa a doi oameni din această categorie, fiecare deţinînd puterea într-o ţară dintr-o extremitate a Europei. Unul din ei, care a primit Premiul Nobel pentru Pace pe acest an, continuă să-şi conducă ţara, confruntat cu problemele economice. Celălalt, premierul britanic, a fost dat jos săptămîna trecută de propriu-i partid. Stilul de conducere, aroganţa sa atinseseră cote dăunătoare pentru partid. De aproape un an sondajele de opinie înregistrau un avans substanţial, de pînă la 20 de procente, al principalului partid de opoziţie. Îşi spunea cuvîntul şi erodarea — firească aproape — a puterii neîntrerupte (11 ani). Poate şi oboseala. Poate şi dorinţa electoratului şi a parlamentarilor de a vedea un chip nou ca lider într-o lume categoric în schimbare şi diferită de cea a începutului anilor '80. Acesta se poate să fi fost motivul esenţial. Dar oricare va fi fost el, dna Margaret Thatcher va rămîne în istoria şi politica britanică. Ea a marcat o epocă, fiind practic singurul politician britanic al ultimelor decenii al cărei nume a devenit un substantiv comun — „thatcherism". Politica sa a transformat, fie că se acceptă sau nu, ţara, în economie şi mentalităţi. În plan extern, i-a readus prestigiul, destul de ştirbit mai înainte.

Ce a reuşit „doamna de fier" în 11 ani, cît s-a aflat la putere? A purtat un război şi a învins Argentina. S-a împotrivit tendinţelor de integrare ale Pieţei Comune şi a obţinut o parte din banii britanici înapoi. S-a împotrivit comunismului şi a înfruntat Uniunea Sovietică. A menţinut forţa nucleară britanică şi a întărit-o. A condamnat terorismul internaţional şi statele care îl „sponsorizau", mergînd pînă la a rupe relaţiile cu acestea. A reîntărit raporturile dintre ţările membre ale Commonwealth-ului. S-a împotrivit viguros sancţiunilor împotriva Africii de Sud şi a dovedit că dreptatea a fost de partea sa etc, etc.

Plecarea ei lasă, în mod firesc, un loc gol. Succesorul anunţă continuitate (şi faptul că îl menţine în acelaşi post pe ministrul de externe pare o dovadă). Dar el va avea agenda sa. Şi este greu de crezut, deocamdată, că „thatcherismul" în politica externă va fi înlocuit cu „majorism", chiar dacă acesta ar însemna continuitate. Se vor produce schimbări, unele inevitabile, pentru că lumea este diferită la începutul anilor '90. Asupra cîtorva din aceste direcţii în care amprenta dnei Thatcher a fost evidentă şi în care s-ar putea produce modificări ne vom opri în cele ce urmează.

S. Ţ.

Marea Britanie

John Major – continuitate cu agendă proprie

Situaţia s-a clarificat surprinzător de repede. Deşi existau trei candidaturi pentru funcţia de lider, n-a mai fost nevoie de un al treilea tur. Cînd John Major a obţinut 185 de mandate, cu două mai puţin decît majoritatea necesară, ceilalţi doi sau recunoscut înfrînţi şi s-au retras. Indiferent dacă motivele au vizat unitatea partidului sau au făcut parte dintr-o strategie personală (răsplătită imediat cu posturi în guvern), era limpede că, cu cît mai repede îşi oferea Partidul Conservator o nouă conducere, cu atît se îndepărtau tensiunile şi semnele crizei. Victorios şi ajuns lider al partidului, John Major, 47 de ani, devine automat şi cel mai tînăr prim-ministru al Marii Britanii în acest secol.

Sub două unghiuri de vedere, ultima săptămînă a lunii noiembrie în Marea Britanie merită o analiză atentă: **ce anume a determinat-o pe d-na Margaret Thatcher să demisioneze** într-un moment în care părea să mai deţină puterea cel puţin pînă la alegeri; dacă **şi ce schimbări va introduce succesorul ei.**

Chiar şi cea mai sumară analiză a constituit o îmbinare de elemente interne şi externe. Margaret Thatcher a fost, în mare măsură, o victimă a propriului ei succes. Trei victorii electorale succesive, cu largi majorităţi, înfrîngerea fără drept de apel a oricărui adversar, din interiorul sau din afara partidului, au creat o impresie falsă de invincibilitate, de capacitate de redresare din situaţiile cele mai critice. În politică însă, conjunctura se modifică şi influenţează inevitabil deznodămîntul care nu mai rămîne acelaşi în condiţii aparent similare. Această putere de a înfrunta adversităţile şi, cu certitudine, şi caracterul, au fundamentat o conducere autocrată, încă din primii ani ai guvernării, conducere devenită stînjenitoare pentru apropiaţii politici pe măsură ce marile probleme ale ţării erau soluţionate. D-na Thatcher şi-a îndepărtat astfel, treptat, întîi tovarăşi de drum şi mulţi din prietenii care au un cuvînt de spus în Partidul Conservator. Mai mult, relaţiile bazate pe încredere s-au fisurat vizibil. Acestei trăsături oarecum subiective i s-au adăugat relativ fireasca erodare constatată, de regulă, în cazul unui partid care se menţine prea mult la putere (şi încă cu aceiaşi oameni); şi faptul mai nou că politica începuse a fi decisă de un grup foarte restrîns, aflat în jurul liderului, mulţi dintre aceştia nefiind membri ai Parlamentului, ci secretari particulari, dar nici măcar ţinînd cont de părerile parlamentarilor. Adăugate nemulţumirilor strict economice ale simpatizanţilor conservatorilor, acestea au constituit semnalul de alarmă pentru partid: nu cumva şansele electorale se reduc prin menţinerea d-nei Thatcher ca lider?

Pe de altă parte, David Howell făcea în săptămînalul „The Observer" o constatare de ordin extrem, care va fi avut un rol covîrşitor — lumea europeană şi lumea în general nu mai sînt cele din urmă cu zece ani, încît poziţii intransigente, precum ale d-nei Thatcher nu mai sînt necesare: „Nu e sfîrşitul istoriei — scrie Howell — cum a proclamat în mod absurd un american la căderea Zidului Berlinului. Dar e sfîrşitul unei dispute care a căpătat în vremea din urmă o mare sterilitate în Marea Britanie, în legătură cu înfruntarea dintre colectivismul şi statul centralizat şi pieţele libere şi puterea difuzată. D-na Thatcher şi armiile sale sînt cei care, la sfîrşitul anilor '70 şi începutul anilor '80, au pătruns prin liniile colectivismului şi planificatorilor naţionali, distrugîndu-i. Dar victoria a devenit fără scop şi nefolositoare, cînd minţile luminate s-au întors spre ţeluri noi şi noi roluri pentru guvern într-o lume desocializată". Acesta, încheie Howell, este unul din motivele căderii d-nei Thatcher.

Ce-şi propune noul lider şi premier? Ajuns în parlament odată cu „valul Thatcher", în 1979, a deţinut cîteva funcţii minore pînă în 1987, cînd a fost numit adjunct al ministrului finanţelor; în iulie 1989 a fost numit ministru de externe, dar după trei luni, i se încredinţa portofoliul finanţelor. În afara acestui domeniu, are puţină experienţă, îndeosebi în plan extern, încît opinia potrivit căreia acţiunile sale ar putea surprinde nu este hazardată. John Major este văzut ca un continuator al politicii d-nei Thatcher — ceea ce explică dezamăgirea opoziţiei (liderul laburist Neil Kinnock declara că alegerea sa echivalează cu o absenţă a „schimbărilor", iar Paddy Ashdown, liderul democrat-liberal — că politica guvernului va rămîne aceeaşi).

John Major însuşi vede lucrurile într-o măsură diferită. În prima sa declaraţie afirma că doreşte iniţierea unei „noi ere" în viaţa britanică, transformarea Marii Britanii într-o ţară a oportunităţilor, o ţară încrezătoare în ea însăşi, gata să facă schimbări dacă sînt necesare. Deşi va construi pe ceea ce a realizat Thatcher, el admite că „era Thatcher" este încheiată. John Major ştie că moştenește cîteva probleme fierbinţi — dintre care unele au contribuit la retragerea forţată a d-nei Thatcher. Îndeosebi în domeniul economic. „Sînt încrezător în reluarea creşterii economice". Impozitul comunal (poll tax) nu e agreat de nimeni. Numindu-l pe cel mai înverşunat adversar al acestui impozit, Michael Heseltine, ca ministru al mediului, este cert că îl va desfiinţa. „Dacă vrem să îmbunătăţim şansele oamenilor în viaţă — declară Major — şi îndeosebi ale tinerilor, cheia este o educaţie mai bună". Educaţia va fi o temă principală la viitoarele alegeri. Major va trebui să ia măsuri şi în domeniile sănătăţii, de asemenea, ignorate de predecesor.

Rapiditatea cu care şi-a alcătuit guvernul în care doar trei foşti miniştri îşi păstrează exact posturile dinainte, a fost înţeleasă ca dorinţă de a răspunde prompt sfidărilor. Cooptarea lui Heseltine în guvern echivalează cu un apel la unitate. Major are propria sa agendă. Îndată după anunţarea echipei, sondajele de opinie indicau un avans de 11 procente faţă de laburişti!

Ceva mai multă continuitate va fi remarcată în domeniul extern, deşi chiar şi aici înnoirile nu vor lipsi, îndeosebi în politica faţă de Piaţa Comună, chiar dacă jocul va fi dificil. Major va trebui să demonstreze că Londra este un partener de discuţie şi, totodată, să nu cedeze în toate punctele privind integrarea europeană (premierul australian îşi exprima speranţa, de pildă, că nu va ceda în ce priveşte politica agrară).

Stelian Ţurlea

Piaţa comună

C.E.E.

— va avea mai multe viteze?

Va fi armonia totală „în 12", acum doamna Thatcher plecată ? Desigur, dar nu întotdeauna şi în toate cazurile. Pentru că s-a întîmplat ca şi Franţa să facă, deseori, opinie separată, ca Danemarca să ameninţe cu abandonarea CEE, de n-ar fi fost referendumul, ca Grecia, Spania, Portugalia şi Irlanda să facă corp comun în cererea unor subsidii. Oricum, armonia „celor 12" va avea de acum înainte de a face cu un alt element imprevizibil — armonia celor două superputeri. Observatorii o spun clar, ca în 1945, cînd europenii au strălucit prin absenţă, că, în prezent, soarta lumii se joacă în doi — istoria se repetă. Şi un premier puternic la Londra, oricît de incomod, este o pierdere pentru „cei 12", nu un cîştig. Să ne închipuim că Mitterrand şi Kohl s-ar retrage din viaţa politică. Veterani ar rămîne olandezul Lubbers şi belgianul Eyskens, italianul Andreotti. Proiectele „celor 12" vor fi, desigur, încetinite şi nu accelerate.

„Cei 12" se află într-o poziţie dezavantajoasă faţă de SUA şi URSS, care şi-au ordonat mişcările, se află pe aceeaşi lungime de undă, inclusiv în delicatele probleme ale conflictelor regionale, în timp ce „cei 12" mai au de construit, încă, la Europa lor politică şi militară. Şi, în mod paradoxal, francezii au o înclinaţie mai protecţionistă, pe cînd britanicii convingeri de liberalizare a schimburilor de orice natură. (De altfel, primul gest pe care l-a făcut M. Thatcher, în 1979, a fost să aboleasca complet controlul asupra schimburilor.)

E adevărat că, exceptînd-o pe Margaret Thatcher, toţi au coborît pe toboganul Actului unic cu capul în jos, dar cînd vor da de solul dur s-ar putea trezi ameţiţi şi îşi vor pune mai multe întrebări în legătură cu consecinţele pieţei unice pentru fiecare lobby sau parohie şi vor striga : „opriţi-vă !" Atunci cei ce pledaseră pentru o Europă-fortăreaţă (minoritari, în prezent) se vor înmulţi. Abia atunci se va vedea cît de important este aportul britanicilor ale căror întreprinderi sînt privilegiate, faţă de celelalte europene, percutînd, de mai mulţi ani, structurile financiare şi tehnologice — biotehnologii, informatică, materiale noi — ale Statelor Unite, în virtutea mai vechilor lor „relaţii privilegiate" la care premierul demisionar a ţinut foarte mult. Totodată, Londra a permis firmelor nipone să se instaleze în insulele sale, deşi „cei 12" o acuzau că e un „cal troian". Dar, la ora actuală, cînd întreprinderile încheie alianţe rapide pentru exploatarea liniilor de produse paralele, a rămîne închis în „zona ECU" şi a te lupta cu celelalte două zone redutabile — a dolarului şi a yenului — devine imposibil. Această adevărată triadă de 24 state, cu 750 milioane locuitori furnizează două treimi din produsul mondial brut să-şi împart 85 la sută din venit ; 4,5 miliarde de oameni, lăsaţi în afara lor, vor forţa aceste zone. De fapt, Margaret Thatcher a fluctuat, permanent, între zona ECU şi zona dolar intuind, probabil, pericole nebănuite. Oare, criza din Golf nu este în zona petrodolarilor ?

Fără prezenţa sa la cîrma guvernului conservator britanic conferinţele cruciale de la mijlocul lunii decembrie şi care reclamă unanimitate pentru modificarea structurală a Tratatului de la Roma vor perfecta, din punct de vedere juridic, apariţia Uniunii Economice Monetare şi a Uniunii Politice; în fapt procese destinate a prinde contur pînă la sfîrşitul secolului. Dar, oare, aşa cum s-a întîmplat în cazul reunificării Germaniei, migraţia în creştere a populaţiilor sărace dinspre Estul spre Vestul continentului nu-i va îndemna „pe cei 12" să sară peste etape şi să se închidă într-o „zonă ECU" cu UEM şi U.P. inclusiv ? Va rezista o asemenea fortăreaţă în faţa „atacurilor" celorlalte două zone deja consolidate şi ale Estului continentului ?

Plecarea doamnei Thatcher înseamnă şi acceptarea construirii Europei cu mai multe viteze, nu numai în teorie (lucru inevitabil, ţinînd cont de divergenţele de opinie şi diferenţele de dezvoltare economică), ci şi în practică (pentru o perioadă de circa zece ani). Un deceniu în care Germania, Marea Britanie, Franţa, Italia şi Olanda vor contribui serios pentru accelerarea vitezei celor rămaşi în urmă. Evident, ea n-ar fi făcut acest gest, decît cu parcimonie, pentru etniciii săraci est-germani, cînd a hotărît că-i primeşte numai pe paşaportarii bogaţi din Hong Kong. Cei mai optimişti îşi închipuie că succesorul va plăti pentru armonizarea dintre Danemarca şi Grecia, de pildă. Dar aceasta va însemna introducerea unor noi taxe şi furtunile sociale stîrnite de Poll Tax au fost avertismente clare. Rămîn bugetele naţionale, dar ele se fac, în mod normal, în funcţie de conjuncturâ, şi angajarea militară în Golf este cea mai proastă conjunctură posibilă. Aşa încît bugetul CEE va creşte încet, ca şi pînă acum, cu sau fără Margaret Thatcher. În schimb, o instabilitate politică în Regatul Unit ar fi dezastruoasă pentru comunitate şi ar lăsa Franţa singură să se ocupe de proiectele comunitare, de vreme ce Germania le are pe cele ale estului său. Ceea ce îi face pe unii să creadă că Mitterrand se visează... preşedinte al Europei „celor 12".

Doina Topor

Relaţiile anglo-americane

Se va menţine cota maximă?

Dacă există, sînt foarte puţine ţările între care să se fi statuat relaţii atît de strînse pe cît între Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii, fundamentate pe afinităţi de limbă, cultură şi sprijin în război. Firesţe, au existat de-a lungul anilor şi neînţelegeri, chiar fisuri, precum aventura britanică la Suez, în 1956, care nu s-a bucurat de susţinere americană. Dar „relaţiile speciale, întemeiate în vremea războiului de Churchill şi Roosevelt au dăinuit, chiar dacă enorm de multe s-au schimbat pe harta lumii, îndeosebi raportate la Marea Britanie : a spus Imperiul, „splendida izolare" insulară a trebuit părăsită, legăturile cu continentul european s-au întărit, ca singură cale de menţinere a unei voci distincte în viaţa internaţională. Dar aderarea la CEE (unde reticenţele faţă de orice măsură care ar putea încălca în vreun fel suveranitatea britanică se menţin şi astăzi) n-a distrus nici raporturile cu o organizaţie precum Commonwealth-ul, deloc anacronică, cum s-ar părea, şi nici pe cele cu mai marele partener de peste Ocean.

Firesţe, aceste „relaţii speciale" au fost aminte sau întărite şi în funcţie de interesele uneia sau alteia dintre părţi. Dar la fel de adevărat este şi faptul că apropierea s-a produs îndeosebi atunci cînd puterea era deţinută, în cele două ţări, de personalităţi cu concepţii asemănătoare sau identice. Adică exact cazul ultimului deceniu. Niciodată raporturile anglo-americane n-au fost mai strînse, mergînd adeseori pînă la identitate de vederi, ca în anii preşedinţiei lui Ronald Reagan. Ajuns la Casa Albă la doi ani după ce doamna Margaret Thatcher se instalase în Downing Street 10, şeful Executivului american a pus în aplicare o politică de limitare a rolului statului în economie, de promovare a iniţiativei particulare, de eliminare a reglementărilor federale, de răspuns ferm la eventualele presiuni sindicale ş.a.m.d., adică exact ceea ce dna Thatcher aplica deja în Marea Britanie. Conservatorismul celor doi, concepţiile lor economice — care vor duce la o expansiune economică evidentă, în scurt timp — aveau să se completeze cu opţiuni similare în plan extern : intransigenţă în raporturile cu Uniunea Sovietică şi statele comuniste (bazată pe o repulsie viscerală faţă de comunism), apărarea drepturilor omului, măsuri în vederea întăririi forţelor de apărare în aşa fel încît să poată face faţă oricărui atac, inclusiv nuclear, ripostă la orice înaintare sau ameninţare cu înaintarea a comunismului în lume, indiferent sub ce formă şi în ce regiune s-ar manifesta aceasta ş.a.m.d. Poziţiile aceştea, atacate, firesţe, de partea adversă, au fost menţinute cu atîta fermitate, încît cei doi lideri au cîştigat în cele din urmă respectul tuturor şi s-au dovedit a fi fost adevărata cale spre o destindere reală în lume. Ceea ce s-a petrecut în ultimul an, numai în Europa, se datorează, într-o măsură şi fermităţii cu care un preşedinte american şi un premier britanic au condamnat, la începutul anilor '80, „diavolul comunist". Dar, în egală măsură, poziţiile acestea similare au consolidat „relaţiile speciale", dincolo de eventualele neînţelegeri mărunte. Fiecare din parteneri găsea sprijin în celălalt, atunci cînd avea nevoie (războiul din Faulkland sau situaţia din Nicaragua). Nu ar trebui, poate, pierdut din vedere că refacerea poziţiei Marii Britanii în viaţa internaţională se datorează şi acestor „relaţii speciale".

Dna Thatcher n-a acceptat niciodată că retragerea lui Ronald Reagan şi apariţia unei noi Germanii ar fi slăbit raporturile Marii Britanii cu SUA. Preşedintele George Bush nu s-a arătat, este adevărat, tot atît de entu-

ziast pe cît predecesorul său, dar contactele n-au fost slăbite la nici un nivel. Şi, treptat, s-a putut constata că eventualele îngrijorări nu-şi aveau obiect. Consilierul în probleme externe al dnei Thatcher, Charles Powell, întreţinea relaţii strînse cu Brent Scowcroft, consilierul pentru probleme de securitate naţională al preşedintelui Bush. Preşedintele şi premierul s-au întîlnit frecvent. Chiar dacă filosofiile lor politico-economice nu mai erau identice, asemănarea era remarcabilă. Apropierea a dat roade excelente în ultimele luni, odată cu izbucnirea crizei din Golf : eforturile diplomatice şi militare ale celor două ţări s-au unit ; dna Thatcher a devenit mesagerul american pe lîngă preşedintele francez, determinîndu-l să adopte o poziţie apropiată ; pe frontul diplomatic, americanii au dispus de relaţiile privilegiate postcoloniale ale Marii Britanii şi au văzut, prin urmare, reafirmate importanţa pe scena lumii într-un moment-cheie, „relaţiile speciale" aflîndu-se la o cotă maximă astăzi. Ultimul act al dnei Thatcher, înaintea demisiei, a fost să întărească forţa militară din Golf.

Ce se va întîmpla ? Probabil cea dintîi călătorie în străinătate a lui John Major va fi la Washington. Indiferent de eventuala apropiere mai marcată de cei 12, Washingtonul rămîne partenerul privilegiat. Faptul că Douglas Hurd îşi menţine postul ca ministru de externe sugerează continuitate în acest domeniu. De cealaltă parte, preşedintele Bush, care a elogiat sprijinul hotărît acordat de dna Thatcher, crede că va găsi în persoana lui Major un aliat la fel de ferm. În fond, n-a fost, pînă acum, Major „în deplin acord cu" dna Thatcher ?

Stelian Ţurlea

Africa de Sud

Cum va fi fără „Maggie" ?

Filosofie, ideologie sau simplu stil de a guverna, thatcherismul a marcat profund un deceniu din istoria Marii Britanii, dar, fără îndoială, el nu va supravieţui multă vreme doamnei Margaret Thatcher, apreciază observatorii. Opinia pare a se aplica şi în ce priveşte unele aspecte — importante, credem noi — ale politicii externe engleze din perioada „doamnei de fier".

Unul dintre amintitele aspecte îl reprezintă, desigur, relaţiile Londrei cu Pretoria şi, implicit, poziţia Africii de Sud pe scena mondială. Astfel, dacă, de exemplu, Administraţia Reagan a mers mai departe decît guvernul sud-african în ce priveşte condiţiile reglementării problemei namibiene (prin legarea acesteia de plecarea trupelor cubaneze din Angola, fapt realizat, în final), guvernul Thatcher a adoptat o poziţie insolită în ce priveşte sancţiunile internaţionale (la Naţiunile Unite, în cadrul Commonwealth-ului etc.) împotriva Africii de Sud. Mai precis, Londra nu le-a acceptat sau, în cel mai bun caz, le-a montat astfel încît le-a făcut inaplicabile.

Ca urmare, după mai mult sau mai puţin previzibila demisie a doamnei Margaret Thatcher, o agenţie internaţională de presă scria că „sud-africanii albi, care considerau premierul britanic ca singurul lor prieten din străinătate şi aveau, pentru el, o admiraţie fără margini din cauza opoziţiei sale faţă de sancţiunile economice împotriva Pretoriei, vor trebui să înveţe «să trăiască fără Maggie»".

Ceea ce se constată cu deosebire, la Johannesburg, este opinia că plecarea doamnei Margaret Thatcher — chiar dacă unii susţin că ea a ratat „ieşirea" — nu va avea mari consecinţe asupra Pretoriei, în măsura în care „Africa de Sud va avea totul de cîştigat de pe urma unui guvern conservator stabil, unit în jurul unui lider puternic şi acceptabil".

După cum susţinea cel mai mare cotidian de limbă afrikaans „Beeld" (pro-guvernamental), un asemenea guvern va constitui cea mai bună soluţie în faţa pericolului major care-l reprezintă pentru minoritatea albă-sud-africană o victorie electorală, în Anglia, a Partidului Laburist al lui Neil Kinnock.

Ţinînd seama de cele de mai sus, dar şi de alte considerente, în Africa de Sud, anunţul demisiei doamnei Margaret Thatcher a fost resimţit pur şi simplu ca un adevărat eveniment intern, atît de mare era impactul său asupra vieţii politice a acestei ţări. O atestă, între altele reacţiile pline de pasiune ale diverselor formaţiuni politice. Astfel, la albi, regretul şi gratitudinea sînt unanime faţă de poziţia adoptată de guvernul Thatcher în ce priveşte situaţia din Africa de Sud, posibilităţile de reglementare a ei şi, evident, poziţia Pretoriei în lume. Nu întîmplător un desen din amintitul ziar „Beeld" redă exact starea de spirit a albilor : un bărbat oferă un mare buchet de flori doamnei Thatcher pe Downing Street, la nr. 10 (reşedinţa premierului). Legenda e scurtă şi elocventă : „Multe mulţumiri, cele mai bune urări".

În comentariul său oficial, foarte exact şi sobru, preşedintele Frederik W. de Klerk, care i-a adresat şi un mesaj personal, a omagiat-o pe „doamna de fier", făcînd o aluzie evidentă la sancţiunile internaţionale şi a arătat că „a rezistat la presiuni din toate părţile în favoarea impunerii de măsuri punitive împotriva Africii de Sud". Chiar şi Partidul Conservator (C.P., partid de extremă dreapta, ce se pronunţă pentru o segregaţie totală) a omagiat-o, deşi doamna Thatcher şi-a exprimat adesea „aversiunea" faţă de apartheid.

Pe aceeaşi lungime de undă cu albii s-a aflat Inkhatha, partid al negrilor, al cărui lider, Mangosathu Gatsha Buthelezi, a salutat „unul dintre marii lideri ai epocii noastre". În schimb, Congresul Panafrican (mişcare naţionalistă neagră radicală) a avut o reacţie previzibilă, acuzînd-o că a „acţionat ca o rasistă, ce nu a ţinut seama de oprimaţi". Congresul Naţional African (ANC), al lui Nelson Mandela, a adoptat o poziţie ambiguă. Dacă şeful departamentului informaţii al ANC „a salutat" demisia premierului britanic, care, de-a lungul anilor, a refuzat orice contact al guvernului său cu ANC, calificîndu-l drept „terorist", Nelson Mandela, cu care Margaret Thatcher s-a întîlnit în iulie, la Londra, are „multe motive pentru a-i fi recunoscător", în pofida divergenţelor asupra „strategiei" privind dezmembrarea apartheidului.

Într-un moment în care, la Pretoria, s-au reluat negocierile dintre oficialităţi şi liderul ANC privind elaborarea unei noi Constituţii şi viitorul Africii de Sud, dispariţia de pe scena politică a doamnei Thatcher ar putea avea unele implicaţii asupra succesului tratativelor respective, ceea ce nu trebuie neglijat.

Dumitru Constantin

Criza din Golf

Perioadă de graţie

Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite, întrunit la nivelul miniştrilor de externe, a adoptat o nouă rezoluţie — poate cea mai gravă — care acordă Irakului o „perioadă de graţie" — pînă la 15 ianuarie 1991, pentru a pune capăt ocupării Kuweitului. Patru din cei cinci membri ai Consiliului au votat în favoarea rezoluţiei care, deşi nu într-o manieră foarte directă, permite folosirea forţei în caz de neconformare. Cel de-al cincilea membru, China, ar fi putut bloca rezoluţia, folosindu-şi dreptul de veto. Nu a făcut-o, cu toate că se pronunţase cu fermitate în favoarea căutării tuturor căilor spre o soluţionare paşnică a conflictului. Spre a nu-şi contrazice în totalitate poziţia, China s-a abţinut, netezind astfel calea adoptării ei. Singurii membri ai Consiliului de Securitate care au votat împotrivă — campioni, de altfel, ai opoziţionismului şi la cele mai multe din cele zece rezoluţii anterioare — au fost Cuba şi Yemenul.

Statele Unite aveau motive să grăbească adoptarea rezoluţiei. Dacă s-ar fi întîrziat cu 48 de ore, la preşedinţia Consiliului de Securitate — asigurată prin rotaţie de statele membre — ar fi ajuns Yemenul, care se numără printre puţinele ţări, chiar şi în rîndul celor arabe, favorabile Irakului. Apoi, Washingtonul nu era dispus să aştepte şi din cauza fragilităţii alianţei internaţionale contra Irakului şi a dificultăţii de a menţine consensul naţional în privinţa unei intervenţii militare. Există mai ales pericolul ca Irakul să fabrice — într-un răgaz de 5—10 ani, potrivit aprecierilor mai multe bombe atomice.

Dar să nu uităm că adoptarea prezentei rezoluţii a Consiliului de Securitate a fost precedată de o intensă activitate diplomatică dusă la nivelul cel mai înalt. Preşedintele american George Bush a sărbătorit Ziua Recunoştinţei (sărbătoare tradiţională a americanilor) alături de trupele instalate în Arabia Saudită, a avut întrevederi cu mai mulţi lideri din regiune, între care se înscrie — ca un element spectaculos — prima întîlnire de acest gen americano-siriană după mai bine de un deceniu. Pe de altă parte, preşedintele sovietic, Mihail Gorbaciov, i-a primit succesiv pe miniştrii de externe irakian şi saudit. Ministrul de externe chinez a fost înconjurat de o deosebită atenţie în cursul prezenţei sale în Statele Unite. Întrebarea care stăruie — în afara răcelii comunicatelor oficiale — este dacă toate aceste contacte au fost consacrate efectiv găsirii unei soluţii sau, mai degrabă, comunicării unui act deja hotărît.

Într-o încercare, am numi-o disperată, de a-şi manifesta bunăvoinţa şi „deschiderea spre lume", regimul de la Bagdad a hotărît — potrivit unui comunicat oficial — „să se permită oaspeţilor străini să plece începînd cu data de 28.12.1990, în curs de trei luni, ultima serie urmînd să părăsească Irakul la data de 25.03.1991, dacă nu va surveni nimic de natură să tulbure pacea". Dacă ar fi să ne conformăm acestui text, ocuparea unui stat de către altul intră în inventar, nefiind „de natură să tulbure pacea".

Perioada de graţie acordată Irakului de Consiliul de Securitate nesocoteşte această largă desfăşurare de trei luni a ostaticilor, numiţi cu graţie de Irak „oaspeţi străini". Dar acest răgaz dovedeşte că nu se doreşte (încă) recurgerea la forţă. O ultimă dovadă o constituie surprinzătoarea propunere a preşedintelui Bush privind iniţierea unui dialog cu Irakul, ofertă care pare să corespundă şi sugestiilor făcute de alte mari puteri ale lumii. Acceptînd invitaţia americană, Bagdadul a evidenţiat faptul că un dialog „serios şi aprofundat" trebuie să includă problema palestiniană. Fără a fi exclus, spectrul războiului pare să dea înapoi. Deocamdată.

Dan Radu Stănescu

Drama minorităților naționale din Ungaria 3

dr. Petre Bărbulescu

este cunoscut că Ungaria a rămas de-a lungul secolelor o țară multinațională, poliglotă, în care elementul și limba maghiară au fost întotdeauna minoritare. În această situație asimilarea prin maghiarizare a devenit unul din elementele determinante ale promovării propriei naționalități a ungurilor. Procesul deznaționalizării celorlalte naționalități a fost, de altfel, și teoretizat, devenind o adevărată ideologie în secolele XIX-XX, cu un program bine conturat și elaborat care a fost impus societății maghiare în ansamblu de un grup dominant și al cărui obiectiv fundamental rămîne încă și azi crearea **națiunii maghiare omogene.**

Nu putem să nu oferim cititorilor măcar cîteva puncte de reper asupra a ceea ce s-a făcut pe planul deznaționalizării în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea.

Referindu-se la această perioadă, dr. Konkoly Tege Gyula, președintele Institutului central de statistică din Ungaria, arăta într-o lucrare de specialitate, publicată în 1930 la Budapesta, că pe baza datelor statistice a constatat că în anii 1720—1850 au fost asimilați 500 000 nemaghiari, iar în anii 1850—1910, alți 1 500 000 nemaghiari **(Maghiar Statisztikai Szemle, Album comemorativ,** p. 30).

Dar verdictul istoriei este cunoscut : Imperiul Austro-Ungar a fost lichidat prin lupta și jertfa de sînge a popoarelor subjugate.

Ungaria, în noile granițe — statuate prin Tratatul de la Trianon, — avea deci o populație maghiară majoritară dar a continuat să cuprindă, într-o pondere importantă, și minorități naționale, a căror situație a fost reglementată prin articolele 54—60 ale Tratatului de la Trianon, care stabileau, în primul rînd că nici o lege maghiară nu putea să contravină reglementărilor cuprinse în tratat. Totodată, articolele respective fixau regimul juridic al minorităților naționale, stipulînd că statul maghiar era obligat să le asigure acestora drepturile și libertățile cetățenești fundamentale. Erau, astfel, enumerate dreptul de protecție al vieții și al libertății individuale ; dreptul de naționalitate ; dreptul de egalitate civilă și politică ; dreptul de liberă folosire a limbii materne ; dreptul de a înființa, conduce și controla anumite instituții culturale ; dreptul de a folosi limba maternă în învățămînt ; dreptul de a participa la beneficiile fondurilor de educație, cultură religioasă și de caritate ș.a.

Realitatea faptelor dovedește că, practic, nici una din aceste prevederi nu a fost respectată. Mai mult, ducînd o politică duplicitară, adoptînd o serie de legi și ordonanțe care în literă respectau prevederile art. 54—60 ale Tratatului de la Trianon și desfășurînd pe marginea lor adevărate campanii de propagandă prin care urmărea inducerea în eroare a opiniei publice internaționale, Ungaria a trecut la cea mai cruntă politică de deznaționalizare forțată a minorităților naționale pe care a dus-o vreodată un stat european.

Documente și mărturii

MAGHIARIZAREA MINORITĂȚILOR ETNICE DIN UNGARIA PRIN RECENSĂMÎNTURI. Metoda falsificării rencensămînturilor populației avea tradiție încă din perioada existenței Imperiului Austro-Ungar. Iată ce scria în acest sens ziarul „Deutsche Allgemeine Zeitung" din 30 decembrie 1934 : „Practicile maghiare de recensămînt ale populației, încă din deceniile trecute, au fost cunoscute ca foarte curioase. Ne amintim de un banchet la care predecesorul domnului Kovács (directorul Institutului de Statistică al Ungariei — **n.a.**) era felicitat acum vreo 20 de ani în **mod oficial** că el și cu Institutul său statistic, au contribuit în cea mai mare măsură la maghiarizare. Dacă privești și cercetezi cu ochi critic recensămînturile din Ungaria din ultimii 50 de ani, atunci începi, firește, să pricepi în ce chip au dispărut de pe fața pămîntului cei 72 000 de oameni în ultimii zece ani (1920—1930). Trebuie, așadar, să se considere cert faptul că recenzorii maghiari din 1930 au procedat exact la fel ca și predecesorii lor... Dar toți miniștrii maghiari declară mereu și în mod solemn, că nimeni nu voiește să maghiarizeze naționalitățile din Ungaria. Dar cînd vezi aceste recensăminturi, numai atunci îți dai seama ce preț se poate pune pe cuvintele miniștrilor maghiari".

Într-un studiu publicat în revista oficială de statistică maghiară „Magyar Statisztikai Szemle", în numărul din luna decembrie 1937, dr. Thiring Ludovic prezintă dinamica populației din Ungaria la sfîrșitul anului 1936. Conform cifrelor prezentate în studiul respectiv, cea mai importantă minoritate națională din Ungaria era cea germană, care în anul 1920 cuprindea 551 211 suflete. Cu zece ani mai tîrziu, în 1930, numărul oficial al acestora arăta cifra 478 630 germani, conform datelor respective în zece ani această minoritate pierzînd un număr de 72 580 suflete, plus sporul natural. Este de prisos să spunem că o asemenea pierdere este o imposibilitate fără ajutorul diabolic al cifrelor falsificate în numele politicii de maghiarizare. Tot conform statisticii oficiale maghiare, în numai zece ani (1920—1930), numărul slovacilor a fost redus cu 41 882 suflete, al românilor cu 7 541 suflete, al croaților cu 9 175 suflete, al sîrbilor cu 10 100 suflete ș.a.m.d., totalizîndu-se, pe ansamblu, o pierdere din rîndul minorităților naționale cifrată la 152 312 suflete, plus sporul firesc de populație. Și, evident, singura populație care înregistrează în această perioadă o creștere substanțială este cea majoritară maghiară, care de la 7 147 053 suflete în 1920, ajunge în numai zece ani, în 1930, la 8 001 112 suflete. Credem că aceasta spune totul în ceea ce privește falsul statisticilor maghiare pus în slujba disoluționării naționale a minorităților etnice din Ungaria.

Făcînd din nou apel la statisticile oficiale maghiare constatăm că în zece ani (1920—1930) au „dispărut" din rîndul naționalităților 152 312 oameni, plus sporul firesc al unei creșteri normale a populației. Este mai mult decît evident că aceste cifre sînt trucate, fie și pentru simplul motiv că o creștere în doar zece ani a populației majoritare maghiare cu 845 059 persoane, de la 7 147 053 persoane în 1920 la 8 001 112 persoane în 1930, în timp ce la toate celelalte populații se constată o scădere în proporție de peste 10% pe ansamblu este o imposibilitate naturală. Că cifrele statistice oficiale maghiare au fost permanent trucate reiese și din comparațiile pe anii 1930—1936 făcute de ziarul maghiar „Budapesti Hirlap" din 30 decembrie 1936. Cifrele, redate după statisticile oficiale maghiare ale ziarului respectiv, prezintă din nou un tablou sumbru pentru minoritățile naționale, care înregistrează în acest interval următoarele „pierderi" : germanii — 17 985 persoane ; slovacii — 2 681 persoane ; românii — 650 persoane ; croații — 835 persoane ; sîrbii — 905 persone ; evreii — 12 239 persoane. Evident, și la aceste „pierderi" trebuie adăugat sporul firesc de populație.

Dar trucarea rezultatelor recensămînturilor și a cifrelor statisticii privind populația, în general, era o specialitate cu tradiție în Ungaria. După cum arăta același ziar german, „Deutsche Allgemeine Zeitung", din 30 decembrie 1934, statisticile maghiare au sustras întotdeauna o mare parte din minoritari trecîndu-i în rîndul maghiarilor. „Elementul german din Ungaria actuală — arăta în continuare ziarul — a înregistrat o pierdere rotundă de 315 000 germani în acești ultimi 30 de ani". Fără nici o îndoială că asemenea „pierderi" sînt în realitate o imposibilitate.

Iată ce declara într-o conferință publicată în „Budapesti Hirlap" din 1 aprilie 1934 dr. Kovács Alajos, directorul Institutului maghiar de statistică : „Oficiul maghiar de statistică, prin metoda cea mai demnă de încredere, adică *pe baza declarațiunilor limbii materne* își întocmește datele sale". Cît de obiectivă putea fi o astfel de metodă putem înțelege din faptul că cele mai mari presiuni în direcția maghiarizării se făceau pentru ca minoritățile să-și piardă limba maternă, însăși politica școlară jucînd aci un rol determinant.

Pe de altă parte, organele recenzoare maghiare constrîngeau direct populația minorităților naționale să se declare în recensăminte ca *„maghiară"*. În acest caz presiunile economice, administrative, polițienești sau de altă natură intrau în acțiune. Nenumărate cazuri de arestări, trimiteri în judecată stau mărturie în acest sens. Preotul slovac Rahacek, din localitatea Nyiregyháza, care a îndemnat populația slovacă să nu dea curs îndemnurilor și presiunilor făcute pe diferite căi de oficialitățile maghiare spre a-și lepăda adevărata naționalitate și să se declare maghiară, a fost arestat, judecat și condamnat la 5 ani de închisoare pentru delictul de „agitație împotriva statului maghiar". (Vezi *„Les minorités ethniques en Hongrie et en Tchecoslovaquie,* Praga, 1922, p. 25).

MAGHIARIZAREA NUMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN UNGARIA. Acest procedeu de deznaționalizare are, de asemenea, tradiții vechi în Ungaria, aceasta fiind o practică curentă la toate nivelele administrației maghiare, amplificată în mod hiperbolic în perioada dintre cele două războaie mondiale. Este cunoscută activitatea unor „patrioți" maghiari desfășurată în acest sens. Unul dintre aceștia, Lengyel Zoltan, a creat în anul 1921 *„Societatea pentru maghiarizarea numelor"* (*Országos Néumaghiarosità Társaság*), probabil, unică în lume, avînd un asemenea scop, expresie a șovinismului dus la extrem.

Dr. Lengyel Zoltan făcea constatarea stupefiantă, în anul 1933, că în Ungaria existau, la data respectivă, nu mai puțin decît 4 500 000 de locuitori, reprezentînd 50 la sută din populația Ungariei care purtau nume nemaghiare, societatea sa avînd un rol esențial în corectarea acestei anomalii (Igy adódott hogy a szükseges és vivánatos nevráltoztatások számát 4 500 000-re, azazkereken a lakossag 50%-ra tettük) (vezi „Pesti Napló" din 4 noiembrie 1933). **(Va urma)**

Milovan Djilas

Întîlniri cu Stalin*)

Prima misiune militară străină la Comandamentul suprem al Armatei de eliberare națională și detașamentelor de partizani din Iugoslavia a fost cea britanică ; ea a aterizat în mai 1943. Misiunea militară sovietică a venit nouă luni mai tîrziu, în februarie 1944.

La scurt timp de la sosirea misiunii militare sovietice, s-a hotărît ca o misiune militară iugoslavă să fie trimisă la Moscova, cu atît mai mult cu cît o misiune similară exista deja pe lîngă comandamentul britanic corespunzător.

După cum se știe, mișcarea de partizani și de rezistență din Iugoslavia împotriva ocupantului și susținătorilor lui autohtoni a fost organizată de Partidul Comunist din Iugoslavia. Rezolvîndu-și problemele naționale prin cele mai aspre forme de război, partidul continua să se considere nu numai membru al mișcării comuniste mondiale, ci și, inseparabil de Uniunea Sovietică, „patria socialismului".

Organul cel mai restrîns al partidului, Biroul Politic, a reușit să mențină, pe toată perioada războiului, legătura radio cu Moscova. Formal, aceasta era legătura cu Internaționala Comunistă — Comintern —, însă, în același timp, însemna și legătura cu guvernul sovietic.

Condițiile deosebite de luptă și de activitate ale mișcării revoluționare au provocat în mai multe rînduri neînțelegeri cu Moscova.

Printre cele mai importante, le-aș aminti pe următoarele :

1) Moscova nu reușea în nici un chip să înțeleagă pe deplin realitatea revoluționară iugoslavă, adică faptul că în Iugoslavia, în cadrul luptei împotriva ocupantului, se desfășura, în același timp, o revoluție internă. La baza acestei neînțelegeri se afla temerea guvernului sovietic că aliații ei din vest, în primul rînd Marea Britanie, i-ar putea reproșa că, prin intermediul filialelor sale comuniste, folosește situația grea provocată de război în țările ocupate pentru răspîndirea revoluției și influenței sale. Lupta comuniștilor iugoslavi, așa cum de regulă se întîmplă cu fenomenele noi, depășea cadrul concepțiilor obișnuite și intereselor necontestate ale statului și guvernului sovietic.

2) Moscova nu înțelegea nici particularitățile războiului din Iugoslavia. Oricît se entuziasmau cercurile oficiale sovietice de lupta dusă de iugoslavi, acestea o subapreciau, prin însuși faptul că o identificau cu partizanii lor și cu formele acestora de luptă. Partizanii din Uniunea Sovietică au constituit o forță auxiliară, cu totul secundară a Armatei Roșii, și nu au ajuns niciodată să fie o armată regulată. Pornind de la propria experiență, vîrfurile sovietice nu au putut înțelege că partizanii iugoslavi pot evolua în armată și în putere de stat, și că prin însuși acest fapt vor căpăta, cu timpul, o formă și interese deosebite de cele sovietice — o formă proprie de existență.

În legătură cu aceasta, pentru mine a avut o importanță deosebită — poate chiar crucială — următorul moment :

În cursul așa numitei Ofensive a patra din martie 1943, s-a ajuns la tratative între Comandamentul suprem și comandamentul german. Pretextul tratativelor a fost schimbul de prizonieri, însă esența lor se reducea la a-i determina pe nemți să recunoască partizanilor dreptul de parte angajată în război, adică de a se pune capăt uciderii reciproce a răniților și prizonierilor. De altfel, acesta era momentul în care Comandamentul suprem, grosul trupelor revoluționare și mii de răniți se aflau în pericol de moarte, iar nouă ne era necesară orice pauză pe care am fi putut-o obține. Despre toate acestea trebuia înștiințată Moscova. Însă noi eram conștienți — Tito, deoarece cunoștea Moscova, iar eu și Ranković mai mult instinctiv — că nu trebuie să i se spună totul. I s-a comunicat doar că tratăm cu nemții un schimb de prizonieri. Însă acolo, la Moscova, nici nu au încercat să înțeleagă situația noastră, ci au început să se îndoiască de noi, în ciuda rîurilor de sînge pe care le vărsasem, și ne-au răspuns în termeni foarte tăioși. Eu îmi amintesc — ne aflam atunci într-o moară lîngă rîul Rama, în ajunul forțării Neretvei, în februarie 1943 — cum a reacționat Tito la toate acestea : Noi sîntem în primul rînd datori să ne îngrijim de armata noastră și de poporul nostru.

Aceasta a fost prima dată cînd cineva din Comitetul Central a formulat în mod deschis o părere neidentică cu cea a Moscovei. Iar aceasta a fost și prima dată cînd conștiința mea, independent de cuvintele lui Tito, dar nu fără legătură cu ele, a fost izbită de fulgerarea acestei neidentități.

3) La 29 noiembrie 1943, la Jajce, în cadrul celei de a II-a sesiuni a Vecei antifasciste, au fost adoptate hotăriri care au însemnat, de fapt, legiferarea noii orînduiri sociale și de stat din Iugoslavia. În același timp, a fost format Comitetul Național ca guvern provizoriu al Iugoslaviei. Pregătind aceste hotăriri la ședințele Comitetului Central al Partidului Comunist, am adoptat poziția că Moscova nu va fi înștiințată pînă ce nu va fi totul încheiat. Știam din experiența anterioară cu Moscova și din linia directoare a propagandei sale că ea nu va fi capabilă să înțeleagă demersul nostru. Și, într-adevăr, reacția Moscovei la aceste hotărîri a fost într-o asemenea măsură negativă, încît unele părți ale ei au fost omise de stația de radio „Iugoslavia liberă", care altminteri funcționa în Uniunea Sovietică pentru necesitățile mișcării de rezistență din Iugoslavia. Guvernul sovietic, deci, nu a înțeles cel mai important act al revoluției iugoslave — cel care o transforma într-o orînduire nouă și o aducea pe scena mondială. Abia după ce a devenit evident că Occidentul reacționează cu înțelegere la hotărîrile de la Jajce, Moscova și-a schimbat poziția și s-a acomodat realității.

Dar, cu toată amărăciunea acestor experiențe, a căror însemnătate au putut-o înțelege abia după ruptura cu Moscova din anul 1948, comuniștii iugoslavi nu numai că se considerau legați din punct de vedere ideologic de Moscova, ci erau și adepții ei cei mai consecvenți. Deși realitățile vieții revoluționare, precum și celelalte realități, îi separau tot mai consecvent și ireconciliabil de Moscova, ei le considerau tocmai pe acestea — și mai ales succesele din revoluție — drept o confirmare a legăturilor cu Moscova și cu schemele ideologice recomandate de ea. Moscova însemna pentru ei nu numai centrul politic și spiritual, ci și realizarea unui ideal, de fapt, abstract — „societatea fără clase", ceva care nu numai că le-a ușurat sacrificiile și suferințele, dar le-a și justificat existența în ochii proprii.

Partidul era nu numai unitar din punct de vedere ideologic, ca și cel sovietic, ci unul din elementele esențiale ale structurii și activității sale îl constituia fidelitatea față de conducerea sovietică. Stalin nu era numai conducătorul incontestabil și genial, ci și încărnarea ideii înseși și a visatei societăți noi. Această idolatrie a personalității lui Stalin și, mai mult sau mai puțin, a tot ce venea din Uniunea Sovietică căpăta forme și proporții iraționale. Orice acțiune a guvernului sovietic — de exemplu, atacarea Finlandei —, orice fenomen negativ din Uniunea Sovietică — de exemplu, procesele

Mareșalul și enigmele sale

În istoria iugoslavă, se pare că există multe enigme. Ele există și în biografia acelui om, care timp de peste 40 ani a condus partidul comunist și 35 ani țara.

Ce făcea Iosip Broz Tito în Comintern, cînd asupra comuniștilor iugoslavi s-au abătut represiunile staliniste ? De ce a ascuns că, în primul război mondial, a primit de la austrieci o medalie pentru vitejie ? Cu ce s-a ocupat cînd a venit în Spania, în anii războiului civil ? Unde este arhiva lui Tito ? La acestea și la alte întrebări încearcă să dea un răspuns cunoscutul istoric Vladimir Dedier, în vîrstă de 75 ani, care a fost mulți ani în cercul prietenilor intimi ai lui Tito și a scris cîteva volume ale biografiei lui. Pînă nu demult foștii „tovarăși credincioși" ai lui Tito au încercat prin orice mijloace să-l împiedice pe Dedier să editeze următorul volum „Noi schițe la biografia lui I.B. Tito". Acest volum este consacrat tocmai acelor „pete albe" din biografia primului președinte iugoslav.

Într-o discuție cu un corespondent al ziarului din Belgrad „Politika", istoricul Dedier arăta că documentele de arhivă au fost distruse de două ori. Multe au fost arse în 1966, cînd Aleksandar Rankovici a fost îndepărtat de la conducerea MAI. Dar pierderea cea mai de neînlocuit este distrugerea arhivei lagărului pentru membrii Informbiuro, creat în 1949 pe Goli Otok din Adriatica. În general, Tito era un om groaznic de precaut. Dacă nu ar fi fost așa, nu ar fi stat la putere pînă la 88 de ani.

Dedier a informat că Tito avea „un serviciu personal de contrainformații", care îl ocrotea de tot felul de „neplăceri". Acest serviciu era condus de Stevo Krajacici, o

*) Fragmente din volumul cu același titlu în curs de apariție la **Editura Europa** din Craiova.

și epurările — erau justificate și motivate. Mai ciudat încă : comuniștii reușeau să se autoconvingă de necesitatea și adevărul acestor aspecte și, mult mai ușor decît aceasta, să alunge din conștiință și să uite faptele neplăcute.

Prin urmare, misiunea militară iugoslavă pleca la Moscova cu reprezentări ideale despre guvernul sovietic și Uniunea Sovietică, pe de o parte, iar pe de alta, cu nevoile ei de ordin practic (...)

Era la începutul lui martie 1944.

Moscova era întunecată și posomorîtă și cu uimitor de multe construcții joase.

Am fost cazați la Casa centrală a Armatei Roșii, un fel de hotel la care trăgeau ofițerii sovietici. Însă nu am reușit să stabilim nici un contact mai serios cu personalități sovietice din conducere, deși eu cerusem imediat după sosire să fiu primit de V. M. Molotov, pe vremea aceea comisar pentru afacerile externe, iar după posibilități și cu I.V. Stalin, președinte al guvernului și comandant suprem al forțelor armate. Toate insistențele mele de a aduce la cunoștință pe căi ocolite cererile și necesitățile noastre au rămas zadarnice.

În această treabă cel mai puțin putea să mă ajute ambasada iugoslavă, din punct de vedere formal încă regală, cu toate că atît ambasadorul Simić, cît și puțin numerosul personal se pronunțaseră pentru mareșalul Tito ; deși formal respectați, în realitate erau insignifianți, iar din această cauză și mai neputincioși decît noi.

Nu am reușit să rezolvăm nimic nici prin intermediul emigrației de partid.

Eram bine hrăniți și tratați cu amabilitate, dar în ceea ce privește problemele pe care trebuia să le expunem și să le rezolvăm nu ne puteam clinti din punctul mort. Pentru a nu păcătui împotriva adevărului, trebuie din nou să subliniez că, lăsînd la o parte acest aspect, eram întîmpinați cu deosebită cordialitate și curtenire. Însă abia cînd, la o lună de la sosire, pe generalul Terzić și pe mine ne-au primit Stalin și Molotov, iar știrea a fost publicată în presă, în mod magic s-au deschis toate ușile uriașei administrații sovietice și ale conducerii restrînse a societății sovietice (...)

Stalin ne-a întîmpinat în mijlocul încăperii — eu m-am apropiat primul de el și m-am prezentat. A făcut același lucru și Terzić, pronunțîndu-și titlul întreg pe un ton de militar și lovindu-și călciiele, la care gazda noastră — asta a fost aproape caraghios — a răspuns : Stalin.

Ne-am strîns mîna și cu Molotov și ne-am așezat la masă astfel încît în dreapta lui Stalin, care se așezase în capul mesei, se afla Molotov, iar în stînga eu, Terzić și generalul Jukov.

Stalin era în uniformă de mareșal și încălțat cu cizme moi, fără alte ordine în afară de steaua verde — ordinul de erou al Uniunii Sovietice, în partea stîngă a pieptului. În ținuta lui nu era nimic artificial și nici o poză. Acesta nu era acel Stalin maiestuos din fotografii, nici cel din filmele documentare — țeapăn, cu pas și ținută calculate. Nu stătea liniștit nici o clipă — își făcea de lucru cu luleaua care avea punctul alb al firmei engleze Dunhill, încercuia cu creionul albastru cuvîntul principal al temei în discuție, pentru ca apoi să-l șteargă cu linii oblice pe măsură ce discuția asupra lui se apropia de sfîrșit, învîrtea capul încoace și încolo și se răsucea pe scaun.

Eu eram surprins și de altceva : era scund de statură și avea un corp urît. Trupul lui era scurt și îngust, iar picioarele și mîinile prea lungi ; mîna stîngă și umărul parcă îi erau puțin înțepenite. Avea o burtă destul de proeminentă, iar părul i se rărise, deși nu era total chel nici în creștet. Fața îi era albă, cu pomeții rumeni — mai tîrziu am aflat că această culoare, caracteristică pentru cei ce petrec mult timp în birou, era numită în vîrfurile sovietice „Kremliniană". Dinții îi erau negri și neregulați — îndoiți spre înăuntru, și nici chiar mustățile nu-i erau stufoase și puternice. Ochii îi erau galbeni, vioi, dar privirea avea severitate, dar și o tentă de pișicher.

M-a surprins și pronunțarea lui : se simțea că nu e rus. Însă vocabularul rusesc îi era bogat, iar modul lui de exprimare, cu folosirea din abundență a zicalelor și proverbelor rusești, era foarte pitoresc și plastic. După cum m-am convins mai tîrziu, Stalin cunoștea bine literatura rusă — însă numai pe aceasta, în timp ce datele pe care le poseda din istoria politică erau unicele care depășeau cadrul rusesc.

Stalin avea simțul umorului — un umor brutal, sigur de sine, însă nu fără rafinament și profunzime. Reacțiile lui erau rapide și ascuțite — definitive, ceea ce nu înseamnă că nu-și asculta interlocutorul, deși, în mod evident, nu era adeptul expunerilor lungi. Frapante erau și raporturile lui cu Molotov — era evident că în acesta el vedea un foarte apropiat colaborator : după cum m-am încredințat mai tîrziu, Molotov era singurul membru al Biroului politic care i se adresa lui Stalin cu „ti" — „tu", ceea ce în sine n-ar însemna foarte mult, dacă nu s-ar avea în vedere că la ruși adresarea cu „Vi" — „dumneavoastră" — este normală și între oameni apropiați. **(Va urma)**

În românește de
Dorin Gămulescu

---

persoană destul de influentă. Pe lîngă faptul că Krajacici întocmea dosarele tuturor activiștilor iugoslavi, fără „aprobarea" sa nimeni nu putea să lucreze în aparatul lui Tito. El participa personal la numirea ambasadorilor iugoslavi. Se spune, de asemenea, că „fata simplă de la țară" Iovanka Budisavlevici, care a fost soră medicală la partizani în anii războiului, a devenit în 1952 soția lui Tito, căci era „persoana de încredere" a lui Krajacici. Există, e drept, și o altă versiune : Rankovici și Ivan Gošniak (pe atunci ministrul apărării) au pețit-o pe Iovanka, pe atunci ea lucra în aparatul mareșalului, pentru Tito. Acesta șovăia, deoarece logodnica era cu treizeci de ani mai tînără decît el, dar pînă la urmă a fost de acord.

Tito s-a născut în 1893 în Croația, nu departe de Zagreb. În acea vreme Croația intra în componența Austro-Ungariei. În toamna lui 1913 Tito a fost recrutat. Și a servit în regimentul 25 de infanterie. Peste un an a izbucnit primul război mondial.

„Oricît l-am întrebat pe Tito, el evita răspunsuri la întrebările mele concrete despre participarea sa la primul război mondial" își amintește Dedier. „La Viena, un prieten de al meu — spune Dedier — a descoperit un document, și mie mi-a devenit clar de ce el prefera să tacă. Regimentul 25 de infanterie participase la luptele aprige din timpul primului și al doilea atac al austriecilor împotriva Serbiei. Pe Iosip Broz l-au distins cu medalie clasa a doua pentru vitejie. O dată, cînd Tito a fost în vizită în Austria, acolo au vrut să-i înmîneze această medalie, însă el a refuzat spunînd că acela a fost «un alt Broz». De ce a făcut aceasta ? Evident, îl sicîia în mod dureros această medalie pentru luptele din Serbia". Despre medalia austriacă Tito nu a relatat nici în autobiografia scrisă pentru Comintern.

Pentru prima dată Tito a sosit la Moscova, la Comintern în februarie 1935 și a stat acolo pînă în octombrie 1936. „Lunile petrecute la Comintern constituie pagina cea mai contradictorie și mai tainică din biografia politică a lui Tito" — consideră istoricul Pero Simici. Opinia și-a exprimat-o într-un articol publicat în ziarul din Belgrad „Vecerne novosti".

Deci, cu s-a ocupat Tito la Comintern ? Pînă acum erau cunoscute doar vreo treipatru scurte înregistrări ale ședințelor secretariatului balcanic. Dar iată s-au găsit și s-au publicat noi documente. Astfel, după cum a ieșit la iveală, scrie Pero Simici, Tito nu o dată s-a întîlnit cu doi colaboratori ai secretariatului balcanic. Este adevărat, presupune savantul, pentru ei aceste funcții serveau doar ca paravan pentru „locul de muncă principal" în NKVD. Aceștia erau Jakubovici (un pseudonim, adevăratul nume nu s-a putut stabili de către istoricii iugoslavi) și Spiner (pseudonim al bulgarului Ivan Karaivanov, despre care Tito, vorbind în 1977 la școala politică a UCI, a spus că era din NKVD și în același timp lucra în aparatul Cominternului). Lor Tito le dădea caracteristici amănunțite despre unii conducători ai partidului comunist, care apoi, peste doi ani, subliniază istoricul, au pierit în închisorile staliniste...

Comentînd documentele descoperite, Pero Simici spune că, „în caracteristicile date de Tito, erau și informații privind viața personală a conducătorilor Partidului comunist din Iugoslavia și activitatea lor la începutul anilor 20". După părerea istoricului, „aceasta înseamnă că Tito strîngea informații despre tovarășii de partid imediat după întoarcerea sa din Rusia în Iugoslavia în toamna lui 1920". El trage concluzia că „stilul și caracterul majorității documentelor este clar : este vorba despre activitatea de agent de informații a lui Iosip Broz Tito".

O dată Tito își amintea că, în legătură cu războiul civil din Spania, a primit sarcina să se întoarcă în patrie (părăsise Moscova în a doua jumătate a lui octombrie 1936). Dar în Iugoslavia el a sosit abia în decembrie 1936.

Unde s-a aflat Tito în tot acest interval de timp, ce a făcut ? Se știe, de exemplu, că în Spania Milan Gorkici, însărcinat de Comintern cu trimiterea de voluntari în Spania, a avut contacte cu iugoslavii-reprezentanți ai NKVD pe lîngă statul major al brigăzilor internaționale, care „țineau sub observație" pe anarhiștii spanioli „neascultători", — și nu numai pe ei. Printre colaboratorii NKVD în Spania și-a început cariera politică și Stevo Krajacici (amintit mai înainte). Istoricul Vladimir Dedier susține că NKVD recurgea adesea la „serviciile" iugoslavilor, ca, de exemplu, în cazul furtului unei părți a arhivei lui Trotki la Paris. Iugoslavii au fost implicați și în moartea fiului lui Trotki, Lev Sedov, — afirmă Vladimir Dedier.

...„Tovarășe Tito îți jurăm că nu ne vom abate din drumul tău !" cîntau cîndva iugoslavii, proslăvindu-l pe președintele și mareșalul lor. Dar vremurile s-au schimbat. „Tovarășe Tito, îți jurăm că ne vom abate din drumul tău !" — se cîntă acum, după 10 ani de la moartea lui Tito. „Și după Tito-Tito" — aceasta era lozinca propusă de cei din apropierea lui cînd mareșalul a murit în mai 1980. Vremea a trecut. S-au subțiat rîndurile „vechii gărzi". De pe scena politică au dispărut cei pe care Tito și i-a „apropiat" în ultimii ani de viață. Iar la sfîrșitul lozincii în loc de exclamare, tot mai des se pune semnul întrebării.

(După Eho planeti)
Traducere și adaptare
V. Grancea

George Blake se destăinuie 5

I-am rugat pe Blake să relateze ce s-a întîmplat ulterior. Nu s-au făcut încercări de „reracolare“ a lui, de a-l convinge să continue aparent să lucreze pentru KGB, dar de fapt să redevină loial față de Serviciul britanic de informații ? Nu i s-a propus să fie scutit de anchetă judiciară, nu i s-a promis că va obține o sentință mai ușoară și o eliberare rapidă sub cuvînd de onoare în schimbul recunoașterii totale și colaborării ? Și care a fost rolul lui MI-5 (contraspionajul britanic — n.t.) în toate acestea ?

„Nu, a răspuns Blake. Nici pe departe. Nici o încercare de a fi din nou recrutat, nici o propunere privind o altă tranzacție. Niciodată. După ce am recunoscut, am fost vizitat de John Quin, șeful departamentului pentru contraspionaj din Serviciul britanic de spionaj care colabora strîns cu MI-5. Dar cred că acest lucru s-a întîmplat mai degrabă pentru că el era singurul meu prieten. Altminteri, MI-5 nu ar fi fost admis în această afacere. Serviciul britanic de spionaj nu ar fi dorit să spele rufe în public“.

La sfîrșitul săptămînii, Blake a fost dus la vila lui Sharehold și, în decursul următoarelor trei zile, toți făceau impresia că este o întîlnire obișnuită între vechi prieteni și colegi.

S-a dovedit că oamenii din Serviciul britanic de spionaj așteptau hotărîrea primului ministru Harold Macmillan. Acesta care niciodată nu îndrăgise lumea spionajului, era iritat de scandalul de spionaj de la Portland și aștepta rezultatele anchetei conduse de sir Charles Rowmer. Dar era deja limpede că rezultatul va genera o critică serioasă la adresa guvernului. Și acesta a fost unul din factorii în favoarea hotărîrii lui Macmillan de a asmuți toți cîinii împotriva lui Blake, pentru a demonstra opiniei publice britanice, ca și americanilor, că guvernul ia măsuri față de trădători.

Nu vom afla niciodată cum s-a gîndit să rezolve cazul Blake Serviciul britanic de spionaj însuși, dacă i-ar fi fost dat să ia o hotărîre. În orice caz, Blake amintește că „apelul telefonic care a anunțat hotărîrea așteptată de Serviciul britanic de spionaj nu i-a încîntat prea mult pe colegii mei și nu era în mod clar cea în care sperau“.

Procesul intentat lui Blake a avut loc la o lună de la arestarea lui. El a recunoscut, pentru că nu avea sens să respingă acuzațiile. Dar a refuzat să dea curs sfatului avocatului său și să declare că regretă profund tot ce a săvîrșit. „Ar fi fost un neadevăr pentru că apreciez că ceea ce am făcut a fost just. În afară de aceasta mi se părea nedemn pentru un om care aproape zilnic fotografiase orice document important ce-i trecea prin mînă, să simtă subit regrete pur și simplu pentru că l-au descoperit“.

Blake știa : în conformitate cu legea privind secretul de stat putea fi condamnat la 14 ani. Dar era neliniștit întrucît acuzatorul putea scoate din tomurile pline de praf o veche lege referitoare la trădarea statului care să permită tribunalului să-l condamne la moarte. Cum spune Blake, cînd a fost condamnat la 42 de ani închisoare, „cu greu și-a putut reține zîmbetul“.

A evitat condamnarea la moarte, iar cei 42 de ani i se păreau atît de ireali, încît nu l-au impresionat deloc. „42 de ani depășeau limita rațiunalului și de aceea aveau o importanță tot atît de mare ca de pildă 2000 de ani“.

La primele audieri, magistrații i-au adus lui Blake doar o singură acuzație. Dar la tribunalul central penal din Londra numărul acuzațiilor a sărit la cinci. „Cîte 14 ani pentru fiecare acuzație erau apreciați ca insuficienți. Aceasta nu i-ar fi mulțumit pe americani care au făcut mare zarvă și cereau sîngele meu. Și modalitatea de mărire a termenului a fost găsită. Ani în cursul cărora am transmis informații de spionaj KGB-ului au fost împărțiți în cinci perioade, în funcție de diferitele funcții pe care le-am deținut. Pentru fiecare perioadă mi s-a adus o acuzație separată. La fiecare din ele mi s-a dat maximum — 14 ani ; trei perioade consecutive, este adevărat, au fost recunoscute drept o singură perioadă, iar celelalte două — separat. În total 42 de ani“.

Curînd după revenirea din Coreea, Blake a început să se întîlnească cu o secretară din același departament în care lucra și el, Gillian Allan, care avea pe atunci 21 de ani. Locuia împreună cu părinții, iar Blake începuse să frecventeze des casa lor.

Blake și Gillian s-au căsătorit în octombrie 1954 la biserica Sfîntul Petru de pe Nort Odly street. Au avut trei fii. Cînd Blake a fost arestat, Gillian se afla în luna a opta cu cel de al treilea fiu. John Quin, prietenul lui Blake și unul din cei ce l-au interogat, în ziua arestării lui, a plecat în Liban, i-a spus totul lui Gillian cu toată compasiunea posibilă și a adus familia în Anglia. Ulterior Gillian s-a dus la închisoarea în care era deținut Blake.

Aproximativ cu șase luni înainte ca Blake să fi evadat din

închisoare și trimis în Uniunea Sovietică, soția i-a spus că a întîlnit un om cu care ar dori să se căsătorească și i-a cerut divorțul. Deși a fost o grea lovitură pentru Blake, el a consimțit pe loc.

Blake s-a recăsătorit în 1969. Și-a cunoscut soția rusoaică pe nume Ida, într-o călătorie pe Volga. Singurul lor fiu, Mișa, are acum 18 ani și locuiește cu ei la Moscova.

Aflat în închisoare și condamnat la 42 de ani, George Blake era preocupat de „nedreptatea manifestată față de el“. Indignarea nu l-a părăsit nici după aproape 30 de ani. Făcea o comparație între atitudinea față de el, și cea față de Kim Philby și Anthony Blant, care lucraseră pentru KGB.

Cînd Blake a înțeles că Serviciul britanic de informații intenționează ferm să obțină ca el să execute toți cei 42 de ani, cu o hotărîre deloc mai mică s-a angajat să nu permită acest lucru pentru că „de fapt, el nu avea nimic de pierdut, decît lanțurile“.

Hotărîrea lui Blake de a fugi din închisoare a fost animată și de întîlnirile în curtea închisorii cu Gordon Lonsdale, spion sovietic, figura centrală în procesul spionilor de la baza militară maritimă Portland. Lonsdale fusese condamnat la 25 de ani închisoare, și deși Henry Brook, ministrul de interne pe atunci, a dat în repetate rînduri asigurări parlamentului că se va acorda o deosebită atenție faptului ca cei doi spioni să fie ținuți separat, de fapt ei se întîlneau nestingheriți și des.

Lonsdale vorbea cu optimism că în curînd va fi schimbat. Și s-a dovedit că avea dreptate. Ispășind mai puțin de trei ani, a fost schimbat cu businessmanul britanic H. Venn, condamnat la Moscova la opt ani pentru spionaj. Lonsdale l-a îmbărbătat pe Blake : „Vom asista categoric împreună la marea paradă din Piața Roșie cu prilejul celei de a 50-a aniversări a revoluției din octombrie. Aveți răbdare și vă veți convinge singur“. Încurajat de previziunea lui Lonsdale, Blake s-a împăcat aparent cu regimul de detenție.

Este acum cunoscută istoria celor doi deținuți, Michael Randle și Pat Pottel, condamnați la 18 luni pentru organizarea demonstrațiilor pașnice lîngă una din bazele militare maritime ale SUA, care l-au ajutat pe Blake să fugă. Randle și Pottel au scris o carte unde au relatat rolul pe care l-au avut. Un alt ajutor al lui Blake, irlandezul Shen Bark, eliberat din închisoare, unde ispășise opt ani, pentru că a aruncat o bombă în secția de poliție care îl acuzase pe nedrept de relații ilegale cu un copil, a publicat și el versiunea proprie a evenimentelor de atunci. Blake a confirmat corectitudinea amănuntelor principale ale acestor publicații.

În octombrie 1966, Bark, unul din „colegii“ lui Blake de detenție, maestru în spargeri, a scos o bară de fier din gratiile ferestrei celulei din secția „D“ în timp ce restul deținuților erau la film. Blake s-a strecurat prin gaură, a ajuns pe acoperișul pasajului acoperit, a sărit pe pămînt și a parcurs circa cinci metri pînă la zidul închisorii.

De cealaltă parte, fusese aruncată peste zid o scară împletită din nailon. Blake s-a urcat pe ea și s-a trezit în libertate de partea adversă a zidului, rănindu-și în cădere mîna. Bark l-a urcat în mașina care îi aștepta și l-a condus la o locuință pe care cu puțin timp înainte o închiriase în apropiere.

Aici Randle a adus un medic cunoscut care s-a ocupat de mîna lui Blake. Mai tîrziu, Blake a fost dus la locuința lui Pottel, în Hamstad, cartier în sud-estul Londrei, unde a petrecut aproape două luni înainte ca Pottel să reușească să-l ducă în secret cu vaporul prin Canalul Mînecii ascuns în bancheta cu fund dublu a unui automobil. Blake a ieșit de acolo la punctul de frontieră și control din Germania răsăriteană, nu departe de Berlin. A doua zi dimineața se afla în îmbrățișările prietenești ale unui colaborator al KGB care mai înainte fusese legătura sa la Londra.

Primii ani ai prezenței lui Blake în Uniunea Sovietică au fost consacrați adaptării la modul de funcționare a sistemului comunist, la greutățile vieții cotidiene, la iritarea permanentă provocată de cozi și deziluzia generată de piedicile infinite pe care mașina birocratică le ridică în calea soluționării problemelor celor mai simple.

Locuiește într-un apartament confortabil, dar nu luxos, cu soția sa Ida, o rusoaică. Astăzi, și-a schimbat din idei. De pildă, spune că „principala greșală din ultimii 70 de ani a fost încercarea de implementare a comunismului cu ajutorul forței, disciplinei și teorii. Oamenii trebuie în mod firesc să-și formeze norme morale înalte, corespunzătoare. Comunismul poate fi construit și nu va pieri, însă cu condiția existenței unui proces firesc de perfecționare etică“.

Deocamdată, George Blake, care nu se lamentează și care se simte vinovat numai de trădarea involuntară a celor apropiați, intenționează să rămînă în țara pentru care a optat, „indiferent ce s-ar întîmpla“. El spune că și-a legat destinul de Uniunea Sovietică și de poporul ei pe care îl iubește, și că a rugat ca atunci cînd va muri, cenușa osemintelor lui să fie împrăștiată prin pădurea din jurul vilei sale. **(Sfîrșit)**

Traducere și adaptare
Donca Ciobanu

Centenar Charles de Gaulle 3

General maior dr. Lucian Culda

Ofițerul francez care ateriza, la 17 iunie, spre prînz, pe aeroportul Heston avea doar temporar gradul de general, dar funcția sa guvernamentală — aceea de subsecretar de la Ministerul Apărării — era importantă. Generalul Charles de Gaulle, căci despre el este vorba, își asumase energic — în ciuda rangului său totuși modest în ierarhia militară — prerogativele sale de membru al guvernului.

Într-una din cele mai dramatice ședințe ale cabinetului francez el nu se sfiise să răspundă comandantului șef al armatei, generalul Weigand, care îl întrebase dacă are ceva de propus: „Guvernul nu are de făcut propuneri, ci ordine de dat".

Pe solul britanic, într-un moment cînd patria sa se prăbușea sub loviturile Wehrmachtului, de Gaulle s-a considerat nu numai un reprezentant al Franței, ci și o încarnare a ei: „În fața vidului îngrozitor al renunțării generale, misiunea mea mi-a apărut dintr-o dată limpede și teribilă. În acest moment, cel mai cumplit din istoria ei, îmi revenea mie să iau asupră-mi soarta Franței (C'était à moi d'assumer la France)". Nici orgoliu, nici megalomanie, ci conștiința exemplară a datoriei de ostaș și cetățean. Cînd patria era înjunghiată de un învingător brutal, oricare din fiii ei hotărît să continue lupta avea datoria de a se considera o întruchipare a țării sale asservite.

Nimic nu e pierdut

În seara zilei de 18 iunie, de Gaulle lansează de la B.B.C. faimosul său Apel.

Este semnificativ că — invitat să facă o probă de voce — generalul a rostit cuvîntul care în acel moment îi stăpînea pe deplin spiritul: Franța! (O cercetare statistică făcută asupra frecvenței cuvintelor în textele gaulliene a arătat că „Franța", era cel mai întrebuințat).

Apelul era nu numai un îndemn la continuarea luptei, dar în primul rînd o încercare de a combate demoralizarea ce cuprinsese opinia publică franceză aflată sub șocul înfrîngerii: „Dar ultimul cuvînt a fost spus? Speranța trebuie să dispară? Înfrîngerea este definitivă? Nu! Credeți-mă, vă vorbesc în cunoștință de cauză și vă spun că nimic nu e pierdut pentru Franța. Aceleași mijloace care ne-au învins pot face să vină într-o zi victoria. Căci Franța nu este singură. Ea nu este singură! Ea nu este singură! Ea are un vast imperiu în spatele ei. Ea poate să facă un bloc cu Imperiul britanic, care controlează marea și continuă lupta. Ea poate, ca Anglia, să utilizeze nelimitat imensa industrie a Statelor Unite. Acest război nu este limitat la nefericitul teritoriu al țării noastre. Acest război nu s-a încheiat prin bătălia Franței. Acest război este un război mondial". Din aceste constatări vorbitorul desprinde concluzia logică, potrivit căreia orice francez trebuia să continue lupta; „Eu, generalul de Gaulle, în prezent la Londra, invit pe ofițerii și soldații francezi care se găsesc în teritoriul britanic, ori care se vor găsi aici cu sau fără arme, invit pe inginerii și pe muncitorii specialiști în industriile de armament, care se găsesc sau se vor găsi pe teritoriul britanic să intre în legătură cu

mine. Orice s-ar întîmpla, flacăra rezistenței franceze nu trebuie să se stingă și nu se va stinge".

Apelul generalului de Gaulle constituie, de fapt, începutul mișcării de rezistență în Franța. Acțiunea generalului s-a desfășurat pe două planuri: pe de o parte s-a străduit să transforme imperiul colonial francez în bază teritorială a efortului militar al Franței libere, iar pe de altă parte să dirijeze mișcarea de rezistență care avea să ia ființă în metropolă: „Orice francez care poartă încă armele are datoria absolută de a continua rezistența".

În alt apel, ideea era reluată în formula: „Onoarea, bunul simț, interesul patriei comandă tuturor francezilor liberi să continue lupta acolo unde sînt și cum pot".

La 28 iunie 1940 guvernul britanic a comunicat generalului de Gaulle că îl recunoaște pe acesta „ca șef al tuturor francezilor liberi acolo unde ei se găsesc și care i se alătură pentru apărarea cauzei aliate".

Un partener dîrz

Timp de 1 875 de zile, generalul de Gaulle își va asuma soarta Franței, conducînd-o în lupta împotriva Reichului nazist și apărînd-o de injoncțiunile și presiunile marilor ei aliați.

Relațiile dintre de Gaulle și gazdele sale britanice nu au fost lipsite de asperități. Cu umorul său tipic englezesc, primul ministru Churchill avea să spună că, dintre toate crucile pe care le-a purtat de-a lungul vieții, cea mai grea a fost crucea de Lorena (emblema Franței libere).

Grevate de mai multe tensiuni au fost raporturile cu președintele Roosevelt. Pentru șeful Executivului american, generalul francez apărea ca un imitator al metodelor dictatoriale utilizate la Berlin și Roma, o negare a democrației. Apoi în momentul în care de Gaulle făcea apelul la rezistență S.U.A. aveau încă un ambasador la Vichy, în persoana amiralului W. Leahy.

Trecînd peste opoziția Statelor Unite ale Americii care recunoșteau autoritatea guvernului Pétain asupra teritoriului de peste mări ale Franței, de Gaulle avea să ocupe insulele Saint-Pierre și Miquelon din Marea Caraibilor, spre marea nemulțumire a Washingtonului.

Momentul cel mai greu în cooperarea cu aliații a fost însă atacul flotei engleze asupra navelor de luptă franceze ancorate la Mers El-Kebir (3 iulie 1940). Vestea acestui adevărat masacru a fost unul din cele mai dureroase momente pe care de Gaulle le-a trăit în întregul război. Aliații britanici uciseseră soldați francezi făcînd astfel foarte anevoios efortul lui de Gaulle de a-și convinge compatrioții pentru a i se alătura în lupta comună împotriva nazismului.

Dincolo însă de mînie și durere, generalul de Gaulle a înțeles crunta necesitate a actului destinat să împiedice folosirea vaselor de la Mers El-Kebir de către germani împotriva Aliaților. În cuvîntul rostit la B.B.C. la 8 iulie 1940, generalul de Gaulle spunea: „Nu există un francez care să nu fi aflat cu durere și mînie că nave ale flotei franceze au fost scufundate de aliații noștri. Această durere, această mînie vine din Eul nostru cel mai adînc". Dar, mai departe, „adresîndu-mă francezilor, le cer să considere fondul lucrurilor din singurul punct de vedere care — în cele din urmă — trebuie să conteze: acela al victoriei și eliberării / ... / Prefer să știu că «Dunkerque» / nava amiral a flotei de la Mers El-Kebir — n.n. /, frumosul, scumpul, puternicul nostru «Dunkerque» a eșuat în fața Mers El-Kebir-ului decît să-l văd într-o zi cu un echipaj german bombardînd porturile engleze sau Algerul, Casablanca, Dakarul".

Ceea ce pentru Churchill însuși a însemnat „o decizie odioasă, cea mai inumană", pentru de Gaulle a însemnat o încercare dureroasă, dar în același timp o mărturie a înaltului simț politic a conducătorului Franței libere, ce a văzut în acțiunea britanică manifestarea hotărîrii dîrze a Angliei — rămasă singură în acel moment în fața Germaniei naziste — de a continua lupta indiferent de dificultățile care-i stăteau în cale.

Apelul din 18 iunie al generalului de Gaulle, nu a rămas fără ecou. Printre primele colonii care i s-au raliat s-a aflat Ciad (25 august), Africa Australă Franceză și Camerun (29 august 1940). La 27 octombrie 1940, sosit la Brazzaville, generalul de Gaulle a creat Consiliul de Apărare al Imperiului: „Nu mai există un adevărat guvern francez... E necesar ca o nouă putere să-și asume sarcina de a dirija efortul francez în război. Evenimentele îmi impun această datorie sacră și eu nu voi șovăi". După reintoarcerea sa în Marea Britanie, de Gaulle a creat Biroul Central de Informații și Acțiune, căreia i-a urmat, la 24 septembrie 1941, constituirea Comitetului Național Francez (C.N.F.) ce îndeplinea rolul de guvern provizoriu.

În acest timp, în Franța apăruseră mai multe rețele de rezistență, care începuseră deja să acționeze împotriva ocupantului și a colaboraționiștilor.

Pentru a evita dispersarea și a spori eficacitatea rezistenței din interior, (Forțele Franceze din Interior — F.F.I.) de Gaulle i-a dat lui Jean Moulin — la sfîrșitul lui octombrie 1941 — misiunea de a crea un Consiliu Național al Rezistenței (C.N.R.), for conducător al tuturor formațiunilor de rezistență și partidelor politice ce se opuneau Germaniei naziste și regimului mareșalului Pétain.

Toamna anului 1942 l-a pus pe generalul de Gaulle din nou într-o situație dificilă. În urma debarcării forțelor anglo-americane în Africa nord-franceză (7—8 noiembrie 1942), Roosevelt a considerat că sosise momentul să se debarseze de incomodul de Gaulle. Intenția sa a fost favorizată de prezența la Alger a amiralului Darland (membru al guvernului Pétain și comandant al flotei franceze) venit la căpătîiul fiului său bolnav. Oportunist, Darland a trecut imediat de partea anglo-americanilor, care l-au recunoscut drept interlocutorul lor în problemele Africii de nord-franceze. Între rezistentul de la Londra și colaboraționistul de la Vichy, aliații l-au ales pe cel din urmă. Șansele lui de Gaulle ca reprezentant al Franței libere păreau să se spulbere cu totul. Cînd situația sa părea definitiv compromisă, a intervenit o lovitură de teatru: la 24 noiembrie 1942 amiralul Darland a fost ucis de un tînăr de 20 de ani, Fernaud Bonnie de la Chapelle (executat la 26 decembrie, asasinul a dus în mormînt secretul acestui atentat, rămas pînă astăzi învăluit de obscuritate).

În locul lui Darland, anglo-americanii au făcut apel — în aceeași dorință de a-l scurtcircuita pe indezirabilul de Gaulle — la generalul Giraut. Luat prizonier de către germani, el a evadat în aprilie 1942 din lagărul de la Kenigstein și a fost adus de americani din Franța în Africa de nord, încredințîndu-i-se comanda militară și civilă asupra acestui teritoriu.

Din nou steaua lui de Gaulle părea să pălească.

Calculele de la Londra și Washington nu luau în considerare dîrzenia și decizia generalului francez. El nu a cedat în fața presiunilor exercitate asupra sa.

La 23 ianuarie 1943, aflați la Anfa, în apropiere de Casablanca, Churchill și Roosevelt s-au hotărît să-i impună lui de Gaulle o cooperare cu „omul lor", generalul Giraut. „Ați accepta — s-a adresat președintele american lui de Gaulle — măcar să fiți fotografiat alături de mine și alături de primul-ministru bri-

tanic, în același timp cu generalul Giraut ?" „Cu plăcere, căci am cea mai înaltă stimă pentru acest mare soldat" — a răspuns generalul francez. „Ați merge pînă la a strînge mîna generalului Giraut în prezența noastră și în fața fotografilor ?" l-au mai întrebat interlocutorii. „Voi face asta pentru dumneavoastră", a încheiat de Gaulle.

Strîngerea de mînă de la Anfa (22 ianuarie 1943) nu a fost decît o reconciliere tactică. Cei doi generali au devenit — la 3 iunie 1943 — copreședinți ai Comitetului Francez de Eliberare Națională (C.F.L.N.). Convins că servește interesul național, de Gaulle a acționat pentru a rămîne unicul conducător al noului organism : „Dumneavoastră veți fi Foche, iar eu Clemenceau", i-ar fi spus de Gaulle lui Giraut, dar formula — dacă a fost rostită — era numai temporară, căci de Gaulle nu se gîndea la o divizare a atribuțiilor militare și politice, decît ca o etapă spre înlăturarea lui Giraut. Așa cum spunea unul din adversarii săi „Lui nu-i place să cîștige, îi place să învingă". Într-adevăr, părăsit de sprijinitorii săi — între care se aflau „părintele" viitoarei Comunități Europene (Occidentale), Jean Monnet, precum și cel ce avea să devină ultimul prim-ministru al lui de Gaulle, Maurice Couve de Mourville — generalul Giraut a renunțat la copreședința C.F.L.N., devenit ulterior guvernul provizoriu al Republicii Franceze prezidat de generalul de Gaulle.

Ar fi greșit însă să se creadă că lupta pentru putere de la Alger l-a sustras pe generalul de Gaulle de la conducerea mișcării de rezistență din Franța.

Prin Jean Moulin, apoi, după arestarea acestuia, prin Jacques Chaban-Delmas, de Gaulle s-a aflat în permanență în contact cu luptătorii din metropolă. Dincolo de opiniile politice ale membrilor numeroaselor rețele de rezistență din Franța, aproape toți au văzut în autorul Apelului din 18 iunie 1940 simbolul Franței libere și combatante.

Mesajul trimis la 23 August 1943 de către generalul de Gaulle uneia din rețelele de rezistență din Paris este caracteristic pentru tonalitatea raporturilor dintre general și luptătorii din umbră de pe teritoriul ocupat de inamic : „Camarazi ! De ceea ce faceți, de ceea ce suferiți în Rezistență, adică în luptă, depind onoarea și măreția Franței. Sfîrșitul se apropie. Iată venind recompensa. În curînd, cu toții împreună vom putea plînge de bucurie".

Un interes deosebit a arătat de Gaulle forțelor militare naționale aflate sub autoritatea nemijlocită a guvernului provizoriu francez. După cum se știe, unitățile franceze conduse de generalul Jouin au avut un rol deosebit de important pe frontul italian, mai ales în bătălia pentru Roma.

Cînd la 4 iunie 1944 ele au pătruns în Cetatea eternă, de Gaulle le-a adresat un mesaj în care, pe bună dreptate, biograful său Jean Lacouture recunoaște stilul lui Napoleon Bonaparte : „Armata franceză are partea sa însemnată în marea victorie de la Roma. Era necesar ! Voi ați făcut-o ! General Jouin, dumneavoastră și trupele de sub ordinele dumneavoastră sînteți demni de Patrie !"

Prin acțiunea combinată a mișcării de rezistență și a forțelor aliate, Parisul este eliberat — la 25 august 1944 — și generalul de Gaulle își face intrarea în Capitală aflată timp de patru ani sub cizma nazistă.

A doua zi, după propria-i mărturie, „emoționat și fericit în mijlocul entuziasmului de nedescris al mulțimii", străbate Champ-Elysées după ce se închinase la Arcul de Triumf, în fața mormîntului Eroului necunoscut, reaprinzînd flacăra, ceremonie ce nu mai avusese loc de la 14 iunie 1940.

În cursul după amiezii generalul se duce la Catedrala Notre-Dame. În momentul în care coboară din mașină, răsună focuri de armă. Acțiune de provocare a colaboraționiștilor sau extremiștilor de stînga, ori o contagiune a militarilor stresați de zilele de luptă ? Nici pînă astăzi lucrurile nu au fost clarificate. În timp ce în interiorul catedralei se aud schimburile de focuri din stradă, generalul participă impasibil la slujba religioasă, obligînd astfel și asistența să-și păstreze calmul. Pentru a nu o supune unei mari încercări, de Gaulle cere clericilor să scurteze slujba.

Aceeași fermitate a dovedit-o generalul și în restabilirea prestigiului internațional al Franței. Aflat în vizită la Moscova, în vederea semnării unui tratat bilateral destinat să consolideze statutul Franței pe plan internațional, de Gaulle s-a văzut confruntat cu cererea lui Stalin de a recunoaște guvernul marionetă polonez instalat de sovietici la Lublin, solicitare formulată ca o condiție pentru semnarea tratatului. De Gaulle a refuzat să accepte cererea lui Stalin, constrîngîndu-l pe dictatorul de la Kremlin să renunțe la planul său. La despărțire, Stalin i-a spus lui de Gaulle : „Ați rezistat. Să fie într-un ceas bun. Îmi place să am de-a face cu cineva care știe ce vrea, chiar dacă nu intră în vederile mele".

Aceeași dîrzenie a manifestat-o de Gaulle și față de aliații anglo-americani. Cînd în faza finală a bătăliei Ardenilor, Wehrmachtul a declanșat atacuri de diversiune în Alsacia, americanii au luat în considerare posibilitatea evacuării Strasbourgului. La 3 ianuarie 1945, de Gaulle s-a dus la cartierul lui Eisenhower și a declarat — conform mărturiei generalului american — că : se va vedea nevoit să acționeze în mod independent, dacă nu voi ordona apărarea pînă la capăt a Strasbourgului".

De Gaulle a replicat americanilor — la amenințarea acestora că trupele franceze nu vor fi asigurate logistic cu carburanți și muniție — că dacă pe viitor comandamentul aliat ar fi privat pe francezi de mijloacele de luptă, atunci poporul francez ar fi retras anglo-americanilor utilizarea căilor ferate și a transmisiunilor fără de care operațiile militare nu ar mai fi putut continua. În fața argumentelor lui de Gaulle, Eisenhower a cedat. Cei doi generali și-au luat apoi ceaiul într-o atmosferă de bună înțelegere. Fermitatea lui de Gaulle în apărarea intereselor Franței biruise din nou. Acum cînd războiul se apropia de sfîrșit, în fața generalului de Gaulle se afla imensa sarcină a reconstrucției Franței. (Sfîrșit)

Ce știm despre francmasonerie? 3

Sînt încă foarte numeroși cei care afirmă că mișcările revoluționare au fost comploturi organizate de masoni. Inclusiv Revoluția franceză. Deși istoricii sînt categorici — totul nu-i decît o legendă — tradiția continuă. Inevitabil, Daniel Ligou, **istoricul masoneriei amintit și în numărul trecut, se ocupă de subiect.**

Revoluția franceză — un complot ?

Încă din 1797 prelatul Barruel a susținut că Revoluția franceză ar fi „lucrarea" masonilor. Astăzi mai există cercuri care înclină să acorde lui Philippe d'Orleans, mare maestru în 1766, un rol de prim plan în evenimentele revoluționare. Se uită însă că activitatea sa n-a fost deloc marcantă, și că, în 1793, prințul a și renegat masoneria. Care este realitatea istorică și unde se amestecă legenda cu istoria ?

Numărul masonilor între enciclopediști (care au format, în fapt, spiritul secolului XVIII) nu a depășit o jumătate de duzină.

În Constituantă — adunarea formată din stările generale care a stabilit în Franța monarhia constituțională — au existat vreo 200 de deputați masoni, adică o șesime din adunare. Din punct de vedere politic, ei s-au divizat curînd între cei favorabili revenirii la vechiul regim și „patrioții". Aproximativ aceeași situație se continuă și în timpul Adunării legislative (octombrie 1791 — 20 septembrie 1792) și sub Convenția girondina (pînă la 31 mai 1793). Se pare că au existat vreo șută de deputați masoni, împărțiți egal în girondini (revoluționari moderați) și partizanii monarhiei constituționale. Contrar legendei, Condorcet nu a aparținut ordinului. Convenția a numărat vreo 150 de masoni din 900 membri.

Dacă ne îndepărtăm de domeniul pur parlamentar, se constată că „dispersia" politică este totală și că masonii pot fi întîlniți la orice pol al opiniei. Există o francmasonerie revoluționară. Există însă masoni și între contrarevoluționari.

Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului nu este de origine propriu-zis masonică. Dar Ordinul a găsit în aceasta idealurile sale și nu a ezitat să și le asume.

În mare, perioada guvernului revoluționar a fost nefastă masonilor. Iacobinii, de pildă, consideră că există o opoziție între concepția despre societate populară, care deliberează public, și o reuniune închisă, cum e francmasoneria. Neîncrederea față de masoni și organizația lor este elocventă pentru incapacitatea revoluționarilor, adversarilor lor sau succesorilor lor, de a gîndi politica în termeni de partid, fapt care, potrivit istoricilor englezi, a fost marea slăbiciune a primei republici.

Desigur, guvernul revoluționar n-a interzis niciodată masoneria, cum va face mai tîrziu regimul de la Vichy. Dar deciziile la nivel local au făcut imposibilă viața masonică, încît multe loji au dispărut. Au traversat perioada revoluționară vreo 40 din 800, datorită obscurității lor sau protecției acordate de administratori ce erau ei înșiși masoni. Cele mai multe din acestea se țineau departe de cadrul ritual.

Marele Orient s-a reunit din ce în ce mai neregulat, pînă în primăvara lui 1794. Succesorul prințului Phillipe d'Orleans, bancherul Tassin, a fost victimă a tribunalului revoluționar ; succesorul acestuia, Roettiers de Montaleau, a fost încarcerat. Pe plan politic, impresia lăsată este contradictorie în continuare. Masonii sînt din ce în ce mai puțini în consiliile Directoratului (1795—1799) — deputați aparținînd tuturor tendințelor. Aceeași diversitate de orientare politică se constată și cu lojile. Pe ansamblu însă, membri lor au respins orice solidaritate cu Revoluția franceză.

Cu toate acestea, exact în acea perioadă se naște legenda complotului masonic care ar sta la originea Revoluției. Dacă ideea complotului din care s-a născut Revoluția apare drept o reacție normală a celor învinuiți și deposedați, faptul că în acest complot este amestecată masoneria dovedește că aceștia supraviețuiseră. Cel care a lansat ipoteza masoneriei a fost prelatul Lefranc, în 1791, în **Voile levé pour les curieux...** (Vălul ridicat pentru curioși), și în 1792 în **Conjuration contre la religion catolique** (Conjurație împotriva religiei catolice). Ecoul a fost neînsemnat. Dar în 1796, Monjoye și Cadet de Gassicourt scriu că Revoluția a fost o răzbunare a cavalerilor templieri care n-au iertat papalității și monarhiei o decizie din 1313. Concomitent, încep să se răspîndească legende despre o „conspirație" stuardistă și iezuită. Toate n-ar fi avut urmări dacă n-ar fi apărut, în 1797, la Londra și la Hamburg, „Memorii pentru a servi la istoria iacobinismului" a iezuitului francez Augustin Barruel, carte în care se lansează teza potrivit căreia masoneria franceză fusese unul din motoarele Revoluției. Barruel vede în Revoluție o consecință a spiritului ireligios, dezvoltat de filosofi și iacobini și rezultatul unui complot masonic.

Nimic din „teoria" abatelui Barruel nu rezistă la analiză serioasă. Dar influența sa a fost imensă. Toată campania antimasonică din secolele XIX și XX pleacă de la Barruel, deși teoriei sale i s-au adăugat și alte elemente. **(Va urma).** Adaptare de **Stelian Țurlea.**

Grevă și solidaritate

Prof. Gh. Dascălu, Babadag. Reproducem extrase din considerațiile dvs :

Inadins am înlocuit prepoziția „de", folosită frecvent între aceste cuvinte, prin conjuncția „și", pentru a anula raportul de subordonare și a realiza, astfel, situarea lor în planul coordonării, căci, dacă greva este un mijloc nedorit de presiune într-un conflict, solidaritatea este un ideal (comandament) social ce nu trebuie subordonat și umbrit niciodată. Istoria noastră din ultimul secol — cu războaie mondiale și nemondiale, cu ocupații străine și datorii de război, cu răscoale și greve de mare amploare, cu dictaturi, crize, raptu-ri și alte confruntări sociale și temeri externe — nu ne-a dat răgazul să învățăm și noi în tihnă și temeinic formele democratice pe care să le aplicăm realității noastre.

Dacă acceptăm cu toții că greva este un drept, trebuie să-l înțelegem ca singurul drept pe care n-am vrea să-l exercităm (ne bucurăm că-l avem, ne întristăm că-l exercităm). Toate drepturile aduc omului măcar o bună dispoziție, pe cînd dreptul la grevă aduce atîtea complicații, încît devine povara unei enorme datorii.

Greva trebuie să fie ca o „sabie a lui Damocles" deasupra celor care conduc oamenii, rostul ei fiind acela de a menține treaz conștiința lor în respectarea riguroasă a normelor legale de muncă și de protecție umană. Ideal ar fi ca greva să rămînă doar în stare potențială. De aceea, conducerile administrative și liderii sindicali au datoria să rezolve permanent necesitățile legal justificate ale salariaților. Competența unui lider sindical se reflectă mai bine în evitarea grevei, decît în organizarea ei, căci este mai ușor să te confrunți, decît să lămurești și să rezolvi. Conducerile dovedite vinovate de o criză generatoare de greve să fie schimbate imediat, nu doar pentru liniștirea oamenilor, ci mai ales pentru tendințe antidemocratice : cine intră în conflict cu masele nu le poate conduce. Greva presupune solidaritatea grupului, dar aceasta trebuie să se subordoneze solidarității macrosociale, care trebuie să primeze față de toate celelalte revendicări. Cînd o grevă „lovește" în populația total neimplicată în conflict, nepregătită și nevinovată se atinge dureros și periculos solidaritatea socială, iar grupul grevist își atrage nemulțumirile maselor, oricît ar fi ele de înțelegătoare. Organizatorii unor asemenea greve să folosească drept atú această solidaritate pînă la pragul declanșării grevei (toată suflarea românească, de pildă, sprijină personalul căilor ferate în revendicările sale, ca circulația trenurilor să fie normală). Revendicările greviste să aibă în vedere întregul organism social, nu doar un segment al său, ca eventualul cîștig să nu fie un minus în dauna altora mai „pașnici". Solidaritatea socială presupune obligația fiecăruia de a face ca mecanismul economico-social să funcționeze normal, spre bunăstarea tuturor, căci dacă cineva luptă pentru un „drept" pe care societatea nu i-l poate acorda încă înseamnă a-și lovi semenii din activitatea cărora beneficiază și el. Impresionați de rezultatele economiei americane, să nu uităm faptul că, în primul semestru al anului 1989, timpul efectiv lucrat în S.U.A. a fost de 99,96 la sută din cel programat, pierzîndu-se prin greve doar 0,04 la sută („Lumea azi" nr. 40/1990, p. 20), ceea ce înseamnă 2 secunde pierdute pe cap de locuitor sau 42 de minute pe cap de grevist. Transpunînd aceste cifre în realitatea românească, ar însemna ca, într-un an, să avem doar o grevă de o zi la care să participe aprox. 3—4000 de salariați, dar, la noi, nici cele mai moderne calculatoare nu pot stabili exact timpul pierdut de cînd avem acest drept atît de necesar, dar și atît de nedorit spre exercitare".

15 ani de război civil

Leonida Chifa, Ploiești. Iată principalele etape ale celor 15 ani de război civil din Liban : **aprilie 1975** — un autobuz palestinian cade într-o ambuscadă organizată de creștini — 30 de morți. Musulmanii libanezi se alătură palestinienilor. **Mai 1976** — Intervenția a 6 000 de soldați sirieni pentru a sprijini milițiile creștine confruntate cu islamo-progresiștii aliați ai OEP. Cinci luni mai tîrziu, o Forță arabă de descurajare, în cea mai mare parte siriană, se desfășoară în întreg Libanul, cu excepția sudului. **1978** — Israelul invadează sudul Libanului și organizează o zonă tampon controlată de căștile albe ale ONU după retragerea trupelor israeliene. **1982** — Israelienii invadează din nou Libanul, în luna iunie, și asediază Beirutul timp de 10 zile. Mediere americană. Desfășurarea unei forțe multinaționale. Atentat împotriva președintelui ales Bechir Gemayel Fratele acestuia, Amine, îi ia locul. **1983** — Damascul respinge un acord între Gemayel și Israel în legătură cu retragerea tuturor forțelor străine din Liban. Atentate asupra comandamentelor american și francez de la Beirut : 241 militari americani și 58 parașutiști francezi uciși. **1984** — Milițiile musulmane ocupă vestul Beirutului. Forța multinațională evacuează Beirutul. Gemayel rupe acordul cu Israelul. Confruntările continuă. **1987** — Damascul își întărește prezența în vestul Beirutului. Primul ministru libanez Rachid Karame (sunit) este ucis într-o explozie de elicopter. **23 septembrie 1988** — Parlamentul nu reușește să aleagă un succesor lui Amine Gemayel. Aoun este numit în fruntea unui guvern interimar. Musulmanii nu vor să-l recunoască și se plasează alături de Selim Hoss, prim-ministru interimar. **9 noiembrie** — Cei 30 000 de membri ai armatei libaneze se regrupează, după confruntările religioase. **15 februarie 1989** — lupte violente între forțele lui Aoun și Forțele libaneze, milții creștine ale lui Samir Geagea. **Martie** — Aoun închide 7 porturi folosite în sudul Beirutului de milițiile musulmane, pentru a-și extinde controlul dincolo de zonele creștine. Bombardamente asupra cartierelor creștine ale Beirutului. Aoun lansează un război de eliberare împotriva celor 33 000 soldați sirieni. **Mai** — Reuniunea arabă la nivel înalt în Maroc pentru reglementarea problemei libaneze. Crearea unui comitet format din Arabia Saudită, Maroc și Algeria. **Septembrie** — Încetarea focului. Deschiderea unei reuniuni de reconciliere la Taif, în Arabia Saudită, pentru discutarea unei carte de reconciliere propusă de Liga Arabă. **Noiembrie** — Alegerea lui René Mouawad la președinție, după acceptarea acordului de la Taif. Aoun consideră alegerea anticonstituțională. Moartea lui Mouawad într-un atentat. Alegerea lui Elias Hraoui este respinsă de Aoun, care instalează un guvern format din 14 membri. **31 ianuarie 1990** — Aoun ordonă dezarmarea Forțelor libaneze. Începutul unor ciocniri violente intercreștine în estul Beirutului, care vor dura patru luni. **26 mai** — Un plan al Vaticanului pune capăt războiului între creștini, care a provocat 1 200 de morți și 3 200 de răniți. **21 august** — Acordurile de la Taif sînt amendate. Reechilibrarea puterii în favoarea musulmanilor. **21 septembrie** — Hraoui anunță crearea celei de-a doua republici libaneze. **28 septembrie** — Hraoui cere sirienilor o forță pentru a-l scoate pe Aoun din enclava sa. **12—13 octombrie** — Aoun capitulează și cere trupelor sale să se ralieze comandantului suprem al forțelor armate guvernamentale.

profil

Mary Robinson

președintele Irlandei

În urmă cu șase luni, cînd d-na Mary Robinson își începea campania electorală, nimeni nu credea în șansele ei. Candidată din partea a două formațiuni de stînga care nu aveau decît 22 din cele 166 de locuri în parlament, cunoscută pentru vederile ei liberale și opozantă a unui puternic viceprim-ministru al partidului Fianna Fail (partid naționalist care a dominat politica irlandeză încă de la întemeierea statului în urmă cu șaptezeci de ani), victoria ei în alegeri părea imposibilă.

Mary Robinson a călătorit în toate zonele din țară în care partidele de stînga nu aveau nici un adept și s-a lansat în bătălia electorală cu aceeași ardoare ca în numeroasele ei campanii pentru drepturile omului și pentru grupurile defavorizate. În reuniunile și conferințele de presă, ea s-a manifestat cu vigoare și integritate, ceea ce a stat la baza triumfului ei neașteptat.

Mary Robinson s-a născut în anul 1944, în familia unui medic de țară din vestul Irlandei. Își începe studiile într-un pension religios din Dublin, apoi urmează cursurile Universității Trinité, pe care le completează la Harvard, în Statele Unite. Provenind dintr-o familie cu tradiție în medicină sau drept, ea devine avocat în anul 1967. La douăzeci și cinci de ani era cea mai tînără profesoară de drept de la Universitatea Trinité. Ar fi putut să facă o carieră profesională strălucitoare și să ducă o viață burgheză liniștită.

În mod neașteptat, ea nu aderă la una dintre cele două mari formațiuni politice Fianna Fail (naționalist) sau Fine Gael (de centru-dreapta), ci la Partidul Laburist a cărui politică, mai ales în domeniul social, o interesează. În anii '70 ea apără cauze dificile care erau împotriva tabu-urilor societății irlandeze — cum ar fi dreptul la divorț, homosexualitate, discriminarea femeilor și a copiilor născuți în afara căsătoriei. Deși era adversară a avortului, ea s-a declarat pentru dreptul femeii de a decide. Femeile au votat masiv în favoarea acestei avocate feministe, în vîrstă de 46 de ani, soție și mamă care a promis să le sprijine drepturile.

Căsătorită cu un expert în arhitectura tradițională irlandeză, ea a cîștigat simpatia „verzilor" și a tineretului.

Clasele de mijloc plictisite de imobilismul social, de clișeele folclorice și manevrele politice, și-au găsit, de asemenea, purtătorul de cuvînt în persoana lui Mary Robinson. „Idealistă și romantică", noua președintă a Irlandei dorește să schimbe imaginea țării sale și să pledeze pentru cauza ei în Europa.

I. I.

poșta redacției

ANUNȚ

A fost pus în vînzare la toate centrele de difuzare a presei din țară nr. 2 din BIBLIOTECA LUMEA AZI care deschide o nouă serie, intitulată RĂZBOI SECRET

● Știți cine a fost Prosper ?

● Doriți să aflați detalii despre „Operațiunea Hydro" sau alte operațiuni secrete ?

Citiți nr. 2 din BIBLIOTECA LUMEA AZI !

Domnule Redactor șef,

Îndrăznesc să scriu, în calitate de fost colaborator al revistei și, mai mult, ca unul ce a participat chiar la întemeierea ei, acum peste un sfert de secol.

Mi-au căzut în mînă din întîmplare cîteva numere din revistă și am fost extrem de plăcut impresionat. Evident, calitatea hîrtiei și a coperții sînt foarte departe de cele „de pe vremea mea". În schimb, conținutul mi s-a părut excelent, interesant, variat, cu comentarii avizate și competente, cu reportaje interesante, cu retrospective istorice faptice și sobre și cu o atitudine de curajoasă independență (fără stridențe, dar și fără ascunzișuri — limpede, demn argumentat, responsabil din punct de vedere moral și politic). Revista e bine scrisă și are un aer non-provincial ; este, cum să spun mai bine, civilizată și internațională. Cită deosebire față de Lumea din anii '80, din care mai răsfoiam cînd și cînd cîte un număr răzleț, cu mare tristețe.

Singurul minus pe care l-am putu detecta — îndrăznesc să menționez — este parcă absența unor rubrici de informație ca atare : știri de agenții, revista presei internaționale etc. Sper că nu din lipsă de resurse.

Oricum, am fost foarte mîndru de vechea mea asociație cu Lumea, felicit redacția și vă urez tuturor să puteți merge mai departe pe acest drum.

Cu prietenie,

Virgil Nemoianu

Virgil Nemoianu este profesor de literatură engleză și comparată și director al Programului de Literatură Comparată la Catholic University of America (Washington, DC). Doctor al Universității California, în 1971, București, Londra, Cambridge, a predat la universitățile din Berkeley și Cincinnatti. A publicat mult, unele din cărțile sale fiind premiate. Colaborează la emisiunile în limba română ale posturilor de radio Vocea Americii și Europa Liberă și publică articole despre cultura română și situația socio-politică a României în reviste și ziare de largă circulație.

După cum se poate constata chiar din scrisoarea domniei sale, Virgil Nemoianu a participat la întemeierea revistei noastre, cu un sfert de veac în urmă.

IMPORTANT

Cititorii din străinătate se pot abona la revista noastră, începînd cu 1 ianuarie 1991, direct la redacția „LUMEA — Azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341.

Adresa la care doriți să primiți abonamentul se va comunica redacției prin poștă.

Costul abonamentului se virează în București, în contul nostru nr. 53.51.04.43.007—7 deschis la Banca Română de Dezvoltare S.A., telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Costurile abonamentelor (în dolari SUA) sînt :

— 6 luni — 40$

— 12 luni — 75 $

Rugăm pe cititorii noștri din străinătate să nu se mai adreseze pentru abonamente întreprinderii „Rompresfilatelia" întrucît am renunțat la serviciile acesteia.

„LUMEA — Azi"

IMPORTANT

A partir du 1er janvier 1991, les lecteurs de l'étranger peuvent s'abonner à notre revue directement à la rédaction de „LUMEA — Azi", Bucarest, 1 Piața Presei Libere, code 71341.

Les lecteurs sont priés de communiquer, par courier, à la rédaction, l'adresse à laquelle ils veulent recevoir l'abonnement.

Le coût de l'abonnement sera déposé à notre compte no 53.51.04.43.007—7 auprès de la Banque Roumaine de Développement S.A., Bucarest, téléx no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Les coûts des abonnements (en dollars EUA) sont les suivants :

— 6 mois — 40 $

— 12 mois — 75$

Nous prions nos lecteurs de l'étranger de ne plus s'adresser pour abonnements à l'entreprise „Rompresfilatelia" car nous avons renoncé à ses services.

„LUMEA — Azi"

IMPORTANT

From 1st January 1991, our readers from abroad may subscribe to our magazine directly to „LUMEA — Azi" office, Bucharest, 1, Piața Presei Libere, code 71341.

Our readers are requested to inform the office by mail of the address where they want to have their issues sent.

The subscription cost will be deposited in our account no. 53.51.04.43.007—7 with the Romanian Development Bank A.S., Bucharest, telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

The subscription costs (in US dollars) are as follows :

— 6 months — 40 $

— 12 months — 75 $

We request our readers from abroad not to resort anymore to „Rompresfilatelia" enterprise for subscriptions because we renounced their services.

„LUMEA — Azi"

Gheorghe Ioan, Tîrgoviște. Libanul este cel mai mic stat din Orientul Mijlociu, după Ciprul ; are o suprafață de 10 452 kmp. Curiozitatea pe care o prezintă o constituie faptul că la nici trei milioane de locuitori (2,7 milioane dintre care circa 400 000 refugiați palestinieni), țara numără 17 comunități religioase. 43% sînt creștini (în majoritate maroniți), 53% musulmani și o minoritate evreiască. Libanul este o republică parlamentară unicamerală. Reformele constituționale, promulgate la 21 septembrie 1990, conform acordurilor de la Taef, reduc puterile șefului statului în favoarea celor guvernamentale. Actualul președinte, Elias Hraoui, a fost ales la 24 noiembrie 1989 pentru un mandat de șase ani. Produsul național brut al țării era apreciat în 1989 la 2,3 miliarde dolari, reprezentînd circa 920 dolari pe locuitor. Datoria externă se „ridică" la 450 milioane dolari.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor șef : Ilie Șerbănescu

Redactor șef adjunct : Stelian Țurlea

Secretar general de redacție : Ilie Olteanu

COLECTIVUL REDACȚIONAL : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Ovidiu Dranga, Liana Enescu, Mirela Iamandi, Valeriu Cristian Moanță, Ștefan Nicolae, Manuela Ștefănescu, Doina Topor, Bogdan Torcătoru, Anca Voican.

SECRETARIAT DE REDACȚIE : Mircea Dub. Ion Matei, Marin Pieleanu, Florian Zamfiroiu. CORECTURA : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana Daniela Dinulescu, Eliza Iliescu, Ana Maria Tatovici. DOCUMENTARE : Alexandru Antonescu, Ileana Iordache. STENODACTILOGRAFIE : Eugenia Marin, Marilena Szabo, Angelica Trancă. ADMINISTRATOR : Brîndușa Anghel. CONDUCĂTOR AUTO : Marian Băran. TIPOGRAFI : Alexandru Baciu, Vasile Geambașu, Vasile Moraru, Ioana Rotaru.

Revista „Lumea azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poștal 33, cod 71 341, căsuța poștală 33-29, telefon : 17 60 10, internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacția „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi virat în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., București, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.P.B.

permanent

LA DISPOZIȚIA DVS.

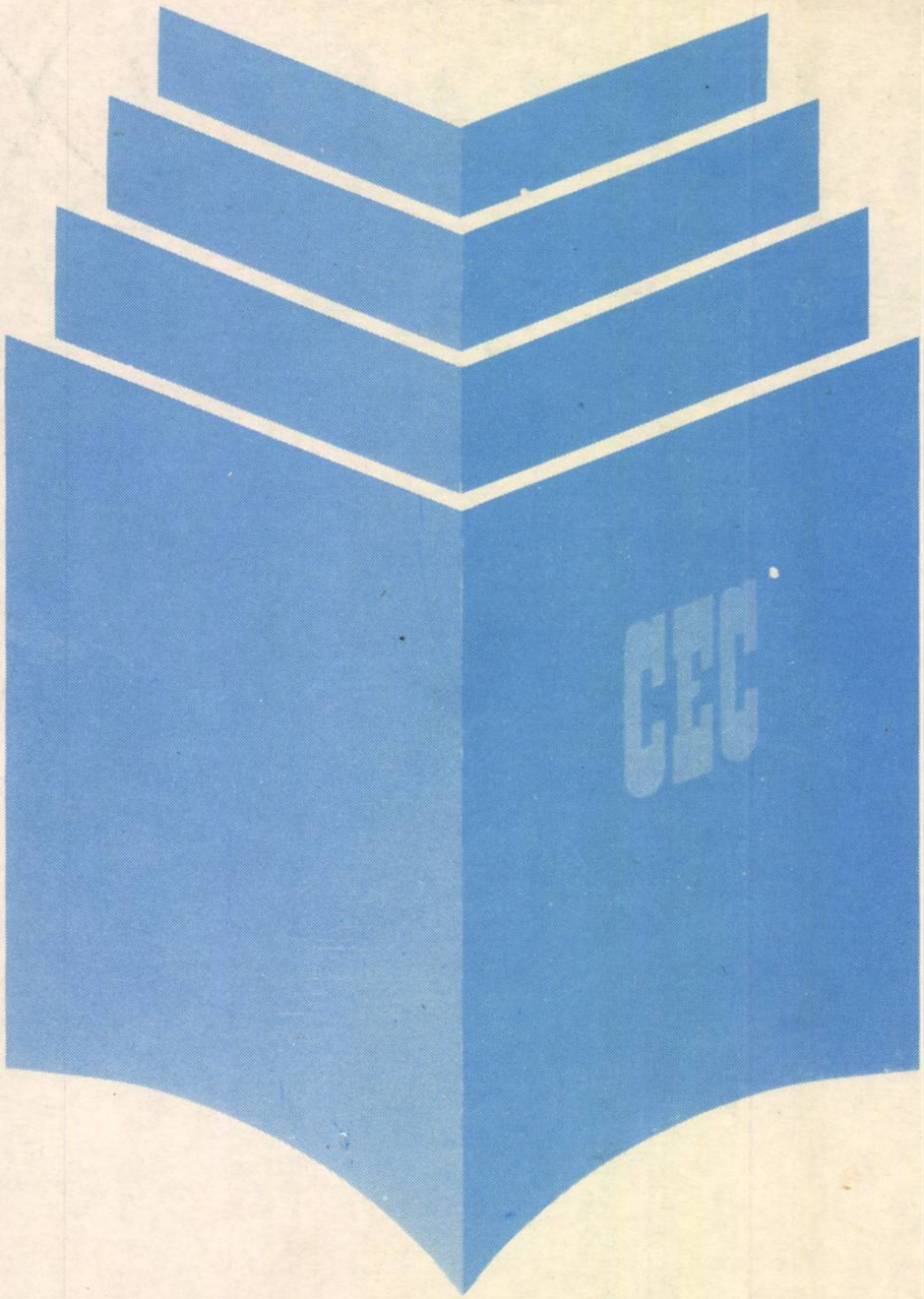

LIBRETUL DE ECONOMII

CU DOBÎNDĂ, CU DOBÎNDĂ ȘI CÎȘTIGURI ÎN AUTOTURISME,

CU DEPUNERI PE TERMEN

CONTUL CURENT PERSONAL

OBLIGAȚIUNI C.E.C.

Lei 10

MUZEUL PRESEI GEVER BUCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 50 | 13 decembrie 1990

ROMÂNIA - fenomenul infracțional

LUMEA azi
săptămînal independent de politică externă

Anul II, serie nouă,
nr. 50 (1413)
13 decembrie 1990

Sumar

EDITORIAL. **Construim tot socialismul victorios ?** Stelian Ţurlea 1

PROBLEME ROMÂNEŞTI. **Noi cu cine votăm ?** Ilie Şerbănescu 2
— **Două biserici — discordie între fraţi.** Alexandru Antonescu 2
— **Alarmă ! Fenomenul infracţional.** Grupaj realizat de Liana Enescu şi Mirela Iamandi 4

ACTUALITATEA INTERNAŢIONALĂ. **Uniunea Sovietică. Noul tratat unional.** Vasile Crişu 8
— **RSS Moldova. De ce şi-a contramandat vizita Mihail Gorbaciov.** Boris Marian 9
— **Polonia. Victorie şi incertitudini.** Mihaela Brumă 9
— **Orientul Mijlociu. Cronicizare ?** Dan Radu Stănescu 10
— **Bulgaria. Guvernul, cazul Beron, dosarele secrete.** Anca Voican 11
— **Serbia. Primele alegeri pluripartite.** Vera Georgescu 14

— **Ciad, Şah şi mat neaşteptat.** Dumitru Constantin 11

1 000 + 1 12

Cuba. Lungul drum al nopţii către zi. Ştefan Nicolae 15

Milovan Djilas. Întîlniri cu Stalin (2). 16

OPINII. În ochiul ciclonului. Henri Zalis 17

Ronald Reagan. **O viaţă americană (2).** 18

Drama minorităţilor naţionale din Ungaria (4) Dr. Petre Bărbulescu 19

Operaţiunea „Sphinx" (3) 20

SERIAL. **Stalin şi stalinismul (10).** Roy Medvedev 21

Ce ştim despre francmasonerie ? (4) 22

POŞTA REDACŢIEI 23

PROFIL. **Jim Bolger, primul ministru al Noii Zeelande** 23

Închiderea ediţiei : 11 decembrie 1990

Coperta I
Sorin Turculeţ

Construim tot socialismul victorios?

Am sperat (cu certitudine, nu numai eu) că vom comemora un an de la căderea dictaturii cu optimism şi poate chiar cu refacerea acelei coeziuni naţionale ce ne uimise pe toţi în decembrie 1989. A izbucnit, însă, o asemenea tensiune, încît am temeri că nu va mai fi posibil. Anul pare să se încheie cu o polarizare care ne-a adus atîta rău, în plan intern şi în plan extern, deşi între timp ar fi trebuit să fim mai bogaţi cu experienţa pluripartitismului, a alegerilor libere, a instalării unui guvern cu program liberal.

După luni de aparentă acalmie, în care s-ar fi putut spune că situaţia se îndreaptă spre un făgaş normal (cum arată, însă, normalul într-o lume în tranziţie ?), brusc toate s-au politizat. Cu violenţă. Polarizările au fost stimulate de cele petrecute la Alba Iulia, cu prilejul Zilei Naţionale, cînd am constatat că nu sîntem pregătiţi să înţelegem cum se cuvine unul dintre cele mai scumpe simboluri ale istoriei noastre. Nu ştiu dacă cineva ar mai putea contesta astăzi divizarea morală profundă a ţării. Să încercăm o explicaţie ?

Mai mult ca sigur, toate sînt urmarea lunilor de confuzii şi ambiguităţi, în care în foarte multe situaţii a domnit arbitrariul. S-au aşteptat zadarnic adevărul şi răspunsuri la atît de numeroasele întrebări ce au însoţit aproape fiece moment al ultimului an, începînd cu revoluţia însăşi. S-au acumulat nedumeriri şi nemulţumiri. Sîntem într-o perioadă de tranziţie. Spre ce anume ? Lăsînd de o parte discursurile demagogice, nimeni nu ar putea spune cu claritate cum va arăta societatea românească de mîine. Se poate instaura statul de drept, pot fi separate definitiv puterile în stat, se poate ajunge la economia de piaţă fără reforme reale, profunde ale structurilor, începîndu-se cu înlăturarea lungului şir de profitori ai fostului regim care continuă să-şi deţină fotoliile, ori chiar au cîştigat galoane în plus, şi care împiedică prin toate mijloacele schimbarea ? Puterea de acum a cîştigat alegerile, dar a comis şi erori pe care nu a vrut să le recunoască ; s-a născut reticenţa. Echipa guvernamentală a avut ezitări, n-a ţinut cont de factorul psihologic al măsurilor sale şi nu admite luarea în considerare a unor soluţii alternative ; s-a născut nedumerirea. Instituţia prezidenţială, căreia i s-au fixat anumite prerogative prin legea electorală, înţelege să şi le lărgească, mai mult sau mai puţin subtil ; s-a născut suspiciunea. Armata, care declara în primele luni ale anului că nu va mai face jocul puterii şi nu va mai accepta ordinele unui comandant suprem pe tiparul vechi, cedează ; s-a născut frica. Parlamentari învestiţi cu rolul de a ne da legile şi constituţia încearcă să obţină capital politic din jocuri marginale : mai mult, aflăm că ei înşişi, parlamentarii, nu sînt ţinuţi la curent cu ce se întîmplă în instituţia lor de un număr de persoane care acţionează întocmai ca înainte ; s-a născut dezamăgirea. Opoziţia, fragmentată între multe interese, ambiţii şi dorinţe de putere, nu reuşeşte să se constituie într-o forţă şi nu oferă alternativă ; s-a născut deziluzia.

Adevărul nu mai poate fi ascuns. Cîţi pot infirma că, în anul de la revoluţie, ceea ce s-a schimbat este prea puţin ? ! Pe fondul acesta de nemulţumire, a apărut un partid, continuator al partidului comunist. Toate grupările politice au protestat vehement, după care şi-au reluat disputele anterioare. Renaşterea partidului comunist este departe de a fi limpezit apele şi poate motivul de căpătîi este acela că preşedintele şi alţi cîţiva demnitari de marcă încă nu s-au delimitat, prin declaraţii fără echivoc, de comunism, încă n-au afirmat, fără echivoc, că au renunţat la această ideologie. Cum să nu sporească suspiciunile şi să nu se răspîndească ideea că totul e o diversiune ?

Avalanşa de comunicate, declaraţii, apeluri şi apariţii televizate din ultima săptămînă, care dă impresia unei campanii electorale, este rezultatul acestei radicalizări a poziţiilor, alimentată de refuzul unui dialog real şi de prea multele neclarităţi. Opoziţia cere demisia guvernului pentru cele petrecute la Alba Iulia. Organizaţii importante din opoziţie cer demisia preşedintelui. Sindicate, nemulţumite de tergiversările în discuţii, declară grevă şi solicită demisia guvernului. Studenţi intră în grevă la Timişoara ; o vor face şi la Bucureşti. Mitinguri şi marşuri de protest sînt interzise, aprinzînd spiritele. Televiziunea apare în prim plan cu divizări interne care sînt exact imaginea divizărilor la scară naţională, pe aceleaşi motive : nimic nu s-a schimbat, foştii deţin aceleaşi scaune. Aria contestărilor se lărgeşte prin adăugarea celor de ordin economic, pentru că o reformă necesară şi salutară este pusă în aplicare fără o pregătire prealabilă şi se transformă în simplă urcare a preţurilor. Magazinele sînt la fel de goale. Împărţirea politică va fi dublată curînd de una economică.

În timp ce declaraţiile puterii vorbesc despre demnitate umană, drepturi ale omului, responsabilitate civică şi naţională, curs democratic. Ne întoarcem la aceeaşi demagogie ? Susţinem din nou că vîrfurile puterii sînt bine intenţionate şi doar aplicarea „indicaţiilor" este eronată ? Seducţia puterii să fie atît de mare încît să se considere că adevărul şi dreptatea sînt de partea unui singur om (sau forţe) ? Singurul răspuns dat protestelor, chemărilor la greve, cererilor de demisie (care, să admitem, sînt exagerate) este că n-ar aduce decît tensiune şi ar destabiliza climatul social. Dar dacă cumva toate aceste forţe care protestează au dreptate şi puterea îşi are greşelile ei ?

De neînţeles apar însă încercările de argumentare cu un viciu de logică. Se spune că puterea a fost aleasă la urne ; dar se uită că, oriunde în lume, atunci cînd nemulţumirile ating un anume prag şi dialogul nu mai este posibil, se schimbă echipa sau se trece la noi alegeri. Avem exemple foarte apropiate, la vecinii noştri. Este îngrozitor să se vadă în orice contestare încercări de destabilizare, antistatale. Cît de apropiat sună asemenea poziţii de ceea ce spunea regimul anul trecut, cînd au izbucnit revoltele de la Timişoara ! Nicăieri în lume contestările n-au primit şi nu vor primi vreodată binecuvîntarea puterii. Dacă s-ar fi aşteptat o „aprobare" în decembrie 1989, am fi construit şi acum socialismul victorios...

Stelian Ţurlea

Noi cu cine votăm?

Un pas înainte, unul înapoi : tribut economic plătit politicului

Guvernul a făcut un pas înapoi de la programul de reformă pe care el însuși îl stabilise, în urmă cu numai o lună și jumătate, hotărînd să amîne de la 1 ianuarie la 1 iunie 1991 aplicarea majorărilor de prețuri prevăzute la o serie de produse principale. La prima vedere este vorba de o repliere tactică — acum în preajma unui an de la revoluție și a sfintei sărbători a Crăciunului — în fața nemulțumirilor populare cvasigenerale determinate de explozia prețurilor. Mai ales că hotărîrea de amînare vizează exact acele produse esențiale (precum pîine, lactate, carne, ouă, zahăr etc.) la care, potrivit chiar programul guvernamental, noi prețuri urmau să fie stabilite nu printr-o liberalizare propriu zisă, ci prin decizie, pe baze centralizate (adică implicînd nemijlocit Executivul). Și tot pe baze centralizate, noile prețuri (se înțelege, majorate) aveau să fie menținute neschimbate, sub control guvernamental, cel puțin un an. Problema este, însă, că tocmai pentru creșterile de prețuri la aceste produse era preconizată, de fapt, acordarea de compensații ! Ce se va întîmpla cu compensațiile ? Vor mai fi acordate ? Vor fi recuperate cele deja acordate ? Confuzie mare ! Sau în spatele deciziei guvernului se află și alte motivații, decît cea de ordin social menționată ?

Economic, nu poate exista nici o motivație. Dimpotrivă, amînarea este o mare greșeală. Pentru reformă, liberalizarea prețurilor este indispensabilă. Chiar și atît de inabil și prost pregătită cum a fost declanșată, liberalizarea prețurilor la care s-a încumetat guvernul trebuia dusă pînă la capăt. Faptul că, așa cum a fost demarată, liberalizarea prețurilor avea să acționeze doar ca o simplă creștere de prețuri descurajînd cererea, dar nu și stimulînd oferta (care s-ar fi cuvenit a fi de fapt obiectivul central), nu trebuia să determine, în nici un caz, o dare înapoi, ci o urgentare a creării acelor condiții care să facă din liberalizarea prețurilor un factor de promovare a producției de bunuri și servicii cu căutare pe piață, de deplasare a resurselor existente spre acoperirea nevoilor sociale. Era vorba, îndeosebi, de grăbirea procesului de privatizare și de introducerea sistemului de taxe asupra valorii adăugate, care, legînd impozitarea de efortul efectiv depus în fiecare verigă productivă și presupunînd implicit preluarea a tot ceea ce nu reprezintă acest efort, stimulează, pe de o parte, prelucrarea elaborată a produselor și, pe de altă parte, descurajează rentabilizarea lor artificială prin preț. O întoarcere înapoi sau o amînare a liberalizării prețurilor nu face, însă, decît să complice lucrurile. Bugetul este deja la „linia roșie". De unde vor fi prelevate fonduri pentru subvenționarea în continuare a atîtor produse principale și, în același timp, pentru susținerea măcar a unor minime programe sociale și de investiții ? Presiunea statului asupra întreprinderilor va crește spre a le prelua cîștigurile realizate din sporurile de prețuri la produsele care rămîn totuși a se liberaliza. Raporturile normale dintre prețuri se vor deforma și mai pronunțat (cel puțin între prețurile care se vor liberaliza și cele care nu se vor liberaliza). Iar șansa de sporire a producției la bunurile și serviciile în deficit este, oricum, complet anulată.

Iată de ce în spatele hotărîrii guvernului par a sta motivații politice. Este, fără îndoială, un tribut economic pe care guvernul îl plătește politicului. Mai puțin clare sînt doar determinările concrete, dar situația politică existentă și derularea evenimentelor oferă destule indicii, scutindu-l pe observator de a se lansa în simple ipoteze. De mai multe săptămîni, opoziția extraparlamentară și-a intensificat contestarea la adresa puterii, cerînd demisia deopotrivă a președintelui și a guvernului. Ligi studențești, Convenția forumurilor antitotalitare, Alianța Civică s-au asociat în această contestare. Unele federații sindicale au inițiat demonstrații făcînd apel la greve, unele chiar la grevă generală. În urma gafei politice făcute de premierul Petre Roman la sărbătorirea Marii Uniri de la Alba Iulia, principalele partide de opoziție din parlament au cerut demisia guvernului. Puterea a replicat cu acuzații la adresa contestatarilor și partidelor de opoziție că urmăresc destabilizarea țării. FSN a protestat împotriva unei presupuse intenții a opoziției de a se retrage din parlament. Declinîndu-și asemenea intenții, opoziția și-a exprimat regretele că partidul majorității recurge la diversiuni. S-au proferat din partea unor factori din cadrul armatei amenințări de recurgere la foc împotriva destabilizatorilor. Demonstrațiile de stradă ale sindicatelor nu au fost autorizate. „România mare" a acuzat actualii conducători că vînderea Ardealului e prețul preluării de către ei a puterii în decembrie 1989. Pastorul Tokes a pus gaz peste foc preluînd sloganul străzii „singura soluție, înc-o revoluție", deși dezminte că ar fi spus așa ceva. Președintele Iliescu a apărut la televizor luînd o poziție dură împotriva ziarului „România liberă", căruia îi impută declanșarea de mai mult timp a unei „campanii de denigrare" a puterii, precum și împotriva tuturor forțelor politice sau „așa-zis apolitice", care încearcă să destabilizeze țara. Poate mai greu de înțeles, confederația sindicală de stînga, suspectată a fi o continuatoare a fostului UGSR, dă și ea un ultimatum guvernului. Colac peste pupăză, dl. Brucan apare la televizor, în calitatea autoasumată de „părinte al națiunii", și explică de ce nu este bine și nici democratic să se ceară demisia guvernului ; despre faptul dacă o cerere de demisie a președintelui țării ar fi, la rîndul ei, nepotrivită și nedemocratică dl. Brucan nu a spus nimic ! În schimb, dl. Bârlădeanu ne anunță că decizia guvernului de amînare a creșterilor de prețuri la unele produse principale a fost determinată de intervenția personală a președintelui Iliescu.

Alte și alte întrebări își fac apariția — de parcă nu s-ar fi acumulat și așa destule pînă acum ! Să-i fi luat dl. Brucan apărarea premierului Roman în încercarea de a preîntîmpina sau opri sacrificarea acestuia din urmă de către putere pentru a se menține ea însăși ? Deloc improbabil, ținînd cont că există destui în actualele structuri de putere care nu privesc deloc cu ochi buni reforma, oricum viteza acesteia, și care îl fac responsabil pe primul ministru de o previzibilă eroziune a aderenței electoratului în urma îndeosebi a consecințelor liberalizării prețurilor. Și, prin înlăturarea premierului în acest moment, s-ar fi împușcat doi iepuri dintr-un foc : deradicalizarea reformei, dîndu-se, totodată, și o aparentă satisfacție opoziției, mai ales după gafa politică făcută de primul ministru la Alba Iulia. Ține dl. Petre Roman atît de mult la putere încît consimte să deradicalizeze reforma pe care el însuși a conceput-o, sau acceptă o repliere tactică știind prea bine că aceia care ar prelua puterea nu vor decît o întoarcere neechivocă înapoi ? Care sînt intențiile opoziției ? Dorește acces la putere ? Este convinsă că poate constitui o alternativă ? Este sigură că demisia actualei puteri ar feri într-adevăr țara de pericolul unui „comunism reformat" și nu cumva, în cazul unei asemenea demisii, puterea ar fi preluată de cei care ne-ar pune să construim din nou „socialismul atotbiruitor" ?

În orice caz, pe măsura accentuării contestării la adresa ei, puterea actuală și-a intensificat, la rîndul său, acuzațiile că agenturi străine ar fi în spatele contestatarilor extraparlamentari sau chiar parlamentari. Inevitabil, din două, una : ori este așa și atunci sînt necesare dezvăluiri concrete ; ori, nu este așa și atunci suspiciunile cu privire la intențiile puterii și contestările sînt justificate. Nu de alta, dar la termenul prevăzut sau anticipat, alegerile se apropie și trebuie să știm și noi cu cine votăm ? Dacă vom mai vota.

Ilie Șerbănescu

Două biserici — discordie între frați

Revoluția din decembrie a readus, după mai bine de patruzeci de ani de clandestinitate, biserica greco-catolică la lumina zilei. Unsprezece luni mai tîrziu, transpunerea în practică a acestui act de dreptate se dovedește la fel de dificilă ca în multe alte cazuri.

VIENA ȘI ROMA. Ideea unirii românilor ortodocși din Transilvania cu biserica romano-catolică a apărut la sfîrșitul secolului al XVII-lea, cînd principatul a trecut sub stăpînirea imperiului habsburgic. Pentru a-și consolida poziția în noua provincie, dominată de nobilii unguri, protestanți, noua putere s-a orientat spre o alianță cu populația română majoritară, prin convertirea ei la catolicism. E de la sine înțeles că Vaticanul a primit cu bucurie ideea, acordîndu-i întregul său sprijin.

Situația românilor ardeleni era pe atunci deosebit de grea : lipsiți de drepturi, considerați o „plebe", „tolerați" în propria lor țară, ei erau supuși, în plus, unei ofensive de convertire la calvinism. Ca și alte încercări anterioare, aceasta nu va avea succes, românii arătîndu-se profund atașați religiei lor „schismatice", nerecunoscute oficial. Trimișii papei au optat pentru o formulă de compromis, care să nu modifice riturile și obiceiurile tradiționale. Se ofereau, totodată, o serie de avantaje dintre care cel mai însemnat urma să fie statutul de egalitate cu locuitorii de alte naționalități și credințe, mai pe scurt ieșirea din starea de iobăgie în care se aflau aproape toți românii, inclusiv preoții.

Modalitatea aleasă a fost cea a unirii cu biserica Romei a clerului ortodox și, implicit, a comunității românești. Exista un precedent, cel al bisericii catolice ucrainene, constituită în același mod, cu un secol mai devreme. Se cerea preoților și ierarhilor să recunoască patru puncte dogmatice, considerate esențiale, cel mai important fiind acceptarea papei drept cap al bisericii universale. Se garanta, în schimb,

respectarea tuturor rînduielilor bisericești anterioare, precum și ridicarea preoților români pe o treaptă egală cu slujitorii celorlalte culte. În cele din urmă, după o intensă activitate de convingere, un sinod ținut la Alba Iulia în septembrie 1700, a consacrat Unirea în condițiile amintite. În anul următor, mitropolitul Atanasie Anghel a fost hirotonisit „episcop al națiunii române". Actul unirii a întîmpinat opoziție atît din partea guvernului și Dietei Transilvaniei — care au sesizat implicațiile asupra statutului românilor — cît și din partea ierarhiei ortodoxe : patriarhul din Constantinopol l-a pus sub anatemă pe noul episcop, schimbîndu-i numele în Satanasie.

O parte din români, în ciuda persecuțiilor ce au urmat, au rămas fideli legii vechi, ceea ce-l va face pe un protopop unit să scrie : „tare mă tem... că vom rămîne numai cu ura între frați și cu mustrarea cugetului".

O ISTORIE GLORIOASĂ. Unirea (sau Uniația, cum se mai spune) a fost sancționată printr-o diplomă imperială care prevedea în mod explicit shimbarea stării țăranilor români ; trecînd de la noua religie, ei deveneau egali cu „toți ceilalți fii ai patriei, iar nu numai tolerați, ca pînă acum". Din păcate acest punct nu s-a aplicat, iar atunci cînd a ajuns episcop un om curajos și integru — Ion-Inocențiu Micu — care a pretins respectarea sa, curtea de la Viena i-a comunicat că originalul diplomei... s-a pierdut. Nu era ultimul caz de rea-credință din partea unei mari puteri...

Printr-o luptă constantă — în care, în cele din urmă, a fost înfrînt, fiind silit să abdice — episcopul Inocențiu a reușit să sporească prestigiul Bisericii sale. El a obținut un loc în Dietă — era primul român care pătrundea în acest for. Sediul episcopiei a fost stabilit la Blaj, unde s-a construit o catedrală impunătoare și s-au întemeiat o mînăstire și un seminar. Anual, trei elevi urmau să studieze la Roma, la Colegiul de Propaganda Fide. Această ultimă prevedere urma să se dovedească dintre cele mai importante.

Într-adevăr, deși înființată din inițiativă externă, Biserica Română Unită a devenit cu timpul un factor de cristalizare a conștiinței naționale a românilor. Reluarea legăturilor spirituale cu Roma — chiar dacă implica o subordonare — a însemnat, printre altele, contactul cu latinitatea, componentă esențială a specificului românesc. Corifeii Școlii Ardelene — cu rolul lor binecunoscut în istoria culturii românești — erau clerici greco-catolici, foști studenți la Roma sau Viena. În marile momente ale istoriei Transilvaniei, „uniții" au deținut rolurile de frunte. Eminescu însuși privea Blajul ca pe o „mică Romă", un focar de cultură, nu doar pentru greco-catolici, ci pentru toți românii.

În paralel s-a menținut, în condiții mai grele, comunitatea românilor ardeleni ortodocși sau „neuniți". În 1848 episcopii ambelor biserici se aflau în fruntea credincioșilor pe Cîmpia Libertății de la Blaj. Sub păstorirea mitropolitului Andrei Șaguna, biserica ortodoxă română din Transilvania s-a despărțit de cea sîrbească, iar Sibiul a devenit un al doilea centru polarizator al românilor.

Anul 1848 nu a fost singurul moment în care cele două biserici au stăruit împreună pentru drepturile națiunii lor. Dintre memorandiștii de la 1892, jumătate erau de religie greco-catolică, cealaltă jumătate — ortodocși ; printre ei se numărau și clerici de ambele rituri. Din delegația ce a adus regelui Ferdinand moțiunea de Unire votată la Alba Iulia în 1918 făceau parte episcopii Miron Cristea (ortodox) și Iuliu Hossu (unit) ; amîndoi aveau să ajungă mai tîrziu în fruntea ierarhiilor lor.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, Biserica Română Unită cu Roma avea cinci eparhii — puse sub autoritatea unui mitropolit cu sediul la Blaj — peste 2 000 de biserici și circa 1,5 milioane de credincioși, majoritatea în Ardeal. Prin lege, ea avea întîietate față de celelalte biserici creștine, cu excepția celei ortodoxe, dominantă în stat.

UN ABUZ ȘI URMĂRILE LUI. Odată instalat solid la putere, regimul comunist nu a tolerat prea mult Biserica Unită. Nici relația cu Roma, nici caracterul ei național nu-i puteau fi pe plac. În 1946, Stalin suprimase biserica unită din Ucraina ; exemplul a fost urmat. La 1 Decembrie 1948 (ironie sinistră !), un decret hotăra desființarea Bisericii Române Unite și confiscarea tuturor bunurilor sale. Bisericile și casele parohiale au trecut în cea mai mare parte la Biserica Ortodoxă, iar celelalte clădiri — școli, seminarii, mînăstiri, reședințe — în patrimoniul statului. Decretul fusese precedat de un simulacru de sinod — înscenat prin presiuni ușor de bănuit — care pretindea să anuleze deciziile din 1700. Ierarhii și majoritatea preoților uniți n-au acceptat dictatul. Toți episcopii și un mare număr de preoți și credincioși au ajuns în închisori ; mulți și-au lăsat acolo viața sau sănătatea. Mitropolitul Iuliu Hossu, eliberat într-un tîrziu din temniță, a fost ținut în domiciliu obligatoriu pînă la moarte. Abia după aceea s-a aflat că Papa îl ridicase, cu cîțiva ani mai înainte, la rangul de cardinal.

O parte din credincioși și preoți au reușit să mențină, în catacombe, spiritul Bisericii greco-catolice. Ceilalți s-au resemnat în cele din urmă, luînd drumul lăcașelor ortodoxe sau romano-catolice. Timp de patruzeci de ani, pentru cea mai mare parte a poporului român, Biserica Unită a existat doar ca o amintire tot mai palidă, întreținută doar de memoria celor mai vîrstnici și de unele emisiuni de radio străine. În lucrările oficiale se pomenea rareori despre ea și numai pe ocolite. Personalități de vază ale comunității greco-catolice, cum ar fi Iuliu Maniu, fuseseră ele însele practic eliminate din istoria oficială.

Toate acestea au durat pînă în decembrie 1989. În primele zile de după marea schimbare, printre multele imagini de toate felurile care s-au succedat pe micile ecrane a fost și aceea, emoționantă, a supraviețuitorilor ierarhiei greco-catolice. Țara afla, astfel, că Biserica Română Unită era încă vie. Unul din primele decrete ale puterii provizorii a anulat infamul decret din 1948. În atmosfera exuberantă care domnea pe atunci se putea crede că, printr-o simplă abrogare, lucrurile ar putea reveni la starea lor de dinainte. A devenit destul de repede clar că era necesar un nou act legislativ. El a fost votat de C.P.U.N. în una din acele ședințe de neuitat de la sfîrșitul lui aprilie. Se dispunea, în principiu, retrocedarea bunurilor și clădirilor aflate în posesia statului, cu excepția moșiilor ; soarta clădirilor din patrimoniul Bisericii Ortodoxe — biserici și case parohiale, în trecut greco-catolice — urma să fie decisă prin tratative între cele două culte.

LITURGHII ÎN AER LIBER. Acest decret s-a dovedit mai ușor de formulat decît de aplicat. Statul — se afirmă la Secretariatul de Stat pentru Culte — își îndeplinește cu bună credință obligațiile asumate. S-au constituit comisii — cu participarea greco-catolicilor — care inventariază, pe bază de documente, clădirile „civile" ce urmează să fie restituite. Există, însă, aspecte practice care îngreunează acest proces : multe din clădiri adăpostesc în prezent școli, case de copii, muzee pentru care trebuie găsite alte spații, ceea ce nu este ușor în actuala situație a fondului locativ. Este și cazul palatului mitropolitan de la Blaj, din care s-a eliberat doar un spațiu simbolic, restul fiind ocupat de un muzeu care urmează să fie mutat în alt sediu. Totuși, se pare că retrocedarea clădirilor preluate de stat este în curs de finalizare ; acolo unde a fost posibil s-au amenajat chiar spații pentru desfășurarea serviciilor religioase.

Acest lucru a fost necesar deoarece lucrurile stau mult mai rău în ceea ce privește bisericile propriu-zise, adevăratul măr al discordiei. Pînă în prezent s-au restituit, în toată țara, doar trei, din care una în București, abandonată de cîțiva ani deoarece se afla în zona demolabilă a „centrului civic" (pe str. Acvilei). În consecință, liturghiile greco-catolice se oficiază, deocamdată, mai mult în aer liber— în piețe, parcuri sau pe stadioane — sau în case particulare. Chiar și solemnitatea înscăunării noului mitropolit, dr. Alexandru Todea, a avut loc pe Cîmpia Libertății și nu în catedrala de la Blaj.

În problema bisericilor, statul nu dorește să-și asume alt rol decît cel de mediator, dacă va fi solicitat. Cu totul altfel văd lucrurile reprezentanții Bisericii Române Unite. În opinia lor, întrucît statul este cel ce a confiscat bisericile în 1948, tot el trebuie să le restituie acum. Pe plan juridic, litigiul este doar cu statul, căruia i se sugerează se emită un nou decret prevăzînd „restitutio in integrum". În fapt, este pusă în cauză și ierarhia ortodoxă, unii prelați fiind acuzați de organizarea unei „campanii de denigrare", cum se menționează într-o declarație semnată, în numele Bisericii Unite, de pr. Tertulian Langa. Considerînd că a epuizat toate căile de apel în țară, Biserica își manifestă intenția de a se adresa instanțelor internaționale : „Statul nostru nu se va putea întoarce în Europa fără Biserica Română Unită, ci doar împreună cu ea."

Restituirea integrală nu este cu putință, răspund reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române. Problemele credincioșilor greco-catolici — care ar fi mult mai puțini decît înainte de război — sînt de înțeles, dar, în interpretarea Bisericii Ortodoxe, lăcașurile de cult sînt nici proprietatea statului, nici a bisericii, ci a comunităților parohiale, singurele care pot hotărî atribuirea lor. Oficierea de liturghii în cele două rituri, alternativ, în aceeași clădire, ar fi dificilă din cauza neîncrederii enoriașilor ortodocși față de greco-catolici. În cazul în care majoritatea credincioșilor unei parohii s-ar pronunța pentru Biserica Unită, clădirea va reveni acesteia : în ultimă instanță, oamenii vor decide, ni s-a spus la biroul de presă al Patriarhiei.

Din păcate diferendul s-a amplificat, ajungîndu-se, pe plan local, la incidente regretabile (și regretate de ambele părți), cum au fost cele de la Baia Mare, în ziua înscăunării unui episcop ortodox într-una din bisericile controversate.

Acuzațiile reciproce au crescut în intensitate : se evocă o anume complicitate a ierarhiei ortodoxe cu puterea comunistă, acuzație respinsă prin amintirea numeroșilor clerici ortodocși care au zăcut, și ei, ani grei în închisoare. Momentului 1948 i se contrapune momentul 1700, cînd trupele habsburgice ar fi comis destule nelegiuri împotriva celor refractari la uniație.

Dincolo de asemenea controverse teoretice, este limpede că o soluție va trebui găsită curînd, situația credincioșilor lipsiți de un lăcaș de rugăciune devenind intolerabilă. Cheia problemei va fi găsită atunci cînd cele două Biserici își vor aminti că, în momentele grele ale istoriei, înaintașii lor au stat alături. Cîteva cuvinte dintr-un mesaj al Grupului de Reflecție pentru Înnoirea Bisericii (ortodoxe) pot fi subscrise, cu siguranță, de credincioșii ambelor culte : „Nădăjduim că între cele două Biserici naționale se va instaura cît de curînd legătura păcii și a iubirii în același Domn Isus Hristos".

Alexandru Antonescu

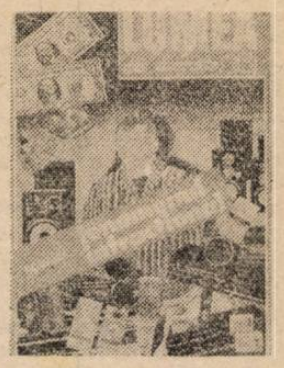

Alarmă!

Fenomenul infracțional

Sîntem într-o perioadă de tranziție — spre deplina democrație, spre economia de piață, spre un alt fel de societate decît cel impus în ultima jumătate de secol în România. Cum va arăta acest nou fel de societate nu prea știe nimeni. Știm, însă, cu toții, cum am vrea să fie : mai dreaptă, mai bună, mai prosperă și, nu în ultimul rînd, mai sigură.

Se vorbește azi — de la președintele țării la „simplul cetățean" și de la ministru la „simplul gazetar" — despre „criza morală" a societății românești. Cu alte cuvinte, despre răsturnarea vechiului sistem de „valori" și constrîngeri comuniste și neînlocuirea sa, deocamdată, cu nimic altceva, despre terenul cîștigat tot mai mult de intoleranță și violență, de patima dezlănțuită irațional și iresponsabil, despre sentimentul, tot mai apăsător, pentru cetățean, al insecurității. E clar, pentru toată lumea, că, în vremurile tulburi pe care le trăim, au înflorit hoția, specula, contrabanda, tîlhăriile, violurile, abuzurile de tot felul, omorurile, într-un cuvînt delincvența.

Nu este vorba de fenomene noi. Acte de încălcarea legii au fost destule și înainte de revoluția din decembrie anul trecut, chiar dacă numărul și gravitatea lor erau diminuate cu bună știință, invocîndu-se „rațiuni superioare". În condițiile dictaturii, era de neconceput a admite că societatea socialistă multilateral dezvoltată permite, ba chiar stimulează, actele de abuz și necinste, de imoralitate, de flagrantă încălcare a legii.

După revoluție, dezvăluirea faptelor antisociale a devenit curentă în paginile ziarelor, la radio sau televiziune. Brusc, cetățeanului român i s-a adus la cunoștință — mai bine zis, i s-a confirmat — că, nu numai în „lumea capitalului", ci și la noi, există mulți, din ce în ce mai mulți hoți, criminali, prostituate, tîlhari.

Dezvăluirea faptelor nu a urcat însă pînă la cauze. Explicațiile s-au oprit cel mai adesea la atmosfera de instabilitate postrevoluționară din țară, care, între altele, a zdruncinat regulile firești ale moralei publice, raporturile dintre oameni, relațiile unor indivizi cu societatea, cu instituțiile ei. Este invocată, în acest sens, ideea atotcuprinzătoare a „libertății sau democrației prost înțelese".

Fondul general al degringoladei este, însă, doar cadrul favorizant, nu suficient pentru explicarea mutațiilor din comportamentul unor oameni care, pînă ieri, erau niște cetățeni onești, iar, azi, au devenit elemente antisociale. Motivele sînt, probabil, mult mai diverse și ele ar trebui să facă obiectul atenției unor cercuri specializate și interesate de fenomenele frapante ale perioadei de tranziție, de la politicieni la juriști și psihologici. Pentru că nu ne poate fi indiferent dacă vom „intra în Europa" cu faima unei națiuni iubitoare de lege, ordine și dreptate sau a unui popor necivilizat, dominat, între altele, de regulile necinstei, hoției, bunului plac și lipsei de măsură.

În ce ne privește, ca ziariști, nu putem decît să înregistrăm fenomenul creșterii îngrijorătoare a delincvenței. Încercînd, pe măsura posibilităților, a găsi, totuși, unele explicații, nu putem trece cu vederea două aspecte, aparent fără legătură, dar care, privite mai atent, se completează, fiind vorba, în esență, de același atentat, fie și în forme subtile, la viața și liniștea omului, la asigurarea unor condiții de normalitate și civilizație pentru societatea românească.

Constatăm, astfel, că prea multe întrebări s-au acumulat și au rămas fără răspuns în aceste luni care au trecut de la revoluție. Au crescut nerăbdarea, intoleranța, uneori cu aspecte etnice, religioase, violența, confruntarea între diverse grupuri, dezbinarea și ura. Orbit de o declarată pasiune politică

Cauze vechi și noi

Care sînt însă cauzele acestui fenomen al delincvenței ? Desigur că trebuie să existe niște pîrghii care, la o analiză mai atentă, se dezvăluie în chip mai mult sau mai puțin spectaculos.

În primul rînd, vom preciza cauzele vechi, adică acele elemente care își găsesc reflexele în maladia societății de azi, și anume : situația economică și politică, ignoranța, incultura, lipsa de informații, inexistența unor modele umane. Astfel, este ușor de sesizat raportul de cauzalitate între situația materială a societății, ce a adus în stare de precaritate majoritatea familiilor din România, și infracționalitate. În lipsa condițiilor elementare necesare unui trai decent, în situația supunerii conștiinței față de stomac, bineînțeles că principiile moralei (de altfel insuficient consolidate) au ajuns să fie încălcate în mod frecvent, iar legile autoconservării au început să devină suverane. Furturile, tîlhăriile, șantajul și abuzurile s-au înmulțit și au constituit, în același timp, canalul de scurgere al energiilor sociale, căci multiplele constrîngeri devenite legale au determinat refularea multor porniri firești. Astfel, dacă urmărim scrierile lui Freud, vom afla că orice pornire refulată se metamorfozează în străfundurile ființei umane și iese apoi la suprafață în mod neașteptat uneori, ca o manifestare a patologicului. Așadar, condițiile materiale, determinante pentru cei mai mulți dintre oameni, au dus la agresarea moralității publice. Același efect l-au produs lipsa de informații și incultură prin pierderea termenelor de comparație cu alte societăți, a reperelor etice, creîndu-se, de fapt, o reducere a individului la condiția subumană. Și, precum funcționarul lui Kafka, transformat în gîndac, oamenii s-au trezit metamorfozați în niște viețuitoare care luptă numai pentru a supraviețui în concret.

De asemenea, ateismul propulsat din toate direcțiile (prin școală și prin obstacolele ridicate în calea exercitării cultelor) a contribuit la încălcarea legilor pe care morala le ridică, a făcut ca „teama de Dumnezeu" să nu mai existe nici măcar ca precept educațional.

O altă cauză, de data aceasta exterioară, o constituie neîncrederea în justiție, fie datorită corupției reprezentanților ei, fie ca urmare a ineficienței sau absurdității legilor juridice. Oamenii au văzut în justiție un instrument al Puterii și au pierdut considerația față de această instituție și față de toate emanațiile ei. Această justificată, de altfel, ignorare a unor legi s-a extins, din păcate, asupra întregii construcții legislative care include și norme valide ce și-au găsit permanent legitimitatea, provenind din chiar Dreptul roman. Și astfel, astăzi, datorită și înlăturării multor restricții, se face abstracție de aproape orice fel de lege.

Fiindcă tot am atins problema justițiarilor, care ar fi trebuit să constituie prototipuri în societate, vom spune că o altă cauză este cea a inexistenței unor modele, unor figuri de lideri sau portrete sociale pe care masele să le urmeze libere și conștiente. (Dizidenții au fost cei care au mai polarizat atenția celor mulți, dar aceștia ajungeau în prim plan numai datorită unei singure laturi a caracterului idealului de om : curajul. Trebuiau pentru a contribui la oferirea unei juste ierarhii de valori mult mai multe.) Și, cum există în psihologia socială o teorie a lui Gabriel Tarde, care susține că „societatea este o colecție de ființe pe cale de a se imita între ele sau care, fără a se imita în prezent, se aseamănă, trăsăturile lor comune fiind vechi copii după același model", se poate constata cum, trăind într-o societate în care incapacitățile, nonvalorile erau propulsate, marea majoritate a indivizilor a avut astfel de modele de „imitat". Iar la toate acestea se adaugă și faptul că astăzi, acele portrete nu sînt incinerate, ba chiar protejate, ceea ce face ca abulia morală a colectivității să crească.

Am intrat astfel în sfera noilor cauze ale infracționalității, astfel de sisteme de valori după care să se conducă în viață individul lipsind și astăzi, iar acest vid moral ducînd la comportament anarhic și implicit ilegal. Instabilității politice a societății românești de după decembrie 1989 — instabilitate creatoare, în sine, de violențe și infracțiuni, așa zis politice — i s-a adăugat proasta înțelegere a libertății („sînt liber să fac tot ce doresc, deci și să

(sau mînat, în mod conștient, de rivalități de grup), un individ sau mai mulți iau cu asalt, cu pietre sau ciomege, un grup advers. La prima vedere, este vorba de o „atitudine politică". Ea se soldează, însă cu rănirea adversarului, căruia, practic, i se pune viața în pericol. Se poate vorbi, în acest caz, numai de o înfruntare de opinii politice sau de un delict, de o încălcare a prevederilor Codului penal (încă în vigoare !) ? Este o întrebare căreia factorii de răspundere nu par a-i fi găsit încă răspunsul.

Apoi, este o axiomă starea de sărăcie, chiar mizerie, și, implicit, nivelul redus de educație al unei părți însemnate a populației. Cel puțin în prima sa parte, implementarea măsurilor de reformă economică presupune, cu toate anunțatele măsuri de protecție socială ale guvernului, o creștere a pauperizării unor categorii, în special de la periferia societății. Adică, tocmai din rîndul cărora se recrutează, de obicei, cohortele celor certați cu legea. În aceste condiții, este de așteptat o sporire a fenomenului infracțional ? De fapt, în perspectiva datelor înregistrate în ultimele luni, la ce ne putem aștepta ?

Dialog despre „hoți" și „poliție"

În biroul d-lui general-maior IOAN GEORGE DĂNESCU, *secretar de stat, șeful Departamentului Poliției*, discutăm despre „recrudescența semnificativă, aș putea spune chiar îngrijorătoare, a fenomenului infracțional" — după cum remarcă domnia sa. Sînt invocate, drept argumente în acest sens, cele 53 911 de infracțiuni, săvîrșite de 47 404 persoane, care au fost constatate de unitățile de poliție în primele 11 luni ale acestui an.

În frunte — ni se precizează — se situează infracțiunile săvîrșite prin violență. Nu numai datorită gravității lor, a pericolului social deosebit pe care îl prezintă, cît pentru a ni se atrage atenția că se asistă la „o veritabilă explozie a violenței, cu precădere a violenței extreme (omoruri, loviri cauzatoare de moarte, tentative de omor etc.)". Cele 4825 fapte cu violență, constatate în cele 11 luni amintite, ar reprezenta astfel o creștere cu 2 904 cazuri față de perioada similară a anului precedent. Dintre acestea, 667 sînt omoruri (care cresc cu 352 cazuri), 417 sînt tentative de omor (+270) ; 165 loviri cauzatoare de moarte (+40 — n.n.) ; 605 vătămări corporale grave (+203 — n.n.) ; 857 violuri (aproape s-au dublat) ; 1463 tîlhării (creștere cu 991 cazuri) și 651 ultraje (cu 561 mai multe).

În primele nouă luni, au fost descoperite infracțiuni în dauna avutului public (delapidări, furturi, înșelăciuni, acte de dare și luare de mită, speculă și contrabandă), toate însumînd un prejudiciu de 311,2 milioane lei. De asemenea, au fost înregistrate 17516 de fapte penale în dauna avutului personal (furturi, înșelăciuni).

La prima vedere, sînt simple cifre — seci, dure ca și faptele pe care le definesc. În spatele lor sînt însă făpturi — oameni de diverse vîrste, condiții, ocupații sau, cei mai mulți fără ocupație, și — de ce nu ? — poate cu convingeri politice. Tragic este că, din totalul celor 42 906 persoane învinuite de comiterea unor fapte cu caracter penal, într-un interval de nouă luni, 3 993 sînt minori, iar alți 16 520 tineri între 18—30 de ani. De asemenea, reține atenția faptul că 11 450 sînt fără ocupație, 7 345 — cu antecedente penale, iar 4 500 — infractori voiajori.

Mulți — 7 167 — au fost prinși în flagrant, nu de puține ori cu sprijinul cetățenilor cinstiți. Culmea e — observa dl. general Dănescu — că s-ar fi furat și mai mult, în aceste luni, dacă hoții acum fericiți posesori de pașapoarte și ai dreptului de liberă circulație, nu s-ar fi dus să fure și prin alte țări.

Evocînd un studiu de opinie privind evaluarea percepției sociale asupra poliției române ca instituție în sistemul statului de drept, studiu în curs de definitivare, dl. general-maior Dănescu ne mărturisește că a rămas plăcut surprins să constate că cel puțin eșantionul de cîteva mii de persoane sondate apreciază munca poliției, cerîndu-i să fie întotdeauna fermă față de infractori și declarîndu-se gata să sprijine forțele de ordine în prinderea infractorilor și aducerea lor în fața justiției. „Mă văd obligat să subliniez — ne declară interlocutorul — că, într-o colectivitate în care membrii ei sînt de partea legii, a adevărului și dreptății, deci, într-un stat de drept, poliția este încurajată și sprijinită să-și facă datoria".

Cu aceasta ajungem la problema : cum înțelege poliția să combată fenomenul infracțional ?

Respingînd ceea ce a numit „afirmații tendențioase, lansate mai demult, de persoane neavenite, potrivit cărora poliția ar fi slabă, timorată de un sentiment de culpabilitate", dl. general a apreciat că în poliție există „un fond de cadre bine pregătite profesional, curajoase, dăruite ideii de a-și face datoria în orice împrejurare". „Deși nu dispunem decît de o dotare tehnică minimă, deși sîntem tracasați zi și noapte de numeroase solicitări (între care, asigurarea desfășurării în bune condiții a întrunirilor publice, fenomen nou apărut în peisajul intern românesc), totuși, am reușit să descoperim autorii de infracțiuni, inițial necunoscuți, într-un procent de 91,4 la sută, față de alte poliții, mult mai bine dotate și cu efective mai mari decît poliția română care a avut în acest domeniu rezultate de circa 30—40 la sută". Însuși faptul că, de la revoluție și pînă acum radioul, televiziunea informează zilnic opinia publică despre diferite aspecte ale infracționismului a fost apreciat prin prisma faptului că polițiștii își fac datoria.

Totuși, cum se pot preîntîmpina cazuri precum cel din zona Sf. Gheorghe din Capitală, cînd polițiștii au fost agresați ?

Cazul este, de-acum, cunoscut de populație. Ce-ar mai fi de adăugat ? Poate doar faptul că, în alte țări, așa ceva nu s-ar fi putut întîmpla. Totul depinde de oameni, de înțelegerea lor, de atitudinea lor vizavi de actele huliganice ale unor indivizi. Dacă 10—15 cetățeni ar fi spus : „oameni buni, nu vă lăsați înșelați, nu sînt teroriști, sînt polițiști care au încolțit un răufăcător, să-i ajutăm !", lucrurile nu ar fi luat turnura deja cunoscută. Vedeți ? Infractorii înrăiți au prins „șpilul", cum se spune, și atunci cînd sînt încolțiți, strigă : „teroriștii !" (se poartă, nu ?), așa cum făceau și hoții urmăriți, ca să-și deruteze urmăritorii.

Și încă un aspect : în contextul în care au fost agresați, polițiștii nu au folosit armele, pentru că și-au dat seama că ar fi putut răni oameni nevinovați, curioși care, în astfel de situații, sînt dornici să afle ce se întîmplă.

Care este atitudinea poliției față de țigani ?

Întrebarea mă surprinde, oarecum, din simplul motiv că poliția nu are nimic cu țiganii. Dacă însă mă întrebați despre infractorii-țigani, ei se „bucură" de același tratament ca toți ceilalți. N-am făcut, nu facem și nu vom face niciodată discriminări : cine încalcă legea este obligat să suporte consecințele !

De altfel, eu am avut o întîlnire cu cîțiva lideri ai țiganilor și am discutat aceste aspecte. Și ei au fost de acord că țiganii în-

„Nu suport ideea de violență"

Titlul este o mărturisire pe care dl ministru de interne DORU VIOREL URSU, **a făcut-o ziariștilor întîlniți a doua zi după mitingul Frontului Salvării Naționale, din 20 noiembrie. Inițial, întîlnirea a fost concepută, se pare, pentru o mai bună cunoaștere reciprocă a punctelor de vedere asupra interpretării actelor de violență care au însoțit amintita întrunire a formațiunii guvernamentale. Dar dialogul dintre conducerea Ministerului de Interne și presă s-a trannsformat, în cele din urmă, într-o lungă discuție despre „cum pot fi străbătute cu bine lunile următoare", respectiv, despre „găsirea formelor necesare pentru oprirea escaladării violențelor, atît pentru siguranța noastră, cît și pentru imaginea țării în străinătate".**

Simt că trăim cu toții un moment tensionat în care poliția, Ministerul de Interne sînt chemate să răspundă unor probleme care tind să depășească Bucureștiul ; e vorba nu numai de delincvență, ci și de violența de stradă — arăta dl. Doru Viorel Ursu. Sîntem singura forță legitimă care trebuie să asigure un climat de ordine, legalitate, liniște — aprecia domnia sa, lansînd un apel către ziariști : Putem să fim alături și, fără să ne abatem, fiecare, de la scopul și sarcinile sale, să oprim acest proces de degradare, de confruntare, de convulsie — a afirmat dl. ministru, care a fost de părere că „o stare deosebit de complexă există în România, în Europa și în lume. Se simte mirosul prafului de pușcă".

Reacțiile interlocutorilor au fost numeroase și extrem de diverse. Obligați a fi la fața locului, uneori, devenind ei înșiși victime ale momentelor de haos, cei mai mulți dintre ziariștii prezenți au părut mai preocupați de combaterea cauzelor, decît de condamnarea efectelor. Oricum o idee evasiunanimă a fost că organele de ordine trebuie să-și facă datoria și legile să fie aplicate în litera și spiritul lor. A acționa în baza vechilor legi, încă în vigoare de altfel — s-a spus —, pare unora în mod greșit, un act de „ceaușism". De parcă violul, tîlhăria, furtul ar putea fi altfel judecate azi decît în trecut.

încalc legile"). Inerentă noii democrații, această situație contribuie la accentuarea delincvenței, fapt sprijinit și de inexistența la ora actuală a unei forțe de coerciție valide și deplin legitime în stat. Astfel, efectele guvernării, decretele și hotărîrile nu-și găsesc acoperirea în societate, fiind lipsite de platoșa proteguitoare a elementului de constrîngere.

Situația economică în continuare precară a țării este în același timp și o cauză nouă, asupra căreia nu vom mai insista decît pentru a menționa că diversele noi reglementări din domeniu au dat naștere la infracțiuni specifice.

Un alt aspect ce contribuie la accentuarea crizei morale a delincvenței și a instabilității societății, îl reprezintă neelucidarea problemelor legate de revoluție, nesoluționarea completă a dosarelor postrevoluționare și a celorlalte întrebări rămase suspendate. Persistă încă suspiciunile, se nasc extremismele de atitudine, se nesocotește dorința de liniște publică, se accentuează contururile neregulate ale societății.

Problema devine însă acută, constatînd că acest sindrom al infracționalității afectează în primul rînd tinerii, care sînt niște conștiințe încă vulnerabile, și e îngrijorător și trist în același timp să vedem că acestea sînt ferestrele prin care societatea noastră respiră către mîine.

fractori trebuie să răspundă pentru faptele lor, potrivit legii.

Poliția română colaborează cu polițiile din alte țări ? Cum ?

Poliția română este membră a Organizației Internaționale de Poliție Criminală INTERPOL. Spre cinstea noastră, aș dori să adaug că România se numără printre membrii fondatori ai acestei organizații. În afară de colaborarea prin Interpol, avem contacte bilaterale cu polițiile din mai multe țări, îndeosebi din Europa, cu care facem schimb de experiență. Am avut, în acest sens, schimb de delegații de specialiști și cadre de conducere cu polițiile din Franța, Spania, Austria, Belgia, Anglia, Ungaria și altele. Pot să spun că toate aceste contacte au fost utile pentru toți.

Cum apreciați legislația actuală ? Ce așteptați, pe plan legislativ, de la Parlament ?

Dacă vă referiți la legislația actuală privind organizarea și funcționarea poliției, trebuie să vă spun că noi, respectiv Departamentul Poliției, am elaborat un proiect de act normativ pe care l-am înaintat Ministerului de Interne.

De asemenea, ne-am gîndit și la un proiect de cod (statut) al lucrătorului de poliție, care include, în cuprinsul său, norme, reguli, drepturi, îndatoriri profesionale și morale, în concordanță cu reglementările din alte țări și, mai ales, cu o serie de declarații și acte internaționale privind drepturile omului, recunoscute și aplicate de statul nostru.

Cînd acestea vor fi definitivate, ele vor fi aduse în Parlament, pentru dezbateri și adoptare.

„Furăm cu toții, dar..."

Televiziunea a transmis, nu demult, un reportaj despre greva muncitorilor de la o întreprindere care, sub un noian de motive și revendicări, încercau de fapt să-și ascundă nemulțumirea... de a fura mult mai puțin decît unii reprezentanți ai conducerii fabricii. Oricît de stupefiantă ar părea o asemenea realitate, ea există, totuși. Mai mult, s-a răspîndit destul de mult în condițiile ultimelor luni, cînd spiritul de responsabilitate față de avutul public a scăzut vertiginos și direct proporțional cu dorința de chivernisire a multora din concetățenii noștri, dispuși să-și asume chiar riscurile implicate de încălcarea legii. Asta în cazul în care sînt „prinși", ceea ce nu e obligatoriu...

Așa se face că o muncitoare declara, cu seninătate, în fața camerei de luat vederi : „Am furat cu toții, dar conducerea a furat mai mult". Deci, nu faptul în sine, furtul îi stîrnea sfînta indignare, ci abilitatea altora de a băga mîna mai adînc în averea fabricii. Că situația semnalată de televiziune nu e singulară o dovedesc datele poliției, care consemnează creșterea cu 4 171 de cazuri a furturilor comise, în 11 luni ale anului, în dauna avutului public (de la 4 770 anul trecut, în aceeași perioadă, la 8 941).

Chiar și aceste cifre nu sînt decît „o copie palidă a realității — afirmă dl. **colonel** ILIE VOICU, *șeful Direcției Economice din Departamentul Poliției* — deoarece ele nu includ decît cazurile care au putut fi depistate. Starea de lucruri reală ar putea fi mult mai gravă în circumstanțele în care punctul de vedere al celor însărcinați cu apărarea avuției naționale nu s-a mai manifestat aproape deloc. Anul acesta, de pildă, CFI-ul a fost aproape inexistent. Unii conducători de întreprinderi nu i-au mai recunoscut utilitatea, în plus nu și-au mai valorificat inventarul, nu se cunosc situațiile gestiunilor, rămase neîncheiate datorită evenimentelor de la sfîrșitul anului trecut.

Există, apoi, dezastrul de pe șantierele abandonate, furturile, degradările. Un alt aspect al delictelor economice sînt abuzurile, neglijențele în serviciu, înșelăciunile. Actele de neglijență sînt incomensurabile, ca și furturile rezultate din acestea, incendiile, avariile.

Nu se mai fură cu „bucata" sau cu „kilogramul", ci cu „tona" și „milionul". La Întreprinderea „Acumulatorul" din București, prin sustrageri repetate, au fost scoase 50 de lingouri de plumb, în valoare de 1,5 milioane lei. Cauza principală : neefectuarea controlului de gestiune pentru descoperirea operativă a lipsurilor.

Democrația a fost înțeleasă de unii ca un drept de a face orice, de a eluda, pe orice cale, legea, dar ea presupune, în primul rînd, tocmai respectul față de lege — subliniază col. Voicu. Toată lumea — apreciază el — vorbește de bișniță, speculă, corupție, uitînd, însă, că acestea sînt fenomene determinate de cauze obiective. Se caută efectele, nu cauza — lipsa produselor !

Pe de altă parte — e de părere șeful „economicului" — „toată lumea dă în poliție", toți se întreabă : „Ce face poliția ?" sau „Ce nu face poliția ?" Dar — consideră el — poliția nu este consultată atunci cînd se abrogă un articol de lege care, practic, o lasă fără instrumentul juridic care să-i permită, de pildă, să sancționeze actul în sine de speculă. Cît privește actele de corupție, de genul dării și luării de mită, „unii s-au făcut oameni", în ultima vreme, numărul cazurilor pe care a putut să le depisteze poliția fiind cu totul nesemnificativ.

Starea generală se reflectă și în circulație

În România, există 3 milioane de posesori de permise de circulație. Dacă numai 1 la sută nu respectă regulile de circulație, e de ajuns ca traficul general să fie perturbat, cu toate consecințele decurgînd din aceasta.

Printre cuceririle revoluției din decembrie s-a numărat și ridicarea restricțiilor de circulație. Benzina s-a scumpit, dar se găsește. Mulți români și-au adus mașini din străinătate. Mulți străini ne vizitează țara la volanul mașinii proprii, neadaptate la condițiile noastre de circulație și, în primul rînd, la drumurile noastre. Ce consecințe au avut toate acestea asupra modului în care s-a circulat în România ultimelor luni ?

Dl. *general* MIHALACHE STOLERU, *șeful Direcției Circulație*, consideră că, imediat după revoluție... „a existat o criză mai accentuată a poliției inclusiv în domeniul circulației", dar că tot cei de la circulație au fost cei care „au intrat mai repede în normal". Explicația : participanții la trafic sînt obișnuiți cu agenții și majoritatea le apreciază rolul de a veghea la fluența traficului, de a-i apăra de a fi răniți, accidentați, de a li se strica mașinile.

Care sînt cele mai frecvente încălcări ale regulilor de circulație ?

De la începutul acestui an, au crescut o dată și jumătate numărul de contravenții prin consumul de alcool, atît la amatori, cît și la profesioniști. Sînt mai multe depășiri ale normelor de viteză, nerespectări ale acordării de prioritate. Mai ales tinerii conduc fără permis. Se produc multe accidente și pe fondul lipsei de îndemînare, cu consecințe grave — pierderi de vieți, imposibilitatea de a mai avea permis.

Procuratura — încotro?

Explozia infracțională cu care ne confruntăm astăzi, explicată și de Procuratură prin cauze economice, dar și prin ignoranța social-politică, ne face să ne întrebăm ce se întreprinde, la diverse nivele, pentru a o stăvili. Ce face Procuratura, în concret : ce posibilități are, ce lipsuri interne și ce abilitări legale ?

În primul rînd, vom spune că a fost înființat, la nivelul Procuraturii Generale, Serviciul de Criminologie, compartiment care se ocupă cu studierea fenomenului delincvenței, cu cercetarea, fără prejudecăți, a cauzelor sale profunde — avînd în vedere și explicațiile sociale, mult invocate înainte, dar și aportul tarelor ereditare și al specificului psihologiei individuale. După o perioadă de „moarte clinică" a științei criminologiei, se încearcă reiterarea efortului de a pătrunde în adîncime fenomenul infracțional. Iată, deci, că roțile angrenajului Procuraturii se mișcă într-un sens nou, cel al abordării globale a fenomenului și al corelării sale cu date concrete, furnizate chiar de practicieni.

Există însă și aspecte care creează impresia de pasivitate — impresie datorată poziției de intermediar între poliție și justiție pe care o are procuratura. Astfel, procurorul primește de la polițist, care a identificat persoana, cazul și datele referitoare la el : acesta analizează, completează și decide dacă există motive legale pentru trimiterea în judecată, iar judecătorul va fi cel care va stabili, în spiritul legii și după o ascultare a tuturor celor implicați, soarta cazului respectiv. Aceasta reprezintă o imagine stilizată a drumului pe care îl parcurge un caz de încălcare a legii, în care societatea este afectată în mod direct sau indirect. Dacă poliția, din diverse motive, nu satisface necesitățile de asigurare a liniștii publice, prin depistarea infractorilor și a infracțiunilor, nici procuratura nu are „materie primă" pe care să înceapă să o „prelucreze" din punct de vedere juridic. În acest context, se ridică și problema dosarelor postrevoluționare, pe care, după cum afirmă un purtător de cuvînt al acestei instituții, procuratura a fost nevoită să le rezolve singură, fără vreun alt sprijin din partea organelor obligate la așa ceva, tocmai datorită suspiciunilor ce planează asupra lor, în legătură cu evenimentele din decembrie. Iată, deci, un lanț al interdependențelor ; dacă fiecare verigă nu își desfășoară eficient activitatea specifică, cei care resimțim efectele acestui neajuns sîntem noi, oamenii obișnuiți, cu teama cotidiană de a mai ieși pe stradă.

În plus, cum dinamica faptică a societății trebuie surprinsă, în orice moment, și în eșafodajul legislativ, se pune întrebarea : legile astăzi în vigoare acoperă ele, oare, în întregime realitatea ?

Se pare că nu, dacă ținem seama de multitudinea de infracțiuni comise în realitate (pentru că există o infracționalitate reală — cea care se produce în fapt —, o infracționalitate aparentă — înregistrată în tabelele statistice — și o infracționalitate ocultă — nedeclarată sau nedescoperită) și probabil că, printre feluritele explicații, este și aceea a inexistenței unor legi suficente și... eficiente. Se evidențiază, astfel, marele inconvenient că nu există inițiativă legislativă la nivelul procuraturii, căci includerea ei în sfera executivului (fapt neîntîlnit în legislațiile europene, se pare, excepția Franței, unde, și acolo, se pune problema revizuirii) suprimă această abilitare a practicianului-procuror, de a face propuneri de legi contribuind, din miezul fenomenului, la șlefuirea legislației.

Un fenomen semnificativ pentru gradul de degradare morală îl constituie părăsirea locului accidentului.

Poliția — arată dl. general Stoleru — se preocupă în special de infracțiunile cu pericol deosebit (consum de alcool la volan, vitezomanie etc.), fiind vorba de viața nu numai a celui ce comite infracțiunea, ci și a celorlalți participanți la trafic. De aceea, insistăm în mijloacele de informare, recurgem la amenzi — prin care dorim să evităm ajungerea la situații mai grave, la accidente. E în curs de finalizare proiectul unui Cod rutier, o nouă lege a circulației ce urmează să fie supusă Parlamentului. Este vorba de o lege de cel mai larg interes, fiecare dintre noi fiind fie pieton, fie automobolist, biciclist etc., deci participant, într-un fel sau altul, la trafic. Noua lege — precizează dl. general — se aliniază mai bine atît prevederilor internaționale, Convenției de la Geneva, cît și prevederilor din țări avansate, din punctul de vedere al circulației, din Vest și din Est, unde ne-am documentat (Germania, Spania, Franța, Italia, SUA).

„Închipuiți-vă, au tăiat capetele cîinilor de pază"

Înainte, sistemul de pază la unități publice, economice era mai eficient — ne spune dl. *lt. col.* SANDU FLORIN, *șeful Direcției pază și ordine*. Exista o preocupare — de la director pînă la paznic — pentru organizarea pazei. Acum, se constată dezinteresul, chiar la nivelul conducerii unității care, în fond, are obligația legală să asigure paza, poliția doar sprijinind și controlînd cum se efectuează aceasta. În ce îi privește pe paznici — unii sînt timorați, alții participă ei înșiși la sustrageri.

Oricum, poliția nu poate combate cauzele social-economice (dacă nu sînt alimente — vor fi spargeri de depozite sau magazine; nefiind lemne — sînt atacate pădurile), ci doar condițiile și împrejurările.

Se constată, însă — arăta lt. col Sandu Florin — o răbufnire a ceea ce aș numi „starea latentă a unei boli psihice", larg răspîndite, mai exact o profundă răbufnire a delincvenței, a violenței. La Brăila, de pildă, infractorii au ajuns să taie capetele cîinilor de pază.

Ce măsuri s-au luat pentru contracararea acestor fenomene ?

O recentă hotărîre a guvernului dă posibilitatea conducătorilor unităților să asigure numărul necesar de persoane pentru o pază eficientă, inclusiv se acordă o serie de facilități acestor persoane — prime, spor la salariu, cotă de 10 la sută din valoarea obiectelor depistate etc.

În ce privește problemele ordinii și liniștii publice, pînă la completarea efectivelor, suplimentarea și mai buna dotare cu mijloace, se are în vedere realizarea unei mai mari „mobilități" cu vehiculele existente. De asemenea, constituirea unor brigăzi mobile pentru combaterea parazitismului, „depoluarea" localităților, echipaje mixte cu agenți de circulație. O preocupare e proiectul legii gardienilor publici, cărora ar urma să le revină mai multe atribuții, între care, paza unităților economice, a sediilor filialelor partidelor politice, a transporturilor valorilor monetare, paza demnitarilor etc.

Dreptul omului de a fi ucis?

Un bărbat vine ostenit de la muncă și nervos se răstește la soție să-i aducă mai repede mîncarea. Aceasta, la rîndu-i nervoasă, se întoarce spre el și, cu cratița, îi zdrobește tîmpla. Omul moare, femeia devine o ucigașă.

Este, desigur, o întîmplare nenorocită, căreia, mai mult sau mai puțin inconștient, îi cad victimă cei doi. Dar, voluntară sau nu, este o crimă. Mai puțin cumplită decît bătaia cu cuțite dintre un grup de tineri, stîrniți de cantitatea mare de alcool consumată, conflict căruia îi cad victime doi dintre tineri, dar și o fată care încerca să-i despartă. Sau decît acțiunea premeditată a unor recidiviști, care pătrund cu forța în locuința unor bătrîni, îi schingiuiesc, îi omoară, pentru a-i jefui. Dar, toate, din punct de vedere juridic, sînt crime. Fac parte din capitolul „faptelor comise prin violență extremă", a căror creștere deosebită, de circa trei ori, este semnalată de statistici. Dintre acestea, au sporit îndeosebi numărul omorurilor, al tentativelor de omor, al violurilor, al tîlhăriilor ! Oare acesta să fie dreptul pe care ni l-am cîștigat prin libertatea conferită oamenilor de revoluție — dreptul de a fi ucis ? — se întreabă pînă și un om cu experiența d-lui *colonel* GHEORGHE PREDA, *director adjunct al Direcției judiciare din Departamentul Poliției*. Datele furnizate și comentariile sale conturează tabloul complex al ultimelor luni din punct de vedere al „judiciarului" :

Caracteristic este considerat faptul că 85 la sută din infracțiunile de omor, lovituri cauzatoare de moarte, vătămări corporale s-au comis pe fondul consumului excesiv de alcool, atît în rîndul autorilor, cît și al victimelor. Excitația alcoolică a condus, în multe situații, la materializarea pornirilor născute din stări conflictuale, relații de dușmănie, iar, alteori, a potențat, spontan, iresponsabil, dialogurile contradictorii.

Un procent mare, aproape jumătate din infracțiunile de omor au fost săvîrșite între soți sau rude apropiate.

Cele mai feroce fapte se petrec în mediul rural, în condițiile unui crescut nivel al alcoolismului și ale unui redus nivel de educație și civilizație — constata dl. colonel Preda. În special, sînt afectate județe din Moldova sau Oltenia. Iar victimele cele mai sigure sînt bătrînii.

Puternice stări conflictuale s-au înregistrat în legătură cu împărțirea pămîntului, în special în județele Argeș, Bistrița-Năsăud, Dîmbovița, Neamț ; în prezent, s-au mai atenuat.

Un fenomen îngrijorător este și procesul sporit al criminalității în rîndul femeilor. Dacă în anii anteriori femeile reprezentau 10 la sută din făptașii infracțiunilor cu violență, acum ele reprezintă un procent de 30 la sută. O explicație ar fi și creșterea mare a alcoolismului în rîndul femeilor. Potrivit unui studiu al Ministerului Sănătății, evocat de dl. colonel Preda, în România numărul femeilor alcoolice ar fi mai mare decît cel al bărbaților. Zone de incidență : o serie de județe din Moldova, Harghita, Mureș, Dolj.

Mai puțin făptași de omoruri, minorii „preferă" tîlhăriile. Dar cîrdurile de minori și adolescenți „în derivă", lăsați la voia întîmplării, în lipsa supravegherii părintești, ca și a unei structuri adecvate de asistență socială, tind să se transforme într-un „rezervor" inepuizabil și periculos al delincvenței: „Profesorii" nu le lipsesc, în condițiile în care, în ultimii 4—5 ani, circa o jumătate de milion de persoane reținute au fost eliberate din închisori. O parte formează redutabilul contingent al recidiviștilor. Recidiviști și proaspăt eliberați din penitenciare au început să acționeze, uneori în plină stradă, cu măști și mănuși — ca în filmele cu gangsteri. Sute de tîlhării s-au produs în acest fel, multe cu vătămarea victimelor, în special în județele Bacău, Bihor, Bistrița, Galați, Hunedoara, Satu Mare sau Sibiu.

Cu toate protestele noilor lor organizații politice, nu poate fi trecută cu vederea creșterea numărului de infracțiuni comise de țigani. E deja celebru cazul „grupului de la Sadova", Dolj, care au atacat cetățenii români și străini pe traseele turistice din Dolj. Mehedinți, Caraș Severin, Timiș, Arad, Hunedoara, jefuind bunuri de peste 300 000 de lei. Au fost arestați 45 ; 11 se ascund în cartiere și zone locuite de coetnici.

La întrebarea : Ce-i de făcut ?, răspunsurile primite au fost aceleași : necesitatea perfecționării legislației, creșterea gradului de civilizație și a nivelului de trai al populației, întărirea colaborării poliție-procuratură — instanțele de judecată și — de ce nu ? — înăsprirea sancțiunilor. Primul drept pe care trebuie să ni-l acorde libertatea este totuși „dreptul la viață".

Grupaj realizat de
Liana Enescu și Mirela Iamandi

Țările est-europene – țintă a traficanților de droguri?

Țările est-europene riscă să fie următoarea țintă privilegiată a traficanților internaționali de droguri ca urmare a suprasaturării actuale a pieței americane — apreciază Ivan Barbot, președintele Interpolului, fost director general al poliției franceze.

În cadrul conferinței bilunare organizată la Paris de Delegația Generală de Luptă împotriva Drogurilor și Toxicomaniei, (DGLDT), Ivan Barbot a explicat că aceste țări constituie un teren propice datorită faptului că „legislațiile lor sînt încă inadaptate, iar polițiile demobilizate". În opinia lui, fostele țări comuniste reprezintă „un uriaș potențial" care îi tentează enorm pe traficanți. „Zilele frumoase" îi așteaptă pe aceștia, a adăugat el, referindu-se între altele la temerile pe care i le-a împărtășit în acest sens un înalt funcționar al Ministerului de Interne sovietic. În opinia acestuia, a subliniat Barbot, înainte de tulburările care au afectat în profunzime structurile economice ale URSS, numai două întreprinderi sovietice erau în măsură să efectueze schimburi cu Occidentul. Astăzi, există peste 14 000 de astfel de societăți. Și, cum este bine cunoscută ingeniozitatea traficanților pentru a introduce droguri într-o țară, probabil că vor ști să tragă profituri din acesată situație.

La rîndul său, directorul Institutului geopolitic al drogului, Alain Labrousse, s-a referit la ceea ce putem denumi „misterul european". El a subliniat că, în prezent, consumul de droguri în Europa stagnează, dar, în același timp, în statul european pătrund cantități superioare cererii. Ce se întîmplă cu acest surplus ? Sînt ele stocate în vederea aprovizionării pieței est-europene în următorii ani ?

Președintele Interpolului — organism de cooperare între polițiile din 154 de țări și care se află în centrul luptei împotriva drogului — a încercat să explice că dihotomia tradițională între țările producătoare, aparținînd lumii a treia, și țările consumatoare — SUA și Europa — a suferit transformări în ultimii ani. Țările producătoare au devenit consumatoare, în timp ce țările industrializate s-au transformat, la rîndul lor, în exportatoare de droguri cum sînt, de exemplu, medicamentele psihotrope, al căror consum a sporit în special în Africa.

Uniunea Sovietică

Noul tratat unional

Săptămîna trecută, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a examinat și susținut, în genere, proiectul tratatului unional, prezentat de președintele Mihail Gorbaciov. La 17 decembrie, el urmează să fie supus dezbaterilor în Congresul Deputaților al Uniunii Sovietice. Potrivit agenției „TASS", se intenționează ca, după adoptarea proiectului de către congres, să fie convocat un forum special al reprezentanților plenipotențiari ai republicilor din componența U.R.S.S. pentru semnarea documentului.

Noul tratat unional este menit să-l înlocuiască pe cel din 1922 și să consacre Uniunea Sovietică drept federație a unor state de sine stătătoare, care își stabilesc ele însele forma de organizare și orînduire socială. Țelul vizat este de menținere, pe baze noi, a actualei componențe a U.R.S.S., pusă tot mai mult sub semnul întrebării în urma evoluției politice ce a permis, în fine, după o extrem de lungă perioadă de tăcere impusă, exprimarea năzuinței, niciodată, în fapt, abandonată, de realizare a identității naționale într-o patrie redevenită cu adevărat suverană. Argumentînd în favoarea Uniunii înnoite, Mihail Gorbaciov sublinia importanța capitală pe care o acordă semnării tratatului: „Pentru acest lucru — afirma liderul sovietic — trebuie să luptăm așa cum am făcut-o la Moscova în 1941 sau la Stalingrad. Concepția sugerată de Uniunea republicilor sovietice suverane reprezintă ultimul tranșeu. Dincolo de aceasta este ruina, cu toate consecințele sale negative".

Dar care este concepția noii Uniuni ? Din textul proiectului de tratat, publicat de presa sovietică, și care cuprinde în total 23 de articole, reiese că fiecare republică este privită ca un stat suveran, iar republicile care semnează noul tratat transferă Uniunii „pentru rezolvare în comun" unele prerogative cum sînt organizarea apărării, asigurarea securității de stat, elaborarea și înfăptuirea politicii externe, stabilitatea strategiei dezvoltării economice, funcționarea sistemului energetic unic, a transporturilor, comunicațiilor etc.

Agenția „TASS" nota, într-un scurt comentariu, că mai multe republici unionale, „în special cele intrate în componența U.R.S.S. în condițiile istorice cunoscute", nu sînt de acord și au formulat critici în legătură cu conținutul actualei versiuni a tratatului unio-

Ce va urma?

Cu ani în urmă, cînd Hélène Carrère d'Encausse își intitula un studiu celebru despre U.R.S.S. „Imperiul spulberat" (L'Empire éclaté) aceasta părea doar o speculație îndrăzneață. Deschiderea inițiată de Mihail Gorbaciov a dus și la descătușarea sentimentelor naționale ale popoarelor „înfrățite". În vest, mai ales pe teritoriile intrate abia prin anii '40 în „marea familie", au apărut fronturile populare, la început ca mișcări de sprijin ale perestroikăi, în timp ce în Caucaz și Asia Centrală vechi rivalități au ieșit la suprafață, uneori cu violență. După cîțiva ani de frămîntări, în 1990 cîteva lovituri puternice au zdruncinat din temelii structura de obîrșie stalinistă a Uniunii Sovietice.

Prezentarea proiectului noului tratat unional marchează sfîrșitul vechii structuri. Iată principalele momente — din ultimul an — ale procesului tot mai accelerat de descompunere care a dus la acest rezultat.

11 martie 1990. **Sovietul Suprem al Lituaniei proclamă restabilirea imediată a statului independent lituanian, desființat în 1940, și abolirea constituției sovietice pe teritoriul său.**

15 mar. **O rezoluție a Congresului Deputaților Poporului din U.R.S.S. declară „ilegale și lipsite de valabilitate" documentele adoptate de parlamentul lituanian.**

23 mar. **Demonstrație de forță a armatei sovietice la Vilnius, capitala Lituaniei.**

18 aprilie. **După mai multe avertismente, Moscova suspendă livrarea către Lituania a combustibililor, materiilor prime și altor produse.**

4 mai. **Sovietul Suprem al Letoniei denunță anexarea țării la U.R.S.S. și repune în vigoare Constituția din 1922. Se precizează că restabilirea independenței depline va avea loc după o perioadă de tranziție.**

8 mai. **Sovietul Suprem al Estoniei declară „ilegală puterea U.R.S.S. din momentul instaurării ei în Republica Estonă". Se prevede o perioadă de tranziție nelimitată în timp înaintea restabilirii independenței.**

25 mai. **M. Gorbaciov propune Lituaniei, în schimbul suspendării declarației de independență, ridicarea blocadei și perspectiva ieșirii din componența Uniunii în urma unor tratative care ar putea dura doi ani**

28 mai. **Boris Elțin, liderul reformatorilor radicali, este ales președinte al Sovietului Suprem al R.S.F.S. Ruse, cea mai mare republică unională.**

9 iunie. **Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova recunoaște independența Lituaniei.**

12 iun. **Declarație de suveranitate a** R.S.F.S. Ruse : **se proclamă supremația Constituției și a legilor republicii asupra celor unionale. Declarația este mai moderată decît cele ale statelor baltice, recunoscînd competența Uniunii în probleme de relații externe și apărare.**

20 iun. **Sovietul Suprem din** Uzbekistan **adoptă o declarație de independență similară cu cea a Federației Ruse.**

23 iun. **Sovietul Suprem al** R.S.S. Moldova **adoptă o declarație de principiu asupra suveranității, întărită ulterior prin mai multe legi.**

29 iun. **Parlamentul Lituaniei decide un moratoriu asupra aplicării declarației de independență. Autoritățile centrale reiau aprovizionarea normală a republicii.**

12 iulie. **În cursul lucrărilor congresului P.C.U.S., B. Elțin își anunță ieșirea din partid.**

16 iul. **Sovietul Suprem al** Ucrainei **votează o declarație de suveranitate mai radicală, prevăzînd dreptul la forțe armate și monedă proprii și reinstituirea cetățeniei ucrainene.**

27 iul. **Declarație de suveranitate a** Bielorusiei.

7 august. **Proiect de declarație de suveranitate a** R.S.S. Kirghize, **„stat multinațional socialist suveran".**

10 aug. **Prima declarație de suveranitate a unei republici autonome (rang inferior republicilor unionale) —** Karelia, **care își manifestă intenția de a rămîne, totuși, în cadrul U.R.S.S. și R.S.F.S.R.**

16 aug. **Acord privind relațiile comerciale și economice între Lituania și R.S.F.S. Rusă în 1991.**

19 aug. **Autoproclamarea** R.S.S. Găgăuze **pe teritoriul Moldovei, urmată, la 3 septembrie, de un act similar al așa-zisei** Republici Nistrene. **Ambele formațiuni revendică separarea de Moldova și includerea în U.R.S.S. ca republici unionale. Parlamentul de la Chișinău le va declara ilegale, dar insistența conducătorilor locali de a ține alegeri va duce în cele din urmă la conflicte serioase, soldate cu victime și cu intervenția puterii centrale.**

23 aug. **Armenia adoptă o declarație de independență care, printre altele, reafirmă drepturile sale asupra disputatei regiuni Nagorno-Karabah.**

24 aug. **Sovietul Suprem al** Turkmeniei **proclamă suveranitatea acestei republici, al cărei președinte va fi ales prin vot direct, o premieră în U.R.S.S.»**

12 septembrie. **Sovietul Suprem al R.S.F.S.R. aprobă un program de redresare economică („programul de 500 de zile") care diferă de cel pregătit de guvernul central.**

22 sept. **Încheierea unui acord „cu privire la relațiile interstatale dintre R.S.F.S.R. și R.S.S. Moldova".**

Într-un eseu intitulat „Cum să însănătoșim Rusia", în care își expune opiniile pentru prima dată de la demararea perestroikăi, Alexandr Soljenițin se pronunță pentru formarea unei „Uniuni Ruse" compusă din Rusia, Ucraina, Bielorusia și o parte din Kazahstan, celelalte republici urmînd să obțină independența, dacă doresc.

27 octombrie. **Sovietul deputaților poporului din** regiunea siberiană Irkutsk **adoptă o declarație privind „egalitatea în drepturi și independența teritorială în cadrul Federației Ruse".**

28 oct. **Alegerile pluripartite pentru Sovietul Suprem din** Gruzia **sînt cîștigate de o coaliție care se pronunță pentru independență. În paralel se desfășoară alegeri pentru Congresul Național, la care participă formațiunile care nu recunosc structurile puterii sovietice.**

14 noiembrie. **Mareșalul Ahromeev, consilier prezidențial, avertizează că dacă separatiștii vor încerca să „fărîmițeze" țara, armata va „asigura unitatea patriei".**

15 nov. **Liberalizarea prețurilor la unele produse, decretată de guvernul unional, este imediat anulată de parlamentul R.S.F.S.R. pe teritoriul său.**

17 nov. **Proiectul noului tratat unional este prezentat Sovietului Suprem al U.R.S.S. Ulterior, reprezentanții Lituaniei, Gruziei, Estoniei, Letoniei și Armeniei declară că nu vor semna tratatul, în timp ce Moldova adoptă o poziție de așteptare.**

Alexandru Antonescu

nal, apreciind că acesta menține prerogative esențiale, foarte largi, ale centrului, și nu vine în întîmpinarea aspirațiilor popoarelor din republicile unionale spre libertate, independență și suveranitate.

De altfel, observatorii remarcă, legat tocmai de criticile aduse proiectului de tratat al noii Uniuni, că cele trei state baltice — Estonia, Letonia și Lituania — vor refuza semnarea acestuia, scopul urmărit manifest de ele fiind obținerea independenței depline, pierdute în 1940. Atitudinea Moldovei se pare că va fi strîns legată de evoluțiile pe marginea crizei declanșate de separatiștii găgăuzi și nistrieni. Este semnificativ că, într-un apel adresat tuturor cetățenilor Republicii Moldova, Comitetul Organizatoric al Marii Adunări Naționale — în care sînt reprezentate mai multe organizații politice, uniuni profesionale și de creație, precum și sucursalele din Chișinău ale Asociației „Pro Basarabia și Bucovina", ale Ligii culturale a românilor de pretutindeni — consideră, între altele, că acceptarea tratatului unional „ar reduce la zero tot ce s-a obținut pînă acum și nu vom mai ajunge să fim stăpîni pe munca și pe avutul nostru, ci ca mai înainte, vom plăti tribut curții imperiale". Va reuși Mihail Gorbaciov, dacă va veni la Chișinău (vizita proiectată la sfîrșitul lui noiembrie a fost, deocamdată, amînată sine die) să convingă că nu este așa ?

În fine, în ceea ce privește celelalte republici, lucrurile, se pare, vor depinde în mare măsură de direcția în care va acționa Rusia. De exemplu, Armenia nu va semna tratatul, declara președintelui parlamentului din Erevan, el apreciind că proiectul documentului acordă republicilor chiar mai puține împuterniciri decît dispun în momentul de față. Dar Armenia, ca și Gruzia, care își dorește, de asemenea, independența deplină, este conștientă de amploarea legăturilor ei cu economia rusă. Aceste legături fac, pentru ambele republici, ca destinul lor să se împletească strîns cu cel al Rusiei. Condusă de Boris Elțîn, Rusia și-a declarat suveranitatea economică, revendicînd resursele naturale și bunurile de pe teritoriul său ; ea promovează, totodată, mai accelerat, decît restul U.R.S.S., reformele spre economia de piață. Atitudinea „centrului" față de Rusia este mult mai prevenitoare, în pofida conflictelor mai ales în problemele de jurisdicție, deoarece fără această republică, bogată în cele mai diverse resurse, dar în special în petrol, Uniunea înnoită ar fi imposibil de realizat. Ca și fără Ucraina, grînar al U.R.S.S., unde, în ultima vreme, se constată o accentuare a radicalismului. Republicile din Asia centrală sînt probabil cele mai dispuse, la ora actuală, în acceptarea tratatului uniunii, nivelul lor scăzut de dezvoltare făcînd să prevaleze, în pofida creșterii naționalismului și fundamentalismului islamic, concepția străbaterii în continuare a căii „împreună".

Oricum, proiectul tratatului unional se află încă în dezbatere și, în mod cert, va suferi modificări. Cît vor fi ele de ample și în ce măsură vor răspunde „criticilor" aduse rămîne de văzut. Toate aspectele vor trebui, însă, abordate, arăta Mihail Gorbaciov, în conformitate cu Legea fundamentală a țării în vigoare, ieșirea din Uniune urmînd să se facă doar în urma referendumului, astfel încît — preciza președintelui sovietic — „fiecare popor să se simtă în liniște și siguranță, iar vecinii să trăiască în aceeași liniște și siguranță".

În ceea ce privește perspectivele semnării tratatului, se pare că aceasta nu va avea loc prea curînd, diversitatea de opinii emanate dinspre republici cerînd, totuși, timp pentru (dacă acest lucru va fi, în cele din urmă, posibil) armonizarea lor.

Vasile Crișu

R.S.S. Moldova

De ce și-a contramandat vizita Mihail Gorbaciov

Corespondență din Chișinău de la Boris Marian

Săptămîna trecută s-a dat sfoară prin țară : Mihail Gorbaciov sosește la Chișinău. Vestea m-a prins la Moscova și eu, lăsînd toate treburile baltă, am făcut tot posibilul să intru în posesia unui bilet de avion și să ajung la Chișinău în ajunul sosirii președintelui U.R.S.S., în speranța să-l văd, să-l ascult și să relatez cititorilor revistei „Lumea azi" despre această vizită istorică.

Ca și pe mulți alți moldoveni, mă încerca un sentiment de mîndrie : să vezi, în loc să plece la Oslo, pentru a-și primi Premiul Nobel al Păcii, Mihail Gorbaciov a preferat să vină în Moldova, bîntuită de răzmeriță, ca să pună capăt dezbinărilor !

Precum se știe, însă, marele eveniment n-a avut loc. Degeaba mai așteptau parlamentarii noștri, adunați în ședință extraordinară a sesiunii sale la 30 noiembrie, să apară la tribună cel ce întruchipa, la acea oră, speranța concilierii naționale, nerealizate nici de comisia parlamentară, în frunte cu P. Lucinski, nici de purtătorii de cuvînt ai președintelui țării. Pe la mijlocul zilei, Mircea Snegur a anunțat oficial și definitiv înalta asistență că Mihail Gorbaciov și-a contramandat vizita, amînînd-o pentru un termen nedefinit — veste pe care i-a comunicat-o personal prin telefon. Ambii președinți se întreținuseră de două ori pe fir, înainte de a se pune punctul pe i.

În luarea sa de cuvînt, președintele Moldovei, firește, trebuia să explice brusca răzgîndire a președintelui U.R.S.S. și a făcut-o astfel : „Gorbaciov și-a amînat vizita la Chișinău pentru a mai analiza o dată starea de lucruri, pentru a decide cine sînt adevărații destabilizatori".

Vom încerca să pătrundem în dedesubtul acestei declarații, folosind informația disponibilă.

Mihail Gorbaciov intenționa să se întîlnească cu parlamentul Moldovei în componență deplină. În legătură cu aceasta, tuturor deputaților transnistreni și găgăuzi, care din motive neîntemeiate, sau mai pe șleau spus, separatiste, nu participă la lucrările parlamentului,le-au fost expediate din timp telegrame. Cei din Transnistria, însă, unde între timp au avut loc, totuși, alegerile ilegale pentru Sovietul Suprem din partea locului, în loc să se prezinte la 30 noiembrie la sesiunea din capitală și să caute, împreună cu ceilalți parlamentari și cu președintele țării, ieșirea din criză, au luat parte la Congresul deputaților de toate nivelurile din Transnistria, convocat în chip fățiș și sfidător tocmai în ziua și la ora destinată lui Gorbaciov. În cele din urmă au format, pentru participarea la această întrunire de la Chișinău, doar o mică delegație. La fel au procedat și găgăuzii. Nu e prima dată cînd aceste puteri separatiste, conduse de Smirnov și, respectiv, de Topal, au umilit parlamentul Moldovei. De astă dată, însă, i s-a adus o ofensă însuși președintelui Uniunii Sovietice, ceea ce l-a și determinat să-și contramandeze vizita.

În aceeași zi, Sovietul Suprem al Moldovei a adoptat o declarație, calificînd acțiunea liderilor separatiști drept provocare politică, pentru care „cei vinovați de incitarea urii naționale urmează să răspundă în fața legii".

Polonia

Victorie și incertitudini

În ajunul alegerilor, nimeni nu se mai îndoia, probabil, că Lech Walesa va fi președinte, mai ales după evoluția evenimentelor între primul și al doilea tur de scrutin : pe cît de incredibil, pe atît de real, rezultatul alegerilor din 25 noiembrie a creat un „șoc" multor observatori, dar mai ales mediilor de informare poloneze, adversarilor lui Tyminski, care nu se așteptau la o astfel de „răsturnare" a opțiunilor electoratului. Și din partea cui ? A unui emigrant, apărut brusc pe scena politică și concurînd ca „independent" în competiția candidaților. După demisia premierului Mazowiecki de la 25 noiembrie, lucrurile s-au precipitat. Ce se va întîmpla dacă Polonia va încăpea pe „mîinile" lui Tyminski ? Se exprimă îngrijorare, se iau poziții.

Biserica catolică poloneză era, pînă în acel moment, „nehotărîtă" în ceea ce privește „preferatul" : Lech Walesa sau Tadeusz Mazowiecki. Proclamîndu-și „neutralitatea" în cadrul alegerilor prezidențiale, totuși, personalități reprezentative nu-și ascundeau părerile în legătură cu șansele celor doi în cursa electorală, considerînd că, în prezent, societatea poloneză este foarte „ezitantă". Marian Jakubiec, profesor la Academia papală de teologie din Cracovia, își exprimă dezamăgirea că Walesa și Mazowiecki au devenit adversari. „Această situație este dureroasă ; ei ar fi trebuit să rămînă împreună".

Dar, în situația dată, cînd „cei doi" au devenit din aliați adversari, părerile Bisericii catolice despre „omul potrivit" pe fotoliul prezidențial erau, în continuare, împărțite. Părintele Jakubiec recunoaște că va vota cu Walesa. Liderul Solidarității este, în ochii săi, singurul ce poate garanta stabilitatea țării, în virtutea marii sale popularități în rîndul muncitorilor. „El va ști să-i calmeze, deoarece criza va dura încă mult timp. Polonia are nevoie de un om puternic și convingător, iar acesta e numai Walesa".

Primul ministru se bucură de un susținut

sprijin din partea intelectualilor catolici, dominicani și iezuiți. Astfel, părintele dominican Jan Kloczowski, mai puțin tranșant, este de părere că „nu există o diferență fundamentală între politica economică a lui Mazowiecki și cea a lui Walesa, pentru că nu există o alternativă posibilă". Directorul săptămînalului catolic „Tygodnik Powszechny", vechi prieten al Papei, aprecia, în schimb, că „Polonia nu are nevoie de un salvator. Ea este deja o democrație. Acum trebuie continuate reformele".

Apariția pe scena politică a lui Tyminski și, mai mult, situarea sa pe locul al doilea la primul tur de scrutin, deci eliminarea din cursă a lui Mazowiecki, a schimbat radical datele problemei. Biserica s-a aflat în situația de a-l sprijini pe Walesa — dincolo de unele declarații anterioare, și a elimina „pericolul" ce-l reprezenta „intrusul". Mazowiecki însuși a afirmat că-i va acorda votul său lui Walesa.

Și iată-l ales cu o majoritate „covîrșitoare, deși prezența la urne a fost, paradoxal, redusă, de numai 53 la sută din cei cu drept de vot. Victoria lui Walesa este apreciată de comentatorii politici drept rezultatul tenacității unui om care nu a încetat să lupte împotriva „relicvelor" regimului comunist și care și-a exprimat intenția de a transforma Polonia într-o țară complet lipsită de influența nomenclaturii marxiste.

Cu toate că decizia urnelor de duminică a reflectat, în cea mai mare parte, dorința polonezilor, dar și abilitatea cu care Walesa a știut să-și folosească „aura" de lider al primului sindicat liber din lumea comunistă, apar acum, la puțină vreme de la cunoașterea rezultatului, unele semne de întrebare și chiar incertitudini : cine va fi noul premier ? Cum vor fi soluționate problemele economice ? Își va ține președintele promisiunile electorale ?

Șeful statului major electoral al lui Walesa, Jacek Merkel, este optimist : „el nu are nevoie să-și caute colaboratorii, căci există suficienți în cadrul formațiunilor politice care îl sprijină". Este vorba despre Alianța de Centru, mișcare creată în primăvara anului trecut, și Uniunea Creștină Națională (ZCHN) compusă din intelectuali catolici apropiați de episcopie.

Interesant de remarcat că fostul premier Tadeusz Mazowiecki și mare parte din conducătorii istorici ai fostei opoziții poloneze, adunați în jurul său, au format un partid de opoziție, denumit Uniunea Democrată. Cît de „constructive" vor fi relațiile dintre noul președinte al țării și vechiul său aliat ? Există indicii că Walesa speră să obțină colaborarea unora dintre ei, căci este clar faptul că reformele trebuie continuate. Balcerowicz, părintele „planului economic", este sceptic în ceea ce privește dorința lui Walesa exprimată în campania electorală, aceea de a crește ritmul reformelor. În opinia lui Balcerowicz planul, odată perfectat, nu mai suportă „corecturi". Astfel rînd pe rînd, „la vîrf" incertitudinile încep să-și facă loc, iar polonezii așteaptă rezultatul reformelor. Va fi o perioadă deosebit de critică, apreciază unii comentatori, deoarece nici politic, nici economic nu există stabilitate și nici perspective. Viitorul guvern va fi unul de tranziție pînă la alegerile din primăvara anului viitor, iar în plan economic se caută, deocamdată, un premier care să le soluționeze.

Incertitudinea în care se află Polonia și poate lipsa de încredere a electoratului în promisiuni s-au reflectat și în prezența mică la urne. Nu se mai bucură Lech Walesa de un larg sprijin popular ? Unii nu se îndoiesc de acest fapt. Din păcate, în prezent, altă alternativă nu există.

Mihaela Brumă

Orientul Mijlociu

Cronicizare?

Pentru prima oară de la începutul războiului din 1975, în **Liban** a fost evacuat din capitală armamentul greu al milițiilor creștine, iar Beirutul a fost reunificat după intrarea, la 3 decembrie, a trupelor libaneze în sectorul creștin al orașului. Această reunificare beneficiază de un cadru politic — acordul semnat la Taif, în octombrie 1989, de diferitele părți libaneze aflate în conflict — care a primit acum atît girul arab, cît și cel internațional. Acordul realizează o împărțire mai echitabilă a puterii între comunitățile creștină și musulmană. Milițiile pot desfășura în regiunea Marelui Beirut activități politice și sociale, neavînd dreptul decît la un număr limitat de arme individuale, autorizate de Ministerul Apărării. Slăbite din punct de vedere militar, în special de războiul intercomunitar, ele și-au regrupat arsenalul în teritoriile pe care le controlează, la periferia Marelui Beirut. În cei 15 ani de război, Beirutul a fost reunificat de două ori, dar milițiile victorioase au rămas pe teritoriul lui cu întreg armamentul deținut. Asistența acordată de armata siriană este, de data aceasta, spre deosebire de intervenția din 1976, limitată în timp și urmează să permită, potrivit acordului de la Taif, extinderea suveranității libaneze în întreaga țară. Dar extinderea puterii statului necesită, în primul rînd, soluționarea problemei ocupației israeliene din sudul Libanului și a prezenței celor peste 10 000 de combatanți palestinieni concentrați în această regiune.

De la începutul anului, în sudul Libanului au avut loc 35 de operațiuni menite să descurajeze regruparea în regiune a milițiilor ostile **Israelului,** în special în ultima vreme, după evacuarea Beirutului. Dintre acestea, 18 au fost conduse de către armata israeliană și 17 de către Armata Libanului de Sud (miliție creată și înarmată de Israel), în nordul „zonei de securitate", zonă a Libanului de sud aflată sub control israelian. Zguduit de o grevă generală care cuprinde peste o jumătate de milion de salariați (la o populație activă de 1,5 milioane persoane), Israelul urmărește cu atenție și preocupare evoluția situației din zonă. Greva este declanșată în semn de protest față de mai multe legi apreciate drept antisociale și care se referă în special la reducerea salariului minim și la sistemul de impozite asupra fondurilor de pensii. Dar, survenită pe fondul unor ciocniri violente cu populația palestiniană și cu elemente extremiste din rîndul acesteia, „această grevă generală reprezintă un lux pe care Israelul nu și-l poate permite", după cum aprecia o oficialitate a Ministerului de Finanțe israelian.

Pe de altă parte, vizita particulară pe care premierul Yitzhak Shamir o efectuează la Washington, anunțată încă de săptămîna trecută de Casa Albă, se desfășoară într-o atmosferă tensionată, datorită evoluției situației din Golf și ca urmare a masacrului de pe Esplanada Moscheilor. Observatorii remarcă faptul că întrevederea Bush-Shamir are loc în absența secretarului de stat James Baker, profund iritat în primăvară de refuzul premierului israelian de a da curs propunerilor americane privind organizarea unor alegeri libere în teritoriile ocupate. În aceeași zi în care președintele Statelor Unite făcea cunoscut că se va întîlni cu Shamir, secretarul de stat informa că l-a invitat pe ministrul de externe sovietic, Eduard Șevardnadze, la Houston, în aceeași perioadă.

Din dialogul care urmează să se stabilească între Washington și Bagdad, **Organizația pentru Eliberarea Palestinei** încearcă să obțină, prin intermediul Irakului, un profit net, angajînd Statele Unite să pună în aplicare rezoluția O.N.U. privind teritoriile ocupate de Israel. Pentru liderul O.E.P., Yasser Arafat, dacă reglementarea crizei din Golf și problema palestiniană „nu trebuie în mod obligatoriu să se realizeze simultan", cele două chestiuni rămîn totuși „strîns legate". Încă de la anunțarea de către președintele Bush a intenției de a angaja un dialog oficial cu Irakul, Arafat și-a reunit statul său major politic pentru a pune la punct o campanie diplomatică în toate direcțiile, îndreptată în special către Irak și țările arabe, dar care să sensibilizeze și țările europene. Cu toate acestea, unii responsabili ai O.E.P. își exprimă temerea că „palestinienii vor plăti pagubele negocierilor ce se vor angaja între Bagdad și Washington".

Confruntate cu cea mai gravă criză din existența lor, cele șase monarhii membre ale **Consiliului de Cooperare al Golfului** — Arabia Saudită, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Kuweit, Oman și Qatar — sînt în căutarea unei strategii de apărare, dar între ele există divergențe în legătură cu problema unei apărări comune. Arabia Saudită, „nașul" regional și cel mai puternic stat membru al C.C.G., pare să acorde o importanță specială consolidării armatei proprii, înaintea întăririi forței comune. La sosirea trupelor americane în regatul saudit, regele Fahd a anunțat că acestea se vor retrage de îndată ce misiunea lor va fi încheiată. Dar, după mai bine de patru luni de la invadarea Kuweitului, criza nu mai prezintă aceleași date, iar prezența americană în Golf — pe care Washingtonul ar dori-o permanentă — este tot mai mult pusă în discuție. O sursă saudită a ținut să precizeze că „nu numai Irakul neliniștește Riadul. Mai există și Yemenul".

Yemenul, unul din cei mai consecvenți aliați politici ai Irakului, a participat, alături de **Iordania** (un aliat ceva mai ambiguu) și OEP, la reuniunea cvadripartită desfășurată la Bagdad. Liderii celor patru țări (regele Hussein al Iordaniei, Arafat, vicepreședintele yemenit Ali Salem El-Beid și președintele țării gazdă) au insistat asupra faptului că dialogul irakiano-american trebuie să cuprindă „reglementarea globală a tuturor crizelor acumulate în regiune, avînd în vedere strînsa lor interdependență", și au convenit să țină o nouă reuniune, analitică, după dialogul de la Washington.

În pregătirea amintitei întîlniri, Irakul a mai făcut un pas spectaculos, menit să probeze părții americane și restului lumii bunele sale intenții : la Bagdad s-a anunțat că vor fi eliberați de urgență toți ostaticii străini, folosiți pînă acum ca mijloc de descurajare în cadrul așa-numitei operațiuni „scutul uman". Astfel, Irakul rămîne cu bună știință descoperit în fața „scutului deșertului" (forța militară multinațională, preponderent americană, desfășurată în zonă). Salutată de cele mai multe țări, măsura este departe de a fi satisfăcătoare. Criza din Golf a fost declanșată, de fapt, de ocuparea unui stat suveran ; reținerea de ostatici nu a constituit decît o agravare a acesteia.

Dialogul preconizat între părți contribuie, fără îndoială, dacă nu la excluderea unei confruntări militare directe, cel puțin la întîrzierea acesteia. Pe de altă parte, el prezintă și o anumită doză de risc : criza din Golf se poate croniciza, ca și celelalte crize încă nesoluționate din regiune, adăugînd încă o filă la și așa voluminosul dosar al Orientului Mijlociu.

Dan Radu Stănescu

Bulgaria

Guvernul, cazul Beron, dosarele secrete

Un sondaj de opinie, întreprins pentru prima dată în Bulgaria, de aproximativ 50 de ziare și reviste, a stabilit că „omul anului" este președintele țării, Jelio Jelev. Membru fondator al Clubului pentru glasnosti și perestroika, creat în anul 1988, Jelio Jelev, în vîrstă de 55 de ani, creierul principalei mișcări de opoziție din Bulgaria, Uniunea Forțelor Democratice, este considerat „o persoană demnă și consecventă, căreia tînăra democrație a Bulgariei îi datorează mult". Președintele a avut dificila sarcină de a media, în recentele momente de criză, între diversele forțe politice bulgare. Și a reușit, depășindu-se astfel incertitudinile legate de formarea noului cabinet „post-Lukanov" : șeful statului l-a desemnat în calitate de nou prim-ministru al Bulgariei pe Dimităr Popov. În vîrstă de 53 de ani și jurist de profesie, acesta, fără apartenență politică, a fost secretar al Comisiei electorale în timpul primelor alegeri libere din luna iunie. În decurs de o săptămînă, se pare, noul premier va anunța componența cabinetului său. Cabinetul Popov va trebui să asigure „tranziția pașnică spre democrație", printr-o necesară conlucrare între toate forțele politice.

Dar în momentul cînd dilema noii configurații a puterii — cel puțin pînă la alegerile generale anticipate, programate pentru luna mai 1991 — părea să se fi soluționat, noi evenimente survin pe scena politică bulgară : Petăr Beron, liderul Uniunii Forțelor Democratice, este acuzat de colaborare îndelungată cu serviciile secrete bulgare. Președintele sindicatului de opoziție „Podkrepa", Konstantin Trencev (supus și el acum unor zvonuri similare !), a declarat că deține, în acest sens, documente probatoare, care atestă, în plus, că și alte personalități ale U.F.D. ar fi desfășurat, în trecut, asemenea activități. Scandalul a luat, deci, amploare : Petăr Beron a demisionat din fruntea U.F.D., în timp ce, printr-o hotărîre a parlamentului, Ministerul de Interne va trebui să prezinte, săptămîna aceasta, un dosar cu toate datele referitoare la deputații care au activat sau colaborat benevol cu fostul Departament al Securității Statului. Așa-numita „Direcție a VI-a" se ocupa — scrie agenția bulgară de știri, citînd un deputat rămas în anonimat — cu urmărirea intelectualității, a lucrătorilor din învățămînt și sănătate, a oamenilor de știință. Existau, de asemenea, servicii specializate pe probleme vizînd religia, minoritatea turcă, emigranții, politicienii din perioada presocialistă, deținuți politici. Funcționa, pe de altă parte, un serviciu ultrasecret de urmărire a membrilor partidului comunist, ca și a studenților străini ce-și făceau studiile în universitățile bulgare.

În legătură cu zvonurile privind materialele compromițătoare despre P. Beron, vom face o interpelare privind furnizarea unei informații oficiale — a declarat vicepreședintele U.F.D., P. Simeonov. Asemenea zvonuri au circulat și înainte, a amintit el, subliniind că ele s-au referit la toți activiștii opoziției. Sistemul totalitar — a adăugat — tindea să-l împingă pe oricare om pe calea păcatului, dar vina morală a omului chinuit, care își dădea în cele din urmă semnătura pentru colaborarea cu serviciile speciale, nu poate fi comparată cu vina celui care a devenit informator din proprie inițiativă. Faptele personale ale politicienilor și deputaților trebuie să fie făcute publice, iar ale celorlalți pur și simplu să fie date uitării, apreciază P. Simeonov.

„Acesta este un complot pus la cale de adversarii mei comuniști, împreună cu unele personalități din opoziție, călăuzite de ambiții personale", a afirmat Petăr Beron. „Eu nu am fost niciodată agent secret, așa cum afirmă K. Trencev", a declarat el, respingînd categoric afirmațiile că ar fi avut vreo legătură cu Direcția a VI-a (poliția ideologică a regimului totalitar), despre existența căreia susține că a aflat abia la 10 noiembrie 1989 (data căderii lui Todor Jivkov). Contactele sale cu serviciile speciale — afirmă Beron — au constat doar în elaborarea periodică de rapoarte privind străinii — oaspeți ai Muzeului Național de Științe Naturale din Sofia, a cărui Secție Internațională o conducea. El a prezentat, de asemenea, rapoarte după fiecare vizită particulară peste hotare în calitate de savant biolog, „deoarece aceasta era practica obișnuită a contrainformațiilor", a explicat P. Beron agenției BTA. „Este absolut neadevărat că aș fi informat miliția secretă despre disidenți", a declarat el. Rapoartele erau semnate, de fapt, cu pseudonimul „Boncev", la cererea organelor amintite. „De pe urma lor nu a avut de suferit nici un cetățean din Bulgaria sau din altă țară. Dacă cineva poate să dovedească contrariul, îl rog s-o facă", susține P. Beron. În parlament s-a aflat că sursa informației oferite liderului sindicatului „Podkrepa", Konstantin Trencev, cel care a formulat acuzațiile la adresa lui P. Beron, este juristul sindicatului, un fost colaborator al Direcției a VI-a.

„Cazul Beron" ar putea fi doar un început. Potrivit informațiilor care circulă în cercurile parlamentare bulgare, peste 60 din cei 400 de membri ai forului legislativ ar fi fost agenți plătiți ai serviciilor secrete bulgare, iar peste o sută — colaboratori ocazionali. Dosarele ce se așteaptă a fi prezentate parlamentului riscă să compromită atît foști comuniști, cît și unii membri ai opoziției. Ceea ce, pentru aceasta din urmă, abia intrată în structurile puterii, va însemna o pierdere a influenței de care a dovedit că se bucură în rîndul opiniei publice ; în timp ce, pentru sindicatul anticomunist „Podkrepa", ar putea aduce o eventuală scădere a audienței.

Lupta politică se anunță, deci, plină de neprevăzut. Trecutul încă apasă...

Anca Voican

Ciad

Șah și mat neașteptat

Preluînd termeni din jocul de șah —, care, de altfel, a și împrumutat ceva politicii —, și întrucît este în plină actualitate a doua parte a întîlnirii pentru titlul mondial dintre Kasparov și Karpov, se poate spune că în Ciad s-a jucat o partidă fulger, în cadrul căreia liderul rebelilor, Idriss Deby, venit din provincia sudaneză Darfur, la 10 noiembrie a.c., l-a făcut mat pe șeful statului ciadian, Hissene Habre, în a 21-a zi de la începerea „jocului" — a se înțelege declanșarea luptelor.

Cine este Idriss Deby ? Născut în 1952, a absolvit Institutul Aeronautic Amaury-de La Grange, din Hazerbrouck, în nordul Franței. Încă din 1982, Deby a fost numit comandant șef al Forțelor Armate Naționale Ciadiene (FANT), post acordat de Habre ca recompensă pentru sprijinul important primit de la acesta pentru cucerirea puterii. Dar, de prin 1985, Hissene începe să nu mai aibă încredere în Idriss Deby și, potrivit obiceiului, îl trimite la specializare în Franța, „spre a deveni un adevărat militar", cum își argumenta decizia șeful statului. Întîmplător sau nu, dar Deby, urmînd cursurile militare la Paris, și-a impresionat ofițerii francezi profesori la „Ecole de guerre". Revenit în țară, într-o perioadă în care Habre se reconcilia discret cu fostul predecesor și asociat, Oueddei, pe de o parte, și din ce în ce mai serios cu Kadhafi (au loc întîlniri directe cu acesta, la Bamako și Rabat, se reiau relațiile diplomatice Ciad—Libia, se fac schimburi de prizonieri de război, se semnează un acord-cadru de pace ciadiano-libian), Deby, numit consilier la președinție pentru problemele de securitate și apărare, și vărul său, Hassan Djamous, încep să se delimiteze de șeful statului. Ca urmare, la 2 aprilie 1989, autoritățile din N'Djamena îi acuză de complot pe cei doi și pe Ibrahim Itno, ministru de interne. În vreme ce acesta din urmă decedează, Idriss Deby, fostul adversar înverșunat al Libiei, fuge la Tripoli, unde contactează autoritățile și pe opozanții ciadieni. Ulterior, se instalează în Sudan, unde, scrie „Le Monde", „cu ajutorul Libiei, reconstituie trupele și, în mai multe rînduri, va face incursiuni în Ciad".

În acest an, la 8 martie, Deby anunță crearea Mișcării Patriotice de Salvare (MPS), iar după 21 de zile lansează a doua ofensivă. Sînt, mai curînd, „nade" aruncate autorităților, spre a vedea cum reacționează. Trupele lui Deby se refac repede și la 10 noiembrie a.c. se lansează ofensiva scurtă, finală. La 2 decembrie, ceea ce nu reușiseră forțele prolibiene, cu ani în urmă, în nord, reușește mișcarea lui Deby, măturînd totul în cale. Deși militari francezi din dispozitivul „Epervier" par a fi cunoscut orice mișcare, ei au rămas de-o parte, ceea ce explică, se pare, succesul rapid al rebelilor. Devenise Habre incomod pentru Paris ? De ce acum ? A existat o conivență franco-libiană ?

Cît privește pe Habre, el este în exil în Camerun, de unde, se pare, va pleca în SUA.

Marți 5 decembrie, Idriss Deby a fost desemnat șef al statului de Comitetul Executiv al mișcării sale. A fost creat și un Consiliu de Stat, avînd competențele unui guvern, al cărui președinte este tot Idriss Deby. În prealabil, Adunarea Națională a fost dizolvată, iar Constituția suspendată. În primul său „mesaj adresat națiunii", nou lider ciadian a denunțat „dictatura și corupția" lui Habre, și a promis că în țară va fi instaurată „o democrație pluralistă". El a afirmat că nu poate exista democrație fără pluralism politic și a menționat printre libertățile ce vor fi promovate în țară pe cele de asociere și de opinie, libertatea religioasă, sindicală și a presei. Idriss Deby a mai declarat că noul regim va apăra „integritatea teritorială a Ciadului în cadrul frontierelor moștenite din perioada colonială". Diferendul cu Libia privind regiunea Aouzou nu a fost evocat, dar mai e timp.

Dumitru Constantin

1000+1

ULTIMA. *La un an și cîteva zile de la „căderea" Zidului Berlinului încă se mai comentează cine a luat decizia „istorică". Egon Krenz, succesorul pentru scurtă vreme, al fostului lider comunist Erich Honecker, susține că este cel care a hotărît acest lucru, în vreme ce fostul primar est-berlinez pretinde că el a luat decizia. Pînă se vor lămuri lucrurile, ultima bucată din Zid, pe care cei din Berlinul vestic scriseseră „Liebe" (Dragoste), a fost ridicată în cadrul unei scurte ceremonii desfășurate la 29 noiembrie*

Bilanț

Guvernul Argentinei a decis la 4 decembrie ridicarea stării de asediu proclamate cu o zi înainte de președintele Carlos Menem, pentru a contracara rebeliunea unui grup de militari. Ministrul de interne, Julio Mera Figuerca, a precizat că rebeliunea a provocat moartea a 13 persoane — opt militari și cinci civili. Aprobată inițial de Congresul argentinian pentru o perioadă de 60 de zile, starea de asediu s-a dovedit necesară doar pentru aproximativ 40 de ore, în situația în care rebeliunea a fost repede înăbușită. Ulterior, colonelul ultranaționalist Mohamed Ali Seineldin a revendicat, în scris, întreaga responsabilitate a tentativei de rebeliune declanșată de simpatizanții săi și a cerut să fie singurul judecat pentru aceste evenimente, a confirmat ministrul apărării al Argentinei, Humberto Romero.

Amendamente

Președintele URSS, Mihail Gorbaciov, a prezentat în parlament un pachet de amendamente la Constituție, care îi vor permite să procedeze la reorganizarea sistemului puterii, pentru a i se conferi acestuia mai multă eficiență. Principalele modificări în legea fundamentală vizează, între altele, transformarea Consiliului Federației dintr-un organ consultativ într-o structură pentru coordonarea eforturilor centrului și republicilor, desființarea Consiliului Prezidențial și crearea, în locul acestuia, a Consiliului pentru Securitate, subordonarea puterii executive direct președintelui, instituirea funcției de vicepreședinte al țării. În cazul aprobării de către parlament a amendamentelor, ele vor fi prezentate în vederea aprobării de către Congresul Deputaților Poporului, care este împuternicit să opereze amendamente în Constituția țării. Gorbaciov intenționează să mențină funcția de prim-ministru, în cadrul unei conduceri sovietice remaniate, unde el ar urma să-și asume controlul direct asupra guvernului. Aceasta ar constitui concretizarea propunerilor referitoare la creșterea puterii personale a lui Gorbaciov în parlament, avansate în forul legislativ de însuși președintele sovietic. Pentru moment, nu există indicii referitoare la personalitatea care ar putea ocupa funcția de premier.

Premiu. *Președintele și doamna Bush o aplaudă pe cunoscuta actriță americană Katherine Hepburn (în stînga), căreia, i s-a înmînat premiul „Onorurile Centrului Kennedy". Ceremonia a avut loc în East Room din Casa Albă și au mai fost prezenți : cîntărețul de jazz Dizzy Gillespie și cîntărețul de operă Rise Stevens*

Critici

Ministrul iugoslav al apărării, Veliko Kadievici, a fost criticat sever în urma interviului în care afirmase că Iugoslavia, confruntată cu „o amenințare reală de război civil", va apăra, „prin forță, dacă va fi nevoie", sistemul federal și socialist. Acesta este considerat cel mai sever avertisment lansat de un conducător al armatei, vizînd mai ales Croația și Slovenia, unde noile autorități necomuniste au hotărît să scoată de sub controlul autorităților federale apărarea teritoriului republicilor respective, pe care le doresc state suverane. Generalul Kadievici a fost acuzat că urmărește destabilizarea slovenilor, în preajma plebiscitului privind apartenența republicii la RSFI.

Album de familie. *Noul premier englez, John Major, a fost fotografiat în locuința sa din Huntington, Cambridgeshire, împreună cu soția, Norma, și fiica lor, Elizabeth, 19 ani. Lipsește fiul, James, 15 ani, care studiază la Kimbolton School*

Combatere

Statele Unite vor să sprijine tinerele democrații din Europa răsăriteană în combaterea traficului de stupefiante, a terorismului și a crimei organizate — a declarat procurorul general al SUA, Richard Thornburgh, la încheierea unei vizite în Ungaria. El a mai spus că America este gata să pună la dispoziție expertiza sa în combaterea crimei, țărilor care încurajează respectarea legii și a drepturilor omului. Thornburgh a subliniat mai ales necesitatea combaterii „filierei balcanice" folosite în contrabanda cu heroină din Asia sud-estică spre Occident. „Existența filierei balcanice pentru transportul heroinei din Asia de Sud-Est este constatată de cîtva timp și rutele sale concrete se vor diversifica în funcție de presiunea exercitată de lege în diferite țări."

Premieră. *În premieră la rubrica noastră și în revistă, acum, în preajma Crăciunului, vă prezentăm o imagine surprinsă pe străzile orașului german Wuerzburg, unde viitorii Moș Crăciuni se pregătesc asiduu pentru a-și îndeplini exemplar mult îndrăgitul rol, atît de așteptat și aplaudat de copii*

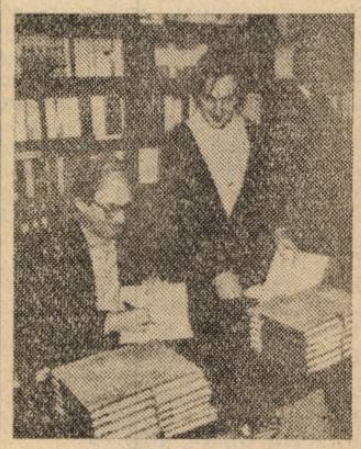

Volum. *Autorul „Versetelor satanice", Salman Rushdie (în stînga), care a fost condamnat la moarte pentru blasfemie de ayotolathul iranian Khomeini, între timp încetat din viață, s-a întîlnit pentru prima oară, după doi ani, cît a stat ascuns în Londra, cu publicul la lansarea cărții pentru copii „Haroun And the Sea of Stories" scrisă în timpul autoizolării. Firește, n-au lipsit autografele îndrăgite de micuții cititori*

Carte. *La 4 decembrie a fost lansat cu mare succes volumul „Stasi intern" scris de Regina Schild și Tobias Hollitzer. Este vorba de o carte ce va deveni, cu siguranță, best-seller, ea avînd în centrul atenției temutele servicii secrete est-germane*

„Emigrantele"

Tania are 19 ani, tenul alb și părul blond. Stă la intrarea în „Mogador" și acostează trecătorii de pe Miami Beach, principalul loc de promenadă al orașului portuar Ashdot, de la sud de Tel Aviv. Stabilită de puțin timp în Israel cu părinții și sora sa, această fostă secretară din Harkov este chelneriță într-un bar, însă acceptă ocazional, „pentru cîțiva dolari sau un cadou, să meargă cu un client" în hotelul „Miami", aflat în apropierea barului. După sosirea lor în Israel, numeroase tinere sovietice sînt nevoite să se lase pradă celei mai vechi meserii din lume, într-o asemenea măsură, încît ministrul integrării, Itzhak Peretz, a afirmat, de la tribuna Knessetului, că este vorba de o adevărată povară pentru Israel. Ministrul educației, Zvouloun Hammer, „rezervă imigranților dezamăgirea și umilința de a fi șomeri", arată agenția „France Presse" într-un reportaj dedicat acestor „emigrante." „Nici o statistică nu a pus în evidență pînă acum, amploarea fenomenului, însă autoritățile estimează că tinerele fete se prostituează din motive economice, incitate de opulența magazinelor și ținuta vestimentară a israelienilor", relevă agenția citată.

Instalare. *În momentul în care doamna Mary Robinson își preia mandatul de președinte al Republicii Irlandeze, prima femeie irlandeză care accede la acest înalt post, este aplaudată de (de la stînga) premierul Charles Haughey, procurorul general John Murray, fostul președinte Patrick Hillary, foștii premieri Liam Cosgrave, Jack Linch și Garret Fitzgerald, și ministrul justiției Thomas Finley, care a și condus ceremonia*

Semnare

La Paris, Societățile de asigurări particulare din Elveția au semnat convenția internațională privind recuperarea vehiculelor furate, la care au aderat deja 15 state europene. Convenția a fost creată pentru a lupta împotriva traficului cu autovehicule furate, care, orientat de mai mulți ani, spre Orientul Mijlociu și Africa, se îndreaptă acum spre Est. Se apreciază că la un parc total de 130 milioane automobile existent în Belgia, Danemarca, Germania, Marea Britanie, Italia, Olanda, Franța și Suedia, în fiecare an dispar 260 000 de vehicule, dintre care 90 000 sînt exportate fraudulos. Este o „evaziune" care reprezintă aproximativ 2,5 miliarde franci elvețieni (2 miliarde dolari). Un comunicat dat publicității la Lausanne arată că „este vorba de un trafic practicat de o adevărată organizație criminală. Automobilele, ușor negociabile, pot chiar servi, în unele țări, ca monedă de schimb pentru droguri sau arme".

Previziune

Am prevăzut încă în urmă cu trei ani evoluția evenimentelor care au dus la schimbarea înfățișării politice a Europei de Est, a declarat agenției „Inofonovosti" politologul sovietic Anatoli Butenko. „Memoriul meu adresat instanțelor superioare de partid a fost catalogat drept alarmant și panicard și nu a provocat absolut nici un fel de reacție", a arătat Butenko. El a lăsat să se înțeleagă că persoane care au luat această decizie ocupă un loc de frunte în conducerea țării. Politologul sovietic a pus sub semnul îndoielii punctul de vedere larg răspîndit în Occident, potrivit căruia pentru menținerea controlului asupra Europei de Est, Moscova a făcut o tentativă nereușită de a schimba conducătorii de tip brejnevist cu lideri de orientare reformatoare. Butenko consideră că în Europa de Est s-a reușit doar schimbarea structurii inferioare a puterii. Noile mecanisme de conducere au ajuns nu în mîinile celor ce muncesc, ci în ale acelor forțe care au fost mai bine pregătite pentru preluarea puterii.

de MATTY

— Cînd în San-Salvador sînt lupte de stradă tu îți găsești să mă întrebi unde găsim margarină ?

Baie ? *Căderi masive de zăpadă s-au consemnat în Des Moines, statul american Yowa. Surprins de evenimente, Jeff Allen și-a chemat prietena, Misty Mc Caughey, și s-au îmbăiat împreună într-o cadă plină cu apă fierbinte, montată într-o parcare din oraș. Bocancii și cizmele îi așteaptă să-i ferească de răceală*

Alegere

Parlamentul elvețian l-a ales pe Flavio Cotti președinte al Confederației Elvețiene pentru anul 1991, post pe care îl ocupă, pe rînd, timp de un an, cei șapte membri ai guvernului. Cotti s-a născut în 1939 la Mugalto și a intrat în 1987 în Consiliul Federal ca reprezentant al Partidului Democrat Creștin.

Refuz

Oskar Lafontaine, candidatul nenorocos la cancelaria germană, a stîrnit uimirea Partidului Social-Democrat (PSD), refuzînd, la 3 decembrie, președinția PSD pe care i-o oferea conducerea, care vede în el singura speranță de redresare a partidului. La încheierea unei reuniuni a prezidiului partidului, actualul președinte, Hans-Jochen Vogel, în vîrstă de 64 de ani, i-a propus public lui O. Lafontaine să-l înlocuiască cu prilejul viitorului congres al partidului. Dar Lafontaine, în vîrstă de 47 de ani, a respins președinția partidului, după ce refuzase deja să conducă grupul parlamentar al social-democraților în cadrul Bundestagului (camera inferioară a Parlamentului), explicînd că nu poate cumula funcțiile de șef al guvernului landului Saar (sud-estul țării) și de președinte al PSD la Bonn. PSD, care nu a știut să adopte o strategie clară față de dinamica unificării germane, lansată de cancelarul Helmut Kohl, n-a obținut, la 2 decembrie, în cadrul primelor alegeri pangermane, decît 33,5 la sută din voturi, față de 43,8 la sută cît au întrunit UCD și UCS, ale cancelarului Kohl. „Aș fi sperat să aud alt răspuns" a declarat laconic H.-J. Vogel, în urma refuzului lui O. Lafontaine.

Rubrică realizată de Dumitru Constantin

Serbia

Primele alegeri pluripartite

Corespondență din Belgrad de la Vera Georgescu

Duminică 9 decembrie, atenția opiniei publice a fost îndreptată spre Belgrad, capitala Iugoslaviei și reședința Serbiei, unde au avut loc primele alegeri pluripartite libere de după război. Aceasta, deoarece de rezultatele scrutinului poporului sîrb se leagă speranțe și, deopotrivă, temeri în ce privește viitorul Iugoslaviei în ansamblu. Vor porni noii aleși pe calea colaborării și integrării sau pe cea a confruntării și separării ?

Serbia, împreună cu cele două provincii autonome din componența sa — Kosovo și Voivodina —, ocupă o suprafață de 88 361 kmp (mai mult de o treime din teritoriul țării) și numără peste nouă milioane de locuitori (aproape jumătate din numărul total al populației din Iugoslavia). Duminică, la urne au fost chemați 6.717.262 milioane de alegători pentru a-l desemna pe președintele Republicii Serbia și pe cei 250 de deputați ai poporului ce vor compune noul parlament. Pentru funcția de președinte au fost propuși 32 de candidați, 12 din partea partidelor și formațiunilor politice și 20 candidați independenți. În conformitate cu noua Constituție a Serbiei, adoptată în luna iunie, mandatul președintelui republicii este pentru o perioadă de cinci ani. Este considerat ales în primul tur de scrutin candidatul care obține cele mai multe sufragii, cu condiția ca la urne să se prezinte cel puțin jumătate din numărul total al alegătorilor înscriși. În cazul în care nici unul dintre candidați nu obține numărul necesar de voturi, scrutinul se repetă, în cel de al doilea tur întrînd candidații cu cele mai multe sufragii. Aceeași procedură este valabilă și pentru alegerea deputaților.

Cu numai două săptămîni înainte de scrutin, liderii a 13 formațiuni politice au anunțat că vor boicota alegerile în semn de protest față de refuzul guvernului sîrb de a da curs cererii lor pentru amendarea legii electorale, în sensul de a permite reprezentanților partidelor de opoziție să facă parte din comisiile de supraveghere și control al alegerilor. Deși inițial a respins revendicările opoziției, la propunerea guvernului, Adunarea (parlamentul) republicii le-a acceptat în cele din urmă, în dorința de a crea toate condițiile pentru ca primele alegeri pluripartite din Serbia să fie cu adevărat democratice. De altfel, însuși președintele Republicii Serbia, Slobodan Miloșevici, a subliniat, în cuvîntarea rostită la mitingul electoral din orașul Niș, că nu va permite să cadă nici cea mai mică umbră asupra acestor alegeri, deoarece aceasta ar însemna și o umbră pentru tot ceea ce a făcut noua conducere a Serbiei în ultimii trei ani.

În timpul campaniei electorale, actuala conducere a republicii a fost ținta celor mai vehemente și necruțătoare atacuri din partea liderilor unor partide de opoziție. E a fost declarată principalul vinovat pentru toate suferințele poporului din perioada celor 45 de ani de dictatură comunistă, pentru haosul economiei din Serbia, pentru încălcarea drepturilor și libertăților omului. „Serbia — ultimul bastion al stalinismului și bolșevismului din Europa" — era sloganul electoral al multor forțe politice extremiste, care au promis să înlăture de la putere dictatura comunistă și să asigure Serbiei o dezvoltare accelerată, prin promovarea economiei de piață și stimularea inițiativei particulare. La această campanie și la amenințarea cu boicotul s-au alăturat și unele partide ale etnicilor albanezi din Kosovo, unde aceștia reprezintă aproape 80 la sută din electoratul provinciei (ea trebuie să-și desemneze 36 de deputați în noul parlament al republicii). După părerea liderilor acestor partide, alegerile, în pofida afirmațiilor făcute de oficiali, nu vor fi democratice, deoarece situația din Kosovo este „excepțională". (După proclamarea, în luna iulie, a așa-zisei „Republici-Kosovo", autoritățile Serbiei au suspendat organele legislative și guvernamentale provinciale, prerogativele acestora fiind preluate de organele de resort ale republicii.)

Potrivit prognozelor din preajma alegerilor, dintre cele 55 partide înregistrate, numai cinci ar putea miza pe locuri mai multe în noul parlament, însă se crede că nici unul dintre ele nu va obține o majoritate confortabilă, care să-i permită să guverneze de unul singur. Este vorba de Partidul Socialist din Serbia, Partidul de Reconstrucție al Serbiei, Partidul Democrat, Partidul Radical și Alianța Forțelor Reformiste (al cărui inițiator este premierul Ante Markovici).

Cu **Serbia** și **Muntenegru**, unde alegerile s-au desfășurat concomitent, se încheie procesul alegerilor pluripartite pe republici. El a fost inaugurat în primăvară de **Slovenia** și **Croația**, unde în urma alegerilor comuniștii au fost nevoiți să cedeze puterea opoziției naționaliste. Schimbarea pe plan politic nu a fost, însă, însoțită și de o schimbare pe plan economic. Dimpotrivă, s-ar putea spune că situația economică s-a agravat. Astfel, Slovenia, considerată cea mai dezvoltată republică a federației iugoslave, se pare că trece prin cea mai puternică criză de după război. În perioada ianuarie—noiembrie, producția a scăzut cu 10,1 la sută, comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut. Deficitul în schimburile de mărfuri cu zona convertibilă a depășit cifra de 600 milioane dolari, pierderile sînt în creștere, exporturile încetinesc, iar plasarea tot mai ineficientă a mărfurilor pe unele piețe din țară, îndeosebi din Serbia, riscă să sporească brusc numărul întreprinderilor nesolvabile. Printre principalele cauze ale debusoladei economiei slovene, responsabilii Camerei Economice a acestei republici menționează „eșecul" politicii în acest domeniu a guvernului federal al lui Ante Markovici, care — după convingerea lor — nici anul viitor nu va reglementa problema dezechilibrelor macroeconomice profunde, apoi blocada economică impusă de Serbia precum și situația politică generală din țară.

Între timp, noile autorități din Slovenia pregătesc organizarea unui referendum național, la care poporul va fi chemat să se pronunțe în favoarea sau împotriva independenței și suveranității Sloveniei, mergînd pînă la separarea ei de Iugoslavia.

Nici situația economică a Croației nu se prezintă mai bine. Noul vicepreședinte al guvernului croat, Franio Gregorici, a apreciat situația drept critică. Într-o informare prezentată recent la ședința Camerei Economice din republică, el a atras atenția că prețurile au sporit în acest an cu 117 la sută față de anul trecut, iar costul vieții cu 110 la sută, investițiile s-au diminuat cu 15 la sută, importurile au crescut, iar exporturile au scăzut. El a adresat un apel tuturor factorilor din economie ca să depună eforturi maxime pentru a se evita mari tensiuni și tulburări sociale. Gregorici a anunțat, totodată, sistarea totală de către Croația a alocărilor în bugetul federal.

Dacă în Slovenia și Croația comuniștii au cedat puterea aproape fără luptă, devenind acum o opoziție care se supune, mai mult sau mai puțin, noilor autorități, în **Bosnia** și **Herțegovina** partidul comunist a suferit o înfrîngere zdrobitoare. La primele alegeri pluripartite de aici, desfășurate în luna noiembrie, victoria a revenit partidelor etnice. În noul Prezidiu al republicii nu a intrat nici un reprezentant al comuniștilor, el fiind format exclusiv din reprezentanții partidelor naționale. În cele două camere ale noului parlament — Consiliul Cetățenilor și Consiliul Comunelor — cele mai multe mandate (86) au revenit Partidului Acțiunii Democratice al etnicilor albanezi, el fiind urmat de Partidul Democrat Sîrb (cu 70 de mandate) și Comunitatea Democrată Croată (cu 45 de locuri). Uniunea Comuniștilor — Partidul Socialist Democratic a obținut 14 locuri, plus cinci mandate în coaliție cu alte partide. În ce privește componența viitorului parlament bicameral din Bosnia și Herțegovina, el va fi format din musulmani (99), sîrbi (83) și croați (50), precum și șapte deputați care s-au declarat iugoslavi, respectiva proporție fiind conformă structurii naționale a populației din republică, potrivit recensămîntului din 1981.

În Republica **Macedonia**, după două tururi de scrutin (11 și 25 noiembrie), cele mai multe mandate (31) în Adunarea republicii au revenit VMRO — Partidul Democratic pentru Unitatea Națională a Macedoniei, un partid naționalist de extremă dreapta. El este urmat de Uniunea Comuniștilor — Partidul Transformărilor Democratice (21) și Partidul Prosperității Democratice (13) al etnicilor albanezi, Alianța Forțelor Reformiste (a premierului Ante Markovici) a obținut doar 8 locuri. Există păreri că la rezultatul alegerilor din Macedonia a contribuit și faptul că, în primul tur, în vestul Macedoniei două partide albaneze au înregistrat o ascensiune spectaculoasă. Se crede că, sesizînd pericolul potențial din această parte a republicii, în al doilea tur de scrutin alegătorii și-au încredințat votul partidului care s-a dovedit cel mai energic în apărarea intereselor naționale. De altfel, în vestul Macedoniei, la 9 decembrie a fost organizat un al treilea tur de scrutin.

Se așteaptă ca după încheierea alegerilor pluripartite pe republici, noile conduceri să angajeze negocieri în legătură cu viitoarea organizare a statului iugoslav multinațional, problemă care a scindat forurile politice și de rezolvarea căreia va depinde menținerea sau destrămarea Iugoslaviei. „Harta țării o croiesc partidele naționaliste extremiste, așa încît toate viitoarele conflicte sînt posibile aproape exclusiv sub drapelele naționale", scrie cotidianul belgrădean „Politika". Rămîne de văzut cine va prelua cîrma celei mai mari republici iugoslave, Serbia, după primele alegeri pluripartite, deoarece ea va avea cu siguranță un rol hotărîtor în trasarea destinului Iugoslaviei. Primele rezultate sosite dintr-o serie de circumscripții electorale conturează, la ora cînd transmit această corespondență, victoria, la președinția republicii, a lui Slobodan Miloșevici. De asemenea, se pare că Partidul Socialist din Serbia este pe cale să obțină cele mai multe mandate în noul parlament.